

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

ראה

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רחל**

שמואלו

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

האוצר דברים א-ב

האוצר
דברים א-ב
האוצר
האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע
דברים א

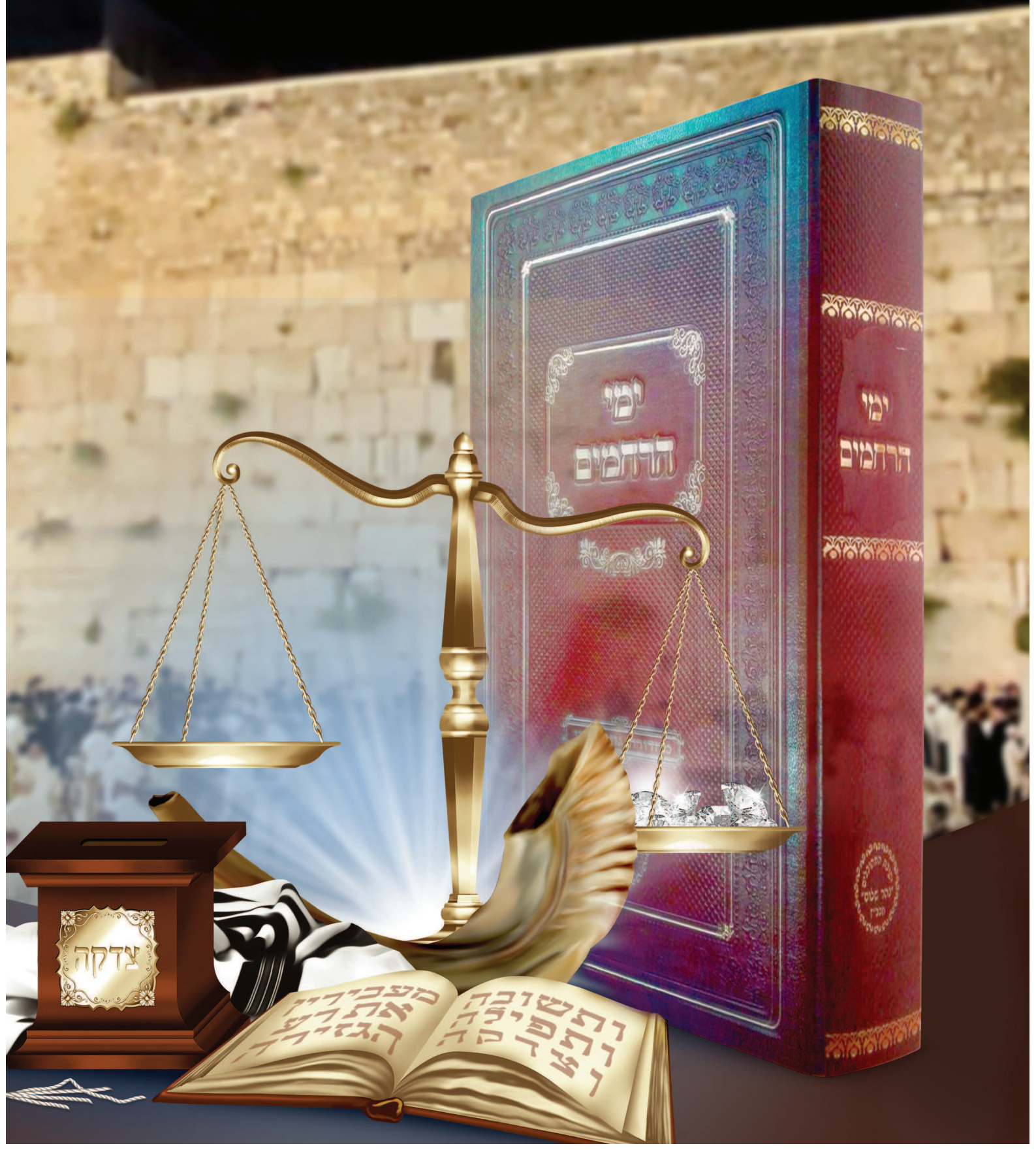
מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרה"ג מו"ר המקובל
דבי בניהו ויששכר שמואלו שליט"א

**עכשיו
בחנויות**

הפצה ראשית 'סגולה' 00-33-644-02

הופיע הספר ימי הרחמים

ניתן להשיג בחנות סגולה 02-644-33-00

הופיע!

מחיר השקה

75

~~100~~

רחוב שילה 4 ירושלים

02-644-33-00

סבולה

4 מפתחות לשנה טובה ומתוקה

תלמידי חכמים ומקובלים יתפללו עבורכם
ויזכירו בפרטיות ובמתינות כל שם ושם
כמו כן כל השמות יעלו על שולחנו של מו"ר הגאון
המקובל הגדול רבי בניהו שמואלי שליט"א

**לפרנסה, לבריאות, לנחת מהילדים,
לשלוש בית ולשנה טובה ומתוקה**

במערת
המכפלה

לאחר הסליחות ברוב עם על קברי האבות
יוזכרו שמותיכם ובקשותיכם

בכותל
המערבי

יעתירו בעדכם 40 יום ברצף בימי הרחמים
והסליחות, בשריד בית מקדשנו.

בתפילה מיוחדת
להמשכת יג' מידות של רחמים

עם כוונות האר"י הקדוש, שמסוגלים
לפתוח שערי שמים בימי הרחמים

במעמד תפילת ער"ח
בישיבת המקובלים "נהר שלום"

קריאת עשרות ספרי תהילים, הקפות
סביב התיבה, ותקיעת שופרות וחצוצרות

ניתן להעביר שם לברכה בתרומת 101 ש"ח לישיבת המקובלים 'נהר שלום'

02-624-9000

לחסירת שמות
צלצלו:

הלכות ומנהגי חודש אלול

- א.** יום ט"ו באב הוא ארבעים יום קודם כ"ה באלול שהוא יום בריאת העולם, ובאותו יום הכריזו בשמים על בריאת העולם, ולכן ירבה בתשובה ומעשים טובים מכאן ואילך כי אור ימים הנוראים מבצבצים ובאים. וכבר אמרו (עמוס ג, ח) "אריה שאג מי לא יירא" וחודש אב מזלו אריה א.
- ב.** ביום כ' לחודש אב עושים התרת נדרים שהוא ארבעים יום קודם ר"ה, וטוב לעשות התרה בעשרה. ונהגו עוד לעשות התרה בער"ח אלול שהוא ארבעים יום קודם יום הכיפורים, ומנהג יפה הוא כדי שיותר לו נזיפה ונדוי בבי"ד של מעלה. ויזהר מכאן ואילך בכל עניניו שלא יתחייב נזיפה או נידוי בבי"ד של מעלה, כדי שתהיה תפילתו נשמעת בר"ה וביהכ"פ ב.

עיונים והארות

ועוד אמרו רמז לכך שימי התשובה מתחילים בחמשה עשר באב ונמשכים עד הושענא רבה, שכך אמר להם משה לישראל, "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם מחוטב עציץ עד שואב מימך"..." "מחוטב עציץ" - זה יום ט"ו באב שהוא יום אחרון לכריתת עצים למערכה, "עד שואב מימך" זה הושענא רבה שהוא סוף זמן ניסוך המים בחג.

ולכן בימים אלו צריך האדם להתחזק מאד בתורה וירא"ש, שהם ארבעים יום קודם בריאת העולם מחדש שהוא כ"ה באלול שאז התחילה בריאת העולם, ונשלם בר"ה שהם ימים ששי ושביעי דבריאת העולם כנודע. וכמו שאמרו רבותינו טוב אחרית דבר, מראשיתו, דכל דבר שבתחילתו היה טוב, אזי גם בסופו יהיה טוב וכיון שעכשיו זה ראשית השנה יתחזק האדם וילמד וינצל זמנו קודם בואו ליום הדין.

ב. כן כתוב במנהגי ק"ק חסידים בית אל (אות סד). והנה פעמים שיתחייב האדם התרה מצד שנתנדה לשמים, וכגון שהזכיר במזיד שם שמים לבטלה בכל לשון, כדאיתא בשו"ע (יו"ד סי' שלד סעי' ח), או שעייב הרבים מלעשות מצוה, או ביזה ת"ח אפילו בשוגג. או ביזה אביו ואמו אפילו שלא בפניהם ואפילו בשוגג. או שהכה לחבירו, וכיון שאמרו בזה"ק דהמתחייב נזיפה או נידוי בב"ד של מעלה ישאר בנידויו מ' יום ואין תפילתו נשמעת, על כן נזהרו לעשות התרת נדרים וחרמות ושמטות ונידויים בי"ט מנחם אב, שהוא מ' יום קודם ר"ה, וכן בערב ר"ח אלול, שהוא מ' יום קודם יוהכ"פ, שעל ידי זה לא יעמוד בנידוי ביוהכ"פ ח"ו. ויזהר מכאן ואילך שלא יתחייב נזיפה או נידוי בב"ד של מעלה. וכן מנהג בית אל, והובא בנהר מצרים, ובכה"ח (סי' תקפא ס"ק יב).

ודע כי במנהגי בית אל (אות סד) כתבו לעשות ביום כ' אב. אמנם במנהגי ק"ק בית יעקב לרבי אליהו מני צוק"ל (פרק ח אות סה) כתבו לעשות ההתרה ביום י"ט באב.

ומה שכתבנו שטוב לעשותה בעשרה כ"כ במטה אפרים ובמנהגי החת"ס, שמא נתנדה אחד בחלום וצריך התרה בעשרה, או שמא נדר אחד מהם בחלום, ואם אי אפשר בעשרה יעשו בשלשה. כדאיתא בשו"ע (יו"ד סי' שלד סעי' לה), וע"ש עוד דלכתחילה צריך עשרה ששונים הלכות, או עכ"פ שונים משנה או עכ"פ יודעין לקרות ורק אם לא מצא יתיר בשלשה.

א. הנה כ"ה באלול הוא יום בריאת העולם והוא יום של בריאת נשמות ישראל כדרשת חז"ל "בראשית", בשביל ישראל שנקראים ראשית שנאמר (ירמיהו ב, ג) "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה", והנה אמרו רז"ל (סוטה ב) ארבעים יום קודם יצירת הולד יוצאת בת קול ואומרת בת פלוני לפלוני, וא"כ ארבעים יום קודם כ"ה באלול שהוא יום יצירתן של נשמות ישראל יוצא ט"ו באב, שבזה היום נשמות ישראל עלו במחשבה, ולכן תקנו שבכל שנה ושנה בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים, והותרו השבטים להתחתן זה בזה ושבט בנימין הותר לבוא בקהל, כי זה הזמן שנשמות ישראל עלו במחשבה ואם כן אין זמן יותר טוב מזה לחיתון.

לאחר יום תשעה באב אנחנו מקבלים תנחומים ויום ט"ו באב הוא יום השביעי של יום תשעה באב שהוא יום השביעי של תשלום ימי האבילות ואז אנו קמים, ולכן הוא יום טוב, ומאז מתחיל בחינת התיקון של השנה ההיא, ולכן אמרו חז"ל מיום ט"ו באב דלא מוסיף יסיף כי מאז אנו מתחילים להקים את המלכות מהעפר ולהעלותה אל דודה בחדש אלול כמו שדרשו דורשי רשומות **אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול**.

וכתב מרן החיד"א (מורה באצבע סי' ח' אות רמב), ביום ט"ו באב ירבה קצת בשמחה כי יש עלוי לשכינה וכמו שכתוב בזוהר הקדוש (חלק ב' דף קלה). ויזהר להוסיף בתורה בלילה כמו שכתבו חז"ל.

מט"ו באב מתחילים ימי הרחמים וע"כ נהגו הצדיקים להתחיל לחשב חשבון נפשם וסיכום השנה ומה לעשות. וכן בט"ו באב יש צדיקים שהתחילו ללמוד תיקוני הזוה"ק.

כתוב בספרי המוסר שיום חמשה עשר באב, הוא תחילה וראש לימי הדין המתחילים באלול, וראוי לאדם שיתחיל מיום זה לעשות חשבון נפשו על מעשיו שבכל השנה, לפיכך יש גם שנוהגים שאם כותב אגרת לחבירו מיום זה ואילך כותב בו "כתיבה וחתימה טובה" כנהוג אצל העולם מראש חודש אלול.

הנוהגים כך מצאו אסמכתא נאה למנהג בדרך גימטריא, שכן אותיות של "חמשה עשר באב" עולות בגימטריא: תתקנ"ח כמנין "כתיבה וחתימה טובה".

- ג. יש נוהגים שכאשר אומרים הנוסח של ברכת החודש שמכוונים בדעתם גם על חודש תשרי לטובה ולברכה.^ג
- ד. כשחל ר"ח אלול בשבת מנהג הספרדים להפטיר עניה סוערה כסדר שבע תחמתא^ד ונוהגים להוסיף פסוק ראשון ואחרון מהפטרת השמים כסאי להזכיר שהיום ראש חודש^ה, וגם להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש כי יום ראשון הוא גם ר"ח^ו.
- ה. מנהג ירושלים לילך בערב ר"ח אלול על קברי הצדיקים^ז, ויש חסידים שהולכים לחברון להשתטח על קברי האבות במערת המכפלה, ומרבים שם בתשובה וצדקה כדי לזכות למה שאמרו רבותינו תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, וכן מנהג ישבתינו הקדושה.
- ו. ערב ראש חודש אלול יום תשובה ותפלה וצדקה כי נפתחים י"ג מידות של רחמים וצריך חרטה על העבר וקבלה על העתיד ואם יכול יקבל עליו תענית והתוודה על עוונותיו, ויקרא כל התהלים עם שבעה כורתי ברית, ואם כל ער"ח צריך לשוב בתשובה ק"ו בער"ח אלול שהוא זמן תשובה על כל השנה כולה כדי שיהיה מוכן ליום הדין הגדול והנורא, וגם מי שאינו נוהג לומר סליחות בכל ערב ר"ח לפחות יעשה עתה בער"ח אלול תשובה ומעשים טובים^ח.
- ז. מנהג טוב להתענות כל היום^ט, ויש נוהגים להתענות רק עד חצי היום, דהיינו עד אחר אמירת יו"כ קטן בזמן מנחה גדולה^י.
- ח. ראש חדש אלול לעולם שני ימים, ויום שני של ראש חודש שהוא א' באלול לעולם אינו חל כי אם באחד מארבעה ימים שבשבוע שסימנם אבד"ו. וקביעות יום ראשון דראש השנה ביום שאחריו, וסימנו בגה"ז י"א.
- ט. חודש אלול הוא חודש הרחמים והסליחות, ולכן ירבה בו בתשובה וירחיק עצמו מעבירות, ויהיה האיש ירא וחרד את דבר ה' י"ב, וירחיק עצמו מהקפדה ומכעס אפילו לדבר מצוה, ומליצנות וגאווה, ויזהר מאוד

עיונים והארות

- ג. כ"ב בספר מיכלא דאסוותא (אות נ"ו) דנכון לומר בשעת שמברכים חודש אלול "הבאים" עלינו לטובה. וכ"כ בספר אור אלימלך (ליזענסק עמוד קנ"ה) בשולי המכתב שבשב"ק מברכים אלול תברך בעצמו ויהי בדעתך ג"כ ר"ח תשרי לטוב.
- ד. שו"ע (סי' תכה סעי' א). והחיד"א בספרו לדוד אמת (סי' כ"א אות נג), וראה בקצות השלחן (סי' פח ס"ק טו) באריכות ובספר ת"ב שחל בשבת (כהן) (עמוד קנו וקנח).
- ה. ב"י וד"מ (סי' תכה).
- ו. שו"ת יחו"ד (ח"ג סי' מב) עפ"י ב"י ושו"ע שם שכן נוהגים. וביאר הגר"א הטעם דכיון שקורין בחומשים אין קפידא לדלג.
- ז. כ"ב בספר שער ירושלים (שער ט') המנהג לילך בכל ער"ח על בית הקברות אגשים ונשים, ובפרט בער"ח אלול גם בכל החודש עד יוה"כ, ושופכים תחינות ובקשות ותורד עיניהם דמעות מאין הפוגות, וכ"כ ספר מנהגי א"י (גליס. עמוד קעג). וכן ראינו את הרבנים הגאונים מו"ר ר' יעקב מוצפי והרב הגדול המקובל כמוה"ר סלמאן מוצפי זצוק"ל שהיו הולכים ב' ימים ועושים תשובה ותפילה ובכיות וצדקות.
- ח. כתב הכה"ח (סי' תקפא ס"ק כג) בערב ראש חודש אלול נהגו רבים להתענות ולעשות סדר כפור קטן אף במקום שאין נוהגין לעשות כסדר הזה בשאר חדשים כדי שיכינו לבם לתשובה, ואם חל ראש חודש בשבת יש מקדימים לעשות ביום חמישי שלפניו, וקצת אנשי מעשה אין נוהגין כן. (מטה
- אפרים אות ג)
- ט. מו"א (סי' תיו ס"ק ג), מט"א (סי' תקפ"א ס"ג), ערוה"ש (סי' תיו סעי' יא), מ"ב (ס"ק ד) ונוהג כצאן יוסף (עמוד קמז אות ג) ובא"ר שם כתב דאנשי מעשה מתענין ער"ח והוא במקום שעיר ר"ח על מיעוט הירח עכ"ל, וכ"כ בסדר היום ער"ח אלול ראוי לכל אדם להתענות. ולא גרע מכל ער"ח שרוב אנשי מעשה מתענין, ובספר חסידים (סימן צז) מעשה בחכם אחד שצוה לבנו שלא יעברו עליו שלשים יום בלי תענית. וראה מה שהעיד הגה"ק רבי אברהם גאלאנטי (כ"י גנידת שכטר) רוב הקהלות מתענים ער"ח אפי' הנשים קרוב (לאלף) לערב, וכתב עוד ער"ח כל העם מתענים האנשים ונשים ותלמידים, ויש מקום שבו מתכנסים אותו היום ויושבים שם כל היום כולו בסליחות ותחנונים ומלקות, ויש מהם שמשמים אבן גדולה על בטנם דמיון סקילה, ויש שמחזיק בידיו בגרונו וכיוצא עכ"ל, וראה בכה"ח (פלאגי) סי' ל"ב ס"ג שמתרעם למה בחורים גבורי כוח אינם מתענים למה לא ילפי מהני נשים צדקניות שכמה מהן מתענות בכל ער"ח עיי"ש. נטעי גבריאל (שם ה"ה).
- י. שו"ת עולת שמואל (סי' סא), וכ"כ בספר קצה המטה (ס"ק י), נטעי גבריאל (שם).
- יא. טו"ש"ע (סי' תכה סעי' ב). מטה אפרים (סי' תקפא, סעי' ד).
- יב. פנ"ח (דף קכח ע"א). ועיין בשער הפסוקים (דף מא ע"א) שכתב וז"ל: אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול לרמוז כי בחודש אלול הקב"ה מתרצה עם ישראל ונעשה דוד להם לקרבם בתשובה והוא קרוב לקוראיו בחודש זה.

בברכות הנהנין ויזכה להשגה גדולה¹.

עיונים והארות

נוסיף אות א' בתוך מלת מ"ה על דרך: "אל תקרי מה אל מאה", כי אז ישנן בפסוק זה מאה אותיות, כנגד מאה ברכות שחייבים לברך בכל יום.

וכן פירש רבנו בחיי: "וידוע מה שדרשו רבותינו ז"ל מן הכתוב הזה, שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר מה ה' אלקיך שואל מעמך, ויש בפסוק זה תשעים ותשע אותיות, ועם אל"ף שתשים במילת 'מה' יגיעו למאה אותיות, ותחזור המילה 'מאה' כדי לרמוז בדרך אסמכתא, שחייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות. וכן יש אסמכתא לזה מפסוק (תהלים קכה, ח) הנה כי כן יבורך גבר ירא ה', כי ירא ה' יש לו לברך מנין כי כן, 'כי כן' בגימטריא מאה.

והטור (סי' מו) הביא דברי ר"מ והוסיף וז"ל: וסמכוה על דרש הפסוקים, והשיב רב נטרונאי ריש מתיבתא דמתא מחסיא דוד המלך תקן מאה ברכות, דכתיב (שמואל ב, כג) הוקם על ע"ל בגימטריה מאה הוו, כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקודש ותיקן להם לישראל מאה ברכות, ועל כן תקנו חכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום עכ"ל.

וברוך רמז כתב 'בעל הטורים': מה בא"ת ב"ש - י"ץ גי' ק', ששואל ממך מאה ברכות בכל יום ויום. ודבר זה נפסק בשו"ע (סי' מו סעי' א): "חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות, לפחות".

אם ילמד האדם הלכות ברכות אזי בנקל ינצל מאיסור ברכה לבטלה

היות וברכות הנהנין יש להן חשיבות מיוחדת העומדת ברומו של עולם, ומה גם כי על ידי הברכה על הפרי, נתקנת הנשמה המגולגלת באותו הפרי, כמו שביום הכיפורים מבקשים מה' יתברך שימחול ויסלח "על חטאים שאנחנו חייבים עליהם גלגול בדומם וצומח וחי בלתי מדבר וחי מדבר". ואמרו רבותינו שכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו מעל בקדשי שמים. על כן מן הראוי שכל אדם יהיה בקי בהלכות ברכות ואם ילמד האדם הלכות ברכות אזי בנקל ינצל מאיסור ברכה לבטלה.

וכבר העיד רבנו חיים ויטאל בשם רבנו האר"י ז"ל כי עיקר השגת האדם אל רוח הקודש תלויה בכוונתו וזהירותו בכל ברכות הנהנין, לפי שעל ידי הברכות מתבטל כח אותן הקליפות הנאחזות במאכלים החמריים ומתדבקים באדם האוכל אותם, ועל ידי הברכות הנאמרות בכוונה, מסיר מהם הקליפות ההם ומזכך החומר שלו ונעשה זך ומוכן לקבל קדושה, ועל ידי כך הוא מוריד שפע לעולם, והקדוש ברוך הוא ורשם את המכוון בברכתו בספר הזכרונות.

ומה גם מי שמברך בכונה נעשה שותף למעשה בראשית, ומשום כך יש דמיון בין לעיסת האדם בשיניו למעשה בראשית, שהרי יש לאדם ל"ב שיניים - ובמעשה בראשית כתוב גם ל"ב פעמים אלה"ם, ללמדנו שמי שמברך את הברכות נעשה שותף למעשה בראשית. וסיים רבנו חיים ויטאל שהאר"י ז"ל הזהירו מאד על כך.

בזמן הזה שערי שמים פתוחים כמו שכתוב "ויאמר ה' אל משה לאמור עלה אלי ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלהים, ומשה בתוך הענן" משה עלה אל ההר ביום ו' בסיון ביום מתן תורה עד יום שבעה עשר בתמוז. מ-ו' בסיון עד שבעה עשר בתמוז ארבעים יום, משה הביא את שני לוחות הברית והיו נשאים מעצמם, כשירד משה ראה את העגל וראה את המחולות, ואז פרחו האותיות והלוחות נהיו כבדות למשה ונפלו ונשברו הלוחות, ואנחנו הפסדנו את האור הגדול בעולם, אור הלוחות הראשונים, באותו יום ביקש משה רבנו מהקב"ה מחילה סליחה וכפרה לישראל, ולמחרת בשבעה עשר בתמוז עלה והתחנן לקב"ה שימחל לנו, ארבעים יום התחנן, ובסוף הארבעים יום ביום כ"ט באב אמר לו הקב"ה "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת, והיה נכון לבוקר ועלית בבוקר אל הר סיני ונצבת לי שם על ראש ההר". ואז ירד משה לסדר לוחות השניות ועלה שוב, וזה היה ב- א' אלול, ואותם ארבעים יום שהם מ-א' באלול עד יום הכיפורים שבו ירד משה עם הלוחות, היו ימי רחמים ורצון. משה רבנו למעלה בהר ובני ישראל עומדים למטה סביב ההר, ובכל יום ויום עושים תשובה מתפללים ומתוודים לפני הקב"ה, ובכל הארבעים יום צמו מעמוד השחר עד צאת הכוכבים ומתוך צום היו מתחננים לקב"ה שיסלח להם, והקב"ה לימד את משה רבנו את כל התורה פעם נוספת משך ארבעים יום האלו, וביום האחרון שהוא יום הכיפורים, לנו עם ישראל בתעניתם. ובאותו היום אמר לו הקב"ה סלחתי כדברך, הסכמתי למחול לעם ישראל. לכן לעולם, הארבעים יום אלו, הם ימי רצון שקל לאדם להתקרב לקב"ה.

ודורשי רשומות אמרו "אני לדודי ודודי לי", ר"ת אלול, שאף הקב"ה פותח יד לקבלנו בתשובה וס"ת - ד' יודין גימ' ארבעים, המרמזים על ארבעים יום שעלה משה למרום מר"ח אלול עד יוה"כ פ' שהם ימי רצון. והנה תיבות "אני לדודי ודודי לי", גימ' קפ"ה, גימ' א"ל מלא דהיינו אל"ף למ"ד, הרמז על הארות הגדולות המתגלות בחודש זה שהם י"ג מדות של רחמים כנגד י"ג תיקוני דיקנא. ורבנו האר"י אומר שבימים האלה נפתחים שערי שמים ונפתחים בהם י"ג מכילן דרחמי (י"ג מידות של רחמים), ולכן התשובה והתפילה מתקבלים כעת יותר, ולפי זה אתי שפיר המשך הפסוק- "הרועה בשושנים", הקב"ה רועה אותי ומנהיג אותי בשושנים דהיינו בי"ג מידות של רחמים, כי השושנה יש לה י"ג עלים כנגד י"ג מכילן דרחמי, כי השושנה היא כנסת ישראל ופותחים לה י"ג מידות של רחמים לרחם על בניה.

יג. שנינו בגמרא (מנחות מג.), תניא היה רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך". ופירש רש"י: "מה ה' אלהיך, קרי ביה מאה". בתוספות ביארו דברי רש"י שהוא על דרך אל תקרי מה אלא מאה, כלומר שחייב להשלים מאה ברכות". ומביאים בשם יש מפרשים רמז נאה על כך, כי בפסוק זה: "ועתה ישראל" מתחילתו עד סופו ישנן תשעים ותשע אותיות, אולם כאשר

י. כתב רבנו האריז"ל: בחודש אלול נפתחים י"ג מקורות של י"ג תיקוני דיקנא דעתיקא ומאירים למטה, שהם י"ג מידות של רחמים וכו', ונפתחת דרך לתשובה לכל אחד מעם ישראל, ולכן צריך לעשות בכל יום חשבון נפש טי, וגם יכוין היחוד של "הנותן בים דרך" בכל חודש זה טי.

עיונים והארות

בשמחה ובדבקות. לכמות כזו של ברכות לא היו צריכים להביא קרונות, די היה בכמה שקיות ניילון. לכן כל אדם ישים על ליבו לברך הברכות שגם כך מברך. בכוונה הראויה לה ויזכה לכל הברכות האמורות בתורה.

יד. אומר הגאון מוילנא כי החסד הגדול ביותר בבריאה הוא בזה שהקב"ה נתן לנו את חודש אלול שבו נפתחים י"ג מכילאן דרחמי, וזו השמחה הגדולה ביותר בעולמות, שהקב"ה הוריד חסדים גדולים.

טו. כ"כ רבינו האריז"ל וכמבואר בזוה"ק (ח"ג דף קעח.) מאן דאית ביה עובדא טבא מי שיש בו מעשה טוב, או דאיהו (ס"א א"י טבא איהו) מארי דחושבנא או שהוא בעל חשבון, שעושה חשבון נפש על מעשיו בכל יום, הא אוקמוהו, דבבל ליליא ולייליא עד לא ישכב, ועד לא נאיים הרי הסברנו שבכל לילה ולילה עד שלא יעלה על משכבו ועד שלא יישן, בעי בר נש למעבד חושבנא מעובדוי דעבד כל הווא יומא, ויתוב מנייהו צריך האדם לעשות חשבון נפש על כל מעשיו שעשה כל אותו היום וישוב ממעשיו הרעים בתשובה, ובעי עלייהו רחמי ויבקש עליהם רחמים מחילה וסליחה. מאי טעמא בההיא שעתא ושואל מה הטעם שצריך לעשות חשבון נפש באותה שעה קודם השינה. בגין דההיא שעתא אילנא דמותא שארי בעלמא, וכל בני עלמא טעמין טעמא דמותא היות שבאותה שעה אילן המוות ב"מ שורה בעולם וכל בני העולם טועמים טעם של מוות, ובעי בההיא שעתא למעבד חושבנא מעובדוי, ויודי עלייהו וצריך באותה שעה לעשות חשבון על מעשיו ויתודה עליהם בתשובה, כמש"כ "מודה ועוזב ירוחם", וכמו שדרך בני אדם להתוודות קודם מיתתם כן צריך כל לילה קודם השינה שהיא אחת מששים במיתה להתוודות, בגין דאיהי שעתא דמותא, היות שאותה שעה היא של השינה היא של מות ב"מ כדלעיל, ואלין אקרין מארי דחושבנא ואומר הזוה"ק שאלו נקראים בעלי החשבון.

ובנמרא (ב"ב עח:) איתא א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב (במדבר כא, כז) על כן יאמרו המושלים באו חשבון וגו' המושלים אלו המושלים ביצרם, בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא, עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון וגו' תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין, להבה מקרית סיחון מקרית צדיקים שנקראו שיחין, אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, בעלי במות ארנן אלו גסי הרוח, דאמר מר כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם, ונירם אמר רשע אין רם, אבד חשבון אבד חשבוננו של עולם, עד דיבון אמר הקב"ה המתן עד שיבא דין, ונשים עד נפח עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח, עד מידבא עד שתדאיב נשמתן, ואמרי לה עד דעביד

ורבי יהודה החסיד זצ"ל כתב שלא יתחיל אדם לברך עד שידע בלבו על מה יש לו לומר הברכה, כגון אם צריך לברך ברכת בורא פרי העץ לא יאמר במקומו בורא פרי האדמה.

הנשמה המגולגלת בפרי היתה באה אל תיקונה

ומור רבי יהודה פתיה זצ"ל הביא מעשה באשה שמצאה תמר וברכה עליו בורא פרי האדמה, וכשעלתה על יצועה ראתה בחלומה זקן אחד שהודה לה על שגאלה את נפשו, אע"פ שעדיין לא הגיע לתיקונו, ותיקץ והנה חלום. וכשסיפרה לרבי יהודה זיע"א את המעשה פתר את חלומה ואמר לה אם היית מברכת את הברכה הראויה, הנשמה המגולגלת בפרי היתה באה אל תיקונה.

ובספר המדות וכן בספר יפה ללב כתוב שמי שאינו נזהר בברכת הנהנין - בברכה הראשונה שקודם האכילה, ובברכה אחרונה שבסוף האכילה, פחדים באים עליו.

לחלק כל ברכה לשלשה חלקים

ומור ראש הישיבה ר' יהודה צדקה זצ"ל היה רגיל בכל הזדמנות להזכיר את החשיבות המיוחדת של הברכות ונשא קל וחומר ומה כשאדם קונה חליפה, בודק ושואל אם החליפה מתאימה לו, על אחת כמה וכמה צריך אדם לבדוק את עצמו, כיצד היתה ברכתו, טובה או לא, אם ברכתו נשמעה מילה במלה מבלי להשמיט אותיות, או לא, ומשום כך היה מציע לחלק כל ברכה לשלשה חלקים: ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, שהכל נהיה בדברו וכדו', וע"י כך ברכתו תעשה בכוונה טובה. ובנו מור ראש הישיבה חכם משה צדקה שליט"א אומר, דמי שרוצה להנצל מברכה לבטלה או ברכה שלא בכונה. יחשוב במחשבתו קודם הברכה "ספק ברכות להקל". והיינו שלגודל חומרת הוצאת שם ה' לבטלה, אמרו חז"ל שספק ברכות להקל, ומתוך מחשבה זו יברך ברכה בכונה וידע על מה, ומה מברך.

והרב בעל "קול ששון" זצ"ל היה אומר על הפסוק "ארוממך אלהי המלך, ואברכה שמך לעולם ועד". תחילה "ארוממך", יחשוב ברוממותו יתברך, ואחר כך "ואברכה" יברך הברכה.

כך כל הברכות הנאמרות על ידי האדם בשבעים שנותיו, מגיע לכדי שנים וחצי מליון

הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל עשה חשבון שסך כל הברכות הנאמרות על ידי האדם בשבעים שנותיו, מגיע לכדי שנים וחצי מליון. אבל כשיבוא האדם לבית דין של מעלה, לאחר מאה ועשרים שנותיו עלי אדמות, יתברר לו שמכל הסך העצום של הברכות נשארו לו רק כמה מאות. ובבוא האדם לבית הדין יבוא עמו גם קרונות ענקיים ובהם כל מיליוני הברכות שאמר בימי חייו, אך כשיתחילו לבדוק את ברכותיו, ימצא שרק כמה מאות ברכות נאמרו בכוונה הראויה,

יג. משנכנס אלול כשכותב אדם אגרת שלומים לחברו צריך לרמוז בתחילתו שמבקש עליו לשנה טובה יט.
יד. החל מראש חודש אלול עד שמיני עצרת אומרים אחר תפילת שחרית מזמור "לדוד ה' אורי וישעי"
 (תהלים כז)². וכל האומר מזמור זה מר"ח אלול עד אחר שמחת תורה, אפילו גזירה רעה יכול לבטל,
 ומעביר מעליו המקטרגים יא.

טו. טוב שיאמר בברכת השיבנו נוסח המודפס בסידורים יה"ר מלפניך שתחתור חתירה מתחת כסא כבודך
 וכו' עד כי ימינך פשוטה לקבל שבים, ויכוין בהוי"ה בניקוד סגול ובהוי"ה בניקוד צירי, ולחברם יחד
 דיודע מרבנו האריז"ל דתפילה זו מסוגלת להחזיר רשע בתשובה, אם יתפלל מ' יום ובפרט בימי רחמים
 אלה יב.

טז. בשני הימים של אחר ר"ח אלול, יצום ויתענה אותם שני ימים רצופים, ויעשה בהם תשובה, ויכוין בהם
 יחוד מ"ח שעות ועי"ז ישיג הארה גדולה ותקון גדול לנפשו יג.

יז. מצוה להתענות בחודש אלול כי כן התענה משה מ' יום אלו מר"ח אלול עד יוהכ"פ כי הם ימי רצון יד,

עיונים והארות

ליאיר [בסופו] לומר אחר כל תפילה מזמור זה, ולפחות
 כל יום האומרו אחר תפילת שחרית ימצא חיים, וכן הוא מנהג
 חברון. וכן כתב בספר מטה אפרים (סי' תקפא סעיף ו). וכן הוא
 מנהג יוצאי צפון אפריקא [מרקו] עיין בסידור עולת תמיד,
 תפלת החדש. שערי רצון לרבי שלמה עבאדי ז"ל (שאלוניקי שנת
 תקא, הנהגות חדש אלול).

וע"ע במ"ב (סי' תקפא ס"ק ב) שאומרים בכל יום אחר התפילה
 מזמור לדוד ה' אורי וישעי וגו', ולמנהגיני אומרים אותו
 אחר התפילה בכל השנה. ועיין בבא"ח (ש"א פר' פקודי אות ו)
 שהביא מדברי רבי אליהו מאני מחברון, שנהגו מראש חודש
 אלול עד שמיני עצרת לומר אחר שחרית וערבית מזמור לדוד
 ה' אורי וישעי, ואחריו קדיש. ומנהג בני אשכנז לאומרו אחר
 שחרית ואחר ערבית. ומנהג בני ספרד שגם הנהגים לאומרו,
 מ"מ, בשבת ויו"ט נמנעים מלאומרו.

וכתב רבי אברהם חמוי זצ"ל בספרו ימלט נפשו (סי' ה) מצאתי
 בספר כתב יד וזה לשונו סוד גדול ונורא וסגולה נשגבה
 מצאתי באמתחת כתבי רבני שאלוניקי, מי שהוא בעל נפש
 יכתוב מזמור זה על גויל או על קלף כשר המעובד לשם ספר
 תורה בכתיבה אשורית, ותגין ובשרטוט כדן ספר תורה, וכו'
 סגולה לעצירת מגיפה ולכל דבר עי"ש.

כב. כן מובא בשער רוח הקודש בתחלה שתפלה זו נתנה רבנו
 האריז"ל לאחד שנשתמד בנו רח"ל, ועל ידי זה שב לה'
 יתברך בכל ליבו, ויש שם עוד יחודים, ועיין במועד לכל חי (סי'
 יא אות יא).

כג. כ"ב רבנו האריז"ל בשער רוח הקודש (דף מה דפוס ירושלים
 תיקון יו) וז"ל: בר"ח אלול שנת השל"א ליצירה א"ל מורי
 ז"ל שאתענה אותם שני ימים רצופים אשר אחר יום ר"ח עצמו
 של אלול, ושעי"ז אשיג איזו השגה, וכונת אלו התעניות הוא
 כי בחדש אלול נפתחים י"ג מקורות של הי"ג תיקוני דיקנא
 דעתיקא. והם מתגלים ומאירים למטה באו"א במקום המקיף
 של המוחין שלהם. כמו שביארנו בריש אדרת האזינו. כי מוחין
 למוחין דאו"א בוקע אור שלהם לחוץ ומאיר שם בסוד אור
 מקיף ושם מתגלים אלו הי"ג תיקוני דיקנא דעתיקא. וכ"ה
 בפע"ח (דף קכה ע"א).

כד. פע"ח (שם),

תנ"ך ובפרט תהלים משניות וזהר הקדוש ולא יסור ממנו, וחוזר
 עליהם כפי כחו. וסימנך, זכות"ם יגן, ר"ת זהר כ"ד (תנ"ך)
 תהלים משניות, כי הלימוד בהם יגין בעולם הזה ובעולם הבא
 בלי ספק. (רבנו החיד"א - עבודת הקודש מורה באצבע סימן ג אות קט)

על ידי אמירת התהלים מזמרים הקוצים מהשושנה העליונה
כאשר אחינו בני ישראל עם ה' בני אל חי נותנים לבם
 וצועקים במור נפשם אל ה' ועושים תשובה שלימה
 בלבב שלם ובאמת, ואומרים שירות ותשבחות למלך אל חי
 וקיים ברעותא דלבא, ועל ידי הזמירות היכולת בידם לזמר
 עריצים ולהכרית כל החוחים והקוצים הסובבים את השושנה
 העליונה, ועל ידי זה מתייחדת המלכות הק' בבעלה כביכול,
 ומקבלת שפעה ורב טוב מהספירות הק' העליונים, ומשפעת
 חסדים ורחמים, וכל חידו וכל ברכאן לכנסת ישראל לתתא.

והנה נודע כי דוד המלך עליו השלום היה בבחי' וסוד המלכות
 וסיהרא עילאה קדישא, ובימי דוד ושלמה בנו קיימא
 סיהרא באשלמותא, בסוד מילוי הלבנה בחצי החודש, כי
 מאברהם אבינו עליו השלום עד שלמה היו חמש עשרה דורות,
 וכן מרחבעם עד חורבן בית המקדש היו גם כן חמש עשרה
 דורות, כי על ידי חטאי המלכים אז כביכול נפגם הלבנה,
 ונעשה פגם כביכול בסיהרא עילאה קדישא מעט מעט, עד
 אשר נחרב הבית בעונות הרבים, אך דוד המלך עליו השלום
 שנשמתו היתה בסוד המלכות נתן לבו לתקן בחייו מדריגתו,
 ועל ידי תשבחותיו וזמירותיו הכרית כל הקליפות והחיצונים
 הסובבים להקדושה, ובפרט כל מלכות אדום, וכמו שנאמר
 (שמואל ב ה, יד) ויהי כל אדום עבדים לדוד, והסיר מהם שם
 המלוכה מכל וכל. (אוהב ישראל פרשת נצבים).

יט. דרשות מהרי"ל (הלכות ראש השנה). ורמז על זה כדאיתא
 "וישאלו איש לרעהו לשלום" הוא ראשי תיבות אלול, והנה
 וישאלו הוא לשון שאלה ובקשה ורוצה לומר שמבקש איש על
 רעהו לשלום, והיינו באלול כראשי תיבות הנ"ל. ליקוטי מהרי"ל
 (דיני חודש אלול).

כ. המקור למנהג זה מובא בספר שם טוב קטן (שנת תסו דף
 יא). והטעם משום שרמוזים בו: ראש השנה, יום הכיפורים,
 וסוכות, כמובא במדרש שוחר טוב (מזמור כז) "ה' אורי" בראש
 השנה, "וישעי" ביום הכיפורים, "כי יצפני בסכה" רמז לסוכות.

כא. כן כתב בספר הזכירה, וכן כתב מרן החיד"א זצ"ל בסנסן

ובלבד שיהיה בפשט מעשים ולגדור גדר שלא ישוב עוד לכסלה יי.

יח. בחודש אלול יתקן כל העוונות והפגמים שפגם ושעוות, ויתקן כל פגם כראוי כפי מה שנתבאר בתיקוני עוונות בשערה"ק להאריז"ל יי. ומנהגנו בק"ק חסידים "נהר שלום" תכב"ץ לערוך תיקון הכללי להרש"ש זיע"א הכולל תיקון לעוונות קלין וחמורין ר"ל בחודש זה, ומתענים יום אחד ופודים שאר ימי התעניות בצדקה יי.

עיונים והארזות

יתענה לתקן אשר פגם. וכנראה הוא ממ"ש רבנו האריז"ל בשער רוה"ק (דף ו ע"ב) דמה שאמרו בתענית (יא): האי צורבא מרבנן דמתענה ליכול כלבא לשירותיה, היינו כי מי שלא חטא מימיו א"צ להתענות, דעסק התורה גדול מן התענית, שממשיך לנפשו שפע ומזון ממקום גבוה, אבל מי שחטא מוכרח הוא שיתענה כדי שימרק עונותיו, ויתקן המקום אשר פגם בו ואח"כ יעלה משם למעלה. וכ"כ בספר ראשית חכמה (שער התשובה פ"ד), דהרבה מבעלי תורה סומכין שלא להתענות מההיא דליכול כלבא לשירותיה, ואין מכל זה סיוע למי שחטא שלא יתענה, שיספיק לו התורה לכפרת עוונות, שמי שחטא אפילו הוא ת"ח אין תורתו רצויה עד שיטהר עצמו.

אולם בבה"ל (ריש סי' תקעא ד"ה ת"ח) כתב בשם ספר חרדים, שנמצא בתוך ספרי המקובל האלקי חסידא קדישא האריז"ל בספר אחד כתיבת יד, שכל מה שנמצא בסיגופים לא נזכרו אלא למי שאין עמלו בתורה, אבל מי שתורתו אומנתו ויודע דעת ויראת ה', לא יחלש ולא יתבטל מלימודו, אך יום אחד מן השבוע יתרחק מבני אדם ויתבודד בינו לבין קונו, ויתקשר מחשבתו בו כאלו כבר עומד לפניו ביום הדין, וידבר אליו יתברך כאשר ידבר העבד אל רבו וכן אל אביו. ע"כ. אכן מרן החיד"א בספרו כסא רחמים על אבות דרבי נתן (פרק טל), כתב לדחות זה, שלא נמצא כן בדברי האריז"ל, רק מקור הדבר הוא מספר חרדים.

ורבנו הבא"ח בתורה לשמה (סימן תיד), כתב ז"ל: והנה רבנו האריז"ל צ"ל אשר גילה מספר הצומות וסדרי התיקונים, הנה כל אלו הם סדר התשובה, כי הוא ז"ל מסר סדר תשובה במספר הצומות האלו השייך לכל נפש, בין אם תהיה נפשו עליונה בין אם תהיה תחתונה, בין קטנה בין גדולה, מכל בחינה שיהיה, אם יעשה זה הסדר שגילה רבנו ז"ל, יצא האדם ידי חובת תשובה בזה, וה"ז חשיב עשה תשובה שלימה ואין בה שום ספק, כי זה הסדר שגילה רבנו ז"ל הוא דבר השווה לכל נפש, שכל העושה זה התיקון נכון לבו בטוח שעשה תשובה שלימה על אותו עון. מיהו מי שהוא תש כח ואינו יכול לעשות סדר זה שגילה רבנו ז"ל והתענה מעט ימים דוקא או לא התענה רק התוודה ובכה ונתחרט חרטה גמורה אפשר שהקב"ה יתרחצ בתשובתו זאת ויחשבה לו תשובה שלימה ומעליא, אבל מי עלה שמים וירד שיגיד לו שהקב"ה קבל תשובתו בשלימות ואין צורך לו עוד לעשות תיקון, משא"כ העושה סדר התיקון שגילה רבנו האריז"ל צ"ל, זה נכון לבו בטוח שיספיק לו התיקון הזה, עכ"ל. וע"ש עוד שסיים וכבר ידעתם מה ששאלו בגמ' ה"ד יסורים וכל חכם השיב דבר אחר ומשם תדעו ותבינו כי אפילו דברים קלים הם חשובין בכלל יסורין ואם הוא עוון חילול השם אז תשובה ויה"כ ויסורין תלויין ורק במיתה יהיה גמר כפרה וילך צדיק גמור לגן עדן.

כה. מורה באצבע (אות רמז). וכתב רבנו האריז"ל (שער רוח הקודש דף ו ע"ב) שביום התענית צריך לכוון שהחלב והדם הנחסרים ממנו נחשבים כקרבן. והקרבן, יש בו שני חלקים, האחד, וידוי וחרטה, בכיה ותשובה, שעושה בעל הקרבן על חטאו בראותו ד' מיתות הנעשות בקרבן, ואחר שע"י חטאו הפריד אותיות הוי"ה, הרי עתה ע"י תשובתו מקרב אותיות הוי"ה. והחלק השני, שגוף הקרבן עולה להשי"ת, ומחלק ממנו לזון ולפרנס כמה דברים פנימים וחיצונים, כדי שלא יקטרגו על האדם. וגם המתענה צריך לכוון בשני חלקים אלו. עוד צריך לכוין כוונה שניה, שיתקן בתעניתו המאכלים אשר אכל, כי פעמים מגולגל בהם איזה נפש מישראל. גם צריך לכוון כוונה שלישית, כי ביום שאוכל בו, הרי האצטומכא מקרבת המאכל אל הכבד, והכבד אל הלב, והלב למוח, אבל ביום התענית הוא להיפך, שמוריד מן המוח אל הלב, ומן הלב לכבד, ונמצא שניזון ממזון מעולה ונקי יותר, וכדמיון זה בכח מחשבתו דוחק הקל"י לחוץ.

כתב השל"ה הקדוש (הובא במועד לכל חי סי' יא אות ו) ואם רוצה להתענות מ' יום. צריך שיתחיל קודם חודש אלול. כדי להשלים השבתות שאין מתענים בהם.

וכתב מרן החיד"א בצפורן שמיר (סי' יא) שבשבת המתענה על חטאיו, וכתב כי רבו סגולות התענית, לפי שכוחות הרע אין בהם כח לידבק במי ששרוי בתענית, וגם המקטרגים אין בהם כח לקטרג עליו, ולא להביאו לידי נסיון, כי השי"ת רואה שהוא מנסה עצמו בתענית, וגם אם הוא חייב יסורין, הרי הוא מראה שמקבלם על עצמו באהבה. ועוד, שעל ידי התענית בא לידי ענוה, שיכיר בעצמו שבמניעת מעט מאכל תש כוחו. וכן כי מיעוט חלבו ודמו עולים לריח ניחוח כקרבן לפני ה', ויש מלאכים שאינם יכולים לעלות אלא בכח זה.

ומהר"ח (והביאו מרן החיד"א בספר לב דוד פרק ו) כתב בזה, כי תועלת התעניות הוא תמורת היסורין הצריכין לבוא עליו. ולא עוד, אלא כיון שמקבלם מדעתו ורצונו מידי עצמו, יום אחד של תענית או של לבוש שק, או של כל מין סיגוף שמסוגף את עצמו, מיקל מעליו חבילות של יסורים. עכ"ד.

וכתב החיי אדם (כלל קלח) ואין ראוי לנהוג בתעניות אלו, אלא מי שהוא בריא, ואין התענית מזיק לו, ולא מבטלו מן התורה, ובפרט בדורות הללו שירדה חולשה לעולם, שצריך לאמוד עצמו, שאם ייחלש ויבטל מתלמודו, מוטב שלא יתענה, אלא יאכל מעט וילמוד כפליים.

וכבר כתב רבנו הבא"ח, (ש"א בפתיחה לפר' נצבים) שאם ירצה לעשות תשובה באופן שירבה בתעניות וסגופים יותר ממה שמזוגו סובל, אין חפץ לה' בזה.

נו. פע"ח (דף קכה ע"ב)

נו. ועיין במרן החיד"א (במורה אצבע פרק א אות ו) שמדברי רבנו האריז"ל מוכח בהדיא שאף שממעט הלימוד,

מאמרי הזוה"ק

מאמר חשבון הנפש

הנה, בזמן שהיה ביהמ"ק קיים היו הקרבנות מכפרים בכל יום על עוונותיהם של ישראל, וכעת שחרב ביהמ"ק צריך האדם בכל לילה קודם שיישן לעשות חשבון נפש על כל מעשיו באותו יום, ויחזור עליהם בתשובה שלמה, כי צריך האדם להזהר שיישן בלא חטא, כי השינה אחת ממששים מומיתה, ואם לא עשה חשבון נפש ותשובה, אותו היום בא לפני הקב"ה ומעיד על מעשיו, ואז נכנסת איזו רוח קשה לביתו להזיקו ח"ו. אבל אם חוזר בתשובה באה רוח טובה ולבוש מיוחד ומלביש את אותה נשמה ושומר אותה כל אותו היום.

ח"ג קע"ח ע"א

מֵאֵן [א] דְּאִית בֵּיה עֹבְדָא טָבָא מִי שֵׁישׁ בּוּ מַעֲשֵׂה טוֹב, אִוּ דְּאִיהוּ (ס"א אִי טָבָא אִיהוּ) מְאִירֵי דְחֻוֹשְׁפְנָא אוֹ שְׁהוּא בַעַל חֲשׁוֹן, שְׁעוּשָׁה חֲשׁוֹן נֶפֶשׁ עַל מַעֲשָׂיו בְּכָל יוֹם, הָא אֻקְמוּהּ הֲרֵי הַסְּבֵרְנוּ, דְּבְכָל לַיְלִיא וְלַיְלִיא עַד לָא יִשְׁכַּב שְׁבַכְל לַיְלָה וְלַיְלָה עַד שְׁלֵא יַעֲלָה עַל מִשְׁכְּבוֹ, וְעַד לָא נָאִים וְעַד שְׁלֵא יִישָׁן, כְּעֵי כְּרַ נֶשׁ לְמַעְבַּד חוֹשְׁפְנָא מֵעֹבְדוֹי דְּעָבַד כְּלָ הַהוּא יוֹמָא צָרִיךְ הָאֲדָם לַעֲשׂוֹת חֲשׁוֹן נֶפֶשׁ עַל כָּל מַעֲשָׂיו שְׁעֵשָׂה כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְיִתְּנֵב מְנַיְיהוּ וְיִשׁוּב מִמַּעֲשָׂיו הָרַעִים בְּתִשׁוּבָה, וְיִבְעֵי עַלְיֵיהוּ רַחֲמֵי וְיִבְקַשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים מִחִילָה וְסִלִּיחָה. מֵאִי טַעְמָא כְּתִיב הִיא שְׁעֵתָא וְשׁוֹאֵל מַה הַטַּעַם שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֲשׁוֹן נֶפֶשׁ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה קוֹדֵם הַשִּׁנְיָה. כְּנִין דְּתִהִיא שְׁעֵתָא

עיונים והארות

זאת?
והדבר יובן על פי המובא במדרש, שמלך מואב היה יושב בעיר המלכות במסיבת רעים, ובאו והודיעו לו שבאו האמוריים לכבוש את העיר חשבון אשר בקצה הגבול. והמלך שלא רצה לקלקל את שמחת המסיבה אמר, חשבון? שיקחו את חשבון, פחות עיר אחת. ואז האויב כבש את חשבון. אח"כ המתינו לעוד הזדמנות וכבשו עוד עיר, ועוד עיר, עד שכבשו את כל הממלכה. וזה שנאמר "כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון" ובסוף "אכלה ער מואב" את עיר המלוכה.
וזה גם דרכו של היצר הרע שבתחילה מתחיל לפתות את האדם בדברים קטנים ובסוף מגיע לדברים גדולים, כגון כשהאדם בטויל אומר לו פעם אחת תאכל בהכשר מפוקפק, פעם אחת תראה ראייה אסורה, פעם אחת תוותר על השיעור תורה, ואז הולך ומדרדר את האדם מדחי אל דחי. עד שמוציא את האדם מן העולם. אמנם האדם צריך להערים על היצר ולעשות עמו תחבולות לכבוש אותו כמו שהיה עושה דוד המלך ע"ה. כאשר קם בבוקר היה אומר ליצה"ר אני הולך לפרדס, למרחץ וכד', ואז היה הולך לבית המדרש, וז"ש חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותי.

א. אִיתָא בגמרא (בבא בתרא דף ע"ח ע"ב) א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו' המושלים אלה המושלים ביצרים, בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא, עיר סיחון אם משים אדם עצמו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה מה כתיב אחריו כי אש יצאה מחשבון וגו' תצא אש ממחשבין ותאכל את שאינן מחשבין, להבה מקרית סיחון מקרית צדיקים שנקראו שיחין, אכלה ער מואב זה המהלך אחר יצרו כעיר זה שמהלך אחר סיחה נאה, בעלי במות ארנן אלו גסי הרוח, דאמר מר כל אדם שיש בו גסות הרוח נופל בגיהנם, ונירם אמר רשע אין רם, אבד חשבון אבד חשבוננו של עולם, עד דיבון אמר הקב"ה המתן עד שיבא דין, ונשים עד נפח עד שתבא אש שאינה צריכה נפוח, עד מידבא עד שתדאיב נשמתן, ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי. ע"כ לשון הגמ'.
והנה על מה שאמרה הגמרא אמר רב שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן המושלים - אלו המושלים ביצרים. בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, צריך ביאור, מה הקשר בין הדרשה לפשט הפסוק, וכי בגלל שכתוב מושלים וחשבון צריך לדרוש דרשה

אֵילָנָא דְמוֹתָא שְׂאֲרֵי בְעָלְמָא היות שבאותה שעה אילן המות ב"מ שורה בעולם, **וְכָל בְּנֵי עָלְמָא טַעְמִין טַעְמָא דְמוֹתָא** וכל בני העולם טועמים טעם של מות, **וּבְעֵי בְהֵיָא שְׁעָתָא לְמַעְבַּד חוֹשְׁבָנָא מֵעוֹבְדוֹי, וַיּוֹרֵי עֲלֵייהוּ** וצריך באותה שעה לעשות חשבון על מעשיו ויתודה עליהם בתשובה, כמש"כ ומודה ועוזב ירוחם, וכמו שדרך בני אדם להתוודות קודם מיתתם כן צריך כל לילה קודם השינה שהיא אחת ממששים במיתה להתוודות, **בְּגִין דְּאֵיְהִי שְׁעָתָא דְמוֹתָא**, היות שאותה שעה היא של מות ב"מ בדלעיל, **וְאֵלִין אֶקְרוּן מְאָרֵי דְחוֹשְׁבָנָא** ואומר הזוה"ק שאלה נקראים בעלי החשבון.

ח"א ויחי רכ"ד ע"א

רַבִּי יְהוֹדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) לפרש מש"כ הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ וְהַעֲוָרִים תִּפְיִטּוּ לְרֵאוֹת. הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ, אֵלִין בְּנֵי נֶשָׂא דְלָא צְיִיתִין לְמַלּוּלֵי אוֹרְיִיתָא [ב] ומפרש, אלה הם בני אדם שאינם שומעים לדברי תורה, **וְלָא פְקַחִין אוּדְנֵיהוּ לְמִשְׁמַע לְפַקּוּדֵי**

עיונים והארות

כמו למשל, גוף הגשמי שצריך לבוש מיוחד לראש, ולבוש מיוחד לגוף, ומיוחד לרגל ולעקב. ככה מצטרפת הנשמה לפי ערכה לריבוי הלבושין. וכמו למשל, אם אדם חסר לו כובע שהוא לבוש הראש, או מנעלים לבוש העקב, אז יש לו בוש גדולה. וככה בלי שיעור וערך יותר ויותר, הבושה לנשמה שנחסר לה לבוש.

לבן בעל כרחו צריכה הנשמה שלא תשוב בבושה וכלימה ולהצטרך לבא עוד הפעם בגלגול להשתלם באלו הלבושין. ולא עוד אלא מובא בזה"ק (שם), שהנהו ימים אם אינו מתקן אותם, אז ח"ו יוצאין מהקדושה ומתחברין אליו ימים בטומאה ח"ו, ובאין אצל פתח בית האדם, ששם עומד מזיק ואין לו רשות לכנס מפני קדושת המזוזה, אבל אם מצטרף אליו הצירוף של זה היום שלא נתקן, נכנסים בעל כרחו שניהם, המזיק והיום, וגורמים ח"ו היזקות ל"ע בגוף ונפש וממוון. השם ישמרינו. (ועיי"ש בזה"ק ובפירושים).

וזה היה כל עבודת הצדיקים לתקן אלו הימים. ולכן נשתבחו בזה אבותינו הקדושים כמו (בראשית כ"ד) ואברהם זקן בא בימים, וכן (מלכים א' א') והמלך דוד זקן בא בימים, שתיקנו כל הימים שלהם בשלימות בלי חוסר.

לבן אם עבר על האדם יום שלא תקנו, ונחסר זה הניצוץ, נחסר זה היום למעלה מימים עילאין ונחסר הלבוש מהנשמה, ונחסר לבוש מהצלם. ועל זה אפשר לומר או לנו כי פנה יום, כי פנה היום בהבל הבליים. וכל שכן ח"ו שלא די שלא עשה לבושי קודש להנשמה, אלא אם ח"ו עשה עבירות ביום ההוא, ובמקום לבושי קודש עשה ותיקן הלבושים רעים של היצר שמתלבש בזה. וכחו נעשה ביותר לרדוף ולהשפיל כל חלקי הקדושה.

אם כן מה יעשה האדם שעברו עליו ימים ושנים בלי תיקון, ואפילו ביום שסובר שתיקן, מי יודע אם נתקבלו תורתו ומצותיו לתיקון, שיהא לתיקון יום שלם. והלואי שנמצא מכל חיינו איזה ימים כתיקונם. ומה יעשו עניים ודלים כמונו, ומה יש לנו לעשות, וכי ח"ו אין עוד תקוה, הלא הקב"ה איקרי רחום וחנון ומלא חסד ורחמים. רק גילה לנו הקדוש בעל אור

ג. והנה להבין דברי הזהר הללו, צריך להקדים הקדמה מדברי רבינו האר"י ז"ל (ע"ה שער כ"ו פ"א שער הצלם), ואביא בקיצור שורש הדברים, עם קצת פירוש להבין דברי קדשו, תדע כי נשמת האדם נחלקת לחמש דרגות, שהמה נפש רוח נשמה חיה ויחידה כמובא בב"ר (פ' י"ד) וכן יש לגוף חמש מדריגות, שהמה מוח עצמות גידים בשר ועור.

והנה שלח הקב"ה הנשמה בה' חלקיה לשכון ולדור עם האדם בעל חומר. ואי אפשר שתתלבש הנשמה בחומר, שהמה דברים הפכים לגמרי. לכן צריך ענין ממוצע שתתלבש בו הנשמה. ולכן ברא הקב"ה צלם בסוד (תהלים ל"ט) אך בצלם יתהלך איש. ויש ה' מיני צלם, כי לכל אחד נצרך צלם אחר, ליחידה, לנשמה, וכן לרוח וכו', לפי ערך זכותו וגדלותו. והנשמה מתלבשת בצלם, והצלם מתלבש באדם. ומקצתו חופפת על הגוף מבחוץ לשמרו. ובזה הצלם תלוי ענין יצר טוב ויצר הרע. כי יש צלם מצד הקדושה וכן להיפך. ובזה תלוי התרי"ג מצות עשה ולא תעשה. וכן להיפך תרי"ג עבירות, בעבר על לא תעשה ושאינו מקיים המצות עשה.

ובל נשמה מתחלקת מהרבה ניצוצין. ובכל גלגול שאדם מתגלגל שולחין עמו מספר ניצוצין קדישין לתקנם. וכפי מספר הניצוצין שיש לחלק הנשמה שירדה לדור באדם, ככה מספר הימים שלו שניתן לו לחיות. וזהו טפחות נתת ימי (תהלים ל"ט). וככה כפי מספר הזה יש ניצוצין בצלם. ותכלית ירידת הנשמה לעולם אינו בשביל עצמה, רק בשביל לתקן אלו הימים. והיינו השלמות שיש לנפש רוח ונשמה.

ותראה מדברי הזה"ק הנ"ל, שיש ימים תתאין ויש ימים עילאין, כי כל יום הוא ענין גדול ונורא, ואם נאבד ח"ו זה היום בהבלים בביטול תורה ובלי קיום המצות, אז נאבד ונדחה ח"ו חלק ניצוץ אחד שהוא חלק הנשמה. כי כל אלו הניצוצין המה כנפי הנשמה, וכלם צריכים לבושין, וכל חד מתלבש ממצות שנעשה בזה היום. ובמות האדם מתלבשת הנשמה באלו הימים עילאין שתיקן, והמה נעשו לו ללבושין בגן עדן. ואם החסיר חסר לו מהלבושין, וכמספר הימים שאדם חי, ככה כמספר הזה צריכה הנשמה ללבושין בעולם העליון.

דְּמַאֲרִיחוֹן ואינם פותחים את אזניהם לשמוע למצוות קונם, להם אמר הנביא שמעו. **וְהַעֲוִירִים, דְּלֹא מִסְתַּכְּלִין לְמַנְדַּע עַל מָה אֲנֹן קְיַיִמִין** והעוורים שאינם מסתכלים ומתבוננים לדעת למה הם חיים, להם אמר הנביא הביטו לראות. **דְּהָא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא בְּרוּזָא נְפִיק וְקָרִי, וְלִית מֵאן דִּי־שָׁנַח** כי בכל יום ויום כרוז יוצא ומכריז כמחז"ל (בפרק ששי באבות), בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ואין מי שישגיח לשים לב לזה הכרוז.

דְּתַנְיָא, אֲנֹן יוֹמִין דְּכַר נֶשׁ בְּד אֲתַבְרִי כי למדנו שבאותם הימים שהאדם נברא בהם, **בְּהוּא יוֹמָא דְּנִפְק לְעֵלְמָא** באותו יום שיצא לעולם, **בְּלָהוּ קְיַיִמִין בְּקִיּוּמֵיהוּ** כל הימים האלה שהם ניצוצי לבושי נשמתו עומדים כולם בקיומם וגם מוכנים לתיקון שלהם, כי כל אדם יש לנשמה שלו לבוש שנקרא צל"ם שהוא אמצעי בין הנשמה לגוף, ויש בצל"ם הזה ניצוצות רבים ששייכים לנשמתו, שהאדם ע"י מעשיו הטובים והמצוות וכו' צריך לתקנם, ועתה מיד הם עומדים ומוכנים לתיקון כל יום ויום עם הניצוצות השייכים לו. **וְאֲזַלִּין וְטָאֲסִין בְּעֵלְמָא** והניצוצות האלה הולכים ושטים בעולם, **נְחַתִּין וְאֲזַתְרִין לְבַר נֶשׁ, כֹּל יוֹמָא וְיוֹמָא בְּלַחוּדֵי** יורדים ומזהירין ומאירים לאדם כל יום ויום בנפרד, כי כל יום יש לו ניצוצי קדושה ששייכים לו. **וְכַד תְּהוּא יוֹמָא אֲתִי וְאֲזַתְרִי לִיה** וכאשר אותו יום שהוא הניצוץ בא ומאיר ומזהיר לו, כדי שיתקן את הניצוץ השייך לאותו יום, **וְכַד נֶשׁ עֲבִיד בְּהוּא יוֹמָא חוּבָא קַמֵּי מְאָרִיָּה** והאדם לא תיקן את אותו הניצוץ, ועוד שעשה באותו יום חטא לפני אדונו. **תְּהוּא יוֹמָא סְלִיק בְּכַסּוּפָא, וְאֲסִהִיד סְהֻדָּתָא, וְקָאִים בְּלַחוּדֵי לְבַר** אותו יום, הניצוץ שלו עולה בבושה גדולה, ומעיד עדות על האדם שחטא, ועומד אותו ניצוץ לבדו בחוץ, ולא יכול להתחבר לניצוצות המתקנים של שאר הימים שנתקנו.

וְתַאנָא, בְּתַר דְּקָאִים בְּלַחוּדֵי ולמדנו אחרי שעומד אותו ניצוץ לבדו בחוץ, **יְתִיב, עַד דְּכַר נֶשׁ עֲבִיד מְנִיה תְּשׁוּבָה** יושב הניצוץ וממתין שהאדם יעשה תשובה על מה שפגם בו ויחזיר אותו למקומו. **זְכָה, תְּב תְּהוּא יוֹמָא לְאֲתַרִּיה** אם זכה לעשות תשובה חוזר אותו יום הניצוץ למקומו ונתקן. **לֹא זְכָה, תְּהוּא יוֹמָא נְחִית, וְאֲשְׁתַּתַּף בְּהוּא רִוְחָא דְּלְבַר, וְתַב**

עיונים והארות

אלו הימים ביותר ומתעבין בעביות הזוהמא והטומאה והשיקוץ. כמו הזהב הטוב והפרוים כשהוא משתקע בתהום הארץ, וכל שכן ברפש וטיט המזוהם והמשוקץ, כפי שמשנתה שם ביותר מקבל יותר חלודין ועכירות ויותר קשה לנקותו ולצחצחו ולפיתו ולהחזירו למראה וגוון הזהב, ומכל שכן שיאיר כמקודם. ככה הנשמה כפי מה שמתאחרים לשוב לאדונו, ככה מתעבין ומתחשכין אלו הימים ביותר, ומתחזקים הלבושים רעים שהמה לבושי היצר. ולכן דרשו רז"ל (ע"ז י"ט) אשרי איש ירא ה' (תהלים ק"ב) אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש, דהיינו בבחירתו. (טהרת הקודש, מאמר מאירי דחושבנא פרק א').

החיים (פ' ויחי), שאלו הניצוצי קודש של הימים המסתלקים מן האדם, אינם מסתלקים לגמרי מן הנשמה אלא עודנו נסרך ונסבך בנפש וזה מחסד א"ל. וראיה לדבריו הקדושים מהזהר הק' שהעתיק לעיל, שאלו הימים ממתנין להאדם אולי ישוב לה' בתשובה שלמה, ויחזרו אלו הימים לתיקונם ויחזרו ויבואו לשרות בנשמה. וזה טובה ורב חסד כפול ומכופל מבוראנו ברוך הוא וברוך שמו. ואם זוכה לתקן בתשובה כראוי, אז מאירין אלו הימים בסוד וזדונות נעשות לו כזכיות. אבל תדע אחי חביבי, כי תיקון אלו הימים תלויים בהקדם ובאיחור, דהיינו כל מה שאדם מתאחר לשוב אל ה' ולתקן אלו הימים, מתחשבים

לְבֵיתִיהָ ואם לא זכה לעשות תשובה, אותו יום, כלומר, אותו הניצוץ יורד למטה ומשתתף באותו רוח אחר שעומד מחוץ לבית-שלא יכל להכנס עד עתה, בגלל המזוזה שמנעה ממנו, והמתין להזיק יחד עם הניצוץ לאנשי הבית ועתה יש לו כח להכנס כי הם שנים. **וְאֵת־תִּקְוַת בְּדִיּוֹקְנִיהָ דְהָהוּא בַר נָשׁ מִמֶּשׁ** ומתקן בצורתו של אותו האדם, **בְּנִין לְאִבְיָאָא לִיָּהּ, וְדִיִּיר עִמִּיהָ בְּבֵיתָא** ודר עמו בבית כדי להרע לו ולהזיקו. **וְאִית דְּדִיּוֹרָא לְטַב אִי הוּא זָכִי** ויש פעמים שדירתו מתהפכת לטובה אם זוכה ע"י התשובה, ואז כולם נהפכים למלאכים טובים. **וְאִי לָאוּ, דִּיּוֹרִיהָ עִמִּיהָ לְבִישׁ** ואם לא עשה תשובה אז דירתו עמו להרע לו ולהזיק לו.

בֵּין בְּדִי וּבֵין בְּדִי אם לא חזר האדם בתשובה והלך כך לבית עולמו, **אֵת־תִּקְוַת אֲנוּן יוֹמִין וְחֲסָרִים, וְלֹא עֲאֲלִין בְּמַנְיָנָא דְאֲנוּן דְאִשְׁתָּארוּ** נמנים אותם הימים שהם הניצוצות, והם חסרים ולא עולים ולא נכנסים במנין של שאר הניצוצות שנשארו. **וְוִי לְהָהוּא בַר נָשׁ, דְנָרַע יוֹמוֹי קָמִי מְלָכָא קְדִישָׁא** אוי לאותו אדם שהחסיר הימים והניצוצות לפני המלך הקדוש, **וְלֹא שְׂבִיב לְעִילָא יוֹמִין, לְאֵת־עֲטָרָא בְּהוּ בְּהָהוּא עֲלָמָא** ולא נשארו לו למעלה אותם הימים שהם הניצוצות להתעטר ולהתלבש בהם באותו עולם עליון, **וְלְאֵת־קֶרְבָּא בְּהַדְרִיָּהוּ קָמִי מְלָכָא קְדִישָׁא** ולהתקרב בהם לפני המלך הקדוש.

תָּא תָּוִי בא וראה, **בְּדִי קְרִיבֵי אֲנוּן יוֹמִין קָמִי מְלָכָא קְדִישָׁא** כאשר קרבים אותם הימים לפני המלך הקדוש, **אִי הוּא וְכָאָה** אם אותו אדם הוא צדיק, **תָּאִי בַר נָשׁ דְנָפִיק מֵעֲלָמָא, סָלִיק וְעֲאֵל בְּאֲנוּן יוֹמִין** אותו אדם שיוצא מהעולם הזה עולה ונכנס בגן עדן ומתלבש באותם ימים. **וְאֲנוּן לְבוּשֵׁי יְקָר, דְמִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ נְשֻׁמְתִּיהָ** והם לבושי הכבוד שמתלבשת בהם נשמתו. **וְאֲנוּן יוֹמִין הָווּ, דְזָכָה בְּהוּ וְלֹא חָב בְּהוּ** ואותם הימים הם שהוא זכה בהם ולא חטא בהם.

וְוִי לְהָהוּא דְנָרַע יוֹמוֹי לְעִילָא אוי לאותו אדם שהחסיר ימים למעלה. **דְּבַד בְּעָאן לְאִלְבָּשָׁא לִיָּהּ בְּיוֹמוֹי** שכאשר רוצים להלביש אותו באותם האורות של לבושים שתיקן באותם הימים, **אֲנוּן יוֹמִין דְפָגִים אִיהוּ בְּחֻבּוֹי, חֲסָרִין מֵהָהוּא לְבוּשָׁא, וְאֵת־לְבָשׁ בְּמָנָא חֲסָרָא** אותם הימים שפגם והחסיר אותם בחטאיו חסרים הם מאותו הלבוש ומתלבש בבגד חסר. **כָּל שְׂפָן אִי סְגִיָּאִין אֲנוּן** כל שכן אם חסרו לו ימים רבים מהם, **וְלֹא לְהָוִי לִיָּהּ לְבַר נָשׁ בְּמָה דְאֵת־לְבָשׁ בְּהָהוּא עֲלָמָא** ולא יהיה לו לאדם במה להתלבש באותו עולם העליון. **בְּדִין וְוִי לִיָּהּ, וְוִי לְנַפְשִׁיהָ** ואז אוי לה, ואוי לנפשו, **דְּדִיִּינִין לִיָּהּ בְּגִיהָנָם עַל אֲנוּן יוֹמִין, יוֹמִין עַל יוֹמִין, שְׁדָנִים אֲוִי** בגיהנם על אותם הימים יום מלא כנגד יום מלא, **יוֹמִין עַל חַד תְּרִין יָמִים שְׁמַפְסִיד בָּהֶם יוֹם אֶחָד מִפְסִיד כְּנִגְדוֹ שְׁנֵי יָמִים, וּמִקְבֵּל עוֹנֵשׁ כְּפוּל.** **דְּבַד נָפִיק מֵהָאִי עֲלָמָא, לָא אֲשַׁכַּח יוֹמִין דְאֵת־לְבָשׁ**

בְּהוֹי שְׂכַאשֵׁר יֵצֵא מִזֶּה הָעוֹלָם בְּאַחֲרִית יָמָיו לֹא יִמְצֵא יָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא הָיוּ לַיהוָה לְבוֹשָׁא בְּמַה דְּאִתְכַפֵּי וְלֹא יִהְיֶה לוֹ לְבוֹשׁ בְּמַה לְהִתְכַסּוֹת וְזוֹ בּוֹשָׁה גְדוּלָּה. וְכַאֲיִן אֲנֹנִי צְדִיקָא, דְּיוֹמֵיהוֹן בְּלַחֲזוֹן טְמִירִין אֲנֹנִי לְנִבְיָה דְּמַלְכָּא קְדִישָׁא אשריהם אותם הצדיקים שימיהם כולם טמונים הם אצל המלך הקדוש, וְאִתְעַבֵּיד מְנַיְהוּ לְבוֹשֵׁי יְקָר, לְאִתְלַבְּשָׁא בְּהוֹי בְּעִלְמָא דְּאִתִּי וְנַעֲשָׂה מֵהֶם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם בְּעוֹלָם הַבָּא.

תְּנִינֵן בְּרוּזָא דְּמִתְנִיתִין למדנו בסוד המשנה, **מַאי דְּכִתְיִב, (בראשית ג) וַיִּדְעוּ כִּי עָרוּמִם הֵם, יְדִיעָה יְדַעֵי מִמֶּשׁ. דְּהָהוּא לְבוֹשָׁא דְּיְקָר, דְּאִתְעַבֵּיד מֵאִינֹנִי יוֹמִין, גִּרְע מְנַיְהוּ** מהו שכתוב וידעו כי ערומים הם פרוש, אדם וחוה ידעו ידיעה ברורה, שאותו לבוש הכבוד שהיה ראוי שיעשה מניצוצי הימים שלהם נגרע ונחסר מהם בחטאם, וְלֹא אֲשִׁתְּאָר יוֹמָא מֵאִינֹנִי יוֹמִין לְאִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ וְלֹא נִשְׁאַר לָהֶם אֲפִילוּ יוֹם אֶחָד מֵאוֹתָם הַיָּמִים שֶׁנִּבְרָאוּ עִמָּהֶם לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ כִּי כֹלָם נִפְגְּמוּ בְּחַטָּאם. הָדָא הוּא דְּכִתְיִב וְזוֹ מַה שְׁכָּתוּב שֶׁאֲדָם הִרְאִשׁוֹן אִמְרַהּ לְהַקְבִּי, (תהלים קלט) וְגַלְמֵי רָאוּ עֵינֵיהֶם וְעַל סַפְרָהּ כָּלָם יִפְתְּכוּ פִי" בעוד שהייתי גולם בלי נשמה ראו עיניך אותי, וכל המקרים שלי כולם היו כבר ידועים לך כאילו הם כתובים לפניך בספר. יָמִים יִצְרוּ. יָמִים יִצְרוּ וְדָאֵי וְדָאֵי שְׁהִימִים נִצְרוּ וְנִבְרָאוּ עִם אֲדָם הִרְאִשׁוֹן בְּיוֹם בְּרִיאָתוֹ, אֲבָל אַחַר שְׁחַטָּא נִפְגְּמוּ כָל יָמֵיהֶם, וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, דְּהָא לָא אֲשִׁתְּאָר חַד מְנַיְהוּ לְאִתְלַבְּשָׁא בְּהוֹי עַל כֵּן וְלֹא אֶחָד בָּהֶם פְּרוּשׁוֹ כִּי לֹא נִשְׁאַר לוֹ אֲפִילוּ יוֹם אֶחָד לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, כִּי כָל נִיצוּצֵי יָמֵיהֶם לְבוֹשֵׁי הַנֶּרֶץ שֶׁל כֹּלָם נִפְלוּ לְקַלִּיפַת נוֹגַהּ. עַד דְּאֲשִׁתְּדַל אָדָם, וְעַבְד תְּשׁוּבָה, וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קְבִיל לֵיהּ עַד שֶׁהִשְׁתַּדַּל אֲדָם וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְהַקְבִּי קָבַל תְּשׁוּבָתוֹ, וְעַבֵּיד לֵיהּ מֵאֲנָא לְבוֹשָׁא אַחֲרֵינִין, וְלֹא מִן יוֹמֵי וְעָשָׂה לוֹ לְבוֹשׁ אַחַר מְקַלִּיפַת נוֹגַהּ שֶׁהוּא הַכְּתוּבָה עוֹר וְלֹא מִן יָמֵיהֶם, כִּי לֹא תִּיקֵן בְּתְּשׁוּבָתוֹ אֶת הַיָּמִים שֶׁנִּבְרָאוּ מִמֶּנּוּ. הָדָא הוּא דְּכִתְיִב וְזוֹ שְׁכָּתוּב, (בראשית ג) וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיִּלְבְּשֵׁם דְּהֵיִינוּ שְׁעָשָׂה לָהֶם לְבוֹשִׁים אַחֲרֵיהֶם.

תָּא חֲזִי, בְּאַבְרָהָם דְּזוֹכָה, מַה בְּתִיב, (בראשית כד) בָּא בְּיָמִים, מִשׁוּם דְּזוֹכָה בא וראה באברהם שזכה לעסוק בתורה ומצוות כל ימיו מה כתוב, בא בימים פירוש, משום שזכה שכל יום ויום שלו מלא אותו בעבודת ה'ית. **כִּד אֲסִתְלַק מֵהָאֵי עֲלָמָא, בְּאִינֹנִי יוֹמִין מִמֶּשׁ דִּילֵיהּ, עָאֵל וְאִתְלַבְּשׁ בְּהוֹי** לכן שכשנסתלק מזה העולם באותם הימים ממש נכנס ונתלבש בהם, וְלֹא גִרְע מִהָהוּא לְבוֹשׁ יְקָר כְּלוּם וְלֹא נִגְרַע וְנִחְסַר לוֹ מֵאוֹתוֹ לְבוֹשׁ הַכְּבוֹד שֶׁל כֹּלָם, דְּכִתְיִב בָּא בְּיָמִים פִּי" שנתלבש בכל ימיו כי לא החסיר יום אחד מעבודתו יתברך. **בְּאִיּוֹב מַה בְּתִיב** מה כתוב, (איוב א) וַיֹּאמֶר עָרוּם יֵצְאֵתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרוּם אָשׁוּב שָׁמָּה. דְּהָא לָא אֲשִׁתְּאָר לְבוֹשָׁא לְאִתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ פִּירוּשׁוֹ שֶׁסָּבַר שֶׁנִּבְרָאוּ מִמֶּנּוּ כָּל הַלְבוּשִׁים וְלֹא נִשְׁאַר לוֹ לְבוֹשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ.

תַּאנַּא, וְכַאֲזֵנִי אֵינֹנִי צְדִיקָא, דְּיוֹמִיהוֹן וְכַאֲזֵנִי, וְאַשְׁתְּאָרוּ לְעֶלְמָא דְאֵתִי (וְכַאֲזֵנִי)
 למדנו שאשרי אלה הצדיקים שימיהם מלאים זכויות ומצוות ונשארו להם להתלבש בהם לעולם הבא,
וְכַד נְפָקִין, מִתְחַבְרִין בְּלֵהוּ, וְאַתְעֲבִידוּ (דף וכו' ע"ג) לְבוּשֵׁי יְקָר, לְאַתְלַבְּשָׁא בֵּיהּ
 וכשיצאים מן העולם, מתחברים כל הימים ונעשה מהם לבושי כבוד להתלבש בהם. **וְכַתְּהוּא לְבוּשָׁא, וְכַאֲזֵנִי**
לְאַתְעֲנָנָא מְעֻנָּא דְעֶלְמָא דְאֵתִי ובוזה הלבוש הם זוכים להתענג מתענוגי עולם הבא, **וְכַתְּהוּא**
לְבוּשָׁא, וְכַאֲזֵנִי לְאַחֵיָא וְלְמִיקָם ובוזה הלבוש הם עתידים לחיות ולקום בתחיית המתים. **וְכַל**
אֵינֹנִי דְאֵתִי לְהוּ לְבוּשָׁא יְקוּמוּן וכל אלה שיש להם לבוש יקומו, **הָרָא הוּא דְכְּתִיב** זהו
 שכתוב, (איוב לח) **וַיִּתְיַצְבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ** שכפי לבושם שזכו בו על ידי מעשיהם הטובים יתיצבו ויקומו
 בתחיית המתים. **וְוִי לְאֵינֹנִי חֵיִיבִי עֶלְמָא, דְּיוֹמִיהוֹן בְּחוֹבִיהוֹן (עלמין) חֶסְרִין, וְלֹא**
אַשְׁתְּאָר מְנִיָּהוּ בְּמָה דְאַתְכְּסִיין, כִּד יְפָקִין מְעֶלְמָא אוי לאלה רשעי העולם שימיהם
 חסרים בעונותיהם, ולא נשאר מימיהם שום לבוש במה שתכסה נפשם כשיצאו מן העולם.

תַּאנַּא, כֹּל אֵינֹנִי וְכַאֲזֵנִי, דְּזָכוּ לְאַתְלַבְּשָׁא בְּלְבוּשׁ יְקָר בְּיוֹמִיהוֹן למדנו שכל אלה
 הצדיקים שזכו להתלבש בלבוש כבוד שנעשה מימיהם, **מִתְעַבְרִין בְּתַהוּא עֶלְמָא (ס"א**
גולמא), מְעַטְרִי דְמִתְעַטְרִי בְּהוּ אַפְתָּן, מִתְהוּא נַחַל דְנַגִּיד וְנַפִּיק לְגַנְתָּא דְעַדָּן
 מתעטרים בעולם העליון מהעטרות שמתעטרים בהן האבות, והיינו שמקבלים שפע של חג"ת שהם בחי' האבות, שנשפע
 מאותו הנחל שהוא הבינה שנמשך ויוצא לגן עדן שהוא עידון הצדיקים שזוכים לעלות לגן עדן העליון שהוא עולם
 הבריאה ששם מקננת הבינה דאצילות. **הָרָא הוּא דְכְּתִיב** זהו שכתוב, (ישעיה מח) **וְנַחֲדָה ה' תְּמִיד**
הַקב"ה ינהג אותך ע"י השפע הנמשך מהבינה תמיד בלא הפסק וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחְצַחוֹת נַפְשָׁךְ וְגו' והשביע
 באורות צחים את נפשך שהם אורות הבינה. **וְאֵינֹנִי חֵיִיבִי עֶלְמָא, דְּלֹא זָכוּ לְאַתְלַבְּשָׁא**
בְּלְבוּשָׁא דְיוֹמִיהוֹן ואלה רשעי עולם שלא זכו להתלבש בלבוש הנעשה מימיהם, **עֲלִיָּהוּ כְּתִיב,**
(ירמיה יז) וְהָיָה בְּעָרְעָר בְּעָרְבָה וְלֹא יֵרָאָה כִּי יִבֵּא מוֹט שהוא תחית המתים **וְשָׁכַן חַרְרִים**
בְּמַדְבָּר וישכון במקום יבש במדבר, ר"ל שישאר בלי מימי השפע המחיה את המתים לעתיד לבא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכַאֲזֵנִי חוֹלְקִיה דְיַעֲקֹב, דְּרַחֲצֵנוּ יְתִיר הָוָה לִיָּהּ אשרי חלקו של
 יעקב שבטחון גדול היה לו שיזכה להיות יחד עם אבותיו, **דְּכְתִיב וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבוֹתַי,**
דְּאֲזִבִּי בְּהוּ וְלֹא בְּאַחְרָא שאמר יעקב ושכבתי עם אבותי ורצה לומר שאזכה לשכב עמיהם ולא עם אחרים.
דְּאֲזִבִּי בְּהוּ, לְאַתְלַבְּשָׁא בְּיוֹמִין דִּילֵיהּ, וְכַאֲזֵנִי דְלֵהוֹן והיינו שאזכה בהם להתלבש בימים
 שלי ובימים שלהם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּתֵיב, (בראשית כז) וַיֵּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ. בְּגָדָיו, בְּגָדֵי עֲשׂוֹ מִיבְעֵי לֵיָּהּ וקשה למה כתוב בגדיו, התורה היתה צריכה לכתוב בגדי עשו. דְּהָא לָאו דִּידֵיהּ הוּן, אֲלֵא דְעֲשׂוֹ הוּן תְּנַהוּ בְּגָדִים כי לא של יעקב היו אותם הבגדים אלא של עשו היו. **דְּבְתֵיב** שכתוב, (בראשית כז) **וַתִּקַּח רַבֶּקָּה אֶת בְּגָדֵי עֲשׂוֹ בְּנֵהּ הַגָּדוֹל הַחֲמוּדוֹת הָרֵי, בְּגָדֵי עֲשׂוֹ בְּתֵיב (הַקָּא), וְהִבָּא רֵיחַ בְּגָדָיו, דִּיעֲקֹב מִשְׁמַע** וכאן כתוב ריח בגדיו שמשמע כי בגדיו של יעקב היו, ומתרץ. **אֲלֵא, הֵכִי אוֹקִימָנָא, וַיֵּרַח, בְּלוּמָר, אִסְתַּבֵּל לְהִלָּאָה, וְאַרְח רֵיחָא דְלְבוּשׁוֹי דְּתַהוּא עֲלָמָא, בְּדִין בְּרַבִּיהּ** אלא כך פירשנו, מש"כ וירח, כלומר הסתכל ברוח הקודש למרחוק ר"ל לעולם העליון, והריח את ריח לבוש נשמתו שבעולם העליון מה שתיקן ע"י מעשיו הטובים, ואז ברכו.

וְעַל דָּא בְּתֵיב ועל זה כתוב, **רְאֵה רֵיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵהָ, דָּא הוּא חֶקֶל דְּתַפּוּחִין קַדִּישִׁין** פירוש זהו שדה של תפוחים הקדושים, שהוא סוד השכינה, לפי שיונקת מחג"ת שיש בהם ג' גוונים תפוח לבן אדום ירוק. **אָמַר, הוּאִיל וּזְכִיתָ בְּאִינוּן לְבוּשֵׁי יָקָר** אמר לו יצחק הואיל וזכית ע"י מעשיך הטובים לאלה לבושי הכבוד, על כן **וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם** שהוא שפע הנמשך מא"א לז"א. **מֵאֵי מִשְׁמַע** משמעות הדברים לומר לפי שוירח את ריח בגדיו כריח שדה שהוא סוד המלכות, לכן ברכו בברכת הטל שהוא שפע הת"ת, **בְּגִין דְּבְתַהוּא חֶקֶל דְּתַפּוּחִין קַדִּישִׁין, נָטִיל (ס"א נְטִיף) מִטָּל כֹּל יוֹמָא, מִתַּהוּא אַתָּר דְּאַקְרֵי שָׁמַיִם** ומתרץ לפי שבאותו שדה התפוחים שהוא המלכות נוטף טל כל יום מז"א שנקרא שמים, **דְּבְתֵיב מִטַּל הַשָּׁמַיִם** לכן כשהריח את ריח בגדיו בסוד המלכות ברכו בטל השמים שנתעצם במלכות.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לרבי יהודה אינך צריך לומר שברכו בשפע הטל שנתעצם במלכות, **בְּכֹלָא בְּרַבִּיהּ** אלא בכל הברכות ברכו, כמ"ש **מִטַּל הַשָּׁמַיִם** שהוא שפע ז"א **וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ** שהוא שפע מלכות. **מֵאֵי טַעְמָא** ומה הטעם שברכו, **בְּגִין דְּוַיֵּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו. בְּגָדָיו מִמֶּשׁ, בְּמָה דְּאוֹקִימָנָא** פרוש לפי שהריח את ריח בגדיו של עולם העליון.

שבת ראש חודש

מעלת חודש אלול - וענין תפילה תשובה וצדקה

חודש אלול הוא חודש הרחמים והסליחות, ורבותינו אמרו שחודש זה הוא מתנה חשובה ויקרה שה' יתברך ברחמיו הרבים נתן לנו, ואם נשכיל לנצל את החודש כמו שצריך, בוודאי נוכל לזכות לכתיבה וחתומה טובה, כי זה הזמן שהמלך מלכו של עולם בא אלינו והשערים פתוחים, ואם לא עכשיו אימתי.

כשמושה רבינו שלח מרגלים כתוב "ויתורו את הארץ" והתרגום מתרגם ויאלוון ית ארעא, א"כ אלול פירושו לחפש, לבלוש, שאדם יבלוש ויחפש מה הם מעשיו ויעשה תשובה.

ארבעים יום של יצירת הולד

בא וראה מ"ש גדול הרבנים באיזמיר רבי חיים בנבנישתי זצ"ל, "דע, כי מעלתו של חודש אלול כל כך גדולה, עד כי גם אם חטא אדם בשלש העברות החמורות ביותר: עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים, אם יעשה תשובה - יתכפר לו, כי אין דבר העומד בפני התשובה בחודש זה. וקל יותר לשוב בו בתשובה יותר מכל החדשים האחרים של השנה.

ועוד כותב: "סוד ארבעים הימים שבין ראש חודש אלול לבין יום הכיפורים הוא בהיותם כנגד ארבעים הימים שקודם יצירת הולד".

באור דבריו נראה כך: הגמרא (נדה טז:) אומרת, כי באותם הימים שהולד נמצא בכטן אמו: "אותו מלאך הממונה על ההריון נוטל טיפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא ואומר לפניו: רבוננו של עולם! טפה זו מה תהא עליה? גיבור או חלש? חכם או טיפש? עשיר או עני? ואילו רשע או צדיק לא קאמר, דאמר רבי חנינא: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה".

בארבעים הימים שבין ראש חודש אלול לבין יום הכיפורים יכול אדם לצור את עצמו מחדש. גם אם התלכלך וחטא בחטאים החמורים ביותר, יכול הוא כביכול 'לפרק' את עצמו ו'לבנות' את עצמו מחדש! בימים אלו יכול להוצר ולד חדש.

והנה אדם שיש לו משפט, והוא עומד לדין - בית הדין שולח לו הזמנה לבוא לדין, שלשים יום לפני מועד המשפט. בשלשים הימים האלו יכול האדם להכין את עצמו לדין, לסדר את טענותיו, לזמן עדים, להשיג ראיות, לדחות תכניות אחרות שתכנן לעשות ביום הדין וכדומה. כדי להיות מוכן למשפט - יש צורך בשלשים ימי הכנה.

ימי רצון

בזמן הזה שערי שמים פתוחים כמו שכתוב "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להוררתם, ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלהים". משה עלה אל ההר ביום ו' בסיון - יום מתן תורה עד יום שבעה עשר בתמוז, ואז ירד עם שני לוחות הברית שהיו נשאים מעצמם, וראה את העגל והמחולות, ואז פרחו האותיות והלוחות נהיו כבדים למשה ונפלו מידי ונשברו, ועם ישראל הפסיד את האור הגדול בעולם - אור הלוחות הראשונים. באותו יום ביקש משה רבינו מהקב"ה מחילה סליחה וכפרה לישראל, ולמחרת עלה שוב והתחנן לקב"ה משך ארבעים יום שימחל להם, ובסוף הארבעים יום ביום כ"ט באב אמר לו הקב"ה "פסל לך שני לחת אבנים כראשונים, וכתבתי על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשונים אשר שברת. והיה נכון לבקר ועלית בבקר אל הר סיני ונצבת לי שם על ראש ההר". ומשה ירד לסדר את הלוחות השניים ועלה שוב, והיה זה ב- א' אלול שעלה להביא את הלוחות השניים שהקב"ה יכתוב עליהן את כל התורה, ואותם ארבעים יום שהם מ-א' באלול עד יום הכיפורים בו ירד משה עם הלוחות, היו ימי רחמים ורצון - משה למעלה בהר ובני ישראל עומדים למטה סביב ההר, ובכל יום ויום היו עושים תשובה מתפללים ומתוודים לפני הקב"ה, ובכל הארבעים יום צמו מעמוד השחר עד צאת הכוכבים ומתוך צום היו מתחננים לקב"ה שיסלח להם, במשך ארבעים יום האלו לימד הקב"ה את משה רבינו את כל התורה פעם נוספת, וביום האחרון - יום הכיפורים, לנו בתעניתם, ואמר לו הקב"ה סלחתי כדברך, ולעולם ארבעים יום אלו, הם ימי רצון ובהם קל לאדם להתקרב לקב"ה.

ודורשי רשומות אמרו "אני לדודי ודודי לי", ר"ת אלול, שאז הקב"ה פותח יד לקבלנו בתשובה וס"ת - ד' יודין גימ' ארבעים, המרמזים על ארבעים יום שעלה משה למרום מר"ח אלול עד יוהכ"פ שהם ימי רצון, וכנז"ל.
גילוי י"ג מידות של רחמים

והנה תיבות "אני לדודי ודודי לי", גימ' קפ"ה, גימ' א"ל מלא - אל"ף למ"ד, הרמוז על ההארות הגדולות המתגלות בחודש זה שהם י"ג מידות של רחמים כנגד י"ג תיקוני דיקנא. ואומר רבינו האר"י שבימים האלה נפתחים שערי שמים ונפתחים בהם י"ג מכילן דרחמי (י"ג מידות של רחמים), ולכן התשובה והתפילה מתקבלות כעת יותר. ולפי זה אתי שפיר המשך הפסוק - "הרועה בשושנים", הקב"ה רועה אותי ומנהיג אותי בשושנים דהיינו בי"ג מידות של רחמים, כי השושנה יש לה י"ג עלים כנגד י"ג מכילן דרחמי, והשושנה היא כנסת ישראל ופותחים לה י"ג מידות של רחמים לרחם על בניה.

סוד מזמור לדוד ה' אורי וישעי וסגולתו

זמור בסידור האריז"ל לרבי יעקב קאפיל זצוק"ל והביאו הגאון חיד"א שהאומר מזמור כ"ז שבתהלים (לדוד ה' אורי וישעי, שעל הפסוק הזה, דודשים חז"ל במדרש: אורי זה ראש השנה, וישעי זה יום הכיפורים, כי יצפנני בסכה זה חג הסוכות) מראש חודש אלול ועד אחר שמחת תורה, ערב ובוקר, דבר יום ביומו, מובטח שמוציא שנותיו בטוב ויערב לו, ואפילו גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים, יכול לבטל, ומעביר מעליו כל המקטרגים, מרעין בישין, ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות, ויוצא בדימוס - זכאי בדיון, ועל ידי זה, יכניע כל המקטרגים, כי מראש חודש אלול, נפתחו י"ג מקורות של י"ג מכילן דרחמין, והם מתגלים ומאירים למטה, ובמזמור כ"ז שבתהלים (לדוד ה' אורי וישעי), יש בו י"ג שמות הויה.

מסביר האריז"ל שבמזמור הזה מופיעים י"ג שמות הויה. מתחילים להגיד אותו מראש חודש אלול, שאז נפתחים י"ג השערים שנקראים מכילן דרחמין, ועל ידי האמירה הזאת, אנחנו פועלים בשמים ביטול של מקטרגים.

מו"ר הבא"ח היה אומר כל דקה בחודש אלול חשוב כמו חודש

כתב מו"ר הבן איש חי לחכם אחד בחודש אלול: אני כותב לך את המכתב בחודש אלול, שבו כל רגע ממנו יקר לי כמו חודש ימים. צריך לדעת שכל רגע וכל שניה יקרים ביותר בחודש אלול, כמו חודש ימים בחיים של אדם. וכל חודש אלול היה מו"ר הבא"ח הולך ומתבודד, והיה נוהג לקחת מניין, ועוזב את בגדד והולך אצל קבר יחזקאל הנביא להתבודד כדי שאף אחד לא יפריע לו אפי' רגע, ואת כל החודש היה מקדיש לאבינו שבשמים. אדם צריך לחשוב על עצמו, מה יהיה אתו, לחשוב טוב ולעשות חשבון נפש, מה עשה כל השנה, איך לשוב בתשובה, מה לתקן בשנה הבאה, מה הוא מקבל עליו, איך המעשים שלו יהיו מעכשיו, זה הזמן, כי אם לא עכשיו אימתי יעשה את זה.

להסיר המחיצה של העוונות

בשל"ה (פר' שופטים) כתב על הימים האלו בפסוק (עמוס ג, ח) "אריה שאג מי לא יירא", כי אריה ראשי תיבות - אלול, ראש השנה, יוה"כ, הושענא רבה. והנה ראינו רבים מהלכים בסמיכות לאריות והינם שומעים את שאגת הארי ואעפ"כ לא ייראו ולא יפחדו כלל, ואדרבה יביטו עליהם בהנאה ושלווה הנפש, והיכן יארע כזאת - ב'גן החיות', ומדוע, מכיוון שיש מחיצה ביניהם לאריה, כיו"ב לענין הימים הללו - כשיש מחיצה של עוונות בין האדם לזמנים הקדושים, אכן יהיה אריה שאג, ולא יירא השומע את שאגותיו. ולכך בימים אלו חייב להסיר המחיצה הזו ולירא מיום הדין הגדול והנורא ויעשה תשובה שלימה וייטב לנו בזה ובבא.

אלול של הגה"ק ר' אלימלך מליז'ענסק

סיפר הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשערנאוסטראה (בנו של הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע), על עשיר אחד שהיה לו בן יחיד אשר ירד מדעתו ל"ע, וגרם בושות לאביו, עד שבליט ברירה היה כולאו בבית לבל יתגלה קלונו ברבים, לאחר זמן שמע האב את שמעו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שהוא מחולל פלאות ופועל ישועות בקרב הארץ, שם האב את פעמיו יחד עם הבן לעבר ליז'ענסק הרחוקה מביתו מהלך כמה וכמה פרסאות, הימים היו ימי 'חודש אלול', ועל אף ששמע האב שאין הרה"ק מקבל את הקהל בחודש אלול, ואפילו על מקרה של פיקוח נפש עונה בקיצור נמרץ, מכל מקום הרגיש העשיר שחייב הוא ליסע אל הרבי (בחשבו שבזכות 'עשירותו' יפתחו בפניו כל השערים).

על אם הדרך פנו העשיר עם בנו ללון באחד הפונדקאות, בהיותם שם, ניגש אליהם הלך עני, וביקשם שיואילו לסייעו בתרומה הגונה, כאשר ראה הבן את העני פנה אל אביו כאחד האדם ואמר לו, אבי אבי, אנא, הענק לו נתינה הגונה,

האב ששמע זה לראשונה מזה עידן ועידנים - היאך שבנו מדבר כאדם שפוי בדעתו נתמלא אורה ושמחה ונתן לעני מטבע של חצי זהוב, עתה פנה אליו העני ושאלו להיכן פניו מועדות, סיפר לו העשיר על בנו ומצבו, ולכן נוסע הוא אל הרבי רבי אלימלך שירפא את בנו, פנה אליו העני ואמר לו, הנך רואה שבנך כבר חזר לדעתו להיות ככל האדם, ואם כן מה לך כי תיסע אל הצדיק להפריעו מעבודתו הקדושה של חודש אלול על לא דבר, אך העשיר לא שעה לדבריו, באמרו אם כבר באתי עד הנה לא אמנע עצמי מלהיכנס לפני ולפנים, להתברך מפום ממלל רברבן, בהגיע העשיר למעונו של הר"א העניק מתת יד הגונה למשמשים בקודש, ולאחר מכן נתנו לו להיכנס אל הקודש, משנכנס אל קודש הקדשים הניח לפני הרבי כפדיון נפש סכום אדיר של שנים עשר זהובים, ששוויים היה לעין ערוך, נענה הרבי רבי אלימלך ואמר לו, מה לך יהודי, שלאליהו הנביא לא הענקת כי אם חצי זהוב, ואילו למיילעך אתה נתן י"ב זהובים, או אז הבין אותו יהודי שהעני אשר פגש היה אליהו הנביא בכבודו ובעצמו, סיים רבי ישראל אברהם ואמר, הרואים אתם כמה יקר בעיני ה' עבודתו בקודש של דודי הקדוש הרבי רבי אלימלך בחודש אלול, עד כי שלחו את אליהו הנביא שירפא את בנו של העשיר, ובלבד שלא יפריעוהו מעבודתו הקדושה (קדושת נועם אלימלך עמו' תק"ד).

חודש אלול הוא עיר מקלט מהמקטרגים

החודש הזה מגן על האדם כמו עיר מקלט, כמו שכתוב "אנה לידו ושמתי לך" ר"ת אלול. על הרוצח בשגגה כתוב "ונס שמה" שהוא נס לערי מקלט, וכל זמן שהוא בעיר מקלט אסור לנגוע בו, אבל כשאינו בעיר מקלט יכולים ח"ו לפגוע בו. וכך, אם אנחנו רוצים שאף מקטרג, אף שטן ואף יצר הרע לא יוכלו לגעת בנו, אנחנו צריכים לברוח אל עיר המקלט - הוא חודש אלול - לנצל את חודש אלול שיגן עלינו כל השנה, ולהיות קשורים ודבוקים בו יתברך. וידועים דבריו של הרה"ק הבית אהרן מקארלין זי"ע (במכתב לבנו בית אהרן קמ"ט:), שהיות ואין מברכים את חודש תשרי בשבת שלפני תחילת החודש, על כן יש לכוון בברכת החודש של חודש אלול גם על חודש תשרי. ולפי זה חיל ורעדה יאחזון בכל לב, ביודעם כי הנה עתה מברכין כבר גם על ראש חודש תשרי - ראש השנה שהוא המשפיע לכל השנה הבאה, ונמצא שברכת חודש זו נכלל כל הבאה עלינו לטובה וכל אשר יתרחש בה.

ימים אלו סוד המוקה

והנה בארבעים ימים האלה יש תתק"ס שעות, כמנין הלוגין של מוקה, במקוה יש ארבעים סאה, ובכל סאה יש כ"ד לוגין, יוצא תתק"ס לוגין. אדם טובל במקוה ויוצא חדש. אם אדם ינצל את הימים האלה מראש חודש אלול עד יום הכיפורים יכול להיות בריה חדשה ממש. ולמה מוקה צריך תתק"ס לוגין, כי ידוע שהאדם מורכב מארבעת היסודות וסימנין - ארמ"ע - אש, רוח, מים, עפר, וכל אחד מה-ארמ"ע כלול מהארבעה, האש כלולה מארמ"ע של אש, וכן על זה הדרך, ארבע כפול ארבע סה"כ י"ו. אבל אדם שלא הולך בדרך ה' הוא פוגם ביסודות שלו, וכשהוא רוצה לשוב בתשובה צריך לתקן כל הארבעה יסודות דארמ"ע המעורבים מטוב ורע להכניסם לקדושה. ואיך מבטלים את הרע שבהם, ברוב! וצריך פי ששים, י"ו כפול ששים יוצא תתק"ס, זה שכתוב "ויהי ה' את יוסף" יוסף אותיות י"ו פעם ס'. ולכן יעסוק בחודש זה בזוה"ק ובפרט בתיקונים שהרי "דף זוהר" עולה ש"ב, כמנין פעמיים מוקה. ובפרט, יעסוק בחודש אלול בתקוני הזהר כי הוא מתקן בעולם העשיה בחי' נפש האדם. ושמעתי רמז לזה מהרב ישראל רחמני שליט"א שתיקוני הזהר מתחיל: ר' שמעון אזול ליה וערק למדברא דלוד ר"ת אלול.

"בחודש זה מרבין בתשובה ותפילה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה"

התשובה רמוזה בפס' "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב ר"ת אלול, לומר שבאלול יש סיוע מיוחד לאדם למול את ערלת לבבו, ובזה שעשה תשובה יזכה למול את ערלת הלב. ואומר הזוה"ק משחרב בית המקדש אין לנו אלא וידוי דברים לבד - חטאתי עויתי פשעתי. בעונותינו אין לנו קרבנות, אבל יש את התשובה - שהאדם יתחרט על העבר ויקבל לעתיד, ובזה האדם יכול להפוך את כל כולו ולהיות בריה חדשה.

סוד מילת: "תשובה"

ומצות התשובה, שהיא חרטה על העבר וקבלה על העתיד, היא בעולם הבינה עולם הבריאה, וצריך לעשותה בעיקר בחודש אלול כי אלול גי' בינה. בינה אותיות בן י"ה, בן הוא זכר כנגד אות ו', ויחד עם י"ה הם יה"ו, וכאשר האדם חוטא, אות ה' שהיא השכינה הקדושה מסתלקת מן המקום, וע"י התשובה וידוי דברים בפה שהוא בחי' המלכות, מחזירים אותה ליה"ו, ואז נשתלם שם הוי"ה ב"ה. וזה פירוש תשובה, תשוב ה'. ואז השכינה שורה על ראשו של האדם והאדם מצליח בכל מעשיו.

יגמור בדעתו לא לחטוא ואז ה' יהיה ה' עימו

כתב 'עבודת פנים' (מכתב עד), כי אלול ר"ת ליגמר אינש והדר ליסבר, והרמו הוא, כי קודם כל צריך אדם לגמור בדעתו ובלבבו שלא יחטא עוד, והדר ליסבר - מלשון ישברו על ד' אלוקיו (תהילים קמו, ד), לקוות ולצפות להשי"ת שבודאי יהיה בעזרו. וכשיודע כי יותר קל לפעול אצל הבורא מאשר אצל האדם עצמו - שיפסיק מלחטוא אז בוודאי יהיה השי"ת בעזרו.

חודש אלול מזל בתולה

כתב הרא"ש על התורה (בראשית ו, ב) כשירדו המלאכים, אמרה הבתולה לא אשמע לכם אם לא תעשו הדבר הזה - שתתנו לי כנפים שלכם, כמו שנא' (ישעי' ו, ב) 'שש כנפים לאחד', נתנו לה כנפיהם, מיד פרחו לשמים ונמלטה מן העבירה, ואחזה פני כסא, והקב"ה פרש עליה עננו וקבלה, וקבעה במזלות, והיינו 'מזל (אלול) בתולה', והמלאכים נשארו בארץ ולא יכלו לעלות עד שמצאו סולם שיעקב אבינו חלם ועלו, הה"ד 'והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו'. הרי לך שכל מהותו ומזלו של חודש זה - להיות 'בורח מן העבירה'.

התפילה רמוזה בפס' אני לדודי ודודי לי- ר"ת אלול. אם אני לדודי, אם כל כולי, האני שלי, הוא לדודי לקב"ה, מתפלל לקב"ה ומתחנן לפניו כל הארבעים יום האלה, אז גם דודי לי, הקב"ה מתקרב אלי, הקב"ה פותח את השערים - פתחו לי פתח כחודו של מחט ואפתח לכם פתח כפתחו של אולם, לכן עכשיו דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב. ולכן כדאי ג"כ בחודש אלול לאמר תהלים שהם שירות וזמירות שכורתים ומזמרים את הקליפות הסובבים את השושנה העליונה, וז"ש ויאמרו לאמר אשירה לה' ר"ת אלול.

הרחב פיך ואמלאהו לבקש מאת ה' הכל יכול

מאמר נורא היה שגור בפי הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בכוחה הגדול של תפילה, כי הנה מצינו שחז"ל (ברכות לא). למדו כמה וכמה הלכות ב'הלכות תפילה' מתפילתה של חנה, ולכשנתבונן נראה כי חנה ניגשה לתפילתה בכל העוז והתעצמות, כי היא הייתה אשה עקרה שאינה בת בנים, ובבואה לבקש על הבן, החלה לבקש שיהא בנה הנוולד לה 'שקול כמשה ואהרן', ומן הנראה היה לנו לומר על כך, וכי כן היא הדרך הראויה - דיין אם תוושעי בבן, מנין העוז לבקש 'כמשה ואהרן' ואינו דומה אלא לעני מרוד המתדפק על דלתי בית העשיר הגדול ומבקש ממנו 'נדבת ידו' כמה מיליוני דולר... אלא כאן למדנו פרק נכבד ב'הלכות תפילה' כי אכן, כך היא דרכה של תפילה - ביד המתפלל להפוך ע"י את מצבו מבירא עמיקתא לאיגרא רמא רמא. אף לדין ייאמר, אל תאמר, עברה עלי שנה בה היה מצב פרנסתי קשה, וכיו"ב בבריאות, בנחת וכו' כיצד אבוא עתה לבקש בהשגות גדולות - דיי אם ישתנה מצבי לטוב, לא כן, אלא יגש בתפילתו לקראת שנה טובה ומתוקה, שנה של מהפיכות לטובה וברכה, אם אך יפתח פיו בתפילה כראוי יגיע לידי כך.

"קראוהו בהיותו קרוב" אלו ימי אלול שאז קרוב השי"ת ביותר לישראל

הימים הללו חשובים ונשגבים ביותר על כן צריך לנצלם עד תומם, לבקש ולהתפלל ולהרבות בתחנונים לפני הקב"ה. מה שכתוב דכתיב 'דרשו ה' בהמצאו' קאי על עשי"ת, אבל "קראוהו בהיותו קרוב" אלו ימי אלול שאז קרוב השי"ת ביותר לישראל, ואז צריך האדם להרבות בתפילה.

ובלשונו הטהור של רבינו הטור (סי' תקפא) שכתב "וכל המוסיף לבקש רחמים [בימים אלו] זכות היא לו".

אמר רבי חמא ברבי חנינא (ברכות לב): "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנאמר (תהלים כו, יד) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", ופירש רש"י "קוה - והתחזק, ולא תמשוך ירך, אלא חזור וקוה".

צריך לשמוח על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו להתפלל לפני הקב"ה, ולא עוד אלא שבימי הרחמים והסליחות ידו פשוטה לקבל שבים, והבורא יתב"ש מצפה וחפץ שנשוב ונתקרב אליו, ועל כן כמה עלינו לגשת להתפלל מתוך אהבה וחדווה, ובתום הימים הנעלים האלה לא ירגיש כמי שהצליח לסיים ולהתפטר מעול גדול שהיתה מוטלת על צווארו, אלא יצטער איך כבר חלפו ועברו עליו הימים החשובים האלה כהרף עין.

וידועים דברי חז"ל (כתובות קג). שלאחר פטירתו של רבינו הקדוש זי"ע הגיע מדי שבת בשבתו כדי לקדש על הכוס ולהוציא את בניו ובני ביתו. והוא פלא שלא מצינו כזאת בשום צדיק מיום בריאת העולם ועד עכשיו, ומדוע זכה רבינו הקדוש לדבר נשגב כזה. ומבאר הגאון בעל ה'בן איש חי' זי"ע בספרו 'בן יהוידע' (שם) דהנה חז"ל מספרים בכתובות (קד). איך הווה אשכבתיה דרבי, שבעת חוליו הרבו בני הישיבה בתפילה ותחנונים והרקייעו שחקים כדי שלא

יסתלק מן העולם, ואכן מכוח התפילות לא היה יכול להסתלק, והיו העליונים אווזים בו להעלותו למעלה והתחוננים מחזיקים בו למטה, עד שעלתה אמתא דבי רבי [-שפחתו של רבי] על הגג, ונטלה כלי זכוכית יקר וזרקתו על הארץ, וחשבו העם שהתכוונה לרמז על הסתלקותו של רבי וממילא הפסיקו להתפלל, ובאותה שעה עלתה נשמתו בטהרה עי"ש.

לפי זה מבאר ה'בן איש חי', כי זה דבר ברור שהתפילות אינן חוזרות ריקן, וגם כאן הועילו התפילות שרבינו הקדוש ימשיך להשפיע עליהם מעולם העליון, ולכן המשיך להתגלות אליהם בהאי עלמא ולקדש לבני ביתו, כי השפע מתגלה בליל שב"ק, שהרי דבר פשוט הוא שלא היה עיקר תפילתם שישאר רבי בגופו בעלמא הדין, רק עיקר בקשתם היתה שימשיך להשפיע עליהם מאור קדושתו כמו שעשה בהיותו בחיים חיותו, ותפילה זו אכן נתקבלה. וגם זה מלמדנו על גודל כוח התפילה, שאף אם נראה בעיני בשר שנסתלק רבי לעולם שכולו טוב, ואת הנעשה אין להשיב וא"כ בעל כרחך נתבטלו התפילות שהעיתירו על רפואתו, אין הדבר כן, ושום תפילה אינה הולכת לאיבוד.

הצדקה רמוזה בפס' איש לרעהו וזמנות לאביונים, שעם התשובה והתפלה צריך לעשות בחודש זה צדקה, כמ"ש וחטאך בצדקה פרק.

וכמובא בכתבי האר"י ז"ל כי צרוף חודש אלול יוצא מס"ת של הפסוק וצדקה תהיה לנו כי - ההו"י, ובא ללמד כי אחד הדברים החשובים בחודש זה הוא הצדקה כמ"ש וצדקה תציל ממות, וכפי שאמרו רבותינו על חודש אלול - תשובה תפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ולכן צריך כל אחד להשתדל להרבות בצדקה בחודש זה.

מעות של העני מופקדים אצל העשיר

החיד"א זי"ע מביא בספרו פני דוד (ראה ד"ה ובכפל הכתוב) בשם האלשיך (בפרש ראה, ד"ה נתן נתן א"י השני, ועיי' פר' משפטים אם כסף) שכראות אדם שהקב"ה השפיע לו שפע רב, ידע שאינו אלא 'אפוטרופוס' על המעות, וכמו שאמרו (ב"ב קלא:): הכותב כל נכסיו לבן אחד בין הבנים הרי הוא נעשה אפוטרופוס על הממון, כי אומדים דעתו של אב שלא כיוון לתת רק לאחד ולהניח את שאר בניו - אלא שמינה אותו לאפוטרופוס, וזהו הביאור מדוע כפל הכתוב - 'נתון נתון' לו, כי כל ישראל בניו לה', ואם נתן נכסים לעשיר - הדעת נותנת דחלקו של עני מונח אצל העשיר, ואין העשיר אלא אפוטרופוס עליהם.

וז"ש נתון נתון לו, פירוש. ראה אנכי נתן לך, כדי שתתן לו, ולא ירע לבבך - שהרי נמצא שהנך נתן לו משלו, ואין זו מצוה כי מעותיו של העני מופקדים בידך, ושלו הוא נוטל, ואף שלכאורה אין זה מצווה כלל, עכ"ז - בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך.

המגיד מדובנא זי"ע (אהל יעקב ראה, ד"ה כי בגלל) המשיל את הדבר לאדם שאיבד שטר של מאה זהובים, ובדרך חיפוש מצא מאתים זהובים אחרים, יש לו מקום לחשוב שאם לא היה מאבד את המאה הראשונים היה לו עתה ג' מאות זהובים, אך ההולך בשדהו ושק של זרעים בידו ונקרע השק ונפלו ממנו זרעים, ולאחר זמן עבר האיש בשדהו ונשתמם לראות שצמחו ירקות לרוב, וכי יש לו מקום לומר - אם לא היה נקרע שקי היה לי כעת לבד משדה מלאה בזרעים גם, שק 'גרעיני זרע', והרי לשוטה ייחשב האומר כן, מכיוון שכל הצמיחה באה לו רק על ידי שהשק נקרע ונפלו ממנו גרעיני הזרע. כמו כן על האדם לדעת, שבכדי שיזכה לישועות והשפעות מן השמים עליו לזרוע את גרעיני הצדקה, וכהא דאמרינן 'זרע צדקות - מצמיח ישועות' שהצדקה היא אשר מצמיחה את הישועות וזה פירוש הכתוב 'ולא ירע לבבך בתתך לו' שלא תחשוב שממונו מתחסר על ידי הצדקה, כי אדרבה 'בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוקיך' כי הצדקה היא אשר הצמיחה את כל הברכה והשפע.

והענין בזה, כי עבודת חודש אלול היא לעודד מידת 'ורב חסד' על ידי נתינת הצדקה כדי שיעשה הקב"ה עמנו צדקה וחסד. וכמו שמבקשים בתחילת הסליחות "לך ה' הצדקה" בגימטריא ור"ב חס"ד, שהיא אחת משלש עשרה מידות של רחמים המתעוררות בחודש זה.

אמר האיש לאליהו אם יש לבורא העולם גזברים טובים מאיתנו, יקח את העושר וייתן להם. אך אם לא, שישאיר אותו אצלנו. אמר אליהו: יישאר אצלכם

חז"ל מספרים מעשה באיש עני ונכאה לב, שמתוך צער על דלותו, יצא לשוטט בחורשות שמחוץ לעיר. לפתע נגלה לו אליהו הנביא ואמר: בשכר תממותך ואמונתך בבורא עולם, הוחלט להעניק לך שבע שנות עושר, מתי תחפוץ בעושר, עתה, או באחרית ימך, לבבו של העני פחד ורחב משמחה אך הוא אמר לאליהו: יש לי אשה צדקת שמעולם

אינני עושה דבר בלעדיה. אלך ואשאל את פיה... אמרה הצדקנית: תבקש את העושר כעת, הסכים אליהו, ועם שוב האיש לביתו כבר ראה את בניו צוהלים סביב ארגז עתיק שמצאו בחצר...

את עשרם הרב, לא שמרו בני הזוג לעצמם. בניצוחה של הצדקנית חולקו סכומים אדירים לנוקקים, כשכל תרומה מצוינת בפנקס.

כחלוף שבע שנים מצא אליהו הנביא את האיש שוב בשדה ואמר: הגיעה השעה להשיב את האוצר, אמר האיש: כשם שנטלתי בעצת אשתי, כך לא אשיב אלא בעצתה, אמרה האשה: הצג את פנקסי הצדקה שלנו לאלהו הנביא ואמור לו: אם יש לבורא העולם גזברים טובים מאיתנו, יקח את העושר וייתן להם. אך אם לא, ישאיר אותו אצלנו. אמר אליהו: יישאר אצלכם!

אל המשפט ביום ראש השנה, נבוא גם אנו: עם פנקסים. אם לא נזכה מצד הדין, נזכה לפני משורת הדין. וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ב): מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כוחו. ועוד הוא כותב: ומפני ענין זה, נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים. ונשאלת השאלה: מדוע מכל תרי"ג מצות הדגש הוא דוקא על עשייה וריבוי בצדקה? והתשובה היא מה שמוכח בגמרא (ר"ה טז) אמר רבי יצחק, ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, והראשון שבהם צדקה, ככתוב וצדקה תציל ממות.

"וחטאיך בצדקה פרוק"

ובחודש זה ירבה בצדקה כמ"ש "וחטאיך בצדקה פרוק" שהצדקה מצילה את האדם מגזירות רעות ומאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים.

צדקה היא כוח מיוחד עבור אלו שאינם חשים שייצאו זכאים בדין!

ריבוננו של עולם! אם מצד הדין איננו זכאים, הנה אנו נוהגים עם אחינו לפני משורת הדין. אף אתה, נהוג חסדך, ותתנהג עמנו לפני משורת הדין.

מאמרי הפרשה

"רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

יש אנשים שמחמת רוב טובה מבקשים למרוד, ויש אנשים להיפך מחמת הצרות, לשנייהם אומרת התורה, ראה אנכי נותן לפניכם "היום" ברכה וקללה, אבל מחר יתכן שיבא עליך ההיפך

פסוק זה בא ללמדנו תשובה לשני סוגי מחשבות רעות העולות בליבם של אנשים. פעמים האדם מתבונן במצבו ורואה שהוא מסודר ב"ה, הנה יש עימו דירה הגונה, בנים ובנות, אשה טובה, עושר וכבוד, ועל כן מחשבה פגומה עולה בליבו, שהוא יכול חס ושלום לפרוק מעליו קצת עול, בבחינת "וישמך ישורון ויבעט" (דברים לב, טז), וזאת כי סבור הוא, שאפילו אם יעבור על מצוות ה', ויענישו אותו מן השמים, אי אפשר לקחת לו את כל השפע שברשותו, שהרי יש לו השקעות רבות ונכסים רבים, ואפילו יפול חס ושלום באיזה עסק, עדיין ישאר הוא עשיר גדול בעסקיו האחרים. לעומת זאת יש אדם שהוא נמצא בצרות גדולות ביותר, על כן חושב שאין מצב קשה יותר מזה, ומתייאש וחושב שלא יעזור לו שום דבר בעולם, וכל מה שיעשה לא יצליח מזלו.

ועל כך בא הפסוק ואומר, ראה והתבונן, אנכי נותן לפניכם היום ברכה, אמנם יש לך ברכה, אבל כל זה רק היום, ומחר אי אפשר לידע מה ילך יום, הרי הקב"ה יכול לקחת לאדם את כל רכושו, ולעשות אותו עני ברגע אחד, או שיבואו עליו בעיות אחרות חס ושלום בביתו עם רעייתו, עם בניו וכו', ויכול להיות גם כן שהקב"ה ישאיר את כל הרכוש והטוב בעולם ליורשים שלו, ויקח את האדם עצמו מכל השפע והטוב שנתן לו. לכן דע לך "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה" היום אני נותן לפניך, אבל מחר יכול להיות חס ושלום קללה.

וכן בהיפך, פעמים כאמור שהאדם רואה שיש לו צרות קשות עד מאד, וחושב שכבר אין לו תקנה, ומתייאש חס ושלום. לכן אומר לו הפסוק, ראה אנכי נותן לפניכם היום קללה, אבל מחר בעזרת השם יתברך, תהיה לך ברכה, כי מחר כבר יש מזל אחר, ברכה אחרת, והקב"ה יכול להפוך הכל ברגע אחד.

כל אדם יביט ויסתכל בדעתו שאין לו בעולם אלא רק היום שהוא עומד בו

וכך ביאר מורנו רבי יוסף חיים זצוק"ל בספרו עוד יוסף חי (דרושים ראה ד"ה ובאופן אחר) וזה לשונו, כסיעתא דשמיא, אמרו, ראה אנכי נותן לפניכם היום, דעצה טובה קא משמע לן, שכל אדם יביט ויסתכל בדעתו שאין לו בעולם אלא רק היום שהוא עומד בו. והסתכלות הזאת מהני ליה, בין בברכה, רוצה לומר בזמן שיש לו עושר וטובה הרבה, דהיצר הרע מושך לבו לגאווה גדולה ונשיאות ראש מחמת רוב טובה, על דרך "וישמן ישורון ויבעט", דאז הסתכלות זו אהני ליה שלא יבעוט ולא ירשיע, כיון דהוא רואה בדעתו שאין לו בעולם אלא אותו היום שעומד בו. דאפשר שבלילה תצא נשמתו ולא תחזור אליו עוד וישאר פגר מת ולקברות יוכל. והן בקללה, שיש לו צער ויסורין הן בדוחק הפרנסה הן בחולאי גופו, ואם יסתכל בכך אז ישקוט וינח מן הצער, וכמו שאמר החכם (ראה משלי כו, א) "אל תצר צרת מחר" [כי מי יודע מה ילד יום], שמא מחר איננו, ונמצאת מצטער על עולם שאינו שלך. ולזה אמר, "ראה" והבט במחשבתך ובשכלך כי "אנכי נותן לפניכם היום", רוצה לומר "היום" הזה שאתם עומדים בו בלבד. וראיה שכלית זו טובה היא וצריכה לכם, והן בזמן שיש בו "ברכה" וטובה, הן בזמן של "קללה".

גם זה יעבור

מסופר על אב חכם, שלעת זקנתו קרא לבנו שיבוא אליו, כי הכין את צוואתו לאחרים מאה ועשרים. כאשר הגיע הבן, נתן לו אביו טבעת שחקוק עליה בעט סופר "גם זה יעבור". לתמיהת בנו ביאר האב את שיחתו. דע בני, שאם תראה שהקב"ה השפיע עליך שפע וברכה, אל תהיה בטוח ששפע זה יעמוד לך לעולם, ולכן תוכל לפרוק מעליך עול מלכות שמים, חס ושלום, אלא תהיה תמיד דרוך בעבודתו יתברך, כי אפשר שכל השפע והטוב הזה "גם זה יעבור" מעליך. וכן להיפך, אם תראה שבאו עליך צרות רבות ומשונות, אל תתייאש ותאמר אין לי תקנה, חס ושלום, אלא "גם זה יעבור".

אפילו המלך והנחש...

אומרת המשנה (ברכות ל): אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו, ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק. הסביר האדמו"ר ר' שלמה הכהן מרדומסק זצ"ל בדרך החסידות, פעמים שהאדם רואה שעולה הוא למעלות רמות מאד, עד כדי שהמלך העליון שואל בשלומו, וזוכה להשיג השגות גבוהות. וזהו "אפילו המלך" הוא מלכו של עולם "שואל בשלומו, לא ישיבנו", דהיינו למרות כל המעלות שהעלהו מלכו של עולם, ידע שצריך להזהר שלא יפסיק בתפילה לבורא עולם, ולא יפסיק מלהיות דבק בקב"ה בכל עת, כי אין הוא יודע מה יהיה איתו, וברגע שאדם עוזב את הקב"ה אפילו לרגע, יכול חס ושלום ליפול ולהפסיד את כל מעלתו שזכה בה עד עתה.

וכן לאידך גיסא, אם חס ושלום רואה שהקליפות התלבשו עליו, והוא כבר טבע בתוך עוונות חמורים, וכולו שקוע בתוך תאוות העולם הזה עד כדי כך שהנחש בלע אותו מראשו ועד רגליו, ועל כן חושב שלא תעזור לו שום תפילה כי לא יוכל לצאת ממצבו, על כך אומר לו התנא, "אפילו נחש כרוך על עקבו", דהיינו גם אם הנחש שהוא היצר הרע כבר בלעו כולו מראשו ועד עקבו, מכל מקום "לא יפסיק", דהיינו לא יפסוק מלהתפלל להקב"ה וינצל, כמו שאמרו רבותינו (ברכות י). אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים. וכן הגמרא (שם) מספרת על חזקיהו המלך, ככתוב (מלכים ב, כ) "בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ה' צבאות צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה" וגו'. מאי כי מת אתה ולא תחיה? "מת אתה" - בעולם הזה, "ולא תחיה" - לעולם הבא. אמר ליה [חזקיהו לישעיהו], מאי כולי האי? [על שום מה מגיעני עונש כה חמור?] אמר ליה, משום דלא עסקת בפריה ורביה [שלא נשאת אשה]. אמר ליה, משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו [עשיתי כך, משום שראיתי ברוח הקודש שעתידיים לצאת ממני בנים שאינם הגונים]. אמר ליה, בהדי כבשי דרחמנא למה לך [מה לך עם סתריו של הקב"ה], מאי דמפקדת איבעי לך למעבד [מה שנצטוית אתה צריך לעשות, כלומר לישא אשה], ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא, לעביד [והקב"ה יעשה את הטוב לפניו, ואין זה מסור לבחירתך]. אמר ליה, השתא הב לי ברתך [תן לי את בתך לאשה], אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו [אולי הזכות שלי יחד עם זכותך יגרמו שיוולדו לי בנים צדיקים]. אמר ליה, כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה,

בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים.

"רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

הכל מלמעלה והאדם לא יכול לפעול ולעשות כלום מלבדו

הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע ביאר את הפסוק בפרשה "ראה אנכי נותן לפניכם היום", דהנה טעמי המקרא שעל תיבת ראה הוא 'רביע', שסימנו נכתב ממעל לתיבה, ובתיבת אנכי הטעם הוא 'תביר' שמקומו מתחת לתיבה, ולרמזו לנו, שבאם בכל הקורות אותו יראה האדם ויתבונן אל הטעם שלמעלה - שהכל מאתו בא, והוא עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, אזי האנכי האנוכיות והגאוה שלו תביר (שבירה - בלשון ארמי), גאוותו תשבר לגמרי וישאר זך ונקי (הובא במושיען של ישראל ח"ב עמ' 361).

הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע המשיל משלו (משלי הח"ח לר"ד זריצקי תלמידו), פעם איקלע 'בן כפר' לתחנת הרכבת, והנה רואה הוא אדם העומד לצד הרכבת וחצוצרה בפיו, וראה זה פלא - כשאדם זה מצפצף פעם אחת ממהרים כל הקהל לעלות על הרכבת, אחר כמה רגעים יוסיף הלה לצפצף בשנית ואז אף ה'נמושות' ימהרו כל עוד נשמתם באפם לעלות על הרכבת, לאחר מכן יצפצף הלה בשלישית ותחל הרכבת במסעה. נתפעל הכפרי מכוחו של זה האיש, ועד מהרה ניגש אליו ואומר לו בחנופה, לכבוד גדול הוא לי להכיר את מנהיג ומנהל הרכבות, איש אשר על פיו יישק כל דבר. מילא האיש שחוק פיו, באמרו, טעות גדולה טעית בני, אינני אלא 'פועל' קטן, הממלא אחר כל הוראותיו של המנהל היושב כאן למעלה במקום מהודר ולבוש מחלצות, הוא הבעה"ב אשר מרוויח הון רב מכל נסיעה ברכבת, על פיו יישק כל דבר, והוא הקובע את כל החוקים ומועדי הנסיעות. אני אינני אלא שליח פשוט.

גם אם נתבונן כמה נשתנינו מאותו 'בן כפר' טיפש, בשעה שהננו משקיעים בקשרים עם עסקן פלוני ועם נדיב אלמוני, וכי הללו מנהיגים את העולם, וכי הללו יכולים לגרום לאדם להיות 'שמח וטוב לב מרוב כל'... עד שאפשר לומר כי יש בזה 'כפירה נסתרת'.. הרי הכל תלוי ברצון השי"ת ולא ברצון אדם יהיה מי שיהיה, וכמו שנאמר (תהלים קמו ג-ה) "אל תבטחו בנדיבים בכך אדם שאין לו תשועה... אשרי שאל יעקב בעזרו שברו על ה' אלוהיו".

"רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

העושה "רצון" הבורא יהיה כ"צנור" להשפיע לרבים

כתב הגאון חיד"א בנחל קדומים (ריש פרשתנו) ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה, אפשר כי רמז יש בראשי התיבות שעולים בגימט' רפ"ח, שכל מגמתנו בתורה ובמצוות לברר את רפ"ח הניצוצין, ובא לציון גואל, וזאת ה"ברכה" שעל ידי העלאת רפ"ח ניצוצין זוכים לתקן העולמות וליחד הכל.

עוד ממשיך (שם) הרחיד"א, "ראה" לשון יחיד, ואחר כך "לפניכם" בלשון רבים? אלא דכל יחיד יכול לתקן, ויהיה הוא הצנור להשפיע לרבים. כמו שהאריך מר זקנו הרב בחדש לאברהם ז"ל. הביטה וראה כי העושה רצון הבורא, "רצון" אותיות צנור, יהיה הוא כמו צנור להשפיע על ידו תדיר שפע רב ברכות שמים לכל ישראל.

"רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

קודם כל מעשה שעושים עלינו לזכור כי הוא משפיע על כלל ישראל, לטוב או לרע

צריך ביאור מדוע פתח הפסוק בלשון יחיד - "ראה", וסיים בלשון רבים - "נותן לפניכם"? והנה ביארו המפרשים את הענין על פי דברי הגמרא במסכת קידושין (דף מ). לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי... עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו ואת כל העולם לכף זכות. עבר עברה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה. עד כאן. וזהו שנאמר "ראה" - אתה היחיד, "אנכי נותן לפניכם ברכה וקללה", לפני כל מעשה שתעשה זכור שמעשה זה משפיע על כלל ישראל, אם זו מצוה, הרי אתה מקיימה עבור כלל ישראל ומשפיע עליהם ברכה. ואם זו עבירה, אתה משפיע עליהם את ההיפך חלילה.

ואין לחשוב הלא אנו בניו של הקב"ה, כנאמר (דברים יד, א) "בנים אתם לה' אלהיכם", כיצד אם כן נבין את האפשרות שהקב"ה יתן קללה על עם ישראל בניו, חס ושלוש? אלא ודאי הוא שהקב"ה מנהיג את העולם במידת החסד ובמידת הרחמים, והשאלה היא באיזו דרך האדם בוחר. אדם שמקיים מצוות מגביר על עצמו את מידת החסד, ואילו העובר עבירות מגביר על עצמו את מידת הדין. נמצא שהוא המושך על עצמו את ההיפך מן הברכה. רמז לדבר במילה "היום", כנאמר (כאן) "אנכי נותן לפניכם היום", היינו כדוגמת השמש המאירה ביום. אם ניקח ביצה ונניח אותה בשמש,

הרי שהיא תתקשה מחום השמש. לעומת זאת אם נקח קרח ונניח אותו בשמש הוא יפשר וימס. הנה לנו שהשמש פועלת אותה פעולה והגם שכך התוצאה הפוכה, פעם מקשה ופעם ממיסה. כך גם בנמשל, הקב"ה מנהיג את עולמו בחסד, והאדם בבחירתו מחליט אם למשוך על עצמו את חסדי ה' אם לאו. המקיים מצוות מושך על עצמו חסדים. ולעומתו העושה עבירות מושך על עצמו את מידת הדין. ואם כן חלילה מלומר שהקב"ה מקלל את ישראל.

"רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

דיקדוקים נפלאים בלשון הפסוק

מובא בספר פנינים משולחן הגר"א על התורה, מדוע אמר הכתוב "נותן" ולא נתתי? ובאר, דאם היה אומר נתתי, הוה אמינא שהבחירה שניתנה לאדם לילך בדרך טובה, היא דוקא בתחילת הבחירה, אבל אם כבר בירר לו דרך הרע, אף אם אחר כך יברור לו את דרך הטוב, שוב אין לו תקנה. לכך אמר הכתוב "נותן" בלשון הווה, פירוש, שבכל ימך יש לך ברירה לבחור בדרך הטוב, אפילו עד יום המיתה.

ואם אמור יאמר האדם, איזו תקנה יש לי אם הייתי רשע עד הנה, ומה אעשה עם העבירות שעשיתי ובוודאי אין לי תקנה. לכן אמר הכתוב "היום", שבעל תשובה הוא כקטן שנולד "היום", ולכן די שיעשה תשובה וילך בדרך הטוב מכאן ולהבא.

ואם עוד יאמר האדם, מה אעשה עם היצר הרע הכופה אותי? לכן אמר הכתוב "אנכי", ופירוש, "אנכי" אהיה עמך, ואל תירא מן היצר, כמאמר חז"ל (סוכה נב.), יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לו, לב) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", ואלמלא הקב"ה שעוזר לו, אינו יכול לו.

ואם יאמר האדם עוד, אולי לא טובה היא הדרך שמרצה אותי הכתוב בכל מיני ריצויים כדרך המוכרים סחורה שמרצים את הלוקחים בכל מיני תחבולות כשהסחורה גרועה. לכן אמר הכתוב "לפניכם", פירוש, הדבר הזה הוא לפניכם, אין אני מכריח אתכם, לכן לא אמר לכם, רק לפניכם.

ואילו עוד יאמר האדם, שכל זה אמור כשיש בעולם צדיקים, אבל אני שחי בארץ נכר ואין צדיקים עימי, כיצד אברור לי את הדרך הטובה, ומה אני ומה חיי? לכך אמר הכתוב "ראה" לשון יחיד, ולא אמר ראו בלשון רבים, רצה לומר, ראה לפניך ואל תשגיח על העולם.

"רְאֵה אֲנִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה" (יא, כו)

גם הקללה היא ברכה, כי מתגבר על יצרו ועולה מאוד ברוחניות וזוכה למעלות נשגבות

כתב הגאון הגדול כה"ר אליהו שְׁרִים צוק"ל בספרו מוסר חכמים על הפסוק ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, פעמים צריך לידע שגם במקום קללה קשה אפשר לקנות חיי עולם הבא, כלומר, גם הקללה יכולה להיות ברכה, כמו אם הקב"ה שם אותו במקום קשה עם אנשים רעים וחטאים, יכולה לצאת לו משם ברכה, כי מתגבר על יצרו ועולה מאוד ברוחניות וזוכה למעלות נשגבות.

ושמעתי שזה ענין הסולם שהראו ליעקב אבינו בשעה שהלך לחרן, משום שיעקב אבינו כשהלך לבית לבן הצטער מאד, ודאג שלא יוכל לעסוק שם בתורה ועבודה. דעד הנה ישב בבית יצחק אביו ובבית שם ועבר, ועסק רק בתורה ועבודה, ועתה הלך לבית לבן הרשע, מקום הטומאה והקליפות עובדי תרפים, והיאך יוכל לסגל שם תורה ומצוות? לזאת הראו לו מן השמים שלא יצטער, דאיש ישראלי הוא כסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה (בראשית כח, יב), רוצה לומר, אף שהוא מוצב במקום רע, במקום טומאה, ב"ארץ", בגשמיות, בכל זאת יוכל לעלות על גרם המעלות, עד שראשו יהיה מגיע השמימה. לזאת כשהקיץ יעקב משנתו אמר (בראשית כח, טז), "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי", רוצה לומר, אנוכי חשבתי וסברתי תמיד, שלא יוכל איש לעלות על גרם המעלות, רק אם הוא עומד במקום מקודש כבית אבי, או כבית שם ועבר, אולם שיוכל לעלות אל מדרגה גבוהה גם במקום רע כבית לבן, זאת "אנכי לא ידעתי" עד הנה.

בהקשר להשגת דרגות גבוהות גם במקומות נמוכים מאוד, מסופר על מזכיר החברא קדישא, שביום שישי אחר הצהרים צלצל הטלפון במזכירות, הרים המזכיר את השפורפרת ומעבר לקו היו בני משפחה שבקשו לערוך לוויה לראש משפחתם, ושכחפצם לעשות את ההלויה מיד עוד לפני שבת, אך אחר שהוסבר להם כי הזמן קצר עד מאוד ובלתי אפשרי לעשות כן, נערכה ההלויה במוצאי שבת. מפאת עיכובים שונים נערכה ההלויה מאוחר בלילה. בדרך לקבורה בהר הזיתים הבחינו אנשי החברא קדישא שחסר להם עשירי להשלמת מנין, על כן החליטו לעצור ליד

בית מדרש הנקרה בדרכם, ולבקש אדם שיהיה מוכן להצטרף עמהם ללויה. והנה בבית המדרש מצאו מאן דהוא את היה מכין שיעור, למוסרו למחרת לפני תלמידיו. אמנם בתחילה היסס האיש, אך שוב סגר את ספריו ואץ לקיים את המצוה שזימן לו בוראו. לאחר הקבורה, בהר הזיתים, לפני שהתפזרו אנשי החברא קדישא, נזכר אחד מהם שהנפטר ביקש עד מאד לשורר את השיר בר יוחאי בעת הקבורה. אך לא היה בנמצא מי שזוכר את השיר בעל פה. לפתע נזכר האיש משלים המנין, כי בכיסו יש את הזמר הדרוש, והחל לשיר את "בר יוחאי". סיימו את השיר, וירדו מן ההר. העשירי למנין היה נרגש כולו הפלא ופלא, ואמר, שמעו נא רבותי, האזינו וראו פלאי פלאות, איך סיבב הקב"ה שיקויים רצונו של נפטר זה, שישוררו את הפיוט בר יוחאי אחר קבורתו. דרכי היא מידי שבת להתפלל מנחה גדולה בבית כנסת סמוך. ומשום מה הארכתי בסעודת שבת והלכתי לבית כנסת אחר להתפלל מנחה. בהגיענו סמוך לבית הכנסת, הצביע בני על הארץ ומראה לי כי מתגולל על הרצפה דף הטעון גניזה. הגבהתי את הדף, היה זה דף שנדפס עליו השיר בר יוחאי, על כן נשקתיו והכנסתיו לכיסי עד שאביאו לגניזה. אחר התפילה שכחתי מכך, והדף נשאר בכיסי, ופשוט שאין זאת אלא בשביל לקיים רצונו של הנפטר. זאת ועוד המשיך הרב לספר, פלא נוסף אירע, הן מעודי אני מכין את השיעור לתלמידי בסלון ביתי, ומשום מה היום גבר רעש הילדים בביתי, ועל כן החלטתי לצאת אל בית הכנסת בכדי להכין את השיעור. ועתה מבין אני על מה ולמה היה עלי לצאת מהבית ובכיסי גנוז השיר בר יוחאי, ולמה סובבו מן השמים שאלמד בבית הכנסת, זאת למען יוכל איש החברא קדישא לפגשני. התחקה האיש אחרי הנפטר לראות מי הוא אשר ארעו עמו הדברים הללו. התברר שהיה זה אדם פשוט לגמרי, אלא שמעודו לא החסיר את העליה למירון בל"ג בעומר, ואף היה פוקד את הציון פעמים נוספות במשך השנה. ומעבר לכך מידי ליל שבת היה מזמר בהתלהבות גדולה את השיר בר יוחאי על שולחנו, וכנראה היה בנשמתו ניצוץ לתנא רבי שמעון בר יוחאי, ולכך סובבו מן השמים, שיעשה רצונו, ועל מיטתו יאמרו את הזמר בר יוחאי בדרך פלאית.

"רֵאָה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקָלְלָהּ" (יא, כו)

"ראה", את מצוות "אנכי", ודע שלפניכם "ברכה"

"ראה אנכי", פירושו, "ראה" היינו אם האדם "רואה" ומשים אל נגד עיניו את ה"אנכי" ה' אלהיך, כלומר שמקיים את ההלכה הראשונה של השו"ע, שוית' ה' לנגדי תמיד, ידע נאמנה ש"לפניו" תבוא "ברכה".

"רֵאָה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקָלְלָהּ" (יא, כו)

או "ברכה" או "קללה" - אין אמצע

אצל הגויים יש אומה ששולטת על אומות אחרות, ויש אומה השפלה מכולם, ויש אומה הנמצאת במצב אמצעי, מחד אינה שולטת על אחרים, ומאידך גם לא שולטים עליה. אולם בעם ישראל אין מצב אמצעי, אלא או שהולכים בדרך ה', ועולים מעלה מעלה, ושולטים על כל העולם, ואם לא חס ושלום, הם יורדים מטה מטה, ונשלטים ביד אחרים. האמצע שישבו בנחת, לא ישלטו על אחרים ואחרים לא ישלטו עליהם, אינו קיים בעם ישראל. לכן אמר הפסוק "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", או ברכה שעולים על כולם, או קללה שיורדים מכולם, ומצב ביניים אינו בנמצא.

"רֵאָה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקָלְלָהּ, אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ" (יא, כו-כז)

הקב"ה לא יכול לשלם לנו את השכר עבור המצוות בעוה"ז, מרוב עוצמו וגודלו

בכל יום אנחנו אומרים בתפילה, "אלו דברים שהאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא", כלומר בעולם הזה משלמים לאדם רק את ה"פירות" ממעשיו הטובים, אבל עיקר גמול השכר, הוא "הקרן" בעולם הבא, כי אין כח ליתן לאדם שכר על מעשיו בעולם הזה, כי השכר גדול מאד ורוחני שבעולם הזה אין אפשרות לשלמו, לכן האדם מקבל בעולם הזה רק מעט מן הפירות שמגיע לו, וזה נקרא "ברכה" כלומר מה שהעסק מרוויח רווחים טובים מעל הקרן, זו ברכה מהשמים. ולכן במצוות ומעשים טובים יש "ברכה" ויש "קרן", הקרן היא רק בעולם הבא וזה שנאמר כאן, "ראה אנכי נותן לפניכם היום" דהיינו כאן בעולם הזה, "ברכה" שהיא הפירות "היום", אבל הקרן קיימת לעולם הבא, כמו שממשיך הפסוק "וקללה" שהיא בראשי תיבות והקרן קיימת לו לעולם הבא.

והסביר רבי העניך מאלכסנדר, כי ישנם שני סוגים של "היום", האחד הוא היום של ברכה, והשני של קללה. היום של ברכה אומר (עירובין כב.), "היום לעשותם ומחר לקבל שכרם". ואילו היום של קללה אומר (ישעיה כב, ג) "אכול ושתה כי מחר נמות", כלומר תאכל "היום" כי מחר תמות. הנה שלכל אדם יש בחירה לבחור בין היום של הטוב להיום של הרע, אולם, תורתנו מציעה וגם מצוה עלינו (דברים ל, יט), "ובחרת בחיים למען תחיה".

על דרך זו ביארו בגמרא (עירובין כב.) את הפסוק (דברים ז, יא) "אשר אנכי מצוך היום לעשותם", היום לעשותם ומחר לקבל שכרם. שהעולם הזה הוא עולם העשיה, והעולם הבא הוא עולם ה"מחר לקבל שכרם", עולם הגמול.

משל למה הדבר דומה, לסוחר שנסע לצורך מסחרו בעגלה, וכיון שהנסיעה היתה ארוכה, ביקש בעל העגלה את שכרו כבר באמצע הנסיעה. אמר לו הסוחר, אם מבקש אתה את תשלום הנסיעה, לא אתן לך עד שנגיע ליעדנו. אך אם מבקש אתה תשלום עבור הוצאות הדרך, כגון עבור קניית מאכל הסוסים או עבור תיקון מסויים, אתן לך כבר עתה.

להבדיל, גם בשכר המצוות הוא הענין, שהרי את השכר האמיתי עבור פעולתנו בעולם העשיה נקבל רק לעתיד לבוא, אולם תשלומי מענק מקבלים בשביל לקיים את התורה כבר עתה, וזהו שנאמר, "את הברכה אשר תשמעו", ופירש רש"י: על מנת שתשמעו.

"רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקַלְלָה אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ" (יא, כו-כז)

הקב"ה מבקש מאתנו שנבחר בחלק הטוב שהוא הברכה

כתב בספר ליקוטים מפרדס (שרים, ריש פרשתנו בחלק הפשט) על המילים בפסוק "ראה אנכי", המפיל גורלות עם חברו איזה חלק כל אחד מהם יקבל, דרכו להסתיר את החלק הטוב כדי שלא יטלנו רעו, אבל השם יתברך אומר להם לכל אחד, "ראה אנכי נותן לפניכם", והחלקים הם "ברכה וקללה", לא די שהשם אינו מסתיר את החלק הטוב, אלא גם מצביע לנו אליו ואומר "ראה", ובחרת בחיים.

עוד רמזה תורה, "ברכה וקללה את הברכה", הנה שמה כאן התורה למילה "קללה" שני שומרים: "ברכה" מצד ימין, ו"ברכה" מצד שמאל, ושבה התורה לבאר, כיצד נותנת "לפניכם" שני הפכים בנושא אחד? לכך אמר בסמוך, את הברכה "אשר" תשמעו [בלשון וודאית שכך יעשו], ואילו בקללה אמר בסמוך, והקללה "אם" לא תשמעו [בלשון ספק]. כי כל ישראל בחזקת כשרים ובוודאי ישמעו לברכה, ואילו הקללה היא בספק.

על פי דרכו יש להוסיף, נאמר להלן (ל, יט) "החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה". שמא יאמרו ישראל, הואיל ונתן המקום לפנינו שתי דרכים, דרך חיים ודרך מות, נלך באיזו שנרצה? תלמוד לומר (שם) "ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך".

משל למה הדבר דומה, לאחד שהיה יושב על פרשת דרכים, והיו לפניו שתי דרכים, אחת שתחילתה מישור וסופה קוצים, ואחת שתחילתה קוצים וסופה מישור, והיה מודיע את העוברים והשבים ואומר להם, אתם רואים שביל זה שתחילתו מישור, דעו שרק שתיים שלש פסיעות אתם מהלכים במישור, אולם כל המשכו הוא קוצים. מאידך אתם רואים את שביל הקוצים, רק שתיים שלש פסיעות ראשונות אתם מהלכין בקוצים, ואחר כך יוצאים למישור. כך אמר להם משה לישראל, אתם רואין את הרשעים שמצליחים בעולם הזה, דעו שרק כשנים ושלושה ימים הם מצליחים וסופן להידחות באחרונה, שנאמר (משלי כד, כ) "כי לא תהיה אחרית לרע", ואומר (קהלת ד, א), "והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם", ואומר (משלי ד, יט), "דרך רשעים באפלה לא ידעו במה יכשלו". ואתם רואין צדיקים שמצטערים בעולם הזה, כשנים ושלושה ימים הן מצטערים, וסופן לשמוח באחרונה, וכן כתוב (דברים ה, טו) "להטיבך באחריתך". וכתוב (ירמיה כט, יא) "כי אנכי ידעתי את המחשבות". ועוד כתוב (משלי ד, יח) "ואור צדיקים כאור נגה".

"רְאֵה אֲנֹכִי נֹתֵן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקַלְלָה אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּ" (יא, כו-כז)

אמר להם משה "ראה אנכי" - תראו אותי, האוהב והדואג לכם באמת (כמו שאתם יודעים)

מז"ר הגאון הגדול מרן ראש ישיבת פורת יוסף כמוה"ר יהודה צדקה זצוק"ל כתב בספרו קול יהודה (פרשת בחקותי עמ' ר"ד) להקשות על הפסוק ראה אנכי, מה מקום לומר "ראה" והיה לו לומר "שמעו"? עיין באור החיים הקדוש ביאורים נחמדים. ולי נראה בס"ד, מה שהוצרך לומר "ראה אנכי", מפני שמשנה פחד שיתמהו עם ישראל עליו, כיצד מעז לקלל אותם כל כך קשות. לכן אמר להם משה, ראו מי מדבר אליכם, "ראה אנכי" דהיינו "ראו" את "אנכי" הן אתם מכירים אותי כמה שאני אוהב אתכם, כמה מסרתי נפשי עליכם, ואם אני מקלל, זאת אינה קללה, אלא זו מציאות, והקללה תהיה אם לא תשמעו. משל למה הדבר דומה, לאמא שאומרת לבנה הקטן הזהר בני שלא תגע בחוטי החשמל ואם תגע תמות. תמה הבן על אכזריות אמו ואמר מה חטאתי שאת מקללת אותי כל כך. אמרה לו אמו ראה בני מי מדבר עמך, אמא, שידוע לך כמה אני אוהבת אותך, תדע בני זו אינה קללה בתור עונש, רק מציאות היא זו, לכן אמר ראה אנכי.

בעולם האמת לא קיימות קושיות כלל

ואפילו אם יש לאדם קושיות ואי הבנות בענין היסורים שבאים עליו ובסדר הנהגת ה' יתברך עמו, כי הולך הוא בדרך ה' ולומד תורה ומקיים מצוות, ולא מבין מדוע יסורין באים עליו. מכל מקום יאמין בלב שלם, שמכיון שהוא מקיים מצוות והוגה בתורה, הברכה עמו, וכל השאלות בענייני העולם הזה אינם שאלות.

מעשה (הובא בילקוט מעם לועז שופטים עמ' פ"א) שהיה בתלמידו של הרמב"ן ז"ל שחלה, ובא הרמב"ן לבקרו. כיון שראה שקיצו קרב, והולך הוא לבית עולמו, אמר לו: שמע נא בני את אשר אצוך. דע שבעולם העליון יש היכל עליון ושמה כסאות למשפט והשכינה נצבת בעדתם. הא לך קמיע, ודע שבקמיע זה יפתחו לך כל שערי ההיכלות שברקיע, עד שתגיע להיכל העליון הזה, ושם תשאל כמה שאלות עצומות שיש לי בנוגע לכלל ישראל. את השאלות נתן לו בכתב, ובקשו שלאחר מותו יבוא אליו בחלום ויגיד לו את התשובות שישמע שם.

התלמיד נפטר לבית עולמו. ויהי היום והרמב"ן יושב על יד חלונו ולומד תורה, והנה דמות תלמידו הופיעה לנגד עיניו. אמר לו התלמיד ידע רבנו, שבכל מקום שבאתי והראיתי את הקמיע נפתחו בפני השערים, ונתנו לי רשות לעלות מעלה מעלה עד ההיכל הזה שאמרת לי, אולם כשרציתי לשאול שם את הקושיות שהכין לי מורי ורבי, ראיתי מיד שכל הקושיות אינן קיימות בעולם האמת, ששם עלמא דקשוט והכל בצדק ובמשפט.

כיצד ביאר החזו"א את אסון השואה

בספר לבוש יוסף (ישר, פרשתנו עמ' סז) מביא שכששאלו את מרן החזו"ן איש כיצד יתכן שהקדוש ברוך הוא אב הרחמים גזר את השואה על עם ישראל, סבל כה רב שלא ישוער? ענה להם, מי שלא מבין בענייני חייטות כשרואה שהחייט חותך את הבד, חושב שהוא אכזרי שמקלקל את הבד. אבל המבין בחייטות יודע שבעצם חיתוך הבד הוא התיקון, שעל ידי הגורים האלו הוא תופר בגד יפה. כך גם אין בידנו להבין את חשבונו של בורא עולם.

בעוה"ב נצטער שלא זכינו ליותר יסורים, עליהם השכר הוא עצום

ובודאי כשיראה האדם את מתן השכר בעולם הבא יתעצב ויאמר, חבל שלא נתייסרתי עוד בעולם החולף. **נמחיש** זאת במעשה ביהודי שהיה שוכר מגורים מאחד הפריצים. הממונה על גביית דמי השכירות של אותו פריץ, היה שר גוי שונא ישראל. היהודי דידן היה זהיר לשלם את השכירות בזמנה, כי יהודי כשר והגון היה. אולם פעם אחת כשהגיע יום התשלום אמר היהודי לשר, הפעם לא השגתי כסף, בבקשה תן לי מספר שעות עד שאשיג הלוואה. קצף עליו השר ואמר לו, אם לא תשלם עכשיו את הכסף, תקבל מלקות, וכן היה, הלקהו במכות נמרצות. מה עשה היהודי, ניגש בבכיות לפריץ, וסיפר לו את המעשה. אמר הפריץ לשר הממונה, עבור כל מכה שנתת לו, עליך לתת לו זהוב אחד. הלך אותו יהודי לביתו עצוב. שאלה אותו אשתו, מדוע אתה עצוב? אמר לה, אני בצער על שלא קבלתי ממנו עוד מלקות, הרי אם הייתי מקבל יותר מלקות, הייתי מתעשר יותר. **כך** הוא בעולם הבא, על כל צער שבא לאדם כאן בעולם הזה, אפילו על צער קטן ביותר, שם מקבלים שכר רב. וכשנראה את השכר העצום, נתמלא צער רב, שלא זכינו ליותר יסורים כאן בעולם הזה.

להשתתף בצער עמ"י

יחס אחר יש בצער ויסורים שאדם כביכול מביא על עצמו, וכמו שידוע שהחזו"א בזמן מלחמת העולם השניה לא ישן כלל על מיטה, אפילו שכידוע היה חלוש מאד מאד בטבעו, עד שאפילו לימוד התורה שלו, היה לומד בשכיבה, אבל אמר כי בזמן שיש צער לעם ישראל, עלינו לשאת בעול באותו צער. וכן מסופר על מרן החפץ חיים שבמלחמת העולם הראשונה במשך ארבע שנים לא ישן כלל על מיטה.

"את הברכה אשר תשמעו" (יא, כז)

את' הברכה' אשר' תשמעו' - ס"ת תורה, שזוהי הברכה האמיתית והגדולה

כתב בעל הטורים (כאן) את הברכה אשר תשמעו, סופי תיבות תורה, כי כאשר האדם לומד תורה, ומשתדל בה ומקיים אותה, זו הברכה האמיתית והגדולה שלו, "אשר תשמעו", שכל השומע למה שהתורה מצוה אותנו יש לו ברכה גדולה, ואין עליו חס ושלוש קללה ויסורים.

"את הברכה אשר תשמעו וכו' והקללה אם לא תשמעו" (יא, כז-כח)

בזכות אשר "תשמעו" הרומזת לקריאת "שמע", תזכו לברכה

אחת העצות הגדולות להנצל ממלחמה היא על פי האמור בפרשת "שופטים" (דברים כ, ג) "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה" וגו'. ופירש"י, מדוע אמר בלשון "שמע ישראל", אלא רצונו לומר, אם אתה נוהר לומר קריאת שמע בבוקר ובערב, אתה ניצל מן המלחמה. לכן צריכים אנחנו לדקדק במצוה זו מאד, ולהשתדל שכל עם ישראל יאמרו אותה.

וזה שאומר הפסוק, את הברכה אשר "תשמעו", "תשמעו" אותיות "שמע" היא קריאת "שמע", וגם הוא והיה אם "שמוע תשמעו" וכו', שבזכות אמירת קריאת שמע, תזכו ל"ברכה", וגם בקריאת שמע יש את ה"קללה" כנאמר, השמרו לכם וכו' ועבדתם וכו'. וכמו שאומרת הגמ' (סוטה מב.) שעל ידי קריאת שמע, כדאי אתם להנצל מאויביכם ולהכנס לארץ ישראל.

הברכה הגדולה של האדם זה לשמוע בקול ה'

הברכה הגדולה של האדם היא לשמוע בקול ה', כמו שראינו שאמר שמואל לשאול (שמואל א, טו, כב) "ויאמר שמואל לשאול וגו' הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אלים". דהיינו לשמוע לה' מעלתו גדולה יותר מהקרבת חלב אילים על המזבח. ומה היה שם המעשה? אמר שמואל לשאול, הלא הקב"ה צוה אותך (שמואל א, טו, ג) "עתה לך והכיתה את עמלק והחרמת את כל אשר לו ולא תחמול עליו והמתה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור". אמר שאול, אכן כך היה חפצי לעשות כפי שצוה עלי ה', אמנם העם אמרו לשאול בבקשה תרחם על הצאן, ונקריב ממנו עולות וקרבנות לכבוד ה'. אמר להם שאול, יש בעיה, כי אגג מלך עמלק מכשף גדול מאד והוא יכול להפוך את עצמו לבהמה. [כמובא בפענח רוא (שמות כב, יז)] אמרו לו, גם עם זה נסתדר, כי אפשר לבדוק את הבהמות בעיניים, שאפי' שמכשף יכול להחליף את עצמו לבהמה, אבל בעיניים אי אפשר לו לנגוע, לכן תבדוק כל בהמה בעיניה, אם עיניה עיני אדם, תהרוג אותו. [ראה במדרש חמדת ימים (שבזי, סוף פרשת אמור, דף מ"ח סע"א, ירושלים תרמ"ה)] אמר להם בסדר, וכך היה, עקב אחרי הבהמות אחת לאחת, אבל לא בדק את כולן כמו שצריך, ואכן אגג הפך את עצמו לבהמה ולא הרגיש בו שאול. כבר באותו לילה אגג שב ונהפך לבן אדם, לקח אשה והמשיך את זכר עמלק [כמובא במשאת משה לאלשיך על מגילת אסתר (ב, ה). ובבבלי יקר (שמואל א, טו)]. למחרת בא שמואל אל שאול, אמר לו שאול עשיתי ככל אשר ציוני ה'. אמר לו שמואל, ומה זה קול הצאן אשר אני שומע? השיבו שאול כי חמל העם על מיטב הצאן למען זבוח לה'. אמר לו שמואל הנה שמוע מזבח טוב, וה' אמר לי מאסתי בשאול ואני רוצה להמליך את דוד.

וזה שנאמר כאן "את הברכה אשר תשמעון אל מצות ה' אלהיכם". תשמע מה אומרים לך, ולא תעשה מה שאתה רוצה, וזה שכתוב (דברים ו, ד) "שמע ישראל", היינו הבן וקבל ישראל, תבין ותקבל מה שאומרים לך.

הברכה היא אם שומעים למצות ה' והקללה היא אם לא הולכים בדרכי

וכך גם ניתן לדרוש את הפסוק "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם" פירוש, שהשמיעה בקול השם היא גופא "הברכה", שאף שבעולם הזה הוא בחיי דוחק, יש לו ברכה שבזה קונה חיי עולם. והמשך הפסוק "והקללה אם לא תשמעו" היינו שאי השמיעה היא גופא הקללה, אף שחיי חיי עונג, ידע לו האדם שזו הקללה, כי בזה משלמין לו בעד זכויותיו, וגם שעוד מוסיף לחטוא מכפי שהיה בעוני ודוחק, ונמצא שחיי העונג הם קללה עבורו.

"את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם וכו' והקללה אם לא תשמעו" (יא, כז-כח)

מדוע בברכה לא אמר "אם", כמו שאמר בקללה?

בברכה אמר את הברכה "אשר תשמעו", מה שאין כן בקללה אמר בלשון "אם" כנאמר "והקללה אם לא תשמעו". והטעם הוא, לפי שרבונו של עולם יודע שעתידין ישראל להתקן בתיקון שלם באחרית הימים, ולשמוע אל מצוות השם ולשומרם בכל דקדוקיהם ופרטיהם, בלי שום מונע ומעכב. ודבר שעתיד להיות לענין הטובה אין לפרשו בלשון ספק, ולכן אמר הכתוב, "את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם", ולא אמר בלשון ספק אם תשמעו, כי הספק התלוי בזמן הקצוב, אינו מוציא מידי ודאי שיהיה לעולמים אחר התיקון, שהרי אפילו המקולקלים שחטאו הרבה, היות וכולם מזרע אמת, חוזרים ומתגלגלים כמה פעמים עד שיתקונו לבסוף, וזה יהיה בתורת ודאי. וזהו סוד הפסוק (קהלת ה, י) "ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש יהלכו" וגו', הוא סוד גלגול הנשמות כידוע, ודקדק ואמר "קבורים", לפי שהנשמה אינה מתגלגלת בגוף אחר, עד שתחילה יקבר הגוף הראשון, וזה פשוט מדברי חז"ל

בספר הזוהר. נמצינו למדים בכך שהכל יתקנו לבסוף, ואפילו רשעים גמורים המתגרשים מן הקדושה ונשכח זכרם, יתקנו לבסוף, לפי שנתקנים בכמה גלגולים, עד שחוזרים לשרשם.

וְיִנְתְּנָה אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִזִים וְאֶת הַקְּלָלָה עַל הַר עֵיבָל (יא, כט)

רמז לארבעת הצדיקים שמתו בעטיו של הנחש

המקובל האלקי רבי יהודה פתיה זצ"ל בספרו "מנחת יהודה" רמז בפסוק זה, את שמות ארבעת הצדיקים שמתו בעטיו של נחש (שבת נה; בבא בתרא יז). על פי האמור בזוהר (בראשית דף ל"ז ע"ב), שהם: עמרם, ישי אבי דוד, בנימין ולוי. וזה שרמזו "ואת הקללה" – היא קללת המיתה שניתנה לאדם הראשון, "על הר עיבל", ראשי תיבות: עמרם ישי בנימין ולוי. כלומר הם נפטרו רק בגלל הקללה, אבל שאר הצדיקים נפטרו, לא בגלל הקללה, אלא משום דברי הז"ל (שבת נה). שאין מיתה בלא חטא.

"כי אתם עברים את הירדן" (יא, לא)

הניסים הגדולים שהיו בזמן שעם ישראל עבר את הירדן

בגמ' סוטה (דף לג): מובא, תניא רבי יוסי אומר בשלושה מקומות נשאו כהנים את הארון, כשעברו את הירדן, וכשהסבו את יריחו, וכשהחזירוהו למקומו, וכיון שנטבלו רגלי הכהנים במים חזרו המים לאחוריהם, שנאמר (יהושע ג, טו) "וכבוא נושאי הארון עד הירדן וגו', ויעמדו המים הירדים מלמעלה קמו נד אחד" וגו'. וכמה גובהן של מים, שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כנגד מחנה ישראל, דברי רבי יהודה. [כיון שגודל מחנה ישראל היה י"ב מיל, לכן נחסר בירדן שטח של י"ב מיל, כדי לאפשר לעם ישראל לעבור שם]. אמר לו רבי אלעזר ברבי שמעון לדבריך אדם קל או מים קלים, הוי אומר מים קלים, אם כן באין מים ושוטפין אותן? [כיון שהמים נשפכים מהר יותר מהילוכו של האדם, יוצא שכשהגיעו המים לגובה י"ב מיל היה זה קודם שעם ישראל השלים את המעבר בירדן, ואם כן המים נפלו עליהם?] אלא מלמד שהיו מים נגרשין ועולין כיפין על גבי כיפין יתר משלוש מאות מיל, עד שראו אותן כל מלכי מזרח ומערב שנאמר (יהושע ה, א) "ויהי כשמע כל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן וכל מלכי כנען אשר על הים, את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם, וימס לבבם ולא היה בהם עוד רוח מפני בני ישראל". ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע (יהושע ב, י) "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף", וכתוב (שם יא) "ונשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד" וכו'.

ממשיכה הגמרא, עודם בירדן, אמר להם יהושע, דעו על מה אתם עוברים את הירדן, על מנת שתורישו את יושבי הארץ מפניכם. אם אתם עושין כן מוטב, ואם לאו באין מים ושוטפין אותכם, מאי אותכם אותי ואתכם.

עודם בירדן אמר להם יהושע (יהושע ד, ה), "הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי ישראל", וכתוב (שם, ו) "למען תהיה זאת אות בקרבכם, כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם". סימן לבנים שעברו אבות את הירדן.

עודם בירדן אמר להם יהושע (יהושע ד, ג), "שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכהנים הכן שתים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הלילה". יכול בכל מלון ומלון, [שמא הציווי כאן שהם יקחו את האבנים לכל מקום חניה שיהיה להם?] תלמוד לומר אשר תלינו בו הלילה. אמר רבי יהודה, אבא חלפתא ורבי אליעזר בן מתאי וחנניא בן חכינאי עמדו על אותן אבנים ושיערום כל אחת ואחת שקולה כארבעים סאה. וגמירי דטעונא דמדלי איניש אכתפיה תילתא דטעונא הוי [משקל כל אבן היה מ' סאה, והנושא משא לבד, הוא שליש מהמשא שישא כאשר יסייעו אחר להגביהו]. מכאן אתה מחשב לאשכול [מה היה משקלו של האשכול שנשאו המרגלים] שנאמר (במדבר יג, כג) "וישאוהו במוט בשנים", ממשמע שנאמר במוט איני יודע שבשנים, מה תלמוד לומר בשנים, בשני מוטות. אמר רבי יצחק טורטני וטורטני דטורטני [תרגום, משאוי ומשאוי של משאוי. דהיינו שני מוטות שנושאים אותם ד' אנשים, ומתחתם עוד שני מוטות, שגם אותם נושאים ד' אנשים, סך הכל נשאו את האשכול שמונה אנשים]. הא כיצד, שמונה נשאו אשכול, אחד נשא רימון ואחד נשא תאנה, יהושע וכלב לא נשאו כלום. אי בעית אימא משום דחשיבי [יהושע וכלב לא נשאו, מפני חשיבתום]. ואי בעית אימא שלא היו באותה עצה [שבכוונת המרגלים בהביאם פירות היתה לומר לעם ישראל, כשם שפירותיה משונים, כך אנשיה משונים, ולכן יהושע וכלב לא סייעו בידם בהבאת הפירות]. פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא, חד אמר לדברי רבי יהודה כחנייתן עברו, לדברי רבי אלעזר

ברבי שמעון בזה אחר זה עברו. וחד אמר בין מר ובין מר כחנייתן עברו, מר סבר אדם קל ומר סבר מים קלים. עד כאן דברי הגמרא.

עוד אמרו שם, אמר לו רבי אלעזר ברבי שמעון, מלמד שהיו מים גודשין ועולין למעלה כפיין על גבי כפיין יותר משלוש מאות מילין. עד כאן. והנה המנין של שלוש מאות, הוא שיעור מיוחד לגובה, מפני שמזלות הרקיע הם שנים עשר, ומן הארץ עד רום הרקיע יש שלשה מזלות, ולכך כאשר דבר שהוא גובה חומרי הוא כפול מאה ועל זה אמרו את מספר שלוש מאות מיל, שזה ההתייחסות לדבר רוחני שמתרומם עד תכלית הגובה, ואין להאריך כאן.

"כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבֵטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ שָׁם" (יב, ה)
לא גילה הקב"ה מקום בית המקדש כדי שלא יריבו עליו השבטים

"לשום" את שמו שם, הנה אותיות "לשום" הן אותיות "שלום", ואמרו רבותינו ז"ל (דברים פרשת ראה פסקא סב אות ה'), שלא גילה הקב"ה את מקום בית המקדש, כי אם אחר ירושה וחלוקה, ואפשר לומר שהטעם לכך הוא משום שלא יריבו השבטים על מקום בית המקדש. ונראה דהיינו טעמא כשבית המקדש בנוי יש שלום בעולם, שהנה שלמה שהוא בנה את בית המקדש, כתוב עליו (דברי הימים א, כב, ט) "כי שלום יהיה בימיו".

"רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בְּמַיִם" (יב, טז)

מדוע לא נאמר 'רק הדם לא תשתו'

לשון הפסוק לכאורה קשה, "רק הדם לא תאכלו" וכי דם אוכלים? היה צריך לכתוב רק הדם לא תשתו, כפי שנאמר בהמשך הפסוק "על הארץ תשפכנו כמים", כי הנה מבואר שהוא משקה, משום שהוא דבר הנשפך, והיא סתירה מיניה וביה?

ביאר הגאון רבי דוד כהן בספרו "אהבת דוד", שתחילתו של הפסוק "רק הדם לא תאכלו", מכוון לדם שבתוך הבשר, ששייך בו לשון אכילה. דהיינו אל תאכל בשר בלא מליחה, כי יש באכילתו דם. וסופו של הפסוק "על הארץ תשפכנו כמים", מדבר על הדם לבדו. והפסוק בא ללמדנו את דרך תיקון הבשר על ידי מליחה, שאז הדם הנוזלי ייצא החוצה ונשפך על הארץ כמים. (לחזות בנועם ה').

"רַק הַדָּם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ בְּמַיִם" (יב, טז)

הרוצח מתגלגל בתוך המים ואין לו מנוחה כלל

כתב מהרח"ו בשער הגילגולים (הקדמה כ"ב עמ' ס"ב) כי השופך דמים מתגלגל במים, וסימנך, "על הארץ תשפכנו כמים", ותמיד הולך ומתגלגל בתוך המים ואין לו מנוחה. ואילו ידעו עלמא בההוא צערא הדין, הוו בכין תדיר [ואילו ידעו העולם את הצער הזה, היו בוכים תדיר], ועיקר צערו במקום אשר קלח המים ונופל עליו קילוח המים ומפילו ומגלגלו שם.

"כִּי יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלְהָ בֶשֶׂר כִּי תֵאָדָה נַפְשְׁךָ לְאָכַל בֶּשֶׂר בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בֶּשֶׂר" (יב, כ)

אבותנו נזהרו ושמרו עצמם מלאכול בשר ומיעטו הנאתם

אף שהתורה התירה כאן את אכילת הבשר, לא טוב אתה מאדם הראשון שלא אכל בשר כל ימיו (סנהדרין נט:). וכן באברהם כתיב (בראשית יח, ח) "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויאכלו", מדוייק שהם אכלו אך הוא לא אכל. ורבקה לקחה לו עיזים ועשתה לו מטעמים, אך רואים שלא לקחה טלאים לפי שהם שמנים שיש להם אליה, ולא היו אוכלים אלא עיזים, למעט ההנאה. יעקב אבינו ישב בבית שם ועבר ובבית לבן, ובודאי בבית לבן הארמי לא אכל בשר, כי בשר נבלה הוא. וכך גם בבני יעקב נאמר (בראשית לו, כה) "וישבו לאכול לחם". וביוסף נאמר (בראשית מג, לא) "שימו לחם", הרי שאכלו לחם ולא בשר, ומה שנאמר שם (לעיל, טז) "וטבח טבח והכין?" אלו היו עופות, כי לא אכלו במצרים בהמה שהיא היתה עבודתם.

"בְּכָל אֹת נַפְשְׁךָ תֹאכַל בֶּשֶׂר" (יב, כ)

"נפשך" כולל את שני חלקי הנפש

יש לדקדק בלשון התורה, "בכל אות נפשך תאכל בשר", שמשמעותו אכול יותר ויותר בכל כוחך. וזה לא יתכן, וסותר את כל התורה? ויש לומר, כי ידוע שיש ניצוצות ובירורין, והנפש המשכלת מתאוה להם להתברר להתקשר

ולתחבר עם אותם ברורי נצוצות כי זה מזונה, ועל זה נאמר (מנחות צז). שעכשיו שאין בית המקדש קיים, שולחנו של אדם מכפר במקום מובח. והקשר הוא שכמו שעל ידי המזבח היתה עליית נשמות וניצוצין, כך נעשה גם על ידי השולחן, וזו כוונת התורה כאן, כי תאוה נפשך, בכל אות נפשך, "בכל", הכוונה לשני חלקי הנפש, החיונית והמשכלת, כי נפש החיונית ניזונה במאכל ומשקה הגשמיים, ואילו נפש המשכלת מתפרנסת מניצוצי קדושה, בדברי מחשבה שכליים, דהיינו מכוונת המצוות הנוהגות בסעודה, ובוזה היא מקוימת אל הגוף, ושתי הדרגות טובות, לפי שאי אפשר לקיום הנפש רק על ידי הגוף, וכן להיפך הגוף מתקיים רק על ידי הנפש, ולכך צריך לאכול ולהברות את גופו וגם להיות לו מחשבות שכליות ובכך תהיה התקשרות הנפש המשכלת עם החיונית, וזו כוונת התורה כאן בכל אות נפשך תאכל בשר, היינו שבשעת האכילה תכלול את תיקון שני חלקי הנפש, החיונית והמשכלת, ולא שתאכל בכל כוחך יותר ויותר (סידור לב שמח).

"וְזָבַחַת מִבְּקָרְךָ וּמִצְאֲנָךְ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֹתוֹ נִפְשֶׁךָ" (יב, כא)

סודות מצות השחיטה

כתב האריז"ל (טעמי המצוות פרשת ראה) סוד השחיטה, כדי למתק כל הדינים. פעם אחת ביום ה' היינו יושבין לפני מורנו זלה"ה, ובא עז אחד, ושם שתי ידי על השולחן, והיה מורי זלה"ה מדבר עמו בלשונו, ואחר כך ציוה לי שאלך ואקנהו, ונשחוט אותו לשבת ואת בשרו יחלקו לעניים. וציוה להר"ר משה סופינו שישחוט אותו בכונה.

עוד בשער הגלגולים (הקדמה ל"ח) כותב מהרח"ו, גם אמר לי [רבינו האר"י], כי בגלגול הקודם קיימתי מצות שחיטה, ועתה, בגלגול הזה הזהרני במאוד מאוד שלא אשחוט כלל ועיקר. ולא עוד אלא שהזהרני גם כן, שלא להמית שום בריה, אפילו כינים ופרעושים כלל ועיקר [וכבר נודע גדולת רבנו האר"י שהיה רואה ברוח הקודש במצחו של האדם הכל וכמו שכתוב בס' שער רוח הקודש (דף ד' ד"ה ובענין השגתו), וזה לשונו: גם היה מכיר באותיות המצח, ובחכמת הפרצוף, ובאורות שיש בעור גוף האדם, ובאורות שבשערות ובצפופי עופות ובשיחת דקלים ואילנות ועשבים, ואפילו שיחת הדומם כמו שאמר הכתוב (חבקוק ב, יא), "אבן מקיר תזעק, ושיחת להבת הנר, ולהבת גחלי אש" וכו'. עכ"ל].

עוד כתב האר"י ז"ל בספר טעמי המצוות למהרח"ו (ריש פרשת ראה), מצות שחיטה, שאמר מורי זלה"ה להר"ר יצחק כהן ז"ל, הלא כבר ידעת בענין כוונת האכילה, האיך כל הנבראים שבעולם צריכים להתקן ולהזדכך, להעלות עד החומר הראשון שהיה להם בעת יצירת העולם, וכמו שהיה לחמורו של רבי פנחס בן יאיר. גם הרבה פעמים יהיו נפשות מגולגלות בבהמות. ואם אותה השחיטה תהיה בכונה, מועיל להעלות אותו המגולגל מעונש ההוא שיש לו, ויוכל לחזור ולבוא נשמתו בגוף האדם, כמו שהיה תחילה.

"רַק חֶזֶק לְבַלְתִּי אֶכֶל הַדָּם בְּיַד הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשֶׂר" (יב, כג)

המאכלים הטמאים משרישים באדם מידות רעות

ביסוד איסור אכילת מאכלות אסורות ביארו הקדמונים (עיין חינוך מצוה ע"ג ועוד) שהמאכלים הטמאים משרישים באדם מידות רעות, כשהוא אוכלם ומביאם לתוך גופו ונעשים בשר מברשו, הרי זה מוליד בקרבו מידות רעות (ועי' באברבנאל ויקרא יא, יג, ובמסילת ישרים פרק יא), וידוע שאדם שיש לו מידות רעות בטבעו, הוא מעביר אותם אחר כך בירושה גם לבניו. לכן אמר כאן הכתוב "לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריו", שבזה שלא תאכל את הדם, זה יהיה טוב גם לך וגם לבניך, שלא תשחית על ידי זה את הנפש שלך ושל בניך. (דרש יהודה).

"שֹׁמֵר וְשֹׁמֵעַת אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֹהִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה לְמַעַן יִיטַב לְךָ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד עוֹלָם בְּיַד תַּעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" (יב, כח)

אם שנית, אפשר שתשמע ותקיים

רש"י (כאן) פירש, "שמור", זו משנה, שאתה צריך לשומרה בבטןך שלא תשכח, כענין שנאמר (משלי כב, יח) "כי נעים כי תשמרם בבטןך". ואם שנית, אפשר שתשמע ותקיים, הא כל שאינו בכלל משנה, אינו בכלל מעשה. "את כל הדברים", שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה חמורה. "הטוב", בעיני השמים. "והישר", בעיני אדם.

"שמור" - את התורה "ושמעתי" - לגדולי ישראל

רבנו האור החיים הקדוש (כאן) פירש, "שמור ושמעתי", שהתורה מצווה כאן על ב' דברים, א' על שמירת התורה והמצוות, אשר נודעו לישראל מפי משה, וב' לשמור את אשר יגזרו רז"ל הם הגדרים והסייגים אשר יחדשו. וכנגד התורה והמצוות שהם ידועים כבר בתורה, נאמר "שמור", דהיינו שמור את הידוע, ואילו כנגד הדברים המתחדשים

מרז"ל, אמר "ושמעת", כי עדיין לא נאמרו, לכן הציווי הוא על השמיעה, כדי לקיים את כל גזירות רז"ל וסייגהם, וממשיך הפסוק, "את כל", "את" בא לרבות את כל גזירות ושמירות וגדרים שיחדשו רז"ל. ואמרו "כל", פירוש שבאמצעות הגדר אין נגרע מקיום התורה דבר, כי יש לשמור את כולה. וסיום הפסוק "למען ייטב לך ולבניך" פירושו, לפי שהגדרים והסייגים שעשו רז"ל, הם דבר המעמיד דורות בבני ישראל, להבדילם מכל כיעור והדומה לו.

מעשה בחייל יהודי אמריקאי שחלם שמוציאים מהקיר ספר תורה, וחפש ומצא כן והיה הדבר לפלא

כיון שהפסוק כאן מצווה לשמור על התורה, נזכיר כאן סיפור פלאי על חייל יהודי אמריקאי ששירת בצבא באירופה נגד הצבא הנאצי. לאחר לחימה עקובה מדם התעייפו אנשי הצבא, ונכנסו אנשי היחידה האמריקאית אל בית מחסה חרב, שמרתף הבית היה בשלמותו, ובו נחו מנוחה קצרה. כדרכו לפני השינה אמר החייל היהודי קריאת שמע על המיטה ומיד נרדם.

בחלומו הוא נמצא בבית הכנסת, מסביב המון קהל מתפללים עטופי טליתות, המתפללים בנעימה הדומה לנעימות בני עדות המזרח. החזן התקרב לאחד מקירות המרתף, פתח את הקיר והוציא מתוך ארון הקודש ספר תורה מפואר עטור ברימוני כסף. כל המתפללים ניגשו אל הספר נישקוהו וחיבקוהו וליווהו אל הבימה. לאחר הקריאה נישא ספר התורה בידי החזן, כשכל המתפללים שוב מלוים ומנשקים אותו, והספר הוחזר לאחר כבוד לתוך הכותל אל מקומו. כל זה ראה החייל בחלומו.

לאחר המנוחה המשיכה הפלוגה במשימתה, במיגור הצבא הנאצי. לחייל לא היה זמן רב להרהר בחלומו הנפלא, אך כאשר שב ליחידתו, הלך אל הפינה המיוחדת לחיילים היהודיים אוכלי הכשר, וסיפר לרעיו את חלומו. כולם ביטלו את החלום, מלבד קצין יהודי שלחש באזני חולם החלום, שלא יתן ליבו לדברי חבריו החיילים שבטלו את החלום, כי ניכרים הדברים שיש כאן דברים בגו.

לאחר כמה ימים, קיבלה היחידה חופשה ליומיים, והקצין הציע לחייל החולם לצאת לאותו מרתף, ולבדוק את ענין הס"ת, שמא באמת הוחבא שם באיזה מקום ספר התורה. אפשר שהמקום שימש בעבר לבית כנסת לאנוסים, או שמסיבה כל שהיא החליטו להטמין שם את ספר התורה. יחד הגיעו לטירה החריבה, ירדו למרתף ובידיהם פנס רב עוצמה שהאיר את האפלולית שהיתה במרתף, כשרוביהם דרוכים לכל מקרה. אלומת האור שהאירה את כל פינות המרתף לא העלתה דבר, הקירות היו שלמים ללא כל סימן של פתח שהוא, אך הם לא התייאשו, והחלו לדפוק על קירות המרתף בעזרת קתות הרובים, בכדי לשמוע את הד הקולות, שמא ישנו חלל בקיר.

לפתע נשמע קול חלול ועמום, המעיד על מקום חלול אחרי הקירות, הכו בכל כוחם על הקיר החלול, והנה נפרצה פירצה בכותל וכוח חשוך נתגלה. אלומת הפנס הופנתה למקום, והנה על קרקעית הכוך התגלה ארגז עץ נאה ומחוטב, חתום בחותמת שעוה. בזהירות פתחו את הארגז, והנה בתוכו ספר תורה מפואר המונח על ריפוד בד משי אדום.

"זהו ספר התורה שראיתי בחלומי" אמר החייל בהתפעלות ושמחה, הספר היה עטוף במעיל קטיפה שאותיות זהב רקומות עליו, חלקם כבר דהו עם חלוף הזמן, אך עדיין אפשר היה לראות בלי קושי, כי שנת המעיל היא ת"ז לפ"ק. שמו של הנדבן היה נסים משקוט. השמחה על גילוי ספר התורה היתה כה רבה שהרקידה והקפיצה את ליבות החיילים היהודים שהיו שם. החיילים חזרו לבסיסם, וספר התורה הונח למשמרת באחד מקרונות המרפאה.

כאשר הסתיימה המלחמה, פגשו החיילים בקבוצת יהודים סלוניקאים שניצלו ממחנות השמד. נחישותם וגבורתם היהודית של הסלוניקאים העלתה בהם התרגשות רבה, עד שהחליטו לתרום להם את ספר התורה, עמו יעלו לארץ ישראל ובו יקראו תמיד. סיפורו של ספר התורה סופר לעולים, ויהודים אלה תפסוהו ורקדו עמו בניגון מיוחד, וראו בו את נס הצלתם. בנמל מרסיי ששימש כריכוז לניצולים יהודים, שם ניתן לניצולים ספר התורה, והם לקחוהו עמם עלו איתו על כבש הספינה והביאוהו ארצה.

ספר תורה של המהר"ם מרוטנבורג

אגב סיפור ספר התורה, רבי אליהו ב"ר עזריאל שחי לפני כמאתים ושישים שנה כתב בהערותיו (נדפסו בהמבורג בשנת תצ"ח) וזה לשונו, ואני בעוברי דרך קהילת קודש וורמייזא, נזכרתי מה שהוגד לי ושמעתי מכבר, כי שם נמצא ספר תורה אחד ישן נושן, ומרגלא בפומייהו דאינשי, שקבלה בידי אנשי העיר הזאת, שספר התורה הוא של המהר"ם מרוטנבורג ז"ל. ורבי אליהו הנ"ל השתמש בספר התורה הלז, כענין כתיבת ספר תורה מדוייק.

גם האדמו"ר הרי"צ מלובאוויטש זצ"ל כתב, בביקורי בצרפת, בהיותי בווארמס בשנת תרס"ז ראיתי ספר תורה אשר מקובל בידם שכתבו מהר"ם מרוטנבורג. ומה מופלא מקורו של ספר התורה שכתבו רבי מאיר מרוטנבורג בין קירות בית הסוהר, מפאת גזירת הקיסר כידוע, ומנעו ממנו ללמוד בספרים המצויים, אך היו בידו קלף ודיו, בהם כתב את חידושו ושלחם לתלמידיו.

והנה גוף המעשה שאירע עם ספר התורה הזה, מובא בספר המעשיות שספר תורה מהשמים ירד למהר"ם מרוטנבורג בהיותו בבית האסורים, בכדי להפיג צערו, ובו היה קורא, ונתגלו לו טעמי תורה שלא למדם אדם מעולם. לאחר מכן החליט להעתיק ולכתוב ספר תורה על פי ספר תורה זה. וכאשר קרבו ימיו למות, ביקש שיביאו לו ארגז קטן או שעשה ארגז בעצמו, והניח בו את ספר התורה שכתב, ושלשלו מן חלון תא מאסרו, אל עבר נהר הריינוס שהיה עובר מתחת בית המאסר, כך שטה לה התיבה ובה ספר תורה בנהר ממקום אל מקום, לקיים את מצות משלחה, עד שהגיעה התיבה בסמוך לעיר וורמייזא. כאשר ראו דייגים נוצרים את התיבה צפה על פני המים, אמרו בליבם מציאה מצאנו, והתקרבו אליה כדי לקחתה. אולם כאשר קרבו אליה לקחתה, פתאום נתרחקה מהם בדרך פלאית ולא יכלו לגשת אליה, וכך אירע כמה פעמים עד שנתייאשו מלהשיגה. השמועה על דבר התיבה הנפלאה התפשטה בעיר, ובני האדם באו לראות את מעשה הפלא, כיצד תיבה בורחת מפני רודפיה. גם הכומר של העיר ניסה את כוחו להשיגה, ובראות התיבה את הכומר, התכסתה מתחת לפני המים.

והנה אל המקום הגיעו סוחרים יהודים שרגילים היו לקנות דגים מאת הדייגים, ואמרו ננסה אנו את כוחנו להשיג את התיבה, ושטו לקראת התיבה, ולא עברה שעה קלה והתיבה היתה בידיהם. פתחו את התיבה, וראו שמונה בה ספר תורה כתוב על קלף של צבי.

ההגמון המקומי דרש את חלקו בתיבה, וקיבל במתנה לידו את הארגז שספר התורה היה מונח בו. וניסי ניסים נעשו לו, שכשהיה יוצא למלחמה היה לוקח עמו את התיבה ומנצח. אולם גוף ספר התורה המיוחד, נשאר בידי הקהילה.

על שולי התיבה היה כתוב, שספר התורה נכתב על ידי המהר"ם מרוטנבורג בעת מאסרו, וגם בקשה מאת הקהילה היהודית שספר התורה יבא לידיה, שיקראו בו את קריאת התורה. אנשי וורמייזא עיטרו את ספר התורה בעטרה של זהב, קישטוהו ברימונים וביד של כסף, והכניסוהו להיכל בשירה וזמרה, ושמרו עליו ככבת עיניהם. את ספר התורה הוציאו לקרוא בו במועדי ישראל בחג השבועות ובשמחת תורה, ואז היו מוציאים אותו בעסק גדול, וקראו בו באוזני כל העדה, הם ובניהם ובני בניהם עד דור אחרון. ויש אומרים שלא מהר"ם מרוטנבורג כתבו אלא רבי מאיר מאיגרא.

"כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נְבִיא" (יג, ב)

אין לומר אף בדרך שחוק 'כך אמר לי הבורא'

חכם אחד מארצות המזרח בא לעיר וילנא, והיה משתוקק ונכסף להשתעשע בחברת הצדיק רבי זלמלע מוולאז'ין, ולנסות עד היכן מגיע כח בקיאותו בספרי הרמב"ם. והיה כאשר בא החכם הספרדי אל בית מדרשו של הצדיק, שאל אותו לאמור, הנה שמעתי עליך שחכם גדול אתה, וכי רב כוחך בספרי הרמב"ם, והיה בדעתי לנסוע אליך מכבר, אולם ה' אמר לי לא תעבור... וכוונתו היתה לרמוז שמן השמים עכבוהו, מחמת קור וצינה שמנעו ממנו להגיע.

וישתומם רבי זלמלע לקול דברי האיש, ויאמר לו, אחי, הלא ידעת אם לא שמעת כי תלמוד ערוך הוא בפי רבנו הגדול הרמב"ם (פ"ה מהל' ע"ז ה"ח) תוך כדי שהוא מצטטו בזה הלשון, אחד המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מי ששמע דברי הנביא חברו ואמר שדבר זה לו נאמר והוא נתנבא בו, הרי זה נביא שקר ומיתתו בחנק. וכתב שם ההגהות מיימוניות, כתב רא"מ, הלכך יזהר אדם שלא יאמר אפילו דרך חוכא ושחוק, הקב"ה אמר לי כך, ולפי שראיתי בני אדם אומרים כך ואין מרגישים שעוון הדבר, כתבתי. עד כאן לשונו.

איך גילה הט"ז את סודו של משיח השקר שבתאי צבי

בספר טללי אורות (ראה, עמ' רכ"ח) כותב, בימים ההם פעל משיח השקר שבתאי צבי ימ"ש, ורבים מהמון העם ואף חכמים וטובים נהרו אחריו. ביקש בעל הט"ז לתהות על קנקנו, ושיגר את בנו אליו לבחון מעשיו. כאשר שב הבן אל אביו, סיפר כי לא מצא בו במשך ימי שהותו שמץ של חשד או הנהגה לא טובה, רק הבחין כי בעת שהוא ישן הוא שוכב פרקדן. אמר בעל הט"ז, אם כך, אין כל ספק שאין זה משיח צדקנו, כי לא יתכן שיעבור אפילו על גזרה או דקדוק קל מדברי סופרים.

ואכן לבסוף נתגלה קלונו ברבים, ויחד עם כת הרשעים שעמו עברו עבירות חמורות, בחיובי כריתות ומיתות בית דין, וסופו שנתפס על ידי מלך טורכיה, והמיר את דתו כדי להציל את חייו ומת כמומר ומשומד.

פיקחות הגר"ח מוולאז'ין שגילה את מטרת היהודי המסתורי

מעשה שאירע בוילנא, המעיד על חכמתו ופיקחותו של הגר"ח מוולאז'ין. באותם הימים לחמה הממשלה בכל עוז נגד הברחת סחורות מעבר לגבול. יהודים לא מעטים שהתקשו למצוא מקור פרנסה בגלל הצרת צעדיהם על ידי הממשלה, עסקו בהברחת סחורות ובמכירתן כדי לקיים את נפשם ונפש בני ביתם.

והנה יום אחד הגיע אל העיר אורח נעלה, בעל הדרת פנים מופלאה, לבוש בגדי הוד והדר, כפתורי כסף גדולים מעטרים את בגדיו, ואף נעליו מקושטות היו בכפתורי כסף. מיד עם בואו לעיר, נועד עם המושל המקומי במשך כמה שעות, ובצאתו ביקש שידאגו לו לאכסניה מהודרת שתהיה בתכלית הכשרות. רבים מהמון העם נהרו בכל יום לבית הכנסת, כדי לשמוע את תפילתו, שהיתה זו תפילה מלאה התרגשות והשתפכות הנפש, עד שסיפרו כי המקום בו עמד בתפילתו, היה רטוב מרוב דמעה וזיעה. גם בשיחותיו דיבר ברמיזות וסודות, כאשר את מטרת בואו הוא עוטר בהילה של רזי דרזין, שאין לגלותה עד בוא העת. על כן, בואו של האיש עורר התרגשות רבה, כשסודיות רבה אפפה את מקורו. היו שסיפרו כי הוא ציר שלוח מעשרת השבטים, והיו שסיפרו שהוא מגיע מתוככי היבשת האסיאתית כדי לפעול למען כלל ישראל אצל השלטון הרוסי, ועוד שמועות כאלה ואחרות היו סביב האיש. כך גם רבים מגדולי וילנא ביקשו לשחר את פניו בדרך כבוד, אך הלה סרב לקבלם לפני שיתהה על קנקנם. לאט לאט החל להתקרב אל חשובי העיר ונכבדיה, ומי שהתקבל אצלו, נחשב לו הדבר לזכות גדולה.

השמועה על אותו יהודי מסתורי עשתה כנפים למרחוק, ורבים תלו בו תקוה להטבת מצבם של כלל ישראל. למרות כל זאת, רבן של ישראל הגר"ח מוולאז'ין, לא הלך שולל אחרי אותו איש מסתורי. מיד כששמע על מעשיו והנהגותיו, שיגר שליח ציר נאמן אל אחד מחשובי וילנא, והזהיר אותו מפני האיש המסתורי, שאינו אלא מרגל שנשלח על ידי השלטונות כדי לחשוף את מבריחי המכס, וביקש הגר"ח שיתריע באנשי העיר לבל יהיו שום אדם להחזיק ברשותו סחורות מוברחות, פן ימיט אסון על תושבי העיר והמדינה כולה. למותר לציין כי אזהרת הגר"ח פעלה את פעולתה על תושבי וילנא. לא ארכו הימים, עד שאותו איש מסתורי, שכבר סבר כי עלה על עקבות המבריחים, הסיר את תחפושתו מעליו ויחד עם המשטרה המקומית החל לערוך חיפושים בבתי מסחר בהם חשד שהחזיקו סחורה מוברחת, אבל חכמתו של הגר"ח עמדה לתושבי וילנא להינצל, והמחפשים העלו חרס בידם. המלשין המוסר, עזב את וילנא בבושת פנים, ושמו נשאר לדראון עולם בקרב יהודי המדינה.

"כִּי יָקִים בְּקִרְבְּךָ נְבִיא" (יג, ב)

קושי ותירוץ בפירוש בעל הטורים בפסוק

בעל הטורים כתב כאן: "בקרבך" בגמטריא "זו האשה" ועד כאן לשונו. ולכאורה אין הבנה לדבריו. אלא, שבימיו של בעל הטורים רבו המסיתים הנוצרים לנסות להסית ולצוד נפשות מן היהודים אל הנצרות. אחת מדרכי מעלליהם היתה לחפש בתורה רמזים להבליהם, כאילו שעתיד המשיח להיולד בדרך נס מאשה יהודית. ועל כן ביקש בעל הטורים לענותם כאוולתם, וגילה במקרא רמז לסתור, כי הנה המקרא מדבר בנביא שקר וחולם חלום המסית ואומר, נלכה אחרי אלהים אחרים וכו', וכאן בפרשת נביא שקר רמזה התורה ש"נביאם" הוא נביא שקר, צא וראה כי תיבת "בקרבך" עולה בגימט' "זו האשה" דהיינו האשה הידועה שהנוצרים אווזים שהיא אם מושיעם.

"וּבְעֵרַת הָרַע מִקִּרְבְּךָ" (יג, ו)

המשכיל שהתרברב לפני החתם סופר

משכיל אחד התרברב לפני הגאון בעל החתם סופר, שהוא הספיק בחייו לעבור על כל העבירות שבתורה, מלבד איסור אחד שלא "זכה" לעבור עליו והוא איסור מאבד עצמו לדעת.

השיב הגאון כסיל כאיוולתו, עבירה זו גם אין בידך לעבור, שהרי אם תאבד את עצמך לדעת, אז תקיים את מצות התורה "ובערת הרע מקרבך" ונמצא שתקיים מצוה ולא עבירה. (ליקוטי אלהינו).

"ונתן לך רחמים ורחמך" (יג, יח)

העושה מעשה אכזריות נעשה טבעו אכזרי

האור החיים הקדוש (כאן) מבאר את הפסוק, כי על פי הטבע האנושי, העושה מעשה אכזריות נעשה טבעו אכזרי. וכפי שמעיד האור החיים שדיבר עם אנשים המוציאים להורג בגזירת המלכות, שאמרו לו שכשהם מבצעים את ההרג, יש להם בכך הנאה גדולה ועצומה. הנה רואים, שהעושה מעשה אכזריות הרחמים הטבעיים נכרתים ממנו, שהלא על כל אדם ואף אם הוא אכזרי ביותר, קשה עליו לראות מעשה הרג, קל וחומר לבצע הרג בידי, והנה להם זו הנאה עצומה. ובזה מבאר את הקשר בין הפסוקים, לפי שהתורה כאן מצוה להרוג את אנשי עיר הנדחת, ממילא תבוא מידת האכזריות בלב מבצעי המצוה. לכך הקדוש ברוך הוא מבטיח למקיימיה "ונתן לך רחמים ורחמך" שה' ישפיע על לבך את מידת הרחמים, וישיבה לך כבתחילה.

בדומה, מביא בספר טללי אורות (ראה עמ' רל"ה) שבימי מלחמת העולם הראשונה, בכה רבנו החפץ חיים מאין הפוגות ואמר, כמה יהודים נהרגו במשך שנות גלותנו על קידוש השם, ואף אני הייתי מתרצה לכך למות על קידוש שמו יתעלה. אבל כיום שנהרגים אנו ונשחטים סתם בידי מרצחים, ורבים ישארו חיגרים, שבורים ורצועים כל ימי חייהם, וגם אלו שישארו בחיים, לאחר שיעברו את המלחמה וראו את מראותיה, עלולים הם עצמם להיפך לרוצחים, כי רגש הרציחה נטוע בלבבם, וענין הרציחה נעשה הפקר בעיניהם ואין בכך כל תועלת רק רע, על דא קא בכינא.

"בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ" (יד, א)

מדוע יש כל כך הרבה עדות ומנהגים שונים

בילקוט שמעוני (כאן ריש רמז תתצ"א) מפרש את המילים לא תתגודדו, לא תשימו אגודות אגודות ותהיו חלוקין אלו על אלו.

מסופר על החפץ חיים וצ"ל, שפעם בא אליו אדם ושאלו, מה טעם לכל הנוסחאות והמנהגים השונים שבתפילה, ומה צורך יש בהם? חסידים מתפללים כך, ומתנגדים מתפללים אחרת. ואף החסידים עצמם מנהגים שונים להם. אלה בהתלהבות, בנגינה ובריקודים, ואלה בשקט, בשלווה ובניחותא וכיוצא בזה. כלום לא מוטב היה אילו התפללו כל ישראל בנוסח אחד ובהנהגה אחת?

השיבו החפץ חיים, באמת יכולת לשאול שאלה זו מאת הקיסר הרוסי, לשם מה לך אדוני הקיסר צבאות וחילות רבים ומשונים כל כך? חיל רגלים, חיל פרשים, חיל תותחנים ויורדי ים, שומרי גבולות וכו' וכו', כלום לא היית מייטיב לעשות אילו איחדת את כולם תחת חיל אחד, עם אותם כלי מלחמה, ושר צבא אחד ממונה עליהם, הרי בכך פוטר היית את עצמך מדאגות רבות ושונות.

ברם, באמת כל בר דעת מבין כי לכל סוג וסוג של חילות הצבא, מטרה מיוחדת ותכלית נפרדת לו לעצמו, ותפקידו המיוחד אך לו הוא לבדו, כי הלא המטרה העיקרית והכוללת של הצבא כולו היא לנצח את האויב, ולתכלית זו מחפשים דרכים ואמצעים שונים. הן מה שיש בכוחו של חייל מחיל הרגלים לעשות, אין בידי של פרש לעשות, ואילו מה שיש בכוחו של זה אין בכוחו של זה, חיל הרגלים יכול להלחם בקרב פנים אל פנים עם האויב. ואילו חיל הפרשים תנועתו קלה יותר והוא יכול להימלט יותר מהר או לדלוק מהר אחרי האויב. מעלה יתירה יש לתותחים שכן הם יכולים לפגוע באויב גם ממרחקים. מה שאין שאר החיילות יכולים עשות כן. ואפילו התוקעים בחצוצרות שאין כוחם יפה לעשות מלחמה, תועלתם מרובה, שבתקיעתם הם מפיחים רוח של גבורה בקרב החיילים.

וכך הוא אף בעבודת הבורא, שהרי כל פעולתנו אינה אלא מלחמה מתמדת עם הסטרא אחרא, הוא השטן, הוא המסית, הוא המדיח, ואנו מבקשים ומחפשים תחבולות שונות כיצד לנצחו ולהתגבר עליו. לשם כך ולתכלית זו מצויים לנו בחילותנו סוגי צבא שונים, כדוגמת חיל רגלים, פרשים, יורים בתותחים וכדו', כל סוג וסוג חשיבותו גדולה ותועלתו מיוחדת, כי כל אחד ואחד נלחם באויב על פי דרכו ובכלי המלחמה המיוחדים לו, וכל אחד ואחד מסייע לנצחון על פי דרכו, ובידו לעשות דבר שאין בכוח חבריו עשותו.

כת זו מנצחת בכח התורה וכת זו מנצחת בכח התפילה, ואילו כת שלישית מנצחת בכח ניוגוניה וכיוצא בזה. העיקר אינו אלא שידעו כל הכיתות וכל סוגי הצבא, שהמטרה היחידה היא המלחמה ביצר הרע והנצחון עליו. (להתעדן

באהבתך)

"להיות לו לעם סגולה" (יד, ב)

עם ישראל הם סגולתו של הבורא

במדרש תנאים (פרק יד, ב) על הפסוק "להיות לו לעם סגולה" כתוב, אם יכנס אדם לגנו של מלך ליטול סגולתו [מי שיכנס לגינת המלך האהובה עליו, ויתלוש את הפרח היפה ביותר בגינה] אין הורגין אותו? והם [עם ישראל] גנו של מקום, שנאמר (שיר השירים ו, יא) אל גינת אגוז ירדתי. [ולכן מי שיתעסק עם עם ישראל להרע להם, כיון שהוא נוגע בסגולתו של מקום, רע ומר יהיה גורלו]. או אם יכנס אדם לביתו של מלך ליטול סגולתו, אין הורגין אותו? כך ישראל הן סגולתו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (כאן) "להיות לו לעם סגולה".

עוד במדרש (שם) על הפסוק "להיות לו לעם סגולה", "תהא" לא נאמר, אלא "להיות" [מדוע נאמר להיות ולא תהיו?]. אמר להן [הבורא לעם ישראל], לא עכשיו בלבד תהיו לי [לעם סגולה] אלא בעולם הזה ולעולם הבא. [לכך נאמר "להיות" בלשון עתיד, לפי שגם בעתיד בעולם הבא, עם ישראל הם לבורא עם סגולה].

"לא תאכל כל תועבה" (יד, ג)

עד היכן היה מוכן רבי יצחק אלחנן להשפיל את עצמו כדי לעזור ליהודי

סיפר רבי איסר זלמן מלצר בעל אבן האזל (מובא בספר טללי אורות ראה עמ' רל"ט), מעשה ברב באחת הקהילות שחלק מבני קהילתו לא השלימו עם רבנותו, והצרו את צעדיו. באחד הימים פסק הרב הלכה למעשה בענין מסוים בהלכות טריפות, והנה התברר להם שבש"ך מובא להלכה שלא כפי שפסק. משנודע לבעלי המחלוקת שיש ש"ך מפורש הפוסק שלא כפי שפסק הרב, עטו על המציאה כמוצאים שלל רב, הזדרזו ושלחו מכתב לרבי יצחק אלחנן בקובנה, ושאלוהו בתמימות כיצד יש לפסוק במקרה זה? כשכל כוונתם היתה לקנטר ולצער את הרב, כשיציגוהו כמי שטועה בהוראה. רבי יצחק אלחנן ידע שבאותה עיירה ישנם המנהלים מחלוקת כנגד הרב, ומכיון שידע שהתשובה לשאלה שנשאל במכתב הרי מפורשת היא בש"ך, תיכף הבין בפקחותו הרבה כי כפי הנראה טעה כאן הרב בהלכה מפורשת ובעלי מחלוקתו רוצים לנצל את הדבר כדי לנצחו. מיהר וכתב לאותם אנשים תשובה שמתאימה לפסק הדין של הרב, בניגוד לפסק ההלכה המובא בש"ך. אלא שמיד לאחר ששלח את המכתב בדואר, עוד קודם שהגיע לידי השואלים, מיהר רבי יצחק אלחנן ושיגר להם מברק ובו הוא מבקש להודיעם שכבר שלח להם תשובה בענין, אולם לאחר הרהור ובירור נוסף הגיע למסקנה שטעה בדבר הלכה ולמעשה יש לפסוק אחרת מאשר הורה במכתבו. במעשה חכמה זה גרם שאין לבוא בטענות אל הרב המקומי בענין, שהרי אפילו רשכבה"ג רבי יצחק אלחנן רבה של קובנה טעה בהלכה זו.

כאשר סיפר בעל האבן האזל את המעשה, זלגו עיניו דמעות באמרו, עד היכן היה מוכן רבי יצחק אלחנן להשפיל את עצמו כדי לעזור ליהודי, ומעתה צא וראה כי כאשר רוצים לעשות טובה ליהודי, באיזו מסירות יש לעשות את הדבר, ועד היכן יש להגיע ברצון לעזור לזולת.

אכן בודאי רבים הם שהיו רוצים לעזור לאותו רב, אולם לשם כך זקוקים למוחו הגאוני של רבי יצחק אלחנן, המסוגל למצוא רעיון מקורי שכזה, ולא פחות מכך, ללב טהור ורחום כמותו, המוכן ממרומי מעמדו המרומם להשפיל עצמו, והכל כדי לחסוך ולמנוע עגמת נפש מרב בישראל.

מעשה היה בלדקיה באדם שהיה מוכר שקצים ורמשים, והיו מכריזין עליו מן השמים פלוני מובטח לו לעולם

הבא

מובא במדרש הגדול (הובא גם בס' אספקלריא ערך רב יהודה חכ"ד עמ' 536) מעשה היה בלדקיה באדם שהיה מוכר שקצים ורמשים, והכתוב אומר "מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח), והיו מכריזין עליו מן השמים פלוני מובטח לו לעולם הבא. אמר רבי יהודה מהו זה, אני בן שלושים שנה לא יצאתי מפתח ביתי אלא עוסק אני בתורה בכל עת ולא הכריזו עלי מן השמים כזאת, אלך למדינתו של אותו אדם, ואראה מה מעשיו. הלך ללדקיה, כיון שהגיע למדינה, נודמנה לו אשה בבגדים אדומים, אמרה לו להיכן אתה הולך? אמר לה, לבית אותו האיש שהוא מוכר נבלות אני מבקש. אמרה לו ושמו אין אתה מכיר, והלא מכריזין עליו מן השמים בשמו? אמר לה שמעתי ששמו אלעזר לודקיה. אמרה לו קרא לו רבי, שהוא גדול ממך. אמר לה הראיני את ביתו. הראתה לו הדרך ונסתלקה מלפניו. באת עוד לפניו בדרך ועמדה כנגדו בבגדים לבנים, אמרה לו מה אתה מבקש? אמר לה ביתו של איש שהוא מוכר נבלות. אמרה לו בוא אחרי עד שאראהו לך. הלך אחריה ובא וראהו יושב על הספסל ועבדיו מוכרים נבלות. הכריע לו רבי

יהודה, ועמד אלעזר לודקיה והשתחוה לו, ונטל בגדיו והלך עמו למרחץ. ראהו רבי יהודה שהוא רוחץ בשנים ועשרים מרחצאות ואחר כך טבל בשבעה דלמוסים. אמר לו והלא רחיצה וטבילה אחת היא? אמר לו בשביל נבילות שלא יהא עלי כלום מהן. אמר לו וכמה מרחצאות יש לך? אמר לו משבת לשבת שישים מרחצאות וחמשים דלמוסים. נכנסו לבית ורחצו ידיהם והביאו שולחן לאכול, אמר לו איני אוכל עד שתגיד לי מעשיך. אמר לו מעשי גדולים הם, אוכל ואחר כך אני מודיעך, ונשבע לו שלא יאכל עד שגיד לו. אמר לו מעשי כך היו, מעשה באחד שחבשו המלך על שישים זהובים, ולא היה לו לפדות את עצמו, ונתן לו המלך זמן שלוש ימים אם יביא, ואם לאו הוא נוטל את ראשו. חזרה אשתו ללוות ולא נתן לה אדם כלום. באת אצלי והיתה יפת תואר ביותר, נתתי עיני בה ואמרתי לה אני אלוך על מנת שתהיי עמי ולא קיבלה עליה. הלכה וחזרה כך פעם ראשונה ושניה. כשהצר לה באה אלי על מנת כן, והוצאתי הזהובים ובאתי אליה. באותה שעה נשאתי עיני וראיתי דמות יעקב אבינו ונתיראתי ורעדתי, ועמדתי ונתתי לה הזהובים שלימים, זה הוא מעשי. אמר לו דיך, אשרי אבותיך מי יצא מחלציהם, אשריך בעולם הזה ואשריך בעולם הבא. הא למדת שמצות צדקה מביאה את האדם לחיי העולם הבא, לפיכך משה מזהיר את ישראל כי יהיה בך אביון, פתח תפתח את ירך לו.

זהירות החזון"א במה שנכנס לתוך פיו

מעשה בחזון איש שתכפוהו כאבי שינים חזקים באישון לילה, ולכן שלח את אשתו הרבנית, לקרוא ליהודי שגר בשכנותו, שיבוא אליו ויביא איתו ספירט נקי 90 אחוז. כעבור רגעים מועטים נכנס הלה, מבוהל קמעה, עיניו מנומנות ובידו הספירט. עם כניסתו שאלו החזון איש, איך הוא נוהג בנטילת ידיים שחרית? הלה השיב, כמבואר במנהג הגר"א, בשחרית מערה ארבע פעמים, ג' להעביר רוח רעה ופעם רביעית לטהר המים שנשמאו, ארבע פעמים על כל יד לסירוגין. מיד מיהר החזון איש אל המטבח והביא לו קערה של מים לנטילת ידיים שיטול כפי שאמר בשיטת הגר"א, ותוך כדי אמר החזון איש אינני חושד בך חלילה שלא נטלת ידיים בבוקר, אולם מאוחר יותר תבין את כוונתי. המשיך החזון איש, שלחתי שתבוא אלי, משום שאני חש בשיני, בתחילה עדיין יכולתי ללמוד בפה מלא, אחר כך גבר הכאב ולא יכולתי אפילו לכתוב חידושי תורה, ואפילו לא להרהר, עתה אני מבקשך לשפשף את החניכים שלי בספירט. עשה הלה כבקשתו, ואז הוטב לחזון איש שכאביו רפו מעט. עתה סיפר לו החזון איש את הסיפור הבא.

פעם אחת בא הגאון רבי אייזיק חריף יחד עם חותנו לדין תורה אצל הרב המרא דאתרא בעיירה שהתגוררו בה שניהם. החותן שטח לפני הרב את טענתו, וכה היו דבריו, זה עשר שנים שאני מפרנס את חתני במזונות, והוא סמוך על שולחני ולומד תורה. עתה הגיעה שעתו לצאת למסחר, אולם הוא מסרב וממשיך ללמוד, אילו ידעתי לפחות שהוא עוסק בתורה לשמה, החרשתי, אך כיצד יכולים לדעת זאת. הצדק עם חמי השיב רבי אייזיק, זולת בדבריו האחרונים שאינם נכונים, כי באמת אינני לומד תורה לשמה, אלא שאני משתוקק לעסוק בתורה לשמה.

פני החזון איש הרצינו ברגע שהשלים את הסיפור, בהפטירו, גם אני רצוני ללמוד תורה לשמה, על כן מוכרח אני להיזהר במה שנכנס לתוך פי, תסלח לי איפוא, שהטרדתיך ליטול בנוכחותי את ירך.

האם האכילה היא גנאי

זה לשון רבנו הגר"ח מוואלוז'ין ברוח חיים (אבות פ"ו מ"ד), באמת גנאי גדול הוא לאדם ענין האכילה, כי יקח דבר גשמי ויתנהו במעיו, ובוזה תלוי חיותו?! והלא נשמתו חלק רוחני, בודאי בוז תבזו לזה, אך ההכרח לא יגונה. אבל תוספות ומותרות אכילה, הוא סכלות! האם תמנו להתבזות?! וחכם אמיתי ישמח במיעוט מותרות. עד כאן לשונו.

עיקר השגת רוח הקודש בכוונת ברכות הנהנין

כתב רבנו חיים ויטאל (שער רוח הקודש דף ח' ע"ב), אמר לי מורי האר"י ז"ל, כי עיקר השגת האדם את רוח הקודש תלויה על ידי כוונת האדם וזהירות בכל ברכות הנהנין, לפי שעל ידם מתבטל כח אותן הקליפות הנאחזות במאכלים החומריים ומתדבקות באדם האוכל אותם. ועל ידי הברכות שעליהם הנאמרות בכוונה הוא מסיר מהם הקליפות ההם ומוכך החומר שלו, ונעשה זך ומכוון לקבל הקדושה, והזהירני מאד לזה.

"וְאֵת הַחֲזִיר בִּי מִפְּרִים פְּרָסָה הוּא וְלֹא גֵרָה טָמֵא הוּא לָכֵם" (יד, ח)

חזיר שראותיו כשרות

בספר טללי אורות (ראה עמ' רמ"א) מביא ששאלו את הנצי"ב לדעתו על חיבורו של משכיל אחד שהיה בצעירותו בהיכלי התורה ולאחר מכן פרק עול ופרץ גדרי תורה, שהיו שסברו כי יש באותו חיבור חלקים טובים הראויים לבוא בקהל, ועל שאלתם השיב לשואליו בסיפור:

מעשה היה באיש עשיר ונכבד ולו בת יחידה, מלומדת וצנועה. יום אחד חלתה הבת במחלה קשה ונראה היה שהיא חולה בשחפת, הרופאים שהובהלו אל מיטתה הגיעו לידי מסקנה ברורה כי העצה והתרופה היחידה למחלתה היא שתאכל בשר חזיר. ורק בשר זה יוכל להבריא את גופה ולהחלימה. כאשר שמעה הבת את דבר הרופאים, אחת היתה דעתה, תמות ולא תאכל בשר חזיר.

חלפו ימים ומצבה של הבת הורע, האב בגודל צערו פנה אל הרב בבקשה שימצא דרך לשכנע את בתו החולה לשנות את החלטתה. הרב הטריח עצמו אל מיטת החולה ובדברי שכנוע ממושכים הבהיר לה את דעת רבותינו (עבודה זרה כו:): שדרשו את הפסוק (ויקרא יח, ה) "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", ולא שימות בהם, ומכיון שהדבר נוגע לפיקוח נפש, הכל נדחה מפניו. מששמעה את דברי הרב, קיבלה עליה לשמוע לקול הרופאים, אולם תנאי אחד התנתה, מכיון שכך נגזר עליה, מבקשת היא שאת החזיר ישחטו כדת וכדין על פי כל הלכות שחיטה.

וכן מילאו את בקשתה, והנה לאחר השחיטה ובדיקת הריאות נמצאה שאלה בריאה, סירבה הבת לאכול מן הבשר עד שהרב יפסוק את פסקו... שיגרו את הריאה אל הרב, הוא התבונן בה שעה ארוכה אך סירב לפצות את פיו. לאחר ששאלוהו עוד ועוד, אמר להם הרב: איני יודע כיצד להשיב לכם, וכל שאני יכול לומר לכם הוא, שאם היתה שאלה כזו בבהמה טהורה, אז הייתי עונה מיד ומשיב "כשר, כשר". אך עתה, כאשר מדובר בחזיר, איך אוכל להוציא מפי את המלה "כשר"? כשסיים הנצי"ב את הסיפור, הבינו השואלים למי כיון הרב שהוא חזיר שראותיו כשרות...

יש לי צער שמבשר זה יאכלו בני אברהם יצחק ויעקב

יום אחד נכנסו מבאי ביתו של הרב בענגיס אל חדרו וראוהו בוכה, הראה להם על עיתון הכותב שכמות עצומה של בשר פיגולים הובאה לארץ, אמר, אמנם יודע אני שמבשר זה לא יאכלו יראי ה', אבל יש לי צער שמבשר זה יאכלו בני אברהם יצחק ויעקב. (מוסר חכמים לרבי יצחק שרים זצ"ל כאן עמוד תקס"ח)

יש בחזיר חידק שעושה נמק אחרי נמק עד שהורג את האדם

אספר לכם מעשה נורא. היה יהודי אחד, אשר לפני כמה שנים היה לוקח אותי לבת ים, הוא היה גר באחד הישובים ומתפקידו היה מפקד גדול בצבא. באחת הנסיעות, סיפר לי מעשה נורא אודות חומרת מאכלות אסורות. וכה היה המעשה:

היה לו חבר רופא שגר ברמת הגולן שמשמש כרופא, ויש לו משפחה וילדים. בין הילדים יש לו בת שבאותו זמן הייתה בגיל 20, והיתה יפה כחמה ברה כלבנה, אין כמותה ליופי, וטובת שכל ומשכילה ומידות טובות. יום אחד, לא עלינו נתגלה באוזן שלה נמק, הביאו לה את טובי הרופאים, וכל מה שניסו הרופאים לרפאות את האוזן - לא עלה בידם ולא הצליחו לרפואתה.

לבסוף, בלית ברירה, היו צריכים לחתוך לה חצי אוזן. אלא שבכך לא תם הענין, לאחר כמה חודשים התגלה נמק נוסף באוזן השנייה, ובלית ברירה חתכו לה חצי אוזן גם מהאזן השנייה. אלא שלא עבר זמן רב, והוכרחו לחתוך לה את כל האוזן הראשונה, ולאחר תקופה - גם את האוזן השנייה, הנמק לא עצר, והמשיך לראש האף. עד שבעצת ידידים - שלחו את הבדיקות שלה לגרמניה שם יש מומחים עולמיים בתחום זה.

לאחר מאמצים ובדיקות מרובות, גילה אחד הרופאים את מקור הבעיה ואמר: כי יש חידק נדיר המצוי רק בגופם של החזירים, וחידק זה לא עלינו חדר לגופה, הרופא התפלל מאוד ושאלה לאבי הנערה, האם אתם אוכלים חזיר? הרי יהודים אתם ואסור לכם לאכול ומה לך ולאכילת חזירים? ואכן, מספר האבא, כי לא עלינו היה לו תחביב לשוטט בשדות רמת הגולן ולצוד חזירים, שהיה הורגם ואוכל אותם עם בני ביתו. וכך הגיע למצב אשר בתו המיוחדת קבלה חידק שאין לו רפואה, ולא עלינו, האבא היה צריך לחתוך ממנה בכל פעם חתיכה אחרת בגוף, ה' ישמור ויציל.

וזה מה שאמרה התורה, כי מלבד חולי הנפש של האדם נעשה גם פגם בגוף, כי כל אדם שנפגע בנשמה - נפגע בגוף, ולכן ניוזקה אותה בחורה, והעוונות הללו הם אבי אבות הצרות, ה' יחזיר אותנו בתשובה שלמה.

"ואת בת היענה" (יד, טו)

מה דין היענה עצמה?

הוא הדין שיש איסור אכילה ביענה עצמה, והסיבה שהפסוק כתב "את בת היענה", ולא סתם כתב לאסור את היענה? לפי שהיענה היא גדולה, ואין בשרה ראוי לאכילה, כי הוא קשה כעץ. אולם כשהיא קטנה ראוי הוא לאכילה.

לפיכך נצרכה התורה לאסור את אכילת בת היענה, שהיא ראויה לאכילה, בשונה מהיענה עצמה דבלאו הכי אינה ראויה לאכילה, אך פשוט שאף היענה עצמה אסורה באכילה.

"וְהִקָּאֵת וְאֵת הַרְחֵמָה וְאֵת הַשְּׁלֶךְ" (יד, יז)

איך יתכן שבן דוד יבוא שכל הדור חייב

אפשר לרמוז כאן את אשר שמעתי מהמקובלים, בטעם מאמר רבותינו ז"ל (סנהדרין צח.), אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב. שיש לחקור, מדוע אם הדור כולו חייב תבוא הגאולה, ולכאורה צריך להיות להיפך, שככל שמתרבים החטאים מתרחקת הגאולה? והתשובה היא, שאם חס ושלום יהיה כל הדור חייב, הסטרא אחרא כל כך תתמלא, עד שהיא תקיא את הכל, ותטרוף את כל המצוות והלימוד. דומה הדבר לאדם שאכל אכילה גסה, שהוא מקיא את שאכל, שאז מקיא הוא גם את מה שאכל מלפני כמה ימים. וזה מה שיקרה לסטרא אחרא, שכיון שהיא תקיא את הכל, אז יצאו כל ניצוצות הקדושה, ותהיה הגאולה, זהו תורף הדברים. ודבר זה מרומז כאן, "והקאת", שאם כל כך תתמלא הסטרא אחרא, מאד עד ש"תקיא", אז יקרה, "ואת הרחמה", היינו שיתגברו מאד ה"רחמים", ויעלו ניצוצי הקדושה למקומם, ומכח כן "ואת השלך", יתקיים סוד ה"תשלך", ובא לציון גואל.

"לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ" (יד, כא)

פסוק זה נאמר בתורה שלש פעמים כנגד שלוש בריתות שכרת הקב"ה עם ישראל

במדרש פסיקתא זוטרתא (משפטים כג, יט) אמר רבי ישמעאל, פסוק זה נאמר בתורה שלש פעמים, כנגד שלש בריתות שכרת הקב"ה עם ישראל, אחת בחורב, אחת בערבות מואב, ואחת בהר גריזים ובהר עיבל.

"עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂר" (יד, כב)

במעלת מצות מעשר כספים

לפני האותיות "כסף" באות האותיות "עני", שהעושר מגיע מהצדקה שנותן לעני

דרשו חז"ל (שבת קיט.) את הפסוק "עשר תעשר", עשר בשביל שתתעשר. דהיינו המעשר את ממונו ונותנו לצדקה בזכות כך יתעשר.

והנה סימן לדבר תמצא שהאותיות הקודמות למילה "כסף", הן האותיות "עני", שכן האות הקודמת לאות כ', היא י', והאות הקודמת לס', היא נ', והקודמת לפ', היא ע', עלה בידנו "עני" [שלא כפי סדר האותיות], לרמוז לנו שהעושר מגיע בזכות הפותח ידו לעני. וזהו שאמר הכתוב (איוב כח, א), "כי יש לכסף מוצא", דהיינו האותיות "כסף" "מוצאן" מהאותיות עני, שהנותן צדקה, לא די שאינו מפסיד, אלא אדרבה עוד מרויח, שעל ידי הנתנה לעני מכאן הוא מוצאו של הכסף שיבוא אליו.

עשר את התיבה תעשר ואז תמצא מזלך

עוד רמז המהר"ש מבעלו (דברים סוף ראה) מדאיתא עשר תעשר ותמצא מזלך, פירוש, כשתקח מעשר מהאות ת' [דהיינו עשירית מהאות ת'], תעלה בידך האות מ', ומעשר של אות ע', הוא ז', ומהאות ש' הוא ל', ומהאות ר' הוא כ', ויעלה בידך "מזלך", וזהו "עשר תעשר", תעשר את התיבה "תעשר", ואז תמצא "מזלך".

אם בא לאדם ריווח בנקל, אפשר דצריך ליתן ב' פעמים מעשר

כתוב בפר' תולדות (יד, כ) "ויתן לו מעשר מכל" יש לדקדק ממה נתן לו אברהם מעשר. הלא לא לקח כלום ממלך סדום. כדכתיב אחר זה (כב-כג) "ויאמר אברם אל מלך סדום הרמותי ידי וגו' אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" וגו'. וכן יש לדקדק דכאן כתיב "ויתן לו מעשר מכל". משמע דנתן רק מעשר. ובפרשת ויצא גבי יעקב (כח, כב) כתיב "כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך". ודרשו חז"ל (כתובות ג.) שנתן חומש שהיא שני פעמים מעשר. **ויש לבאר הענין** כך הוא. דהנה כאשר אמר לו מלך סדום (יד, כא) "תן לי הנפש והרכוש קח לך". לא רצה אברהם ליקח ממנו כלום. משום דאברהם היה שונא מתנות וכתבי (משלי טו, כז) "ושונא מתנות יחיה".

וטען מלך סדום ואמר לאברהם - הלא אתה הצלת זאת מזוטו של ים. והרי הוא שלך (ב"מ כד.). וכבר זכו העניים במעות המעשר. ונהי דאתה יכול למחול על החלק שלך אבל אין אתה יכול למחול חלק העניים, וקח לך ממנו עכ"פ המעשר שיהיה לך ליתן להעניים. והשיב לו אברהם - כי לא יקח ממנו אפילו כדי שיעור מצות מעשר, כי כתיב "עשר תעשר", ואמרו חז"ל (שבת קיט.) עשר בשביל שתתעשר, נמצא דהמעשר גורם להתעשר, "ולא תאמר אני

העשרתי את אברם". ושאל אותו מלך סדום - מה תעשה בממון העניים. והשיב לו - שיתן להם המעשר מכיסו, נמצא דלא עשה אברהם עסק טוב עם מלך סדום, ולכן נתן רק פעם אחד מעשר. אבל יעקב היה ישן על מטתו והמלאכים לקחו הכבשים מעדר לבן לעדרו (כמ"ש רש"י ז"ל בפ' ויצא על פסוק "ואשא עיני וארא בחלום וגו'", ועיי"ש). ובא לו הריוח בנקל, לכן נתן שני פעמים מעשר. היוצא לנו מזה דאם בא לאדם ריוח בנקל, אפשר דצריך ליתן ב' פעמים מעשר והוא חומש. (דברי יחזקאל פר' לך לך פי"ד פסוק כ)

עשר את שלי ואני אעשר את שלך

בפסיקתא דרב כהנא (פיסקא י' אות י') איתא, "עשר תעשר", שלא תתחסר. עשר שתתעשר. אמר הקב"ה עשר את שלי ואני אעשר את שלך.

מצוות אלו שומרות את האדם כהקזת הדם

זכמו מי שהיה לו רוב "דם", אם לא הקיז וחסר ממנו נזיזוק. כך העשיר שיש לו "דמים" הרבה, רוצה לומר ממון, אם לא חסר ממנו לצדקה, הריבוי מזיק המיעוט, ובא זה ואבד את זה. ולזה כתוב (ויקרא יט, ט) "לא תכלה פאת שדך ולקט קצירך לא תלקט. וכרמך לא תעולל, ופרט כרמך לא תלקט, לעני ולגר תעזוב אותם", רוצה לומר, שאם "לא" יתן לקט שכחה ופאה, הוא "מכלה" את שדהו, עד ש"לקט קצירך" ופרט כרמך" "לא תלקט" - אפילו חלקך [כלומר, דבר זה יגרום שלא תגדל לך התבואה], אלא "לעני ולגר" שהם בעלי הראשונים "תעזוב אותם".

והנה בגמרא (כתובות סו:) תנו רבנן, מעשה ברבן יוחנן בן זכאי, שהיה רוכב על חמור, והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. ראה ריבה [נערה] אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים. כיון שראתה אותו, נתעטפה בשערה ועמדה לפניו. אמרה לו רבי פרנסני, אמר לה בת מי את? אמרה לו, בת נקדימון בן גוריון אני. אמר לה בתי, ממון של בית אביך היכן הלך? אמרה לו רבי, לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר ואמרי לה חסד. [ופירש רש"י, הרוצה למלוח ממון, כלומר לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, זהו קיומו]. אמר לה ושל בית חמיך היכן הוא? אמרה לו, בא זה ואבד את זה. אמרה לו רבי זכור אתה כשחתמת על כתובתי. אמר להן לתלמידיו, זוכר אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה, אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה. בכה רבי יוחנן בן זכאי ואמר, אשריכם ישראל, בזמן שעושים רצונו של מקום, אין כל אומה ולשון שולטת בהם. ובזמן שאין עושים רצונו של מקום, מוסרם ביד אומה שפלה. ולא ביד אומה שפלה, אלא ביד בהמתן של אומה שפלה.

עוד אמרו שם בגמרא (ע"ב) אמר רבי אלעזר ברבי צדוק אראה בנחמה, אם לא ראיתה שהיתה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים בעכו, קראתי עליה מקרא זה (שיר השירים א, ח) "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים". אל תקרי גדיותיך, אלא גויותיך. וזה שאמר (קהלת ה, יב) "עושר שמור לבעליו לרעתו", עושר שאינו מוציא ונותנו לבעליו לרעתו. כמו שכתבנו לעיל על רוב דם, שאם לא חסר ממנו מזיקו, כך הדם הוא הממון, אם לא חסר ממנו לעניים, הוא לרעתו, כי בא זה ואבד את זה על ידי קללתו של עני שלא נתן לו חלקו, ואם נתן לעני, אפילו שלא נתן משלו, לא עכב, ויתברך מן העני ומן השם ית' שיתמיד בהצלחתו, כדי שיתן לעניים, שנאמר (דברים כד, טו) "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך", וכן כתוב (דברים טו, ט) "וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא".

מדוע יש נדיבים שיורדים מנכסיהם?

וראיתי שהביאו בשם מרן החיד"א ז"ל, שהיה מי שעשה צדקה ובסוף ירד מנכסיו ואבד העושר שלו, ועל כך יש שהקשו והרי אמרו רז"ל (שבת קיט.) עשר בשביל שתתעשר? ועל כך השיבם שזה אירע, בגלל שהיה מפליג בנתינת צדקה יותר מהראוי, ולא בחר ה' בזה. אולם החיד"א דחה דברים אלו בהריפות, וביאר שצריך לומר שיש סיבות אחרות לזה שירד מנכסיו.

מצוה ליתן חומש

עשר בשביל שתתעשר (תענית ט). אמר רבי חיים מוולאז'ין בשם רבנו הגר"א, אם כל ישראל יקפידו ליתן חומש, יתקיים בהם "אפס כי לא יהיה בך אביון".

ובספר כתר ראש (סי' קכ"ד) כתוב, פעם אחת היה ספק לרבנו [איהו הגאון ר"ח מוולאז'ין זצ"ל] האם נתן דמי מעשר, והקל לעצמו בזו הפעם. תיכף אחרי זה הלך משרתו לשאוב מים מן הבאר ונפל הדלי לבאר ואבד, ירד המשרת עם גרזן להוציאו, ונפל גם הגרזן לבאר ואבד בבאר. חישב רבי חיים את שיווי הדלי והגרזן ונמצא שווים ג' זהובים,

בדיוק כסכום שלא הפריש ממנו חומש. מה עשה תיכף הפריש את החומש, ומיד לאחר מכן נמצאו הדלי והגרזן. (הובא בספר טללי אורות פרשת ראה עמ' רמ"ה).

האם מותר ללמוד ולהתפרנס ממעות מעשר של עצמו?

פעם הגיע תלמיד אחד ללמוד בישיבת וולאז'ין על דעת שבזמן לימודו יתפרנס ממעות מעשר שלו. להיתר זה מצא מקור וסמך, שהלא במעשר נאמר (דברים יד, כב-כג) "עשר תעשר וגו' למען תלמד ליראה", אם כן אפשר ומותר ללמוד ולהתפרנס ממעות מעשר כנאמר "למען תלמד". לימים עלה בדעתו שמא אין הוא נוהג כראוי, ואינו יוצא בזה ידי חובת מעשר. בא לפני רבנו הגר"ח מוולאז'ין ושאלו האם צריך לשלם לעניים את מעות המעשר שאכל? **השיבו** הגר"ח, מה שכבר אכלת אינך צריך לשלם. הוסיף התלמיד ושאל, האם מותר לי להנות מכאן ולהבא? השיבו הגר"ח, אני בעצמי הוצרכתי לשאלה זו, ואסתייעא מילתא לשאול זאת מקמיה רבנו הגר"א והשיב להיתר והקלתי בעצמי, ולימים איבדתי את כל ממוני. ותליתי זאת במאמר חז"ל (בבא מציעא לג.) כל המקיים בעצמו כך, סוף בא לידי כך. ולכן שילמתי לעניים את כל מה שנהנית, ושוב השם יתברך מילא את חסרוני. (ספר טללי אורות פרשת ראה עמ' רמ"ח).

מדוע סגולת הצדקה להעשיר

הגאון רבי שמעון שקופ (בהקדמה לספרו שערי יושר), ביאר את סיבת הדבר שבסגולת הצדקה להעשיר את בעליה, לפי שכל שפע חומרי או רוחני היורד לעולם, ניתן בעצם לכלל עם ישראל, והאדם היחידי אינו אלא גזבר הממונה על חלקו לנצלו לטובת הכלל. והנה דרכו של עולם הוא, שהממונה על אוצר הממשלה, אם ממלא את תפקידו בנאמנות על אוצר קטן, מעלים אותו למשרה בכירה, לשמור על אוצר גדול, אף אם לא יצויין במעלות אחרות אלא בזו בלבד. כמו כן להיפך, אם מועל בתפקידו, לא יועילו לו כל מעלותיו האחרות, והוא יוסר ממשמרתו. כך גם באוצרות שמים הניתנים לאדם, אם ממלא האדם את תפקיד הגזברות שלו נאמנה, ומעשר כספו כראוי, הרי שמעלים אותו בדרגה, על ידי שיתעשר ויתמנה על אוצר גדול יותר, למען ימשיך לעשות את רצון הבורא ולהטיב עם הכלל. ואם להיפך, להיפך. **ממשיך** בעל השערי יושר ומבאר על פי האמור את המעשה הנורא שמספר (תענית כד.) נחום איש גם זו על עצמו, בזה הלשון, פעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי, והיה עמי משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים. בא עני אחד ועמד לי בדרך ואמר לי, רבי פרנסני. אמרתי לו המתן עד שאפרוק מן החמור. לא הספקתי לפרוק מן החמור, עד שיצתה נשמתו. הלכתי ונפלתי על פניו ואמרתי, עיני שלא חסו על עיניך, יסומו. ידי שלא חסו על ידיך, יתגדמו. רגלי שלא חסו על רגליך, יתקטעו. ולא נתקררה דעתי עד שאמרתי, כל גופי יהא מלא שחין. אמרו לו [תלמידיו] אוי לנו שראינוך בכך. אמר להם, אוי לי אם לא ראיתוני בכך. עד כאן. והדברים מפליאים. ולאור האמור יובן, שכיון שלא קיים מצות צדקה כראוי לפי דעתו, גזר על עצמו שיסומאו עיניו ויתגדמו ידיו ויקטעו רגליו, ונתקיימה גזירתו. כפי שכך נמצא את מנהג השרים הבכירים ההוגנים, שכאשר חשים המה שמעודו וכשלו בתפקידם, הם מבקשים לפטרם ממשרתם. כך גם להבדיל נהג בעצמו איש קדוש זה, נחום איש גם זו, שמאחר שידע שכל כוחותיו אינם שלו, והוא רק גזבר הממונה עליהם, לכן אם אירע לו משגה במילוי תפקידו, גזר על איבריו להתפטר מעבודתם.

"עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֵרְעֶךָ" (יד, כב)

"תעשר" אלו המעשרות

ידוע שיש כמה תרומות ומעשרות והם: תרומה גדולה אשר נותנים לכהן, ואח"כ מעשר ראשון שנותנים ללוי. ואח"כ מעשר שני בשנים א, ב, ד, ה, לשמיטה שאותו מעלים לירושלים ואוכלים שם בקדושה וטהרה ובשנים ג, ו, נותנים מעשר עני. והנה כל זה מרומז בפסוק, "עשר" את מה אתה צריך לעשר? "תעשר", שזה תרומה, עני, שני, ראשון, את כל אלה עליך לעשר בתבואת זרעך. (בשם מחותנו של הגר"א הגאון רבי נח מינדס)

"לֹא תֹאכְלוּ כֹל נִבְלָה וְגו' לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂר וְגו' לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים" (יד, כא-כג)

ביאור סמיכות הפסוקים

רש"י (כאן, מפסיקתא רבתי ותנחומא כאן) "עשר תעשר", מה ענין זה אצל זה? [מדוע נסמך איסור בישול גדי בחלב, לציוי הפרשת מעשרות?] אמר להם הקב"ה לישראל, לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן במעי

אמותיהן [אל תגרמו לי להעניש אתכם בקילקול התבואה], שאם אין אתם מעשרין מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל [כשהתבואה סמוכה לזמן בישולה], אני מוציא רוח קדים והיא משזפתן [ורוח הקדים תקלקלה], שנאמר (מלאכי ב, יט) ושדפה לפני קמה, וכן לענין ביכורים.

מי שאינו מפריש מעשרותיו כראוי כאילו אוכל בשר בחלב ונבלות

עוד יש לומר דהנה במדרש (הביאו הרא"ש בהדר זקנים סוף פרשת ראה עמ' ת"א) מובא, שכל מי שאינו מפריש מעשרותיו כראוי, כאילו אוכל בשר בחלב ונבלות. דכמו שמצינו באוכל בשר בחלב ונבלות שמטמס את הלב, כמו כן הוא מי שאינו מפריש תרומות ומעשרות.

והשתא שפיר מבוארת סמיכות הפסוקים שכן נאמר "לא תאכלו כל נבלה" ובזה נסמך הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו" לפסוק "עשר תעשר". ללמדנו שאם לא תעשר, נחשב לך שעברת על אלו גם כן, ואם כן אני מזהירך "עשר תעשר" "למען תלמד" היינו כדי שלא תטמס את הלב עד שלא תוכל ללמוד, וגם כדי "ליראה את ה' אלהיך", שלא יהא נחשב לך שאתה אוכל נבלות ואוכל בשר בחלב שהוא מי שפורק עול יראת שמים מעליו.

"עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זְרַעְךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה, וְאָכַלְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר"
(יד, כב - כג)

מצות הפרשת מעשר שני

רש"י (כאן) מבאר את הפסוק וזת"ד "שנה שנה", מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן [והוא מדרש הלכה בספרי (כאן) שאין מפרישים מעשרות מתבואה חדשה על ישנה]. "ואכלת", זה מעשר שני [דהיינו כאן נצטוונו על הפרשת מעשר שני], שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללויים שנאמר (במדבר יח, כו) "כי תקחו מאת בני ישראל וגו', ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום שנאמר (שם, שם, לא) "ואכלתם אותו בכל מקום", על כרחך זה מעשר אחר הוא. [היות ובמעשר ראשון נאמר שניתן לאכלו בכל מקום ואילו כאן כתוב שיש לאכלו "במקום אשר יבחר" על כרחך שהוא מעשר אחר, ולכן למדו חז"ל שמדובר כאן על מעשר שני]. עד כאן לשונו.

דיני מעשר שני

מצות הפרשת מעשר שני מן התבואה, היא בארבע שני השמיטה בשנים אבד"ה, כלומר, אחרי שנפריש מעשר ראשון הניתן ללויים חובה להפריש עוד מעשר אחד, ולכן הוא נקרא מעשר "שני". וזה המעשר בזמן שבית המקדש היה קיים דינו שייאכל בירושלים, ועל זה נאמר כאן "עשר תעשר את כל תבואת זרעך". וביאר הכתוב שאין חיוב תורה להפריש מעשר זה מכל המינים הגדלים, אלא רק "מעשר דגן ותירשך ויצהרך", וממשיכה התורה לבאר, שאם ירחק ממנו המקום ולא יוכל שאתו לירושלים רק בטורח גדול ובהוצאה מרובה, עלינו לפדות את המעשר במעות, ולהעלות את דמיו לירושלים, ולהוציאם שם בצרכי אכילה ושתייה בלבד. והדין הוא שהפודה את מעשרותיו וממירו במעות, צריך להוסיף חומש בדמים, כלומר שאם המעשר שוה כגון ד' דינרים, עליו לאכול בירושלים תחתיו בסכום של ה' דינרים, ועל זה נאמר (ויקרא כז, יט) "ואם גאל יגאל איש ממעשרו וחמישיתו יוסף עליו", ודקדקו ז"ל ממעשרו, ולא ממעשר חברו.

מצוה להוציא מעשר עני

בנוסף יש להוציא מעשר עני בשנה השלישית והשישית של השמיטה, ועל זה נאמר להלן בסמוך (דברים יד, כח) "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך והנחת בשעריך", ובשנה הזאת היו מפרישין מעשר עני במקום מעשר שני שמפרישים בשאר שנים, ואז אין מפרישין מעשר שני.

"לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (יד, כג)

מעשרות מביאין את האדם לידי יראת חטא

במדרש תנאים (כאן) דורשים את פסוקנו, מגיד שמעשרות מביאין את האדם לידי יראת חטא. רבי אליעזר אומר נדרים ונדבות שאדם מביא לבית הבחירה, ליבו מנדבו לתלמוד תורה. רבי ישמעאל אומר מעשר שני שאדם מביא לבית הבחירה, נכנס ללשכת הגזית ורואה חכמים ותלמידיהון יושבין ועוסקין בתלמוד תורה, ליבו מנדבו לתלמוד תורה. עד כאן. ומצאנו ג"כ כעין זה בתוספות (ב"ב דף כא ע"א ד"ה כי מציון תצא תורה) וז"ל שם, "לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוין לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול

מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוין ליראת שמים ועוסק בתורה" ע"כ.

"וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תֹכַל שְׂאֲתוֹ כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם" (יד, כד)

מי שחש כובד ויגע בעבודת ה', אות הוא שרחוק מה' יתברך

תמה האלשי"ך הקדוש (כאן) למה כפל ואמר הכתוב, "כי ירבה ממך הדרך" ושב ואמר, "כי ירחק ממך המקום"? וביאר, כי הנה בעבודת השם יתברך נאמר (דברים ל, יד) "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו". הרי לנו שמי שמרגיש שעבודת השם היא אצלו יגיעה כבידה, סימן שרחוק הוא מהשם יתברך, כי אם היה קרוב לה' באהבה רבה, אז לא היה מרגיש בכך שום טורח ועמל. וזה שאמר הכתוב, "וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו", היינו שאם היה עליך הדבר לעול ולמשא, הרי זו מפני "כי ירחק ממך המקום", מפני שרחוק אתה מהמקום ברוך הוא מהשם יתברך.

"וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תֹכַל שְׂאֲתוֹ כִּי יִרְחַק מִמֶּךָ הַמָּקוֹם... כִּי יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ" (יד, כד)

עצת התורה למי שחפץ להתקרב לבורא ומתקשה

עוד נראה בזה רמז, להורות לאדם החפץ להגיע אל הקדושה, אך מרגיש שרחוקה ממנו הדרך מאוד, ואינו יודע את הדרך אשר ילך בה, מה יעשה? על כך נאמר כאן "וכי ירבה ממך הדרך", אם תראה שאינך מצליח ללכת בדרך הקדושה מפני "כי לא תוכל שאתו", משום שלא יצליח בדרך להתגבר על המכשולים אשר עמדו לך לשטן בדרך, עד "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה'", הוא המקום אשר עיניו נשואות אליו, והוא ירחק ממנו. בל יפול רוחו בקרבו, אלא ממשיך הפסוק ואומר "כי יברכך ה' אלהיך", היינו זכור כי בפתחו פתח כחודו של מחט, ישלח ה' אליך את ברכתו, לפתוח לך פתח כפתחו של אולם, ואף כי ידמה לו כי יקשה בידו לקיים בנפשו מעלת הקדושה, ידע כי קרוב אליו הדבר מאד. (מוסר חכמים)

"וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ" (יד, כה)

לעולם יהא כספו של אדם מצוי בידו

מדרש תנאים (כאן) אמר רבי יצחק, לעולם יהא כספו של אדם מצוי בידו, שנאמר "וצרת הכסף בידך". ואמר רבי יצחק לעולם ישלש אדם את מעותיו, שליש בקרקע, שליש בפרקמטיא, ושליש בידו, שנאמר "וצרת הכסף בידך".

"מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה. וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל בְּעַל מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשֶׂה בְּרַעְיוֹ לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְיוֹ וְאֵת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לָהּ" (טו, א-ב)

שמיטה לה' כוללת גם שמיטת כספים

פירש רש"י (כאן, ומקורו מספרי כאן) "מקץ שבע שנים", יכול שבע שנים על כל מלוה ומלוה [שמא פירוש הפסוק, שלכל הלואה יש למנות שבע שנים משעת ההלוואה, וכשעובר שבע שנים יש לשמט, הוי אומר למחוק את ההלוואה] תלמוד לומר, "קרבה שנת השבע", ואם אתה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה, להלוואת כל אחד ואחד היאך הוא "קרבה"? הא למדת, ז' שנים למנין השמיטות [שמיטת כספים היא אחר ז' שנים של מנין השנים הרגיל שאז... "שמוט כל בעל משה ידו", שמוט את ידו של כל בעל משה.

וכתב הרמב"ן (כאן) "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה", הנכון בעיני, שיוהיר על שנת השבע עצמה שנעשה אותה שמיטה בחריש ובקציר, כמו שאמר (שמות כג, יא) "והשביעית תשמטנה ונטשתה", וזה טעם "תעשה שמיטה" - שתשבות, כדרך (דברים ה, טו) "לעשות את יום השבת" [המילה "תעשה" מתפרשת כמו המילה "לעשות" את יום השבת, שפירושו שביתה]. וקיצר באיסור הזריעה ובזמירה [כאן, מטעם] שכבר הזכירם בביאור (לעיל ויקרא כה, ד), אבל הוסיף לבאר [כאן, מה שלא נתפרש שם], כי היא שמיטה לה' גם בהשמטת כספים, וזה טעם (הנאמר בסמוך פסוק ב') "כי קרא שמיטה לה'" שהיא שבת לה' וכל המעשים ישבותו, וכבר רמזתי סודה (שם, שם, ב). עד כאן לשונו.

כתב החינוך (מצוה תע"ז) לעזוב החובות בשנת השמיטה. ועל זה נאמר (דברים טו, ג) "ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך". ונכפלה האזהרה בזאת המצוה, שנאמר (שם, ב) "וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו". ואמרו בתוספתא (הובאה בגמ' מועד קטן ב:) בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים.

והנה מצות שמיתת כספים היא מאותו הטעם של מצות הלואה שביארה בס' החינוך (מצוה פ"ד), ללמד נפשנו במידות מעולות מידות הנדיבות ועין טובה, ולקבוע בלבנו הבטחון הגדול בשם ב"ה, ואז תוכשר נפשנו לקבל טוב מאת אדון הכל, כלול הברכה והרחמים. וגם נמצא מזה גדר חזק ומחיצה של ברזל להתרחק מאוד מן הגזל ומן החמדה בכל אשר לרענו, כי נישא קל וחומר בנפשותנו לאמור, אפילו הלויית ממוני והגיע שנת השמיטה, אמרה תורה להשמיט ביד הלוח, [אם כן] שלא לגזול ושלא לחמוד משלו, לא כל שכן שראוי לי להתרחק עד קצה האחרון?! עד כאן לשונו. מרן החזון איש זצוק"ל עודד בעידוד רב את אותם מחברי ספרים על עניני שמיטה. ומה רבה היתה שמחתו של מרן החזון"א בערב השמיטה האחרונה לחייו, שהביע סיפוק וקורת רוח על כי עמלו תלמידי הישיבות והכוללים במסכת שביעית, דבר זה אמר מרן נוסף בליבי את הביטחון, כי שנת השבע הבאה תשמר בכל עוז, במלוא קדושתה ולכל פרטיה, על ידי רבים מאוד.

בשנת השמיטה יש מצוות מיוחדות הנוגעות לעבודת הארץ

- א. שתשבות הארץ ממלאכתה בשביעית, שנאמר (ויקרא כה, ב), "ושבתה הארץ שבת לה".
  - ב. שלא נעבוד עבודת הארץ בשנה זו, שנאמר (ויקרא כה, ד), "שדך לא תזרע".
  - ג. שלא יקצור הספיח כדרך הקוצרים, שנאמר (שם, שם, ה), "את ספיח קצירך לא תקצור".
  - ד. שלא יבצור הנזירים כדרך הבוצרים, שנאמר (שם, שם, שם), "ואת ענבי נזירך לא תבצור".
  - ה. שישמט מה שתוציא הארץ, שנאמר (שמות כג, יא), "והשביעית תשמטנה ונטשתה".
- ועיין כל הלכות שמיטה בקונטרס השמיטה בהוצאת ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תככ"ץ וירווח לך. ומכל מקום פטור בלי כלום אי אפשר, על כן נביא כאן מעט מדיני שביעית ומעלותיה.

מקצת דיני שביעית בזמן הזה

פתח הטור ביורה דעה (סי' של"א) את הלכות תרומות ומעשרות ומעשר שני וראשית הגז, בזה הלשון, מפני שאין נוהגין תרומות ומעשרות בארצות אלה, אין רצוני להאריך בהם. אף על פי שמצינו בכמה מקומות בתלמוד שהיו מפרישין תרומות ומעשרות בחוץ לארץ? פירש ר"י (ע"ז דף נט. סוף דיבור ראשון) דהיינו דוקא במקומות הקרובים לארץ ישראל, כמו עמון ומואב ומצרים ובבל, שחייבום חכמים בתרומות ומעשרות גזירה אטו ארץ ישראל. אבל באלו המקומות הרחוקים מארץ ישראל, לא חייבום. אבל ארץ ישראל נוהגין. וכתב הרמב"ם (תרומות פ"א הכ"ו) שאינו אלא מדרבנן, שאפילו בימי עזרא לא היה דאורייתא, כיון שלא עלו כולם, ולא היו כל יושביה עליה. ונראה לי דלא שייך האי טעמא אלא גבי חלה, דכתיב (במדבר טו, יח) "בבואכם", ודרשינן מינה בביאת כולכם. אבל לענין תרומות ומעשרות לא בעינן שיהא כל יושביה עליה. ומכל מקום איכא מאן דאמר דהאידינא אינו אלא מדרבנן, שבטלה קדושת הארץ משגלו ממנה. אבל ר"י פירש שהם דאורייתא, דקדושה שניה שקידשו בימי עזרא לא בטלה. הילכך הזורע בארץ ישראל חייב להפריש תרומות ומעשרות לפי סדר שנות השמיטה. עד כאן.

בזמן שהיה בית המקדש קיים, אסור היה לעבוד עבודה בשדה שלושים יום קודם שמיטה, ובזמנינו מותרת העבודה עד ראש השנה, מלבד נטיעה שאסרו לנטוע אילנות הנושאים פרי, עד ארבעים וארבע יום לפני ראש השנה, כדי שתקלט הנטיעה בקרקע ארבע עשרה יום, וישארו עוד שלושים יום לפני ראש השנה.

כך גם למניין שנות הערלה תחשב שנה זו כשנה ראשונה, ששלושים יום בשנה, כבר נחשב כשנה אחת, ואם יזרע תוך מ"ד יום, הרי מנין שנות ערלה יתחיל משביעית, ויאמרו שנטע בשמיטה.

לגבי נטיעת זרעים וירקות קודם השמיטה, יש המצריכים לנטוע שלושה ימים לפני ראש השנה, כדי שתקלט בקרקע לפני ראש השנה, ויש שאין מצריכין קליטה לפני ראש השנה.

מטעמי מצות השמיטה

איתא בגמרא (סנהדרין לט.), מאי טעמא דשביעית? אמר ליה, אמר הקב"ה לישראל, זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא. ורש"י (שם) פירש, שהטעם הוא בכדי שלא ירום לבככם בשבח ארצכם, ותשכחו עול מלכותי.

כתב בספר החינוך (מצוה פ"ד), ציווה הקדוש ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו, מלבד השביתה בה, כדי שיזכור אדם, כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה ובסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ, הוא מצוה אליו להפקירם.

"וציויתי את ברכתי לכם" (ויקרא כה, כא), כשם ששבת קודש משפיעה ברכה על כל ימות השבוע, כמו שאמרו (זוהר ח"ב דף ס"ג ע"ב, ח"ג דף קמ"ד ע"ב) כל שיתא יומין מיניה מתברכין, כך שמיטה משפיעה ברכה לשש שנים הבאות. (אמרי שפר).

כתב הכתב סופר (ויקרא כה), "ושבתה הארץ שבת לה", מטרת השביתה אינה לשם טובת הארץ, שתהיה היא שובתה, כדי שתהיה שמינה יותר. אלא השביתה היא למצוה בלבד, לשם ה'.

השמיטה מוכיחה שארץ ישראל היא שלנו

האלשיך על התורה (ויקרא כה, ב) כתב לבאר את מצות השמיטה על פי דברי חז"ל שהביאם רש"י (בראשית א, א) הראשון על התורה לבאר מדוע התורה פתחה שה' יתברך ברא את הארץ? זאת כדי להסיר פתחון פה מהאומות, בל יאמרו כי לא לישראל חלק ונחלה בארץ ישראל והם גולוה, לכך נאמרה בריאת העולם בתורה. על דרך זו מפרש האלשיך גם בביאור מצות השמיטה, וזה לשונו, על כן אחשובה, כי אמר אלוקים הנה זאת שנית אעשה, כי ליען כל העולם יבינו וישכילו זאת כי נתתי הארץ לישראל, אעשה להם עזר כנגד האומות במה שארמוז בגוף הארץ בריאת העולם, למען יתנו אל לבם שהוא יתברך אשר בראה, נתנה לאשר חפץ לנתנה, ולא דרך לסטאות כבשוה ישראל, והוא בשבת הארץ שהיא זכר למעשה בראשית, לרמוז בה כי הוא ית' בראה והוא נתנה. כי אין ספק, כי כאשר שבת הארץ יורה על חידוש העולם, כן שבת הארץ רמז על בריאתו ית' לעולם.

השמיטה מזכירה לנו לדאוג לאחינו העניים ולבטוח בבורא ולעסוק בענייני רוח

כמה פעמים מצוה תורתנו הקדושה בענין קדושת מצוות שמיטה ויובל, ומזהירה אותנו שגורל ארצנו הקדושה ואומתנו הקדושה תלוי בשמירת מצוות אלה. וכשם שאין שכלנו האנושי יכול להשיג ולדעת את מובנן המלא והפנימי של כל יתר המצוות, כך הוא גם במצוות אלו, אך טעם כל שהוא יש לנו לתת.

אנו בני ישראל, זכינו שמסר לנו הקב"ה את התורה והמצוות, את המאור הגדול להאיר מחשכי תבל, ובין המצוות ישנן כאלה שהינן מיסודות היהדות, כמו מצות השבת, שמזכירה לנו כי יש אדון לעולם ועם בואה מפסיקים אנו את כל עבודות החול, מפני שכך ציוה ה' יתברך, ועל ידי כך מעידים אנו בכלל העולם כולו, כי הקב"ה ברא את העולם בששת ימים, וביום השביעי שבת וינפש, וקידש אותו לעולם, והוא הדין במצוות שמיטה.

כשנחלנו את האדמה אשר נתן לנו ה', התחלנו לחרוש לנטוע ולשתול, ככל יתר עובדי האדמה. והארץ, הרי היא ארץ זבת חלב ודבש, ממילא יכול עובד האדמה במהירות לשכוח כי לא יגיעתו וזריזותו הן המוציאות את פרי האדמה, כי אם ברכת ה'. הוא גם עלול לשכוח שנמצאים דלים ואביונים אשר אין להם חלקת אדמה משלהם. על כן נתן לנו ה' מצוות מיוחדות שעל עובד האדמה לקיימן, כגון תרומה, מעשרות, ביכורים, לקט, שכחה ופאה, וכדומה, מצוות אלו חייב עובד האדמה לקיים מידי שנה בשנה, ובצורה זו לחלוק את פתו עם האביונים וחסרי האמצעים. אולם כשבאה השנה השביעית, שנת השמיטה, יוצאת האדמה מרשותו של האדם, וכך הוא בשמירת מצוות השבת השמיטה והיובל, והכל למען כבודו יתברך, ובזה יזכור האדם את אחיו האביונים.

כך גם יש במצוה זו משום טובתנו אנו, כדי לנטוע בנו בטחון בה' יתברך, שמבלעדי הבטחון לא יתכנו כלל וכלל חיי אושר אמיתיים. ה' הבטיח לנו כי יכלכל אותנו בששת ימי החול, כך שישפיק גם ליום השביעי. החל מהשבת הראשונה במדבר, כשכילכל אותנו הקב"ה במן, הראה לנו הבורא יתברך בצורה מוחשית, כי יכול הוא לפרנסנו בששת הימים, ואין אנו צריכים ואף אסור לנו, לעבוד ביום השבת. בדומה לכך ציוה הקב"ה כי יתן לנו את הברכה בששת שנות העבודה, גם עבור השנה השביעית, שהוא יצוה את ברכתו שהשנה השישית תתן את יכולה עבור שלוש שנים, הן השנים השישית השביעית והשמינית. מכאן למדו בני ישראל להבין את גודל ההשגחה האלוקית, וכשם שהשבת מקודשת כולה עבור היהודים על ידי השתחררות מעולם החולין והחומר ומכל הדאגות והטרדות שבו, על ידי התמסרות לעניינים רוחניים כתפילה ותורה המרוויים את נשמתו הצמאה לאלקות, כך גם בשנת השמיטה, כשהחלקאי היהודי הופך להיות חופשי ממלאכתו, יכול הוא להתמסר לעניינים רוחניים. הזדמנות זו מביאה לו תועלת רבה, הן מבחינה גופנית והן מבחינה רוחנית.

על ידי השמיטה מובן יותר כי התורה מן השמים היא, ולא משה מעצמו אמרה

עוד כתב הכתב סופר, שמעתי משמיה דאבא מרן ה"חתם סופר", כי על ידי שמיטה נראה לעין כי התורה מן השמים היא, ולא משה מעצמו אמרה. כי איך אפשר שיבטיח (ויקרא כה, כא) "ועשת את התבואה לשלש השנים" שהוא שלא בטבע? אלא ודאי שהתורה מן השמים היא.

"כִּי יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן מֵאֶחָד אֶחֶיךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ" (טו, ז)

מדוע המשיח עדיין לא בא למרות תשוקתו

האור החיים הקדוש (כאן) מפרש, פסוק זה בדרך נפלאה וז"ל: ובדרך רמוז ירמוז להעיר הערה גדולה על אחד המיוחד שבאומה, שאליה אנו מקוים ומצפים מתי יבוא, והוא מלך ישראל משיחנו אשר הוא "אביון", וכבר נמשל לעני, כאמרו (זכריה ט, ט) "עני ורוכב על חמור", ורמזה כאן התורה שהדבר אשר יסובבנו להיות אביון, ואמר "בך", פירוש בסבתך, כי עוונותינו האריכו קצנו. [כלומר, למה המשיח מתעכב, ולכן הוא נקרא "אביון", בגלל "בך", דהיינו בגללך שיש לך עוונות]. גם רמז בתבת "בך" כי הוא אביון "בנו" שמתאווה מתי יבוא לגאלנו. וצא ולמד ממה שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין צח). במעשה רבי יהושע בן לוי, כשראהו מלך המשיח שאלו על ישראל שבועולם, ואמר לו רבי יהושע בן לוי כי הם יושבים ומצפים ביאתו, וכששמע כן געה החסיד בבכיה רבה מתשוקתו לבוא לגאלם. ולזה רמז באמרו "מאחד אחיך" שהוא המיוחד שבאחיך, על דרך שפירשו רבותינו ז"ל (תרגום יונתן בראשית כו, י) באמרו כמעט שכב אחד העם, שרצונו לומר אחד המיוחד שהוא מלך העם. ואמרו "באחד שעריך", להעיר אליו שהוא מיוחד שבסנהדרין שאין כמוהו מורה, כאמרו (ישעיה יא, ד) "ושפט בצדק דלים", ולא למראה עיניו ישפוט, אלא "והריחו ביראת ה'". ופירוש "שעריך", על דרך אמרו (דברים כה, ז) "ועלתה יבמתו השערה". ואמרו "בארצך", להעיר כי הורתו ולידתו בארץ ישראל הקדושה.

"כִּי יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן" (טו, ז)

שבעה שמות לעני

במדרש ויקרא רבה (פרשה כ"ז ס"ז) שבעה שמות נקראו לו, עני, אביון, מסכן, דל, מך, רש ודך. עני, כמשמעו. אביון, שהוא רואה דבר ואינו אוכל, רואה דבר ואינו שותה ותאב לכל. מסכן, שהוא בזוי לפני כל חי, כמו שנאמר (קהלת ט, טז) "וחכמת המסכן בזויה עליו". דל, שהוא מדולדל מנכסיו. דך, שהוא מדוכדך. רש, שהוא מתרושש. מך, שהוא לפני כל כאסקופה התחתונה.

"וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֶחֶיךָ הָאֲבִיּוֹן כִּי פֶתַח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לּוֹ" (טו, ז-ח)

אצבעות האדם דומים לסוגי בני אדם

הכתוב כאן מרמז את הסדר הנכון בנתינת צדקה, שיהיה אדם זהיר בזה, שהנה אם האדם מכופף את אצבעותיו, אזי כל האצבעות נראות שוות, ואולם אם ידו פתוחה, אזי רואים בחוש, שאין כל אצבעות ידיו בגובה שווה, אלא האחת גדולה והאחרת קטנה. והנה אמרו חז"ל (ספרי דברים סוף פסקא קט"ז) על הפסוק (שבסמוך פסוק ח) "די מחסורו אשר יחסר לו", אפילו סוס לרכב עליו ועבד לרוץ לפניו. הנה שחיוב מצות הצדקה משתנה בין איש עני זה לרעו, שלא כל המידות שוות. וכיון שצריך הבחנה ודעת רבה לחלק בזה בין אדם לחברו, לפיכך נתנה תורה סימן לאדם שיבין הענין מאצבעותיו, ואמרה תורה "לא תקפוץ ירך" לאמור, אל תקפוץ את האצבעות, כי אז כולם יראו לך שוות בגודלן, אלא "כי פתוח תפתח", ואז תבחין שהאצבעות אינן שוות. וכן תהיה הנהגתך עם העניים, אל תסתכל על כולם בשווה, אלא מדוד כל עני לפני עניינו, וזו הוראת התורה כאן.

ארבע מדרגות בנותני צדקה

כמו כן ידוע שבמצות הצדקה ישנן ארבע מדרגות, הקרוב קרוב קודם (שו"ע י"ד סי' רנ"א ס"ג), תחילה "לאחיך", היינו עניי עירך קודמין, "אביון", מאן דתאיב תאיב קודם, "מארצך", להקדים את עניי המדינה הזו, ורק אחר כך לעניי שאר ארצות.

והיות וכאשר האדם פותח את ידו, אזי כל ארבע האצבעות, רחוקות ואינם שוות בגודלן זו לזו, ואילו יקפוץ את ידו, יראו האצבעות בגובה שווה. בא הכתוב להשמיענו, לכשתתן צדקה, אל תקפוץ את ירך, לאמר אל תסבור שאין זכות קדימה בין העניים, כי כולם שווים לטובה, כשם שהאצבעות שוות בגודלן בעת הקפיצה. לא כן אלא "פתוח תפתח את ירך", אזי תראה שהאצבעות מחולקות האחת מחברתה בגודלן, וכך תהיה הנהגתך עם העניים, הקרוב קרוב קודם.

"וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֶחֶיךָ הָאֲבִיּוֹן כִּי פֶתַח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לּוֹ" (טו, ז-ח)

רמזים בטעמי הפסוק

איתא בגמרא (בבא בתרא י). רב פפא הוה סליק בדרגא אישתמיט כרעיה בעי למיפל, דהיינו כשעלה במדרגות כמעט ונפל מהם והסתכן, והיה בצער על שדנו אותו בשמים כמו מחללי שבתות ועובדי עבודה זרה החייבים סקילה.

אמר ליה רב חייא בר רב מדפתי לרב פפא, שמא עני בא לידך ולא פרנסתו. דהיינו שבעוון קל זה, דנוך, ולא על עון חילול שבת או עבודה זרה חס ושלום. ע"כ.

וצריך להבין, מנא ליה לרבי חייא דהעונש היה מפני זה? והנה ישנו רמז נפלא בתיבות "פתוח תפתח" שכן הטעמים שתחתיהן הן דרגא תביר, שתירגומם מארמית הוא "מדרגה שבר", לרמזו שהמתעלם מן הצדקה, ואינו פותח את ידו, תשבר מדרגה תחתיו. (בשם רבינו הגר"א הובא בטללי אורות כאן)

"וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן. כִּי פִתַּח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לּוֹ" (טו, ז-ח)

כשתינוק נולד ידיו סגורות לתפוס הכל אך כשנפטר ידיו פשוטות

בספר להתעדרן באהבתך (כאן) הביא פירוש בדרך דרוש בשם ספר יד יוסף, לפי מה שאמרו במדרש (קהלת רבה פ"ה) שכשהאדם בא לעולם ידיו קפוצות, וכשהוא נפטר מהעולם ידיו פשוטות. דהיינו כשבא לעולם חושב הוא שינחל את הכל, אבל כשנפטר ידיו פשוטות, כאומר לא נטלתי כלום.

זהו שאמר הכתוב "לא תקפוץ את ידך מאחיך האביון", כי קפיצת היד והקמצנות לא יועילו לך, כי הרי לבסוף "פתח תפתח את ידך" דהיינו כשיפטר האדם מן העולם יפטר עם ידים "פתוחות", כלומר שהכסף והזהב לא ילווה בעת פטירתך מן העולם. ואם כן טוב יותר שתפתח כעת את ידך, וזה יועיל לך ש"צדק לפניו יהלך".

"מֵאֲחִיךָ הָאֲבִיּוֹן" (טו, ז)

אם אינו נותן צדקה סופו ליטול צדקה

בספרי (דברים פ"א קט"ז אות ז') דרשו פסוק זה, אם אי אתה נותן לו, סופך ליטול ממנו. [דהיינו אם אינך נותן לו צדקה, סופך שאתה תזדקק לצדקה ממנו].

וכך גם דרשו במדרש תנחומא (משפטים ס"ט ט"ו) אמר רבי שילה, מעני לא כתיב, אלא "מאחיק", ששניכם שוין, ואל תגרום לעצמך שתעשה כמותו. וכו'. לכך הזהיר הקדוש ברוך הוא למשה ואמר לישראל (שמות כב, כד) אם כסף תלוה את עמי, לא תנהג בו מנהג בזיון, שהוא "עמי". "את העני עמך", הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה עני.

מעשה בבעל ההפלאה כיצד נהג בשני אחים העשיר והעני

מסופר שפעם היו שני אחים, אחד היה עשיר גדול וכגודל עושרו כך גם גודל קמצנותו, שלא היה נותן לצדקה מהומה, ואילו האח השני, על אף שהיה עני גדול, כל שהיה לו חילק לצדקה. יום אחד באה אשת העני לפני בעל ההפלאה זצ"ל, בטענה על בעלה שמפזר כל מה שיש לו לצדקה, ומזניח את אשתו ובניו עד שכמעט מתים ברעב.

בעל ההפלאה הזמין את שני האחים לפניו, בראשונה שאל את האח העני האם יש לך פרנסה? אמר לו, ב"ה הקב"ה זן ומפרנס לכל. שאלו הרב, אם כן הוא, למה אשתך קובלת עליך שאתה מזניח את הבית ומפזר את כל ממונך? התבייש העני ואמר, רבי כתיב (איוב ב, ד) "כל אשר לאיש יתן בעד נפשו", וגם שנינו (אבות פ"ב מ"י) שוב יום אחד לפני מיתתך, ומי יודע אם אין זה ח"ו היום האחרון שלי עלי אדמות, ולכן כל אשר יש לי אני נותן לצדקה, כי אין אדם יודע מתי ימות!

פנה הרב אל האח השני, ושאלו, אתה שב"ה נתן לך הקב"ה עשירות, למה אינך נותן חלק לאחיק העני, שממש חי חיי צער ודוחק גדול, והרי נאמר (ישעיה נח, ז) "ומבשרך אל תתעלם"?

השיב העשיר, רבי, העולם חושבים שיש לי מי יודע כמה, אך האמת היא שבסך הכל, כל נכסי מגיעים לערך שנים וחצי מליון דולר, ואני עם משפחתי צריכים לשנה לערך חמישים אלף דולר, ואם יאריך ה' שנותי עד מאה ועשרים, ואני עכשיו בן חמישים, הרי שיש לי עוד שבעים שנה עד מאה ועשרים, והרי אם נחלק את כל כספי לשבעים, יראה הרב שאין שוויו מגיע לכדי צרכי...

חשב ההפלאה קצת ואמר, שמעוני אחים יקרים, אתה העני שאתה מפחד שאתה תמות למחר, ושכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, על כן אני אתפלל עליך שלא תמות במהרה, עד מלאות לך שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, ושוב תוכל לסגל לעצמך מצוות ומעשים טובים, ולא תפזר כל ממונך אלא תפרנס אשתך וביתך שנתחייבת לפרנסם. **ואתה** אח העשיר שאתה מפחד שתחיה מאה ועשרים שנה, ולא יהיה לך לפרנסתך, אל תדאג, כי אם לא תתן צדקה לא תחיה מאה ועשרים שנה, ותוכל להפריש קצת ותן לאחיק העני.

"נתון תתן לו" (טו, י)

היכן אותיות אלפא ביתא נכפלות ברצף בתיבה אחת

פעם ניגש תלמיד חכם בקי בתורה לר' חיים בן עטר וביקש את עזרתו הכלכלית כי מצבו היה קשה מאוד. הסכים ר' חיים לתת תמיכה לאיש, וזאת בתנאי שהתלמיד חכם יגיד מילים מהתנ"ך בהם אותיות הא"ב נכפלות במילה אחת. התחיל החכם לענות:

לאות א': אאזרך ולא ידעתי (ישעיה מה, ה).

לאות ב': בשבתך בביתך (דברים ו, ז).

לאות ג': ועשית מעקה לגגך (דברים כב, ח).

לאות ד': דדו או בן דדו יגאלנו (ויקרא כה, מט).

לאות ה': וישכב במקום ההוא (בראשית כח, יא).

לאות ו': ווי העמודים וחשוקיהם (שמות לח, יא).

לאות ז': על מזוזות ביתך (דברים ו, ט).

לאות ח': חח ונזם (שמות לה, כב),

לאות ט': והיו לטטפות בין עיניך (דברים ו, ח).

לאות י': יין ושכר אל תשת (ויקרא י, ט).

לאות כ': ככה תאכלו אותו (שמות יב, יא).

לאות ל': לא תקלל חרש (ויקרא יט, יד).

לאות מ': ואולך אתכם קוממיות (ויקרא כו, יג).

לאות נ': ושננתם לבניך (דברים ו, ז).

לאות ס': את פיתום ואת רעמסס (שמות א, יא).

לאות ע': עלי פלשת התרעעי (תהלים ס, י).

לאות פ': חופף עליו כל היום (דברים לג, יב).

לאות צ': ויצץ ציץ (במדבר יז, כג).

לאות ק': ארי נוהם ודוב שוקק (משלי כח, טו).

לאות ר': וימררו את חייהם (שמות א, יד).

לאות ש': שש משזר (שמות כו, א),

כשהגיע הת"ח לאות ת' נשתהה, פנה לר' חיים ואמר, תן לי את אשר הבטחת לי בטרם אכלה דברי ואומר את כפל האות ת'. מיד הוציא הרב סכום הגון ונתן לו ביד רחבה וברוח נדיבה. כשקבל הת"ח את הכסף, אמר לר' חיים, באות ת' נאמר: "נתן תתן לו", משמע ששתי נתינות המה, תן לו וחזור ותן. שמח ר' חיים והבין את הרמז בדברי החכם ונתן לו כפליים.

"נתון תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו" (טו, י)

מעשה שבא העני ונתן ידו והצילו מטביעה ואמר לו אני אברהם אביך

מובא מעשה (חמדת ימים ח"ג ע"ב ע"א) שבא אברהם אבינו ע"ה בדמות עני לסוכה של יהודי, ובעל הבית האכילו וכיבדו. ובליילה ראה זה האיש בחלום, כי היה טובע בים ובא זה העני ונתן ידו והצילו, ואז גילה לו ואמר אני אברהם אביך.

נמצא שכל כך גדולה מעלת הצדקה, עד שנותן הצדקה עצמו בעתיד יבוא בדמות עני, כדי לזכות אחרים שיקיימו את מצות צדקה. ומי לנו גדול כאברהם אבינו איש החסד בעל הצדקות שבא בדמות עני. וזה שאמר הפסוק (דברים טו, י) "נתון תתן", "נתון" הראשון הוא מה שנתת צדקה, ו"תתן" היינו שעוד אחרת תתן, שתתן על ידי שתהיה עני והשני יקיים את מצות הצדקה. ולכן ממשיך הפסוק "ואל ירע לבבך בתתך לו", דהיינו אל ירע לבבך שתהיה אתה

בחינת עני. וכך נאמר (משלי כא, כא) "רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד". היינו משום שהוא "רודף צדקה", לכן "ימצא צדקה" אחרת, כי הוא יבוא בצלמו בדמותו, כדי שיקיימו אחרים בו את מצות הצדקה.

"כי בגלל הדבר הזה" (טו, י)

"בגלל", גלגל שחוזר בעולם

כתב רבנו בחיי (כאן) דרשו רז"ל (שבת קנא:) לא אמר הכתוב "בעבור", ולא אמר למען, אלא נאמר "בגלל", לשון גלגל הוא, כלומר גלגל הוא שחוזר בעולם, אם לא תתן לו, אני מהפך את הגלגל ואעשה אותך עני והוא עשיר, שנאמר (תהלים עה, ח) "כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים", ודרשו רז"ל (שם), לעולם יבקש אדם רחמים על מידה זו [דהיינו לעולם יתפלל על העניות, שלא תהיה מנת חלקו] שאם לא בא הוא, בא בנו, ואם לא בא בנו, בא בן בנו.

"כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר פתח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאביוןך בארצך" (טו, יא)

דור שלא יחטאו בו יהיה בלי אביונים

אומר הרמב"ן בשם המפרשים, כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, באחד מכל הזמנים, כי לעולם יהיה אביון בארץ, שגלוי לפניו שלא יעשו מה שאמר להם (דברים טו, ד-ה) "כי לא יהיה בך אביון... אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל המצוה". [היוצא לדעת אלו המפרשים, שהתורה מנבאת את העתיד בעם ישראל, שלעולם עם ישראל יחטאו, ולכן תמיד יהיו אביונים בקרב הארץ. ועל כך משיבם הרמב"ן] ואינו נכון לדעתי, כי התורה תרמוז במה שעתידי להיות, אבל לא יתנבא עליהם בפירוש שלא יקיימו התורה לעולם, חלילה, רק לדרך אזרה יזכיר הדבר. [לא יתכן שהתורה תאמר דרך נבואה ודאית שלעולם יהיו חטאים בעם ישראל. ועל כן מפרש בדרך אחרת] והנכון, שיאמר ש"לא יחדל אביון" שיהא נמנע ולא ימצא עוד לעולם, והזכיר זה בעבור שהבטיח שלא יהיה בהם אביון בשמרם כל המצוות, אמר, אבל ידעתי כי לא יהיו כל הדורות כל ימי עולם כולם שומרים כל המצוות, עד שלא נצטרך כלל לצוות על האביון, כי אולי בקצה הימים ימצא אביון, ואני מצוך עליו, אם ימצא. [דהיינו "כי לא יחדל אביון" היא נבואה שודאי יהיה דור שיהיה בו חטא, ולכן בדור זה יהיה אביון. ופירוש זה שונה בתכלית מפירוש המפרשים, שפירשו שבכל דור יהיו חטאים, ואילו הרמב"ן מפרש שיתכן דורות רבים ללא חטאים, אך התורה מלמדת אותנו שלא יהיו כל הדורות ללא חטאים, ולכן לכל הפחות באיזה דור יהיה עני. וממשיך הרמב"ן לפרש את הפסוק] ואמר "מקרב הארץ", לרמוז על כל הישוב, כי להבטחה (שם טו, ד) שלא יהיה בנו אביון בארץ אשר ה' אלהינו נותן לנו נחלה, אם נקיים שם כל המצוות. ועתה אמר, כי יתכן שימצא אביון באחד מן הזמנים, ובאחד מן המקומות אשר תשב בה, כי טעם "בארצך", כטעם בכל מושבותיכם- בארץ ובחוץ לארץ. [ולכן מפרש ש"מקרב הארץ", היינו מקרב כל העולם, ואין הכוונה "הארץ" לארץ ישראל, לפי שבארץ ישראל כבר נאמר לעיל, שיתכן שלא יהיו בה אביונים כלל אף פעם].

וכיוצא הזה כתב בילקוט ראובני (פרשת ראה, עה"פ פתוח תפתח) בשם תרגום ירושלמי, אי נטרין ישראל מצות דאורייתא, לא הוי בהו מסכנא, ברם אי שבקו אינהו מצות תורה, לא פסקין מסכנא מגו ארעא בגין כך אנא מפקד יתכון למימר מפתח תפתחון ית ידיכון למסכנא. [תרגום, אם שומרים ישראל את מצוות התורה, לא יהיו בהם מסכנים. אולם אם יעזבו את מצוות התורה, לא יפסקו מסכנים מן הארץ. ולכן אני מצוה אתכם שתפתחו את ידיכם למסכנים].

"פתח תפתח את ידך" (טו, יא)

במעלת מצות הצדקה

חייב מצות הצדקה אפילו לתת מאה פעמים

בספרי (דברים פסקא קט"ז ד"ה לא תאמץ) מנין אם פתחת פעם אחת, פתח אפילו מאה פעמים? תלמוד לומר כי פתח תפתח את ידך לו (ועי' ב"מ לא:).

הנותן מתוך הדוחק סופו ליתן מתוך העושר, והחושך מתוך העושר סופו לחשוך מתוך הדוחק

במדרש תנאים (כאן) מובא "פתוח תפתח", היה רבי יונתן בן יוסף אומר, הנותן מתוך הדוחק סופו ליתן מתוך העושר. והחושך מתוך העושר, סופו לחשוך מתוך הדוחק. [הנותן צדקה אף שהוא עני, סופו לתת צדקה כשהוא עשיר. ושאינו נותן צדקה אף שהוא עשיר, סופו שלא לתת צדקה כשהוא עני]. שתי ידיים הן, אחת עליונה ואחת תחתונה, העליונה פתוחה ליתן, והתחתונה פתוחה ליטול, והנותן צריך ליתן הודאה לפני המקום שנותן ואינו נוטל, שנאמר (כאן)

"כי פתוח תפתח", פתח עד שלא תפתח, פתח ירך ליתן לו, עד שלא תפתח ירך ליטול. כדרך שאתה פותח כך פותחין לך, יפתח ה' לך את אוצרו הטוב (להלן כה, יב), נמצא, כל העושה צדקה מרויח לעניים ומרויח לכל העולם כולו.

עוד במעלת הצדקה

כתב בעל ה'שבט מוסר' בספרו 'מעיל צדקה' (סימן תלא), על רשע אחד שכל ימיו עברו עליו בחטאים ועוונות, ובעת שנפל למשכב וכבר כמעט גוסס היה, אמרו לו אנשי ביתו מדוע לא טעמת עדיין כלום, אמר להם אם תתנו לי ביצה מגולגלת אני אוכל, וקודם שאכלה בא עני אחד על פתחו, ואמר תנו לי צדקה, אמר החולה לקרוביו תנו לו הביצה, ויתנו לו את הביצה ומימיו לא עשה כי אם זאת הצדקה בלבד, כעבור ג' ימים מת החולה. ויהי לימים בא הנפטר לבנו בחלום הלילה ואמר לו, בני יקירי, היה רגיל לעשות צדקה ותירש חיי העולם הבא, לפי שכל ימי לא עשיתי צדקה אלא אותה ביצה שנתתי לעני בלבד, וכשנפטרתי מן העולם הכריעה לי אותה ביצה על כל עוונותי וזכיתי לגן עדן. ומבאר שם ה'שבט מוסר' שאם תשאל היאך שייך שמצווה אחת הטתה עליו את כל הכף לזכות אף שהיה מלא ברשע, כי אותו עני היה על סף מוות, ועל ידי אכילת ביצה זו ניצול ממוות לחיים, וכך יכול העני להוסיף לקיים תורה ומצוות, ואף להוליד עוד בנים ובנות לה' ולתורתו, נמצא שכל מצוותיו של הלה ושל כל דורותיו אחריו נוקפים לזכותו של אותו רשע שנתן לו את הביצה. ומכאן ילמד האדם את גודל כוחה של מצוות הצדקה.

ישים האדם אל לבו כשמפזר ונותן, שאינו נותן את שלו, אלא ממה שהופקד בידו מהקב"ה, ושלא יושפע מלמעלה עד שיתעורר מלמטה

אל יחשוב האדם שכאשר הוא מפזר ונותן צדקה, זו ממתנת ידו ממש, אלא משל הקב"ה הוא שהזמין לו, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (דברי הימים א, כט, יד), "כי ממך הכל ומידך נתנו לך", וזהו כמתנת ידו ולא מתנת ידו ממש. ואמר (דברים יב, טו) "כברכת ה' אלהיך", בא לומר ולהזהיר גם כן להיפך, אל תחשוב שברכת ה' אלהיך היא כפשוטה, שה' נותן ומשפיע, אין זה כי אם הקב"ה נותן ברכה רק למי שמתעורר מלמטה, על כן ברכת ה' אלהיך באה מברכת האדם, וכמו שנאמר (דברים טו, ח) "פתוח תפתח", אם אתה למטה "תפתח" את ירך לעניים, אז הקב"ה "יפתח" גם כן. וכן נאמר (במדבר כא, ב) "נתן נתן". וזהו הנאמר (שם) "כברכת ה'", ולא נאמר ברכת ה', כי ברכת ה' באה מברכתך.

העיקר שהעני ידע את הסכום

וכמו שידוע שפעם אחת בעת קבלת קהל הבחין הרה"ק מטאהש זי"ע שמחוץ לחדרו יושב אחד מן העניים המפורסמים, והבין שבוודאי בא היהודי לזכותו במצוות צדקה למהדרין מן המהדרין, אך מה יעשה כעת ואין בידו מעות, מיד הבחין הרבי כי בסמוך לעני יושב לו יהודי נכבד ועשיר ובעל בעמיו, קם ועשה מעשה, הורה לגבאי שיכניס את העשיר לפני העני בחשבון שהעשיר ישאיר בידו מעות ולאחמ"כ יתנם לעני הנכנס אחריו, וכך הוה.

משנכנס העני קבל והתלונן בפני הרבי, באתי הנה כי סמכתי שכאן הוא מקום המתנהל ב'דרך האמת'. ולמעשה רואה הנני שאף כאן יש עניינים שונים... וכי מחמת שעני אנוכי וגווע מנוער אפשר לזלזל בכבודי - שאמתין יותר משורת הדין וייכנס העשיר לפני... ובאמת כל דבריו טעות והבל הם, שהרי כל השינויים והמהלכים שנעשו שם לא היו אלא להיטיב לו עצמו... שיצא נשכר שמח וטוב לב בנתנה הגונה שיתן לו הרבי.

לאחמ"כ לקח העשיר את העני ברכבו למחוז חפצו, וראה שבידו הצ'יק שהוא נתן לידי הרבי - כשהוא צרור וחתום מבלי שהרבי יראה את הסכום שנכתב בו למעלה מעשרת אלפי דולר חזר העשיר לבית הרבי, ואמר בכאב, אכן, קטונתי במעש ובדעת, ולא אתערב לרבי בענייני צדקה, אבל זאת קשה על לבי מדוע לא פתח הרבי את הצרור החתום - בכדי ידיעה כמה הסכום שנשתלשל לידי, אמר לו הרבי מתוך אש אהבת ישראל אשר בקרבנו, לאיזה צורך עלי לדעת מהו הסכום... העיקר שהעני יודע עתה מהו הסכום.

דברים אלו ישים האדם אל לבו כשמפזר ונותן, שאינו נותן את שלו, אלא רק מה שהופקד בידו מהקב"ה. ויחשוב גם כן, שלא יושפע מלמעלה עד שיתעורר מלמטה. על כן צריך להתעורר במצוה זו, וכן בכל המצוות, כמבואר הענין הזה בארוכה במקומו.

רבי חיים זוננפלד מוצא שני נפוליון זהב

רבי חיים זוננפלד ידע מחסור בביתו. פעם הלכה אשתו ללוות ככר לחם, כדי שיהיה לה מה להגיש לו לאכול. כאשר פרס רבי חיים את הלחם וכירך המוציא, אמרה לו אשתו, רציתי להטעימך כשאין לחם בבית, למען תרגיש בצערי ובצער הילדים ופרצה בבכי מר.

צערה של אשתו ורעבון ילדיו נגעו ללבו של רבי חיים, ועם גמר ברכת המזון אמר כפונה לעצמו, כי עליו לצאת ולבקש פרנסה, ואמנם שם על כתפיו את מעילו העליון ויצא לחפש פרנסה. אחד מתלמידיו שהכירו כאיש מופת, עקב אחרי רבו, כיצד הוא מבקש פרנסה. התלמיד עקב אחרי רבו לאורך הדרך, רבי חיים יצא לכיון בתי מחסה ועשה שם מספר צעדים, לפתע הבחין התלמיד שרבי חיים מתכופף, התקרב התלמיד לראות מקרוב את מעשה הרב, והנה הרב מתכופף ומרים מהארץ שני נפוליון זהב. לאחר מכן פנה רבי חיים לתלמידו ואמר לו, בשלוות רוחו, נו אפשר כבר לחזור הביתה יש לי ברוך השם פרנסה.

המקמצים בצדקה מפסידים שכר נצחי וגשמי

שח החפץ חיים (הובא בחפץ חיים עה"ת פרשת ראה במעשה למלך אות ד'): מעשה בכפרי שרגיל היה להביא שקי תבואה למכירה. והנהוג לפנים בעת המשא ומתן עם הכפריים שלא ידעו קרוא וכתוב, ואת חכמת החשבון, על כל שק שהוריק לתוך האסם, היו מסמנים על הכותל קו לסימן על כמות ומספר השקים.

אותו כפרי, בעת שנסע עם סחורתו, שמע בגנות הסוחרים הממולחים בעיר, שתמיד מרמים את הכפריים, כשהגיע לעיר, סירב למכור באופן הנהוג, ונאות למכור רק בשיטה שהמציא: הוא יניח כובעו על השולחן, ועל כל שק ושק יניח הקונה מטבע בכובעו, כשיגמור לפרוק שקיו, ימנו ויספרו את המטבעות, וכמנין המטבעות כך מנין השקים. בזמן שהתעכב הקונה במחסן לבדוק את טיב הסחורה, שב הכפרי אל החדר בו היו מונחות המטבעות במגבעת, וכיון שראה שאין שם איש, שלח ידו וגנב פרוטות אחדות ושם בכיסו באין רואים, בלי שהסוחר הבחין. לא עלה בדעתו שבכל פרוטה שהוא גונב, הוא מפסיד לעצמו שק מלא תבואה...

סיפור זה מספר היה הסבא קדישא, כאשר בת צחוק על שפתיו באמרו: אותם החושבים לחסוך ולקמץ מן הצדקה, ועל ידי זה להרויח, דומים לאותו סוחר כפרי, אין הם מבינים שכנגד כל מטבע שהם קומצים את ידיהם, הם מפסידים שקי תבואה ושכר נצחי.

עוד במעלת הצדקה

ממשיך המדרש (תנאים כאן), אמר רבי, מי שהוא עושה צדקה מעוני, הקב"ה מכפיל לו פרנסתו ואינו מחסרו, דכתיב (משלי כח, כז) "נותן לרש אין מחסור". אבל מי שיש לו ממון ומעלים עיניו, הקב"ה נותן מארה באותו ממון, דכתיב (משלי כח, כז) "ומעלים עיניו רב מאורות" ["מאורות" מלשון מארה, דהיינו קללה], וכל מי שהוא נותן צדקה לפועלי תורה, הקב"ה שומרו לאלף דור, דכתיב (לעיל ז, ט) "וידעת כי ה' אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שומר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו לאלף דור". ועל נותני צדקה הוא אומר (משלי כט, יג) "רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה'", הא כיצד? עני פשט ידו לבעל הבית, והוא נותן לו, "מאיר עיני שניהם השם". ואם אינו נותן לו, עליהם הכתוב אומר (שם כב, ב) "עשיר ורש נפגשו עשה כלם ה'", מי שעשה לזה עשיר, יכול לעשותו עני. ומי שעשה לזה עני, יכול לעשותו עשיר. כיוצא בו תלמיד ששימש את הרב והרב רוצה להשנותו [מלשון שינון, דהיינו ללמדו] "מאיר עיני שניהם השם", אבל תלמיד ששימש את הרב, ואין הרב רוצה להשנותו, "עשה כלם השם", מי שעשה לזה חכם, סופו לעשותו טפש, ומי שעשה לזה טיפש סופו לעשותו חכם.

ובמסכת בבא בתרא (דף י. שנינו, תניא, רבי יהודה אומר, גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שנאמר (ישעיה נו, א) "כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות". הוא היה אומר, עשרה דברים קשים נבראו בעולם, הר קשה, ברזל מחתכו. ברזל קשה, אור [דהיינו אש] מפעפעו. אור קשה, מים מכבין אותה. מים קשים, עבים סובלין אותם. עבים קשים, רוח מפזרתן. רוח קשה, גוף סובלו. גוף קשה, מחשבה שוברתו. מחשבה קשה, יין מבטלה. יין קשה, שינה מפכחתו. ומיתה קשה מכולן, וכתוב "וצדקה תציל ממות". [דהיינו המיתה היא האחרונה לכל הדברים הקשים, ומעל כולם, אולם הצדקה גדולה ממנה, שבזכותה ניצול מן המוות].

ממשיכה הגמרא (שם), שתי צדקות הללו למה [מדוע נאמר הפסוק "וצדקה תציל ממות" פעמים במשלי (יא, ד. י. ב), ומתרתצת הגמרא] אחת שמצילתו מדינה של גהינם, ואחת שמצילתו ממיתה משונה. [הנה לנו שבזכות הצדקה ניצלים, גם ממיתה משונה, וגם מדינה של גהינם].

עוד שם (יא). תניא, אמרו על בנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה, יום אחד באה אשה ושבעה בניה, אמרה לו רבי פרנסני. אמר לה, העבודה שאין בקופה של צדקה כלום. [נשבע לה שאין שום דבר בקופת הצדקה]. אמרה לו, אם אי אתה מפרנסני, הרי אשה ושבעה בניה מתים. עמד ופרנסה משלו. לימים חלה בנימין הצדיק ונטה למיתה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבוננו של עולם, בנימין הצדיק קיים אשה ושבעה בניה, ימות בשנים מועטות? עמדו

והוסיפו לו עשרים ואחת שנה על שנותיו. עד כאן. ומכאן למדנו, שבזכות מצות הצדקה, מוסיפים ימים ושנים לימיו של האדם.

במדרש קהלת רבה (ריש פרשה י"א) על הפסוק (קהלת י"א, א) "שלח לחמך על פני המים", אמר רב ביבי, אם בקשת לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה, שאין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה, א) "הוי כל צמא לכו למים". אמר ר' עקיבא, כשהייתי בא בים ראיתי ספינה שטבעה בים, ונצטערתי על תלמיד חכם אחד שהיה בה ונטבע. וכשבאתי למדינת קפוטקיא, ראיתי שהיה יושב לפני ושואל שאלות. נמתי לו, בני היאך עלית מן הים? אמר לי רבי בצלותך טרדני הגל לחבירו וחבירו לחבירו עד שהגיעוני ליבשה. אמרתי לו בני מה מעשים יש בידך? אמר, כשננסתי לספינה פגע בי איש אחד מסכן, אמר לי, זכי בי [ביקש דבר מאכל להחיות את נפשו]. ויהיבית ליה חד עיגול [נתתי לו תאנה אחת]. אמר, כמה דיהבת לי נפשי במתנגך, כן יתייב לך נפשך. [בירכני, כיון שנתת לי את נפשי במתנה, כן תנתן לך נפשך]. וקראתי עליו שלח לחמך על פני המים. [וקרא עליו רבי עקיבא את הפסוק שלח וגו', שבזכות מצות הצדקה שעשה, ניצל מהטביעה]. מעשה בספינה אחת שהיתה מפרשת בים הגדול, והוליכה אותה הרוח למקום שאין המים הולכין, כיון שראו שצרתן צרה, נטלו גדי אחד, וצלו אותו, ותלו אותו במערבה של הספינה. בא הנשר הגדול בגלל ריח הגדי הצלוי, ובכל כוחו החל לגוררו, עד שהוליך אותן למקום שהמים הולכין בו. כיון שיצאו, סיפרו את המעשה לרבי אליעזר ולרבי יהושע, וקראו עליהם, "שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו" (קהלת י"א, א). **ובאבות** דרבי נתן (נוסחא א' פרק ג') מעשה זה מובא בנוסח שונה, מעשה באדם אחד שהיה רגיל בצדקה, הלך וישב לו בספינה בתוך הים, באתה הרוח וטיבעה את הספינה בים, ראהו רבי עקיבא ובא להעיד על אשתו להינשא. לא הגיעה העת לעמוד, עד שבא אותו האיש ועמד בפניהם. אמר לו רבי עקיבא, לא אתה האיש שטבעת בים? אמר לו הן. אמר לו, ומי הצילך מן הים? אמר לו צדקה שעשיתי היא העליתני מן הים. אמר לו מנין אתה יודע? אמר לו כשירדתי לעמקי מצולה שמעתי קול רעש גדול, זה אומר לזה, וזה אומר לזה, רוצו ונעלה את האיש שנמצא בצדקה. באותה שעה פתח רבי עקיבא ודרש, ברוך ה' אלהי ישראל שבחר בדברי תורה ובדברי חכמים, שדברי תורה ודברי חכמים קיימין הן לעולם ולעולמי עולמים, שנאמר, "שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו", אל תקרא ברוב הימים, אלא בלב הימים, לכך שלמה מזהיר ואומר (קהלת ט, י) "כל אשר תמצא ידך לעשות עשה", עד שיש בך כוח והנר דולק תן בו שמן. ככה הנר אין השמן מועיל כלום, דכתיב (קהלת ט, י) "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול", אם היה לך ממון, עשה ממנו צדקה עד שאתה בכוחך והיא מכפרת עליך.

נותן לחם לכל בשר

ובמדרש תהלים (שחר טוב, קל"ו אות י') תנא דבי אליהו, פעם אחת הייתי מהלך עובר ממקום למקום, מצאני אדם אחד שהיה בידו מקרא ואין בו משנה, אמר לי, רבי, אני אומר אליך דבר אחד ומתיירא אני שמא תקפיד. אמרתי לו חס ושלום אם אתה שואלני דברי תורה. אמר לו רבי, מפני מה כתיב (תהלים קלו, כה) "נותן לחם לכל בשר", וכתיב (תהלים קמו, ט) נותן לבהמה לחמה, וכי אין אדם מכין לחמו. אמר לו, זה דרך ארץ עושה האדם והקב"ה מברך מעשה ידיו, שנאמר (דברים יד, כט) "למען יברכה ה' בכל מעשה ידיך", יכול יהא יושב ובטל, תלמוד לומר (שם) אשר תעשה. אמר לו תשובה זו היא שיטה ראשונה שאמרתי לך, והיא מקובלת בעיני. אמר לו בני אשיבך, צא ולמד מן השוטה כשניטלה ממנו החכמה אינו יכול לפרנס את עצמו אפילו שעה אחת, כך בני אדם שניטלו דעה, חשובים כבהמות וחייה ועוף, והקב"ה מחלק מחיה לכל באי העולם.

מעשה ברבי עקיבא וברבי טרפון

במסכת כלה רבתי (פ"ב הי"ג) אמרו עליו על רבי טרפון שהיה עשיר גדול ולא היה נותן מתנות רבות לאביונים. פעם אחת מצאו רבי עקיבא אמר לו, רצונך שאקח (שאקנה) לך עיר אחת או שתים? מיד עמד רבי טרפון ונתן לו ארבעה אלפים דינרי זהב. נטלן רבי עקיבא וחילק לעניים. לימים מצאו רבי טרפון ואמר לו היכן הם העיירות שלקחת? תפסו בידו והוליכו לבית המדרש, והביא ספר תהלים והניח לפניו, והיו הולכים וקוראים, עד שהגיעו לפסוק "פזר נתן לאביונים". אמר לו זו העיר שקניתי לך. עמד רבי טרפון ונשקו על ראשו אמר לו רבי ואלופי, רבי בחכמה ואלופי בדרך ארץ.

העושה צדקה לשם שמים הקב"ה זורעה בקרקע העליונה

בספר חסידים (סי' שכא) כתב, הנותן צדקה לשם שמים הקב"ה זורעה בגן עדן. כמה תבואה יכולים לקנות במעות הללו וזורעם בג"ע וצומחים בכל שנה ושנה, ומכניסין לאוצר ונהנין מהם לעולם הבא, וכן מיני מגדים שנאמר (ישעיה ס"א, יא) "כי כארץ תוציא צמחה".

מעשה פלא בענין הצדקה עם החפץ חיים שפירש לאורח את הפסוק אך טוב וחסד ירדפוני

מסופר (מובא בחפץ חיים עה"ת פרשת ראה במעשה למלך אות ה', ובעוד ספרים רבים) שלאכסניה שבה שהה החפץ חיים נכנס אורח נכבד, ויבקש את בעל הבית להכירו לפני החפץ חיים, כי שאלה חשובה עימו שחייב הוא לשוטחה לפני גדול הדור, למען ידריכו בדרך ישרה, שהיא שאלה הנוגעת להנהגתו וחייו, ואין ראוי להדריכו כמו החפץ חיים. בעל הבית שהיה מכירו זה מכבר, נאות לבקשת הנכבד, ועל כן הושיבו בשולחן שעליו היה סועד באותה עת החפץ חיים וצ"ל, והבטיח להציגו לפניו תיכף אחרי שיברך הרב את ברכת המזון, למען ישאלנו שאלתו.

בינתים החל החפץ חיים לומר את הפרק מזמור לדוד ה' רועי, כדרכו בקודש בעת האכילה, וכשסיים את הפסוק האחרון "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי", פנה בדברים אל האורח, שהחפץ חיים לא ראהו ולא הכירו מעודו, ושאל, הן פליאה עצומה היא על דוד המלך, איך הוא אומר, שטוב וחסד ירדפוהו, וכיצד הדבר אפשרי, ששני הדברים הטובים הללו יעשו לרודפים לבן אדם, הלא רודפים הם הרוצחים והחומסים, אבל טוב וחסד, אתמהא.

אלא שמע מינה, שלפעמים מזדמן שנדמה לו לאדם שעסקו בטוב ובחסד נעשה לו כ"רודף", לפי שמפסיד מזה במסחרו ועוד ענינים כאלה, והיצר מפתהו להזניח את מלאכה של טוב וחסד. מה יש לאדם לעשות אז? לכן מייעץ דוד המלך ע"ה, לאמר לו, שמע בני, אפילו שלפי דעתך הטוב והחסד המה רודפים אותך, בכל זאת אל תזניחם, אלא התפלל, שאך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, ולא יאונה לצדיק העוסק בהם כל און, ורק יקויים בו, ושבתו בבית ה' לאורך ימים.

כשסיים הח"ח וצ"ל את ביאורו על הפסוק, קם האורח מעל השולחן ופנה אל בעל הבית לקבל ממנו ברכת פרידה. בעל האכסניה תמה על המחזה, מדוע הוא ממהר ללכת, בעת שעדיין לא שאל את פי החפץ חיים מה שהיה בדעתו לשאול? אבל הלה ענה בבת צחוק על שפתיו, כי החפץ נדרש ללא שאלו, וטרם שאל כבר ענה לו על שאלתו.

ובמילים אחדות פירש האורח את שיחתו. הן הוא השואל, מתעסק זה כמה שנים בעירו בהחזקת תלמידי חכמים וגמילות חסדים, אשר בעצמו יסד וטפח, ורוב היום שקוע הוא בעבודת שני העמודים הללו, עד אשר רעייתו התחילה להתרעם עליו, על אשר מזניח את עסקיו הפרטיים ונכסיו מתדלדלים, ודרשה ממנו במפגיע למסור את הנהלת המוסדות בידי אחר, והוא יתמסר ביותר לבית מסחרו הפרטי.

ומכיון ששמע מפורש יוצא מפי כהן גדול, כי אם יקרה לפעמים, שטוב וחסד נעשו לו לרודפים, בכל זאת אל יזניחם, אלא ימשיך עסקו בהם, הרי שכבר קיבל תשובה על שאלתו שלא נשאלה, ומיהר לבשר לרעייתו את פסק ההלכה של החפץ חיים.

מדוע אין מברכים על מצות צדקה

ידוע ביאורו של האבודרהם (בריש הספר שער ג') על כך שאין מברכים על מצות צדקה, מפני שיתכן שלאחר שנברך על הצדקה, יבוש העני מלקבל את הצדקה, ולא יסכים לנוטלה, ונמצאת הברכה לבטלה.

לאור דבריו כתב השל"ה הק' ביאור נפלא בדרך רמז על הפסוק (דניאל ט, ז) "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים". כי הנה אמרו חז"ל (ברכות לה.) כתיב "לה' הארץ ומלואה" וכתיב "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם" - לא קשיא, כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה. ולפי דברי הגמרא יוצא שכיון שבמצות הצדקה אין ברכה, נמצא שבמצוה זו הארץ היא לה'.

וזה שאמר הכתוב הנ"ל "לך ה' הצדקה", לאמור במצות צדקה, הארץ היא "לך" ה', וזאת משום ש"ולנו בושת הפנים". כיון ש"לנו" יש מידת "בושת הפנים", לכן חוששים שהעני יתבייש בקבלת הצדקה ולא יטלה, ולכן אין מברכים. (הובא בס' להתעדת באהבתך).

שני דרכים יש לנתינת הצדקה

שני דרכים הן לנתינת הצדקה, על פי המילה "צדקה", הדרך האחת: אם יש לאדם ק' מנה, יקח צ' מנה לעצמו והעשירית יפריש לצדקה (הן האותיות ק' וצ' שבמילה צדקה). והדרך השנית, כשיש לאדם ה' מנה, יתן ד' חלקים לעצמו (הן האותיות ד' וה' שבמילה צדקה), כדבר שאמרו חז"ל (כתובות נ.) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. והשאר יחלק האדם לצדקה. (המהר"ל מפראג).

עוד בענין זה, המילה "צדקה" עולה בגימטריא 199, לרמז שמי שיש לו רק 199 זוז, רשאי לקחת מן הצדקה, אבל אם יש לו מאתים זוז, אסור לו לקחת מהצדקה, וכמבואר דין זה במסכת פאה (פ"ח מ"ח).

מנהג רבנו האר"י בנתינת צדקה

כתב מהרח"ו בספר טעמי המצוות (סוף פרשת ראה) בענין הנדבות והוותרנות, ראיתי למורי זללה"ה, שלא היה מקפיד במלבושיו שיהיו מכובדים ביותר, ובאכילה היה אוכל מעט מזעיר, ובענין הוצאה של צרכי אשתו, היה מוציא כרצונה, וצדקה היה נותן מורי זללה"ה בשמחה גדולה ובטוב לב, וידו פשוטה, ולפעמים לא היה מסתכל אם היה נשאר בידו או לא.

מצות הצדקה תאיר כל השבוע בסוד וצדקתו עומדת לעד

עוד כתב שם אמר מורי זללה"ה, כי כל מצוה ומצוה יש לה אות מכ"ב אותיות, וכשאדם עושה מצוה, מאירה במצחו אותה אות של אותה מצוה, והאות של מצוה ראשונה מסתלקת, וזה בזמן שעושה אותה לבד, כי אחר כך נבלעת בפנים, אבל אם עושה מצוה של צדקה, האות שלה אינה מסתלקת מהר כשאר אותיות של שאר מצוות, אלא מאירה במצחו כל אותו שבוע, וזהו מה שכתוב (תהלים קיא, ג) "וצדקתו עומדת לעד".

ועיין בשער רוח הקודש (דף ד' ע"ב) שכתב שם שמצוות הצדקה מאירה יחד עם שאר המצוות ולא ששאר המצוות נבלעים וזה לשונו, כי כל המצוות יש להם אות הרומזת על כל אחת ואחת, וביום שיעשה האדם מצוה אחת אז תראה מאירה, אך מצות הצדקה תאיר כל השבוע ההיא בסוד וצדקתו עומדת לעד (תהלים קיא, ג) אבל שאר מצוות לא יתגלו ביום אחד רק אם עשה איזה מצוה אחרת אז תאיר גם זו עמה. עד כאן.

בקניית מצוה היה האר"י נותן את הארנק למוכר שיקח מה שירצה

ובבואנו הלום נביא את המשך דברי מהרח"ו המופלאים על הנהגת האר"י וזה לשונו, בענין קניית הדברים של מצוה, כגון לולב ואתרוג וכדומה להם, ראיתי למורי זללה"ה, שהיה נותן למוכרים כל מה ששאלו ממנו בפעם ראשונה, ולא היה מסרב עמהם על השער. ולפעמים היה מניח לפניהם הכיס עם המעות, והיה אומר להם שיקחו ממנה מה שירצו. ואמר לי שאין לסרב על שאר שכירות המצוות. וכן כונת הרשב"י ע"ה בפרשת בא. והנה עתה נבאר סוד הפסוק (משלי יא, כד) יש מפזר ונוסף עוד, שדרשו רבותינו ז"ל על ענין הצדקה. ואמנם ביאורו גם כן כאן הוא בענין הזה, כי הלא היסוד נקרא צדיק, לפי שנותן צדקה אל הנוקבא וכו' ע"ש.

הכוונה הראויה לכוין בעת נתינת צדקה

כתב התוצאות חיים (סי' קל"ב) דברים שיש להזהר בהם: להפריש מעשר מכל ריוח שיביא השם יתברך לידו, ויכוון בכוונה הראויה על דרך הסוד, ובזה יצליחו נכסיו. "והיה" מעשה הצדקה שלום (ישעיה לב, יז) "והיה" אותיות הוי"ה ברוך הוא. אות יו"ד היא הפרוטה (הפרוטה שנותן לעני מרמות על האות י', כי צורת הפרוטה היא עיגול הדומה לאות י') אות ה' היא היד- ה' אצבעות. אות ו'- הזרוע. אות ה' אחרונה- יד גבאי הצדקה או העני.

סודות באותיות המילה "צדקה"

סוד המילה "צדקה". אם נתבונן בכל אות מהמילה צדקה, יתגלה לנו סודה. האות הראשונה שבמילה צדקה היא האות צ', והנה האות צ' כתיבתה היא מהרכבת שתי אותיות, מהאות נ' מצד שמאל, ועל גבה מצד ימין מורכבת האות י', כשהיא הפוכה ופניה לצד ימין. נמצא שצורת הי' שעל גבה, פניה הפוכה מהאות נ' הכפופה, והן ניצבות זו לזו אחר אחר. מצב אחר באחור מרמז בתורת הסוד על הסתר פנים. כך גם האות ד' השניה במילה צדקה, מורה על עניות, לפי ש"דלת" הוא מלשון "דל". גם האות ק' השלישית במילה צדקה, רגלה ארוכה, לרמז שנוגע עד החיצוניים. ולכן לבסם כל זאת, צריך לתת "צדקה" לעניים, ובזה אנו ממלאים את האותיות "צדק" עם האות ה', שהיא שם ה', ואז מתבסמים הדינים ונרחים החיצוניים.

כך גם ענין הצדקה והתפילה, היא ליחד את שם י"ה, הנפרד מן ו"ה, ולכן קודם שיעשה את המצוה או הצדקה, צריך שיאמר לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה, בדחילו ורחימו בשם כל ישראל, "ליחודא שם י"ה בו"ה", שפירושו כאמור, שיתחבר שם י"ה עם ו"ה.

עדיף לתת צדקה בזמן מאשר בלילה

כתב הברכי יוסף (או"ח סי' רל"ה ס"ק א'), בשם גורי האר"י ז"ל, שאין לתת צדקה בלילה, לפי שאז הוא זמן שליטת הדינים. וכן כתוב בשם האר"י הקדוש (שער הכוונות דף נ"ב ע"ב, ריש דרוש א' דערבית). והביא מהירושלמי (שקלים פ"ה ה"ד) שצדקה אין זמנה בלילה, שהנותן צדקה בלילה עובר על לא תסיג גבול, ועיין עוד שם. אכן יש חילוק בין צדקה למתן בסתר, ומתן בסתר אפשר בלילה. וכתוב במנהגי החתם סופר (פ"א אות ז') שכן נהג החתם סופר לתת מתן בסתר לעניים קודם מעריב.

יקח הלואה מאחרים כדי ליתן צדקה לעניים, ויפרוט מטבעות לעניים

כתב רבנו הגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל בספרו תוכחת חיים על התורה (ריש פרשתנו), וזו לשון קודשו, ירדוף האדם וישתדל האיש הישראלי, לגמול חסד בגופו ובממונו, ואפילו אם לפעמים לא ימצא לו מעות לתת, או להלוות לאחרים, יקחם בהלואה מאחרים, ולא מבעיא ליקח בהלואה מישראל, כי אפילו מן הגוים יקח בהלואה ויתן חתימת ידו על אופן שהגוי יהיה בטוח בו, והוא יקח חתימה וערכות מן הלווה. והגם כי כתוב בספר חסידים אזהרה שלא ימצא חתימת ידו ביד גוי. אם כל זה לדבר מצוה, ובפרט להחיות נפשות אביונים מותר. וכמו שמצינו בעובדיה הנביא ז"ל, שלקח בהלואה ברבית מיהודים לפרנס לנביאים שהיו במערה כמבואר בדברי רז"ל (בתרגום יהונתן מלכים ב, ד, א ובסנהדרין לט:). וזהו כוונת הכתוב בסדר כי תבוא (דברים כב, יב), "והלויית גוים רבים, ואתה לא תלוה". דאם כפשט הכתוב שיהיה עשיר והוא ילוה לגוים רבים, הוה ליה למימר ותלוה לגוים רבים, כמו, אם כסף תלוה את עמי, דהיינו התיו בפתח. [כלומר "והלויית" פירושו שתלוה לאחרים, היה צריך להיות כתוב "ותלוה" כשהת' נקודה בפתח]. וגם לשון אצל הגוים [גם אם הפירוש הוא שתלוה לגויים, היה לכתוב והלויית "ל"גוים]. ומהו אמרו "והלויית גוים רבים", דהוא כמו פסוק (בראשית כה, כג) "ורב יעבוד צעיר" [שלא כתוב ורב יעבוד "ל"צעיר, אלא כתוב ללא האות ל', ולכן כן הוא גם כאן, כדמפרש ואזיל]. אכן נראה, כי בא לרמוז מצוה זו, שאם אין לו להלוות לאחרים משלו, יקח בהלואה מאחרים, ואפילו מגויים, וילוה לאחרים, וזה אמרו "והלויית", ופסק, ואם תאמר כי איך אלוה לאחרים ואין לי להלוות? לזה אומר, הא איכא "גוים רבים", שתקח בהלואה מגוים רבים [שכאמור כתוב "גוים" ולא "ל"גוים], ולא לך תהיה הלואה אלא "ואתה לא תלוה", כי תקח ההלואה מגוים להלוות לאחרים, ולא תצטרך לעצמך, וזהו צדקה מעולה בלי חסרון כס.

ממשיך הגאון ר"ח פלאגי וכיוצא בזה יש אופן אחר לעשות המצאה לרחם על העניים מבלי חסרון כס, והוא בפסוק האמור בפרשתנו (דברים טו, י), "נתון תתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו". דאפשר לפרש, כי הוצרך קרא לכפול ב' נתינות "נתון" "נתון", אחת סתמית ואחת לנוכח, על פי מה שכתבו בספר חסידים (סי' תקכ"ו), כי חסיד אחד היה לו מחציות [מטבעות קטנות] בתוך כיסו, כדי לעשות חסד עם כל אדם, לצרף [לחבר פרוטות מטבעות קטנות למטבע אחד] זהובים ומטבעות הפרוטות הקטנות, כדי שיהיה לו נקל להוצאה. וכל שכן בזמנינו שהעניים מקבצים פרוטות של נחושת ושאר מתכות שאינן כסף, והוא קשה להוציאם לפרנסתו, שהחנונים אינן לוקחים אותן, ובפרט חנוני גוי. ואם כן המצרף, זכות היא לו ליקח מהעניים פרוטות נחשת ומתכות, ונותן לו תמורתם מחציות כסף, כדי שיהיה נקל לעני להוציאם. לזה אמר קרא "נתון תתן" סתם, שהיא נתינת כסף תמורת נחושת ושאר מתכות, וגם תתן לו לתועלתו, ולהנאתו שהיא צדקה גמורה. ["נתון" הראשון היא מצוה להחליף לעניים מטבעות שאינן עוברות לסוחר. ו"נתון" השני היא שתתן לעניים צדקה.]

"חג הספּת תַעֲשֶׂה לְךָ" (טז, יג)

היושב בצל הסוכה יושב תחת צילא דמהימנותא

הסוכות תעשה לך ס"ת כה"ת, הוא שם קדוש, היוצא מהאותיות שבאות אחרי האותיות שבשם שדי [לפי שהאות שאחרי האות ש' היא ת', ואחרי ד' היא ה', ואחרי י' היא כ']. והוא שם המסוגל להצלה. ורמז השם כה"ת בפסוק (בראשית לב, כ) כדבר הזה תדברון אל עשו, ובשם זה היכה משה את המצרי, כמו שאמר הכתוב (שמות ב, יג) "למה תכה רעך", כמו שכתבו המקובלים ז"ל. ועל כן נראה שבא שם הקדוש הלזה רמז בפסוק דידן, "חג הסוכות תעשה לך", יען שם זה יוצא מאחורים דשם שדי, וכנוכר, וזה על דרך, בצל "שדי" יתלונן, כלומר ששם זה חונה תחת צילו של שם שדי, על כן בא הכתוב כאן לרמז, שהיושב בצל הסוכה, יושב תחת צילא דמהימנותא.

"בְּאֶסְפֵּךְ מִגְרֵנֶךָ וּמִקִּבְּךָ" (טז, יג)

לעתיד לבוא יודע לעיני הכל בשביל מי נברא העולם

בספר אור דוד להגר"ד יונגרייז צ"ל (כאן) הביא כאן מדרש נפלא, והוא מדרש בראשית רבה (פ' פ"ג ס"ה ה'), התבן והקש והמוץ מריבין זה עם זה, זה אומר בשבילי נזרעה השדה, וזה אומר בשבילי נזרעה השדה. אמרו החיטים, המתינו עד שתבא הגורן, ואנו יודעים בשביל מי נזרעה השדה. באו לגורן, ויצא בעל הבית לזרותה, הלך לו המוץ ברוח, נטל את החיטים ועשה אותו כרי. [כאשר אסף בעל הבית את החיטה, והשליך את הקש והתבן, נודע שהחיטה היא העיקר].

כך אומות העולם, הללו אומרים בשבילנו נברא העולם, והללו אומרים בשבילנו נברא העולם. אמרו להם ישראל, המתינו עד שיגיע היום, ואנו יודעים בשביל מי נברא העולם. הדא הוא דכתיב (מלאכי ג, יט) "כי הנה היום בא בוער כתנור", על אומות העולם הוא אומר (ישעיה מא, טז) "תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם", אבל ישראל (שם) "ואתה תגיל בה' בקדוש ישראל תתהלל". עד כאן. הנה שלעתיד לבא, עת יגיל ה' בעמו ישראל, וישליך את אומות העולם ופיצם, הן אז יודע לעיני כל, בשביל מי נברא העולם.

"וְהָיִיתָ אֵךְ שְׂמֵחַ" (טז, טו)

הוא יום כ"א בתשרי יום הושענא רבא, שיהיה אצלך תמיד יום שמחה

"אך" בא לרמז על יום הושענא רבא, הוא יום "כא" בתשרי. והנה דרך המילה "אך" לבוא לצורך מיעוט (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה), והיינו שאם תהיה בבחינת "אך", כלומר אם תנהג עצמך בדרך מיעוט, שתהיה עניו ושפל רוח, אז ביום כ"א, שהוא אך בתשרי, שהוא יום הושענא רבא יום החתימה, יהיה אצלך תמיד יום "שמח", וזאת לפי שיגזור הבורא את דינך לטובה ולברכה לאורך ימים ושנות חיים ושלוה, בפרט למי שנולד ביום זה, ודו"ק.

דרוש א' מעלת חודש אלול

תפילה תשובה וצדקה

חודש אלול הוא חודש הרחמים והסליחות, ורבתינו אמרו שחודש זה הוא מתנה חשובה ויקרה שה' יתברך ברחמי הרבים נתן לנו, ואם נשכיל לנצל את החודש כמו שצריך, בוודאי נוכל לזכות לכתובה וחתימה טובה, כי זה הזמן שהמלך מלכו של עולם בא אלינו והשערים פתוחים, ואם לא עכשיו אימתי.

כשמושה רבינו שלח מרגלים כתוב "ויתורו את הארץ" והתרגום מתרגם ויאאלון ית ארעא, א"כ אלול פירושו לחפש, לבלוש, שאדם יבלוש ויחפש מה הם מעשיו ויעשה תשובה.

ארבעים יום של יצירת הולד

בא וראה מ"ש גדול הרבנים באיזמיר רבי חיים בנבנישתי צ"ל, "דע, כי מעלתו של חודש אלול כל כך גדולה, עד כי גם אם חטא אדם בשלש העברות החמורות ביותר: עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים, אם יעשה תשובה - יתכפר לו, כי אין דבר העומד בפני התשובה בחודש זה. וקל יותר לשוב בו בתשובה יותר מכל החדשים האחרים של השנה.

ועוד כותב: "סוד ארבעים הימים שבין ראש חודש אלול לבין יום הכיפורים הוא בהיותם כנגד ארבעים הימים שקודם יצירת הולד".

באור דבריו נראה כך: הגמרא (נדה טז:) אומרת, כי באותם הימים שהולד נמצא בבטן אמו: "אותו מלאך הממונה על ההריון נוטל טיפה ומעמידה לפני הקדוש ברוך הוא ואומר לפניו: רבוננו של עולם! טפה זו מה תהא עליה? גיבור או חלש? חכם או טיפש? עשיר או עני? ואילו רשע או צדיק לא קאמר, דאמר רבי חנינא: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר: "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה".

בארבעים הימים שבין ראש חודש אלול לבין יום הכפורים יכול אדם לצור את עצמו מחדש. גם אם התלכלך וחטא בחטאים החמורים ביותר, יכול הוא כביכול 'לפרק' את עצמו ו'לבנות' את עצמו מחדש! בימים אלו יכול להוצר ולד חדש.

והנה אדם שיש לו משפט, והוא עומד לדין - בית הדין שולח לו הזמנה לבוא לדין, שלשים יום לפני מועד המשפט. בשלשים הימים האלו יכול האדם להכין את עצמו לדין, לסדר את טענותיו, לזמן עדים, להשיג ראיות, לדחות תכניות אחרות שתכנן לעשות ביום הדין וכדומה. כדי להיות מוכן למשפט - יש צורך בשלשים ימי הכנה.

ימי רצון

בזמן הזה שערי שמים פתוחים כמו שכתוב "ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם, ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלהים". משה עלה אל ההר ביום ו' בסיון - יום מתן תורה עד יום שבעה עשר בתמוז, ואז ירד עם שני לוחות הברית שהיו נשאים מעצמם, וראה את העגל והמחולות, ואז פרחו האותיות והלוחות נהיו כבדים למשה ונפלו מידי ונשברו, ועם ישראל הפסיד את האור הגדול בעולם - אור הלוחות הראשונים. באותו יום ביקש משה רבינו מהקב"ה מחילה סליחה וכפרה לישראל, ולמחרת עלה שוב והתחנן לקב"ה משך ארבעים יום שימחל להם, ובסוף הארבעים יום ביום כ"ט באב אמר לו הקב"ה "פסל לך שני לחת אבנים כראשנים, וכתבתי על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת. והיה נכון לבקר ועלית בבקר אל הר סיני ונצבת לי שם על ראש ההר". ומשה ירד לסדר את הלוחות השניים ועלה שוב, והיה זה ב- א' אלול שעלה להביא את הלוחות השניים שהקב"ה יכתוב עליהן את כל התורה, ואותם ארבעים יום שהם מ-א' באלול עד יום הכיפורים בו ירד משה עם הלוחות, היו ימי רחמים ורצון - משה למעלה בהר ובני ישראל עומדים למטה סביב ההר, ובכל יום ויום היו עושים תשובה מתפללים ומתוודים לפני הקב"ה, ובכל הארבעים יום צמו מעמוד השחר עד צאת הכוכבים ומתוך צום היו מתחננים לקב"ה שיסלח להם, במשך ארבעים יום האלו לימד הקב"ה את משה רבינו את כל התורה פעם נוספת, וביום האחרון - יום הכיפורים, לנו בתעניתם, ואמר לו הקב"ה סלחתי כדברך, ולעולם ארבעים יום אלו, הם ימי רצון ובהם קל לאדם להתקרב לקב"ה.

ודרשי רשומות אמרו "אני לדודי ודודי לי", ר"ת אלול, שאז הקב"ה פותח יד לקבלנו בתשובה וס"ת - ד' יודין גימ' ארבעים, המרמזים על ארבעים יום שעלה משה למרום מר"ח אלול עד יוהכ"פ שהם ימי רצון, וכנז"ל.

גילוי י"ג מידות של רחמים

והנה תיבות "אני לדודי ודודי לי", גימ' קפ"ה, גימ' א"ל מלא - אל"ף למ"ד, הרומז על ההארות הגדולות המתגלות בחודש זה שהם י"ג מדות של רחמים כנגד י"ג תיקוני דיקנא. ואומר רבינו האר"י שבימים האלה נפתחים שערי שמים ונפתחים בהם י"ג מכילן דרחמי (י"ג מידות של רחמים), ולכן התשובה והתפילה מתקבלות כעת יותר. ולפי זה אתי שפיר המשך הפסוק- "הרועה בשושנים", הקב"ה רועה אותי ומנהיג אותי בשושנים דהיינו בי"ג מידות של רחמים, כי השושנה יש לה י"ג עלים כנגד י"ג מכילן דרחמי, והשושנה היא כנסת ישראל ופותחים לה י"ג מידות של רחמים לרחם על בניה.

סוד מזמור לדוד ה' אורי וישעי וסגולתו

ומובא בסידור האריז"ל לרבי יעקב קאפיל זצוק"ל והביאו הגאון חיד"א שהאומר מזמור כ"ז שבתהלים (לדוד ה' אורי וישעי, שעל הפסוק הזה, דודשים חז"ל במדרש: אורי זה ראש השנה, וישעי זה יום הכיפורים, כי יצפנני בסכה זה חג הסוכות) מראש חודש אלול ועד אחר שמחת תורה, ערב ובוקר, דבר יום ביומו, מובטח שמוציא שנותיו בטוב ויערב לו, ואפילו גזירה רעה כתובה על האדם מן השמים, יכול לבטל, ומעביר מעליו כל המקטרגים, מרעין בישין, ומבטל מעליו כל גזירות קשות ורעות, ויוצא בדימוס - זכאי בדין, ועל ידי זה, יכניע כל המקטרגים, כי מראש חודש אלול, נפתחו י"ג מקורות של י"ג מכילן דרחמין, והם מתגלים ומאירים למטה, ובמזמור כ"ז שבתהלים (לדוד ה' אורי וישעי), יש בו י"ג שמות הויה.

מסביר האריז"ל שבמזמור הזה מופיעים י"ג שמות הויה. מתחילים להגיד אותו מראש חודש אלול, שאז נפתחים י"ג השערים שנקראים מכילן דרחמין, ועל ידי האמירה הזאת, אנחנו פועלים בשמים ביטול של מקטרגים.

מו"ר הבא"ח היה אומר כל דקה בחודש אלול חשוב כמו חודש

כתב מו"ר הבן איש חי לחכם אחד בחודש אלול: אני כותב לך את המכתב בחודש אלול, שבו כל רגע ממנו יקר לי כמו חודש ימים. צריך לדעת שכל רגע וכל שניה יקרים ביותר בחודש אלול, כמו חודש ימים בחיים של אדם.

וכל חודש אלול היה מו"ר הבא"ח הולך ומתבודד, והיה נוהג לקחת מניין, ועוזב את בגדד והולך אצל קבר יחזקאל הנביא להתבודד כדי שאף אחד לא יפריע לו אפי' רגע, ואת כל החודש היה מקדיש לאבינו שבשמים. אדם צריך לחשוב על עצמו, מה יהיה אתו, לחשוב טוב ולעשות חשבון נפש, מה עשה כל השנה, איך לשוב בתשובה, מה לתקן בשנה הבאה, מה הוא מקבל עליו, איך המעשים שלו יהיו מעכשיו, זה הזמן, כי אם לא עכשיו אימתי יעשה את זה.

להסיר המחיצה של העוונות

בשל"ה (פר' שופטים) כתב על הימים האלו: בפסוק (עמוס ג, ח) "אריה שאג מי לא יירא", כי אריה ראשי תיבות - אלול, ראש השנה, יוה"כ, הושענא רבה. והנה ראינו רבים מהלכים בסמיכות לאריות והינם שומעים את שאגת הארי ואעפ"כ לא ייראו ולא יפחדו כלל, ואדרבה יביטו עליהם בהנאה ושלוות הנפש, והיכן יארע כזאת - ב'גן החיות', ומדוע, מכיוון שיש מחיצה ביניהם לאריה, כיו"ב לענין הימים הללו - כשיש מחיצה של עוונות בין האדם לזמנים הקדושים, אכן יהיה אריה שאג, ולא יירא השומע את שאגותיו. ולכך בימים אלו חייב להסיר המחיצה הזו ולירא מיום הדין הגדול והנורא ויעשה תשובה שלימה וייטב לנו בזה ובבא.

אלול של הגה"ק ר' אלימלך מליז'ענסק

סיפר הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשערנאוסטראה (בנו של הרה"ק רבי זושא מאניפולי ז"ע), על עשיר אחד שהיה לו בן יחיד אשר ירד מדעתו ל"ע, וגרם בושות לאביו, עד שבליט ברירה היה כולאו בבית לבל יתגלה קלונו ברבים, לאחר זמן שמע האב את שמעו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק ז"ע, שהוא מחולל פלאות ופועל ישועות בקרב הארץ, שם האב את פעמיו יחד עם הבן לעבר ליז'ענסק הרחוקה מביתו מהלך כמה וכמה פרסאות, הימים היו ימי 'חודש אלול', ועל אף ששמע האב שאין הרה"ק מקבל את הקהל בחודש אלול, ואפילו על מקרה של פיקוח נפש עונה בקיצור נמרץ, מכל מקום הרגיש העשיר שחייב הוא ליסע אל הרבי (בכשבו שבוכות 'עשירותו' יפתחו בפניו כל השערים).

על אם הדרך פנו העשיר עם בנו ללון באחד הפונדקאות, בהיותם שם, ניגש אליהם הלך עני, וביקשם שיואילו לסייעו בתרומה הגונה, כאשר ראה הבן את העני פנה אל אביו כאחד האדם ואמר לו, אבי אבי, אנא, הענק לו נתינה הגונה, האב ששמע זה לראשונה מזה עידן ועידנים - היאך שבנו מדבר כאדם שפוי בדעתו נתמלא אורה ושמחה ונתן לעני מטבע של חצי זהוב, עתה פנה אליו העני ושאלו להיכן פניו מועדות, סיפר לו העשיר על בנו ומצבו, ולכן נוסע הוא אל הרבי רבי אלימלך שירפא את בנו, פנה אליו העני ואמר לו, הנך רואה שבנך כבר חזר לדעתו להיות ככל האדם, ואם כן מה לך כי תיסע אל הצדיק להפריעו מעבודתו הקדושה של חודש אלול על לא דבר, אך העשיר לא שעה לדבריו, באמרו אם כבר באתי עד הנה לא אמנע עצמי מלהיכנס לפני ולפנים, להתברך מפום ממלל רברבן, בהגיע העשיר למעונו של הרה"ק העניק מתת יד הגונה למשמשים בקודש, ולאחר מכן נתנו לו להיכנס אל הקודש, משכנס אל קודש הקדשים הניח לפני הרבי כפדיון נפש סכום אדיר של שנים עשר זהובים, ששוויים היה לאין ערוך, נענה הרבי רבי אלימלך ואמר לו, מה לך יהודי, שלאליהו הנביא לא הענקת כי אם חצי זהוב, ואילו למיילעך אתה נתת י"ב זהובים, או אז הבין אותו יהודי שהעני אשר פגש היה אליהו הנביא בכבודו ובעצמו, סיים רבי ישראל אברהם ואמר, הרואים אתם כמה יקר בעיני ה' עבודתו בקודש של דודי הקדוש הרבי רבי אלימלך בחודש אלול, עד כי שלחו את אליהו הנביא שירפא את בנו של העשיר, ובלבד שלא יפריעוהו מעבודתו הקדושה (קדושת נועם אלימלך עמו' תק"ד).

חודש אלול הוא עיר מקלט מהמקטרגים

החודש הזה מגן על האדם כמו עיר מקלט, כמו שכתוב "אנה לידו ושמתי לך" ר"ת אלול. על הרוצח בשגגה כתוב "ונס שמה" שהוא נס לערי מקלט, וכל זמן שהוא בעיר מקלט אסור לנגוע בו, אבל כשאינו בעיר מקלט יכולים ח"ו לפגוע בו. וכך, אם אנחנו רוצים שאף מקטרג, אף שטן ואף יצר הרע לא יוכלו לגעת בנו, אנחנו צריכים לברוח אל עיר המקלט - הוא חודש אלול - לנצל את חודש אלול שיגן עלינו כל השנה, ולהיות קשורים ודבוקים בו יתברך.

וידועים דבריו של הרה"ק הבית אהרן מקארלין ז"ע (במכתב לבנו בית אהרן קמ"ט:), שהיות ואין מברכים את חודש תשרי בשבת שלפני תחילת החודש, על כן יש לכוון בברכת החודש של חודש אלול גם על חודש תשרי.

ולפי זה חיל ורעדה יאחזון בכל לב, בידעם כי הנה עתה מברכין כבר גם על ראש חודש תשרי - ראש השנה שהוא המשפיע לכל השנה הבאה, ונמצא שבברכת חודש זו נכלל כל הבא עלינו לטובה וכל אשר יתרחש בה.

ימים אלו סוד המקוה

והנה בארבעים ימים האלה יש תתק"ס שעות, כמנין הלוגין של מקוה, במקוה יש ארבעים סאה, ובכל סאה יש כ"ד לוגין, יוצא תתק"ס לוגין. אדם טובל במקוה ויוצא חדש. אם אדם ינצל את הימים האלה מראש חודש אלול עד יום הכיפורים יכול להיות בריה חדשה ממש. ולמה מקוה צריך תתק"ס לוגין, כי ידוע שהאדם מורכב מארבעת היסודות וסימנין - ארמ"ע - אש, רוח, מים, עפר, וכל אחד מהארבעה, האש כלולה מארמ"ע של אש, וכן על זה הדרך, ארבע כפול ארבע סה"כ י"ו. אבל אדם שלא הולך בדרך ה' הוא פוגם ביסודות שלו, וכשהוא רוצה לשוב בתשובה צריך לתקן כל הארבעה יסודות דארמ"ע המעורבים משוב ורע להכניסם לקדושה. ואיך מבטלים את הרע שבהם, ברוב! וצריך פי ששים, י"ו כפול ששים יוצא תתק"ס, זה שכתוב "ויהי ה' את יוסף" יוסף אותיות י"ו פעם ס'. ולכן יעסוק בחודש זה בזוה"ק ובפרט בתיקונים שהרי "דף זוהר" עולה ש"ב, כמנין פעמיים מקוה. ובפרט, יעסוק בחודש אלול בתקוני הזהר כי הוא מתקן בעולם העשיה בחי' נפש האדם. ושמעתי רמז לזה מהרב ישראל רחמני שליט"א שתיקוני הזהר מתחיל: ר' שמעון אול ליה זערק למדברא דלוד ר"ת אלול.

"בחודש זה מרבין בתשובה ותפילה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה

התשובה רמוזה בפס' "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב" ר"ת אלול, לומר שבאלול יש סיוע מיוחד לאדם למול את ערלת לבבו, ובזה שעשה תשובה יזכה למול את ערלת הלב. ואומר הזוה"ק משחרב בית המקדש אין לנו אלא וידוי דברים לבד - חטאתי עויתי פשעתי. בעונותינו אין לנו קרבנות, אבל יש את התשובה - שהאדם יתחרט על העבר ויקבל לעתיד, ובוה האדם יכול להפוך את כל כולו ולהיות בריה חדשה.

סוד מילת: "תשובה"

ומצות התשובה, שהיא חרטה על העבר וקבלה על העתיד, היא בעולם הבינה עולם הבריאה, וצריך לעשותה בעיקר בחודש אלול כי אלול גי' בינה. בינה אותיות בן י"ה, בן הוא זכר כנגד אות ו', ויחד עם י"ה הם יה"ו, וכאשר האדם חוטא, אות ה' שהיא השכינה הקדושה מסתלקת מן המקום, וע"י התשובה וידוי דברים בפה שהוא בחי' המלכות, מחזירים אותה ליה"ו, ואז נשתלם שם הוי"ה ב"ה. וזה פירוש תשובה, תשוב ה'. ואז השכינה שורה על ראשו של האדם והאדם מצליח בכל מעשיו.

יגמור בדעתו לא לחטוא ואז ה' יהיה עימו

כתב 'עבודת פנים' (מכתב עד), כי אלול ר"ת ליגמר אינש זהדר ליסבר, והרמז הוא, כי קודם כל צריך אדם לגמור בדעתו ובלבבו שלא יחטא עוד, והדר ליסבר - מלשון ישברו על ד' אלוקיו (תהילים קמו, ד), לקוות ולצפות להשי"ת שבדאי יהיה בעזרו. וכשיודע כי יותר קל לפעול אצל הבורא מאשר אצל האדם עצמו - שיפסיק מלחטוא אז בוודאי יהיה השי"ת בעזרו.

חודש אלול מזל בתולה

כתב הרא"ש על התורה (בראשית ו, ב) כשירדו המלאכים, אמרה הבתולה לא אשמע לכם אם לא תעשו הדבר הזה - שנתנו לי כנפים שלכם, כמו שנא' (ישעי' ו ב) 'שש כנפים לאחד', נתנו לה כנפיהם, מיד פרחו לשמים ונמלטה מן העבירה, ואחזה פני כסא, והקב"ה פרש עליה עננו וקבלה, וקבעה במזלות, והיינו 'מזל (אלול) בתולה', והמלאכים נשארו בארץ ולא יכלו לעלות עד שמצאו סולם שיעקב אבינו חלם ועלו, הה"ד 'והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו'. הרי לך שכל מהותו ומזלו של חודש זה - להיות 'בורח מן העבירה'.

התפילה רמוזה בפס' אני לדודי ודודי לי- ר"ת אלול. אם אני לדודי, אם כל כולי, האני שלי, הוא לדודי לקב"ה, מתפלל לקב"ה ומתחנן לפניו כל הארבעים יום האלה, אז גם דודי לי, הקב"ה מתקרב אלי, הקב"ה פותח את השערים - פתחו לי פתח כחודו של מחט ואפתח לכם פתח כפתחו של אולם, לכן עכשיו דרשו ה' בהמצאו קראו בהיותו קרוב. ולכן כדאי ג"כ בחודש אלול לאמר תהלים שהם שירות וזמירות שכורתים ומזמרים את הקליפות הסובבים את השושנה העליונה, וז"ש ויאמרו לאמר אשירה לה' ר"ת אלול.

הרחב פיך ואמלאהו לבקש מאת ה' הכל יכול

מאמר נורא היה שגור בפי הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל בכוחה הגדול של תפילה, כי הנה מצינו שחז"ל (ברכות לא). למדו כמה וכמה הלכות ב'הלכות תפילה' מתפילתה של חנה, ולכשנתבונן נראה כי חנה ניגשה לתפילתה בכל העוז והתעצמות, כי היא הייתה אשה עקרה שאינה בת בנים, ובבואה לבקש על הבן, החלה לבקש

שיהא בנה הנולד לה 'שקול כמשה ואהרן', ומן הנראה היה לנו לומר על כך, וכי כן היא הדרך הראויה - דייך אם תושעי בבן, מנין העוז לבקש 'כמשה ואהרן' ואינו דומה אלא לעני מרוד המתדפק על דלתי בית העשיר הגדול ומבקש ממנו 'נדבת ידו' כמה מיליוני דולר... אלא כאן למדנו פרק נכבד ב'הלכות תפילה' כי אכן, כך היא דרכה של תפילה - ביד המתפלל להפוך ע"י את מצבו מבירא עמיקתא עמיקתא לאיגרא רמא רמא. אף לדין ייאמר, אל תאמר, עברה עלי שנה בה היה מצב פרנסתי קשה, וכיו"ב בבריאות, בנחת וכו' כיצד אבוא עתה לבקש בהשגות גדולות - דיי אם ישתנה מצבי לטוב, לא כן, אלא יגש בתפילתו לקראת שנה טובה ומתוקה, שנה של מהפיכות לטובה וברכה, אם אך יפתח פיו בתפילה כראוי יגיע לידי כך.

"קראוהו בהיותו קרוב" אלה ימי אלול שאז קרוב השי"ת ביותר לישראל

הימים הללו חשובים ונשגבים ביותר על כן צריך לנצלם עד תומם, לבקש ולהתפלל ולהרבות בתחנונים לפני הקב"ה. מה שכתוב דכתיב "דרשו ה' בהמצאו" קאי על עשי"ת, אבל "קראוהו בהיותו קרוב" אלו ימי אלול שאז קרוב השי"ת ביותר לישראל, ואז צריך האדם להרבות בתפילה.

וכלשונו הטהור של רבינו הטור (סי' תקפא) שכתב "וכל המוסיף לבקש רחמים [בימים אלה] זכות היא לו". אמר רבי חמא ברבי חנינא (ברכות לב): "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל, שנאמר (תהלים כו, יד) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", ופירש רש"י "קוה - והתחזק, ולא תמשוך ירך, אלא חזור וקוה". צריך לשמוח על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו להתפלל לפני הקב"ה, ולא עוד אלא שבימי הרחמים והסליחות ידו פשוטה לקבל שבים, והבורא יתב"ש מצפה וחפץ שנשוב ונתקרב אליו, ועל כן כמה עלינו לגשת להתפלל מתוך אהבה וחדוה, ובתום הימים הנעלים האלה לא ירגיש כמי שהצליח לסיים ולהתפטר מעול גדול שהיתה מוטלת על צווארו, אלא יצטער איך כבר חלפו ועברו עליו הימים החשובים האלה כהרף עין.

וידועים דברי חז"ל (כתובות קג). שלאחר פטירתו של רבינו הקדוש זי"ע הגיע מדי שבת בשבתו כדי לקדש על הכוס ולהוציא את בניו ובני ביתו. והוא פלא שלא מצינו כזאת בשום צדיק מיום בריאת העולם ועד עכשיו, ומדוע זכה רבינו הקדוש לדבר נשגב כזה. ומבאר הגאון בעל ה'בן איש חי' זי"ע בספרו 'בן יהודע' (שם) דהנה חז"ל מספרים בכתובות (קד). איך הווה אשכבתיה דרבי, שבעת חוליו הרבו בני הישיבה בתפילה ותחנונים והרקיעו שחקים כדי שלא יסתלק מן העולם, ואכן מכוח התפילות לא היה יכול להסתלק, והיו העליונים אווזים בו להעלותו למעלה והתחוננים מחזיקים בו למטה, עד שעלתה אמתא דבי רבי [שפחתו של רבי] על הגג, ונטלה כלי זכוכית יקר וזרקתו על הארץ, וחשבו העם שהתכוונה לרמז על הסתלקותו של רבי וממילא הפסיקו להתפלל, ובאותה שעה עלתה נשמתו בטרהררה עי"ש.

לפי זה מבאר ה'בן איש חי', כי זה דבר ברור שהתפילות אינן חוזרות ריקן, וגם כאן הועילו התפילות שרבינו הקדוש ימשיך להשפיע עליהם מעולם העליון, ולכן המשיך להתגלות אליהם בהאי עלמא ולקדש לבני ביתו, כי השפע מתגלה בליל שב"ק, שהרי דבר פשוט הוא שלא היה עיקר תפילתם שישאר רבי בגופו בעלמא הדין, רק עיקר בקשתם היתה שימשיך להשפיע עליהם מאור קדושתו כמו שעשה בהיותו בחיים חיותו, ותפילה זו אכן נתקבלה. וגם זה מלמדנו על גודל כוח התפילה, שאף אם נראה בעיני בשר שנסתלק רבי לעולם שכולו טוב, ואת הנעשה אין להשיב וא"כ בעל כרחך נתבטלו התפילות שהעתירו על רפואתו, אין הדבר כן, ושום תפילה אינה הולכת לאיבוד.

הצדקה רמוזה בפס' איש לרעהו ומתנות לאביונים, שעם התשובה והתפלה צריך לעשות בחודש זה צדקה, כמ"ש וחסאך בצדקה פרק.

וכמוכא בכתבי האר"י ז"ל כי צרוף חודש אלול יוצא מס"ת של הפסוק וצדקה תהיה לנו כי - ההו"י, ובא ללמד כי אחד הדברים החשובים בחודש זה הוא הצדקה כמ"ש וצדקה תציל ממות, וכפי שאמרו רבותינו על חודש אלול - תשובה תפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ולכן צריך כל אחד להשתדל להרבות בצדקה בחודש זה.

מעות של העני מופקדים אצל העשיר

החיד"א זי"ע מביא בספרו פני דוד (ראה ד"ה ובכפל הכתוב) בשם האלשיך (בפרש ראה, ד"ה נתן נתן א"י השני, ועיי' פר' משפטים אם כסף) שכראות אדם שהקב"ה השפיע לו שפע רב, ידע שאינו אלא 'אפוטרופוס' על המעות, וכמו שאמרו (ב"ב קלא): הכותב כל נכסיו לבן אחד בין הבנים הרי הוא נעשה אפוטרופוס על הממון, כי אומדים דעתו של אב שלא כיוון לתת רק לאחד ולהניח את שאר בניו - אלא שמינה אותו לאפוטרופוס, וזהו הביאור מדוע כפל

הכתוב - 'נתון נתן' לו, כי כל ישראל בנים לה', ואם נתן נכסים לעשיר - הדעת נותנת דחלקו של עני מונח אצל העשיר, ואין העשיר אלא אפטרופוס עליהם.

וז"ש נתון נתן לו, פירוש. ראה אנכי נתן לך, כדי שתתן לו, ולא ירע לבבך - שהרי נמצא שהנך נתן לו משלו, ואין זו מצוה כי מעותיו של העני מופקדים בידך, ושלו הוא נוטל, ואף שלכאורה אין זה מצווה כלל, עכ"ז - בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוֹקֶיךָ.

המגיד מדובנא זי"ע (אהל יעקב ראה, ד"ה כי בגלל) המשיל את הדבר לאדם שאיבד שטר של מאה זהובים, ובדרך חיפוש מצא מאתים זהובים אחרים, יש לו מקום לחשוב שאם לא היה מאבד את המאה הראשונים היה לו עתה ג' מאות זהובים, אך ההולך בשדהו ושק של זרעים בידו ונקרע השק ונפלו ממנו זרעים, ולאחר זמן עבר האיש בשדהו ונשתומם לראות שצמחו ירקות לרוב, וכי יש לו מקום לומר - אם לא היה נקרע שקי היה לי כעת לבד משדה מלאה בזרעים גם, שק 'גרעיני זרע', והרי לשוטה ייחשב האומר כן, מכיוון שכל הצמיחה באה לו רק על ידי שהשק נקרע ונפלו ממנו גרעיני הזרע. כמו כן על האדם לדעת, שבכדי שיזכה לישועות והשפעות מן השמים עליו לזרוע את גרעיני הצדקה, וכהא דאמרין 'זרע צדקות - מצמיח ישועות' שהצדקה היא אשר מצמיחה את הישועות וזה פירוש הכתוב 'ולא ירע לבבך בתתך לו' שלא תחשוב שממונו מתחסר על ידי הצדקה, כי אדרבה 'בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלוֹקֶיךָ' כי הצדקה היא אשר הצמיחה את כל הברכה והשפע.

והענין בזה, כי עבודת חודש אלול היא לעודד מידת 'ורב חסד' על ידי נתינת הצדקה כדי שיעשה הקב"ה עמנו צדקה וחסד. וכמו שמבקשים בתחילת הסליחות "לך ה' הצדקה" בגימטריא ור"ב חס"ד, שהיא אחת משלש עשרה מידות של רחמים המתעוררות בחודש זה.

אמר האיש לאליהו אם יש לבורא העולם גזברים טובים מאיתנו, יקח את העושר ויתן להם. אך אם לא, שישאיר אותו אצלנו. אמר אליהו: יישאר אצלכם

חז"ל מספרים מעשה באיש עני ונכאה לב, שמתוך צער על דלותו, יצא לשוטט בחורשות שמחוץ לעיר. לפתע נגלה לו אליהו הנביא ואמר: בשכר תמימותך ואמונתך כבורא עולם, הוחלט להעניק לך שבע שנות עושר, מתי תחפוץ בעושר, עתה, או באחרית ימך, לבכו של העני פחד ורחב משמחה אך הוא אמר לאליהו: יש לי אשה צדקת שמעולם אינני עושה דבר בלעדיה. אלך ואשאל את פיה... אמרה הצדקנית: תבקש את העושר כעת, הסכים אליהו, ועם שוב האיש לביתו כבר ראה את בניו צוהלים סביב ארגז עתיק שמצאו בחצר...

את עשרם הרב, לא שמרו בני הזוג לעצמם. בניצוחה של הצדקנית חולקו סכומים אדירים לנוקמים, כשכל תרומה מצוינת בפנס.

כחלוף שבע שנים מצא אליהו הנביא את האיש שוב בשדה ואמר: הגיעה השעה להשיב את האוצר, אמר האיש: כשם שנטלתי בעצת אשתי, כך לא אשיב אלא בעצתה, אמרה האשה: הצג את פנקסי הצדקה שלנו לאליהו הנביא ואמור לו: אם יש לבורא העולם גזברים טובים מאיתנו, יקח את העושר ויתן להם. אך אם לא, ישאיר אותו אצלנו. אמר אליהו: יישאר אצלכם!

אל המשפט ביום ראש השנה, נבוא גם אנו : עם פנקסים. אם לא נזכה מצד הדין, נזכה לפני משורת הדין. וכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ב): מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים, ועושה צדקה כפי כוחו. ועוד הוא כותב: ומפני ענין זה, נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים. ונשאלת השאלה: מדוע מכל תרי"ג מצות הדגש הוא דוקא על עשייה וריבוי בצדקה? והתשובה היא מה שמובא בגמרא (ר"ה טז) אמר רבי יצחק, ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם, והראשון שבהם צדקה, ככתוב וצדקה תציל ממות.

"וחטאיך בצדקה פרוק"

ובהודש זה ירבה בצדקה כמ"ש "וחטאיך בצדקה פרוק" שהצדקה מצילה את האדם מגזירות רעות ומאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים.

צדקה היא כוח מיוחד עבור אלו שאינם חשים שייצאו זכאים בדין! ריבונו של עולם! אם מצד הדין איננו זכאים, הנה אנו נוהגים עם אחינו לפני משורת הדין. אף אתה, נהוג חסדך, ותתנהג עמנו לפני משורת הדין.

דרוש ב' סגולת חודש אלול

פתחו לי פתח אפי' קטן. ולנצל את אלול

ע"י התשובה שאדם עושה בימים אלו מעלה כל הניצוצות של כל השנה ומתקן אותם

הנה נודע כי חודש אלול מסוגל לתקן המעשים שעשינו כל השנה כולה, כי ע"י התשובה שאדם עושה בימים אלו שהם ימי רחמים ורצון, מעלה כל הניצוצות של כל השנה ומתקן אותם ע"י חזרתו בתשובה שלמה, כי הכל חוזר ונתקן. ונודע מה שכתב בעל הפלאה זצ"ל על המשנה (בכתובות נו): "נותנים לבתולה שנים עשר חודש" לרמוז שנותנים לאדם את חודש אלול שמזלו בתולה כדי שיתקן כל השנים עשר חודש של השנה. שאם מתקנים ישראל את מעשיהם בחודש אלול נחשב להם כאילו היו צדיקים וטובים כל הי"ב חדשים, ועתה ע"י מעשיו הטובים בחודש אלול וחזרתו בתשובה מכין מלבוש מיוחד לכבוד השנה החדשה, וז"ש עוז והדר לבושה ותשחק ליום אחרון ר"ת אלול.

ולכן צריך להתעורר חזק בחודש זה ולנצל את הזמן כדי לתקן את כל השנה הקודמת, וגם הכנה לקראת השנה שתבא בעה"ת ולא ימתין עד יום ר"ה שבו תוקעים בשופר, ויאמר מספיק עתה בעת התקיעה אחזור בתשובה, והכל יתוקן. כי צריך את חודש אלול שהאדם יעשה בו הכנה ויחזור בתשובה, וכולי האי ואולי, כמו שאמרו "אחרי ארי ולא אחרי אשה" ודרשו רבותינו שצריך לעשות תשובה כבר אחרי חודש אב שמזלו אר"י כלומר לחזור בתשובה בחודש אלול, ולא אחרי אשה אחרי חודש אלול שמזלו בתולה והוא יחזור בתשובה ביום ר"ה בתקיעת שופר כי בזה אין לו כח כמו אם האדם מכין עצמו כל חודש אלול.

כמו שהביא בספר "שער המלך" על הפסוק (בראשית ל"ג) "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה" שהוא ר"ת "אלול" כלומר שאתחיל כבר לחזור בתשובה לרגל המלאכה של כל השנה החולפת שיש לי לתקן מה שעשיתי ומה שפגמתי, כי אי אפשר לתקן הכל בפעם אחת.

ואם האדם רק מתחיל ועושה איזו פעולה לתשובה, אפי' קטנה, מהשמים נותנים לו עזרה כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה וז"ל: כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעו משגת, ויחדש בקרבם רוח טהרה להשיג מעלת אהבתו כמש"כ ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך הרי לפניך שהקב"ה מסייע בידינו כמש"כ ומל ה'.

פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם

וכבר ידוע מה שאמרו רבותינו פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, ופתחים שעגלות וקרונות עוברות בהם, כלומר אומר הקב"ה אתם תפתחו לי פתח הקטן ביותר ואני אפתח לכם פתח גדול.

והעיקר שיהיה הפתח של המחט מפולש מצד לצד ועשוי מחומר פלדה שלא יחזור ח"ו להסגר, כך הרצון לתשובה צריך להיות ברור והחלטי שהוא רוצה להיות אדם חדש, שהוא באמת רוצה להשתנות ורק אז יפתח הקב"ה פתח גדול מאוד.

וזה שאמר בלעם הרשע הפסוק "מה טובו אהלך יעקב משכנותיך ישראל" מפרש רש"י ראה שלא היו מכוונים פתחיהם אחד כנגד השני דהיינו ששמרו על הצניעות כדי שלא יסתכל אחד על חברו.

וחכמי המוסר אמרו שהשבח שמשבח בלעם את עם ישראל שהקב"ה אוהב אותם מאד וחפץ בתשובתם ולכן אין פתחיהם מכוונים כי הפתח שאנחנו צריכים לפתוח הוא כחודו של מחט ולא דומה לפתח שהקב"ה פותח לנו פתחים שעגלות וקרונות נכנסים בהם. וכאשר ראה זאת בלעם אמר אין יכולת להתעסק ולהצר להם, כי יש להם אותות ומופתים שמיד הקב"ה עונה להם ופותח להם פתחים גדולים וטובים.

אפי' תזוז ותתקדם בעבודת ה' סנטימטר אחד ממקומך כל הגזירות מתבטלות

מעשה שהיה לפני כארבעים שנה, בשני בחורים שיצאו לטייל בשדות ויערות בדרומה של ארץ ישראל, תוך כדי הטיול אבדו את דרכם, וכבר פנה יום ולא ידעו אנה יפנו בחשיכה המוחלטת שהשתררה עליהם, עודם תוהים אינה

ה' לידם ומצאו שהם עומדים בסמיכות לפסי רכבת, והחליטו להלך רק בסמיכות אל הפסים וכך קיוו להגיע בעזהשי"ת למקום מבטחים בדרכה של הרכבת...

עודם מהלכים ותגבר עייפותם עד מאד, מה עשו, נחו שניהם על הארץ, זה נתיישב על שק עפר שמצא על הארץ וזה נתיישב על הפסים עצמם, לא ארכו הרגעים והשניים נרדמו ושקעו בשינה עמוקה... אך, אוי, שוד ושבר, כי באותו זמן נסעה על פסים הללו - במרחק רב, רכבת ארוכה טעונה משא של חמרי בניה כבדים, לאחר זמן משהתקרבה קצת אל מקום ישיבת הבחורים הבחין מנהיגה מרחוק כי יושב לו בחור על הפסים וחולם חלומות נעימים באמצע שנתו, מיד החל מצפצף בכל כוחו, טו... טו... טו... בידעו, שגם אם יעצור ויעמיד רכבת גדולה וכבדה כמותה מנסיעתה במהירות גדולה כל כך לא יצליח להעמידה... וההמשך ברור שהישן הלז ימצא את עצמו בגן עדן העליון... וכן הווה, כי הבחור לא שמע את קול הצפצוף - הגם שהצפצוף בקע ועלה בקול רעש גדול עד שהעיר את כל יושבי העיר הסמוכה משינתם, אך שנתו של זה גברה על הכל ולדאבון לב אירע הגרוע מכל...

עתה הבה ונתבונן, מה רצה המצפצף מאותו בחור, וכי הוצרך לזה שהבחור יקום ויברח משם כל עוד נשמתו באפו למרחקים מרחקים, לא ולא... וכי מרחק פרסה אחת רצו להרחיקו, לא ולא... לא הוצרכנו אלא להרחיקו סנטימטר אחד ותו לא מידי, אבל משלא זו סנטימטר זה אירע לו הגרוע מכל.

זאת ועוד, יתכן שאותו הבחור התעורר מקול הצפצוף אבל שב לשנתו באמרו, אוי, אין בכוחי לקום עכשיו, עוד רגע ואקום משנתי, ראה נא מה אירע לו בירגע, זה, אף אנו, בל ימצא מי שמתעורר שישב לשנתו, אלא אין ועתה אלא לשון תשובה, וזו ממקומך ס"מ, אבל בזה הרגע.

וא"כ אנחנו צריכים לעשות תשובה ולהתעורר ולא צריך להתעלות הרבה כ"כ אפי' מעט כפי יכולתנו רק שנתחיל לזוז ואז ניצולים ברוחניות ובגשמיות.

מו"ר הרש"ש זיע"א אמר אדם שיקבל עליו לחזור בתשובה אפילו רק על דבר אחד, אז היא תהיה המליץ יושר שלו בעולם העליון

ומו"ר הרש"ש זיע"א אמר כי הוא ערב על זה, שאדם שיקבל עליו לחזור בתשובה אפילו רק על דבר אחד, דהיינו שיקבל עליו קבלה אחת, אבל ביתד שלא תמוט - מה שלא יהיה הוא מקבל על עצמו לעמוד בה, אז היא תהיה המליץ יושר שלו בעולם העליון, ואותו אדם נהפך להיות אדם אחר, זה לא אותו אדם, אלא הוא עכשיו אדם חדש! למשל אדם שיקבל עליו להזהר בברכת המזון, שבכל פעם שהוא יאכל ידקדק בברכת המזון כמו שצריך בכוונה ומתוך הסידור, אבל לא רק - "בדרך כלל", אלא יהיה אשר יהיה גם כשימהר לצורך דחוף... או יהיה עייף ביותר. או שאין בנמצא סדור... שום דבר! לא יבטל את הקבלה שקבל עליו, כגון זה אמר הרש"ש שיכול להיות לאיש אחר.

היה אומר מו"ר מרן ר' יהודה צדקה - תקבל על עצמך להשתנות בדבר אחד איזו מצוה אתה חלש בה, וכך תזכה ליום הדין

מזרינו ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זצ"ל, הוא שלמד אותנו את זה, היה אומר תחשוב במה אתה לא בסדר, ותקבל על עצמך להשתנות בדבר אחד תעשה חשבון נפש איזו מצוה אתה חלש בה, לא מדקדק בה, ותתחיל, וכך תזכה ליום הדין. מי שלא קובע עתים לתורה יקבל עליו לקבוע עתים לתורה, מהיום והלאה. מי שלא מתפלל במנין, יקבל עליו להתפלל במנין, כל אדם לפי הענינים שלו.

ואם אדם מקבל עליו מעט מעט, ומקפיד לעמוד בזה, הרי זה מליץ יושר בשבילו, ואז יזכה ל"עין לא ראתה". עכשיו הזמן לקבל איזה קבלה, כל אדם יכין את עצמו, יחזור בתשובה ותהיה לו זכות.

המגיד מדובנא הביא משל

היה סוחר גדול של בדים שכולם היו קונים ממנו, והיו אוהבים אותו, היה נותן להם בהקפה, עד שימכרו ויביאו לו את כסף.

יום אחד אמרו לו, אתה מכיר את פלוני, אל תביא לו סחורה, תזהר ממנו, שאל להם למה, אמרו לו הוא פשט את הרגל, כל הצ'קים שלו חוזרים, אין להם כיסוי, ולכן תזהר ממנו ואל תלך אליו.

והנה בא אליו אותו בעל החנות, ואומר לו, תן לי סחורה, אני רוצה לעשות ביזנס. אמר לו, לא, לך לא אתן. כי שמעתני שכל הצ'קים שלך חוזרים, מה אעשה אי אפשר. אמר לו הסוחר, עשה עמי חסד, ותן לי, התחנן ובכה לפניו.

אבל הסוחר לא הסכים. עבר שמה איזה סוחר אחר וראה את הויכוח, אמר לו תראה, הוא צודק הסוחר הגדול, איך הוא יתן לך, הרי כל הצ'קים שלך חוזרים, הכל ילך לאיבוד, אבל אתן לך עצה, תקח רק מעט סחורה מאה מאתיים מטר בד, ותמכור. תוכיח את עצמך תחזיר את הכסף, ותבוא עם הכסף ותקח עוד, וכך לאט לאט יהיה לך שוב שם טוב והכל יסתדר, וכך עשה. לקח מעט - מכר, הביא לו, לקח מעט ומכר - ושלם לו, וכך לאט לאט עלה שוב על הדרך הטובה.

וכך עם האדם, אם הוא בא ורוצה את הכל איך יקבל, אין לו, איך הוא יכול לשלם על זה, יש לו כיסוי על כל המעלות שלו, לא.

יקבל עליו מעט - קבלה אחת, יוכיח את עצמו עם הקבלה הזאת, יוכיח איך הוא מתפלל, מברך ברכת המזון, כל אדם במה שהוא לוקה בו, ויכתוב זה בפנקס, ביום ראש השנה תשע"ג קיבלתי עלי בעזרת השם יתברך לברך ברכת המזון בכוונה.

וכל שבוע שבועיים יפתח, ויזכר, קיבלתי עלי ברכת המזון, אני מקיים את זה או לא, ואז האדם יבוא בראש השנה הבאה, ויאמר רבש"ע, קבלתי על עצמי בשנה שעברה, וקיימתי. בבקשה עכשיו אני מקבל עלי עוד דבר, אני רוצה להתקרב אליך, ואני משתדל בכל הענינים להיות עבד שלך, עבד נאמן, ולהתפלל טוב, וללמוד טוב, ולקיים כל מצוה כתיקנה, ואני לומד הלכות, ואני רוצה לקיים כל פרט ופרט, ולהשתדל בעבודת השם כמו שצריך.

להתחבר להי"ת

הרה"ק הדברי יואל מסאטמאר (דבר"י ליל יוהכ"פ), כתב שהנה מציינו בהל' מקוואות (ו, ז) שבור מי גשמים המטהרים מעלים את המים השאובים שאינם כשירים כלל למקוה - אפילו אם הם מרוחקים הרבה מהמקווה הכשירה, והיאך - אם יחברם יחד על ידי נקב השקה, והיינו שאף המרוחק ביותר אם אך יעשה לעצמו איזו אחיזה ושייכות לטהרה ייטהר אף הוא בעצמו עד כדי שיוכל לטהר אחרים... כיו"ב, לדין - על ידי שיעשה קשר ושייכות בעצמו עם הקב"ה - בקבלה אחת אמיתית דוגמת חור ההשקה, יגרום 'השקה' בעצמו, ויתהפך לטהור לגמרי.

הקב"ה לא דורש ממך להגיע לרקייע השביעי להתקדם מעט לפי כחך

משל נפלא הובא בספרי מוסר, למלך שהחליט לרדת 'מן ההר אל העם' - ובכל שנה הקדיש עשרה ימים רצופים לבקר בבתיהם של אנשים פשוטים מתושבי מלכותו, למען דעת צרכי העם מה הם, וכך היה מנהגו, שלושים יום לפני אותם עשרת הימים שלח מכתב לאלו האנשים שבדעתו לבקרם בזו השנה כדי שיהא סיפק בידם להכין עצמם ואת ביתם כראוי, ויכולו להכניס את המלך לביתם. באחת השנים נמנו בין ה'זוכים' שהמלך יבקרם בני זוג ערירים וזקנים אשר איתן מושבם בביקתה עלובה ורעועה בפאתי העיר, משקבלו השניים את המכתב המבשר על בוא המלך לביתם, אחזתו 'התרגשות' וחיל ורעדה לבעל הבית, באמרו לבני ביתו, וכי לביתנו ניתן להכניס את המלך, והרי כתלי הבית שחורים הם לגמרי וזה להם כשבעים שנה שלא באו במגע עם סיד לבן, חלונות הבית שבורים ומנופצים - וכולם מכוסים בחתיכות נייר שירי בדים וחתיכות עץ שבורות הצמודות זה לזה בדבק, הכיסאות רעועים וכל היושב עליהם נופל מיד על הארץ אם אינו מבני הבית הקבועים היודעים 'כיצד' משתמשים בכיסאות הללו... ומי מדבר על השולחן אשר לו ארבע רגליים שאחת איננה נראית כרעועה... על כן, שמעי נא רעייתי, תיכף ומיד אזמין את כל בעלי המלאכה, זה יצבע את הבית בציור וכיור נפלא, זה יחליף את החלונות הישנים בחדשים - יקרים ונוצצים, גם שולחן וכיסאות חדשים יובאו הנה, ובכן יבוא המלך כדת לביתנו, אמרה לו האשה, והרי זה לי כשלושים שנה שהנני טוענת כי כן ראוי לעשות, ובכל עת ענית לי 'כסף מנלן' תם הכסף ולרש אין כל... ומאין יבוא עזרך עתה בזו השעה, אמר לה בעל הבית, נו, אבקש משכנינו הלוואה מכובדת ובמעות שיתקבלו נשלם על כל אלו ההוצאות, אמרה לו האשה, וכי תקח על עצמך לשלם חובות במשך שלושים שנה עבור מחצית השעה שהמלך מבקר באהלינו... ומה בכך שהמלך יראה את צורת חיינו היום יומיים, א"ל בעה"ב, זאת הייתי אומר אם המלך היה מגיע הנה בפתע פתאום, לא כן, כאשר שלח להודיענו זה כשלושים בטרם יבוא אלינו בוודאי כוונתו שנתקן ונכשיר את הבית כראוי לבוא המלך אליו, אמרה לו האשה, לא ולא, גם המלך יודע היטב כי דלים ורשים אנו, גם הוא מכיר במצב העם שבשדות, ולא הודיע קודם בואו אלא מכיוון שהוא רוצה לראות מה יש בכוחינו להכין בתוך ל' יום, ישבו וטיכסו עצה, עד שהחליטו, את כתלי הבית נכסה בסדינים לבנים, על החלונות נעמיד ציורים נאים אשר יכסו את שברי החלונות, את השולחן נכסה במפה, את הכיסאות נעמיד בסמיכות לשולחן, אבל זאת אנו מחוייבים להכין לכה"פ כסא אחד שלם כדי שיוכל המלך לשב עליו, ובוה לא יועילו לנו כל מיני תיקונים למראית העין, שהרי המלך יתיישב עליו בפועל ומסוכן הוא ליפול ממנו.

והנמשל פשוט, הקב"ה בא לשכון בתוכינו בעשרת ימי תשובה - בהמצאו, והוא מודיע אותנו על כך ל' יום קודם - מר"ח אלול, אמנם, פעמים הרבה שומעים אנו קול בקרב המחנה, וכי אוכל לתקן את עצמי בחודש זה עד תכלית המעלות והמידות, תשובתו, לא, אין הקב"ה דורש ומבקש ממך בשלושים יום אלו לעלות לרקיע השביעי, רק לראות מה יש בידך עשות בל' יום, מה תוכל לתקן בהם, לכה"פ כסא אחד, ואכן, אם מתקן עצמו לכה"פ בענין אחד מילא בזה אחר רצון המלך ובוודאי יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים ושלוש.

לפי ההכנה כך מתגלה הי"ת

איתא ב'שפת אמת' (בפרשת כי תצא, תר"מ הדיבור הב') וז"ל, בפסוק (כג, י-טו) 'כי תצא מחנה... ונשמרת מכל דבר רע... כי ה' אלוֹקֶיךָ מתהלך'... רמז לימים הללו קודם ר"ה שהוא יום מלחמה כידוע, ולכן יום תרועה כמ"ש במלחמה 'והרעותם בחצוצרות ונזכרתם' (במדבר י, ט) כמ"ש בזה, לכן יש חודש אלול מקודם להיות נשמר לזכות לסיוע משמים כמ"ש ה' אלוֹקֶיךָ מתהלך - להצילך ולתת אויבך לפניך ר"ת אלול... שבוודאי בני"י צריכין עזר משמים, רק כפי הקרבות אליו ית' כמו כן עוזר לנו השי"ת, וצריכין רק הכנה לקבל השראת שכונתו ית'. וכמו שבנ"י מכינים עצמם בימים הללו לשוב אליו ית'. כן הבורא ית' מגלה הארות הקדושה בלבות בני"י בימים הללו. ז"ש ואני תפלתי לך ה' עת רצון, כי בני"י מכוונים ויודעים להתעורר בתפלה בימים אלו. שגם בשמים מתעורר שיערי רחמים כי אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן (ישעיה מב ח) ר"ת אלול - כי מסירין בימים אלו הסתרות הקליפות וס"א ויש התגלות הקדושה כנ"ל. קל לרדת אבל לעלות מאד קשה כי בחודש אחד הוא רוצה לעלות את כל הדרך שירד, כמה עמל ויגיעה דרוש למשימה קשה זו

אם אדם יקח זמן לעצמו לעשות חשבון נפש ויתבונן במעשיו ויפסיק את מרוצת החיים שלו ויתבונן היכן הוא עומד, מה עשה כל השנה, כמה למד וכמה תיקן את עצמו, ומה הרויח בשנה זו. (אם יראה כמה הוא חייב לקב"ה ועדיין הוא רחוק) וצריך לזה עבודה גדולה כי קל לרדת אבל לעלות מאד קשה. משל לקטר רכבת שהיה יורד מראש ההר ושנסע במסלול במשך אחד עשר חדשים ואח"כ החליט כי בחודש אחד הוא רוצה לעלות את כל הדרך שירד, כמה עמל ויגיעה דרוש למשימה קשה זו? כך היא עבודת חודש אלול.

ובאמת צריך להבין מדוע האדם לא מתעורר, הרי יום הדין הגדול קרב וידונו בו את האדם על כל מה שהיה עמו, יחיה או ח"ו ימות, חולה, בריא, עני עשיר מה יהיה עם רעייתו, בניו ובנותיו נכדיו וכו' כל זה על הכתפיים שלו והוא עולה את העליה שמשני צידיה יש תהום, אם ח"ו הוא נופל גם הם נופלים עמו ח"ו, א"כ מדוע לא מתעוררים? **אלא** הסיבה שאנחנו אדישים כי אנחנו חושבים שגם השנה יהיה כמו שנה שעברה ומסתמא נכתב ונחתם לחיים טובים, אבל אם נתבונן נראה כמה מחשבה זו שקרית שהרי כמה בני"א בריאים נפטרו בשנה זו בכמה מיתות משונות ל"ע, מי באש מי במים ומי בחרב, ה' ירחם.

ועוד אם היה בא שליח ב"ד של מעלה ביום ר"ה לבהכנס"ו ואומר לכל אחד מהמתפללים את פסק דינו בידו יחיה או ימות, זכאי או חייב, כולנו היינו עושים מאמצים כבירים ועובדים קשה כל חודש אלול כדי לזכות בדין ביום הדין, ואז חודש אלול היה נראה אחרת לגמרי, מסירות נפש לכל דבר שבקדושה.

- זו התורה, מספרת עם בעלה - שכל ספוריו בדברי תורה.

ימים גורליים לכל אחד ואחד מאיתנו, אסור להתמהמה!! זה הזמן שנקבל קבלות כדי לזכות ביום הדין וצריך לדעת, כי חודש אלול הוא זמן מלחמה ואסור לאבד אפי' חלק מזמנו אלא חייבים לנצל כל רגע, וכך הרכה סבל ומכאובים נוכל למנוע, אם רק לנצל את המתנה הגדולה שנתן לנו הקב"ה.

ולכן עתה מתחילים את חודש הרחמים והסליחות והם ארבעים יום 30 יום של חודש אלול ועוד עשרה ימים של תשרי שבהם שיערי שמים פתוחים והאדם יכול לקבל עליו תשובה ומעשים טובים ומקבלים אותו באהבה וכמו שכתב רבינו האר"י ז"ל שמתגלים עתה י"ג מכילן דרחמי ויש רחמים גדולים מאוד והתפילה והתשובה מתקבלות.

היצר הרע רוצה לגנוב לאדם את חודש אלול ויחד עם זה כל השנה הבאה

המשיל 'המגיד מדובנא' לבעל חנות אשר הרוויח בכל יום הון רב, ומדי יום ביומו בעת נעילת החנות היה שולח נער עם כספו אשר הרוויח להפקידו בבנק, והיה כראות 'גנב העיר' שנער זה עובר ברחובה עיר בכל יום בשעה קבועה עם צרור הכסף הגדול, שם עיניו להשיב את הכסף אליו, אך לא היה יכול לשדדו מהנער כיון שבאותה שעה

שהילך עם הממון בידו היה רחוב העיר מלא באנשים, והיאך יגנבהו לעיני כל הקהל, אמנם 'גנב העיר' אינו מתיימש, וחייב עד שמצא תחבולות היאך יבוא כל הכסף אל ידיו, וממחשבה למעשה, ברחוב הוא היה יושב חייט מומחה התופר בגדי שרד לשרים ורוזנים, באחד הימים נכנס הגנב אל החייט ואמר לו, הנני שלוחו של פלוני מעשירי העיירה, אשר שלחני להזמין בעבורו חליפה ברוב פאר והדר כראוי לעשיר שכמותו, אמר החייט, אכן אצלי הוא המקום הנכון לכך, אך יואיל כבוד העשיר לבוא הנה שאוכל למדוד את מידת החליפה, אמר לו ה'שליח', אדוני עסוק עד מאד ואין עיתותי בידו לבוא הנה, לכך ביקש ממני, שאחפש ברחוב העיר אדם השווה למידות גופו ועליו נמדוד את החליפה, וכך יצאו שניהם להמתין ברחובה של עיר לאדם התואם במידותיו לעשיר...

ויהי כאשר עבר נער זה והממון בידו, אמר הגנב לחייט מידות נער זה מתאימות למידות אדוני, קרא החייט לנער ואמר לו, האם תוכל לגמול עמי חסד ולמדוד חליפה זו, והנער הסכים, נכנס לחנותו של החייט ופשט את חליפתו שלו ואף הוריד מידו את אמתחת המעות בכדי למדוד את החליפה החדשה, באותו רגע תפס הגנב את אמתחת המעות וברח עמה, הנער שרצה לרדוף אחריו, נעצר על ידי החייט שתפסו בשתי ידיו בזעקו, אין אתה יוצא מכאן כשהנך לבוש בחליפה שלי... וכך עלה בידו של הגנב להוציא ממנו את כל המעות. ואמר המגיד מדובנא שלכך אנו דומים, שבחודש אלול יש בידנו 'אמתחת מעות' פי כמה וכמה מאשר אנו משערים, ובכוחנו לפעול לעצמנו כתיבה וחתימה טובה לשנה הבאה עלינו לטובה, לשוב ולהתקרב אל השי"ת, לעלות ולהתעלות ברוחניות ובגשמיות אי לכך בא היצר, זה 'הגנב הגדול', מלביש עלינו 'חליפותיו', לא רק על גופנו, כי אם ובעיקר על מוחנו וליבנו, כל אחד כפי מידותיו ושטיותיו, וכך מסיח הוא את דעתנו ומאבד אוצר יקר זה מידנו, עד שכאשר נפקח עינינו לראות את 'הגניבה' יזעק הוא לעברנו, אין בידך לברוח, כיון שהנך לבוש בחליפה שלי... והנה זאת ברור ומוסכם שבאם היה אחד מגיע אל אותו נער וזועק לו, הזיהר והישמר מפני אותו נוכל שכל מאוויו הם לשדוד את מעותיך, ודאי שהיה הנער משליך את החליפה מעליו ושומר על צרור הכסף כעל בבת עינו, ולדידך, זהו קול השופר שתוקעים בחודש אלול לעורר אותנו ולצעוק אלינו בקול גדול, עורו ישנים משנתכם, הזיהרו והישמרו ממעללי היצר הרע הבווער בכם ורוצה לגנוב מידכם את כל החודש הנעלה הזה, ואת כל השנה הבאה לטובה התלויה בחודש זה, השליכו מעמכם את כל הטרדות והתחזקו בעבודת הבורא יתעלה.

והנה נודע כי הקב"ה מנהיג את העולם הזה ע"י צרופי אותיות התורה הקדושה, וכאשר האותיות יורדות למטה לעוה"ז הן מצטרפות לפי מדרגת המקבלים.

וצריך לידע שכל ההשפעות שהקב"ה משפיע לנו מן השמים הן חסד ורחמים, אלא שבירידתן למטה הם משתנות כפי מדרגת המקבלים, אם המקבלים עובדים את השי"ת אז האותיות נשארות למטה כמו שהיו למעלה - חסד ורחמים.

אבל אם המקבלים לא ראויים לקבל את השפע היורד מחמת רוע מעשיהם, כי אז מקבלות האותיות צרוף אחר והחסד הופך לדין ח"ו לדוגמה הענג"ג - נגע, השפע - פשע, תם - מת, רצה - צרה וכו'.

וכאשר האדם חוזר בתשובה ומתפלל לקב"ה הרי הוא מחזיר צרופי האותיות כפי שהיו למעלה לחסד ולרחמים וכך מתבטל הדין.

וא"כ כל ההשפעות שמשפיע הבורא יתברך לנבראים בעוה"ז נובעות מצרופי אותיות התורה הקדושה שבה נברא העולם, כי התורה היא כלי אמנותו של השי"ת, הסתכל בתורה וברא את העולם, כמש"כ "בראשית" ברא אלהים ואין ראשית אלא תורה ובה ברא את העולם, והקב"ה השתמש באותיות התורה כאומן המשתמש בכלי אומנותו ועושה מהם כל מיני צירופי אותיות כדי לברוא את העולם ולהחיות בהם כל הנבראים.

וצריך לידע כי הפסוק אומר "מפי עליון לא תצא הרעות" אלא כאשר יורדות אותיות השפע למטה, הנה מחמת מעשה התחתונים הם משתנות, לכן עתה בחודש הרחמים והסליחות נוכל ע"י התשובה והמעשים הטובים להפוך את הכל לטובה.

דרוש ג' מעלת התשובה

מצות עשה של התשובה

הנה נודע כי תכלית בריאת העולם כולו לא נברא אלא בשביל "ישראל" שנקראו ראשית. שנאמר "בראשית ברא אלהים" ואמרו חז"ל בשביל ישראל שנקראו ראשית שנאמר קדש ישראל לה' ראשית תבואתו.

וכידוע שראה הקב"ה צורך גדול לבריאת האדם עם יצר הטוב ויצר הרע, כדי שיקבל שכר טוב ע"פ מעשיו וע"פ הדין, ואם יברא את האדם בלא יצה"ר, יהיה האדם כמלאך, אך לזה כבר נבראו המלאכים, וכידוע המשל על אותו אחד שרצה לנצח במשחק כדורגל ולהכניס הכדור בשער הנקרא בלשונם גול, והלך בבוקר השכם כאשר אין איש במגרש והיה בועט בכדור ומכניס גול ועוד גול, ובא אח"כ והתפאר שהכניס היום עשרה גולים. אמרו לו כיצד, וסיפר להם, אמרו לו בודאי שתנצח כי מי התנגד לך, אבל אם תשחק עם שחקנים יהיה מי שיתנגד ואז אם תנצח מגיע לך שכר. וכן הקב"ה ברא אותנו עם יצה"ר כדי שיהיה מי שיפתה אותנו, ואם נתגבר עליו נקבל שכר.

ואומר רשב"י בזה"ק בראשית דף כ"ג, שכיון שנברא האדם עם יצה"ר, אי אפשר שלא יחטא, כי כפי שאמרו חז"ל מעטים הם שמתו בעטיו של נחש שלא נמצא בהם חטא ולזה הקדים ה' יתברך את התשובה לבריאת העולם.

ועיין עוד בזה"ק באחרי מות סט. וז"ל בתרגום: בשעה שברא הקב"ה את העולם ורצה לברא את האדם, נתייעץ בתורה, אמרה התורה לפני הקב"ה, מדוע אתה רוצה לברוא את האדם, האדם הזה עתיד לחטוא לפניך, ואם תנהג עמו כמעשיו הרי העולם לא יכול לעמוד לפניך וכ"ש האדם, אמר לה, וכי לחנם אני נקרא אל רחום וחנון וכו'.

וטרם שברא הקב"ה את העולם ברא את התשובה. אמר הקב"ה לתשובה, אני רוצה לברא אדם בעולם, בתנאי שאם ישובו אלייך מעוונותיהם תהיי מוכנה לסלוח לעוונותיהם ולכפר עליהם, לכן בכל שעה התשובה מוכנה לאדם.

וכשבני אדם חוזרים ושבים מעוונותיהם, תשובה זו חוזרת לפני הקב"ה ומכפרת על הכל, והדינים נכנעים ומושפלים כולם, ואדם נטהר מעוונותיו, ומתי נטהר אדם מעוונותיו בשעה שנכנס בתשובה היא כראוי עכ"ל.

התשובה היא מצות עשה דאורייתא כמ"ש: "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם והתודו את חטאתם אשר עשו" (במדבר ה' פ"ו) ואומר: "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו" וכו' (דברים

ד').

לעתיד לבא אליהו הנביא יתרוץ כל תיק"ו אשר בש"ס, ויעשה מן תיק"ו תיקון בסוד נ' שערי בינה

התורה הקדושה מתחילה באות ב' אומר הרי"ח הטוב בשם האר"י (עץ חיים ש' י"ד) הטעם שהתחילה התורה באות ב' מפני שהתורה ניתנה לנו מעולם הבריאה שהוא סוד הבינה וא"כ הב' רומז לבינה, וידוע כי התשובה היא בבינה בסוד הפסוק "אם עוונות תשמור יה ה' מ"י יעמוד" - מ"י היא הבינה חמשים שערי בינה, ולכן כתוב "מ"י ירפא לך" שהגאולה תהיה ע"י התשובה, כי התשובה תגיע עד כסא הכבוד עולם החרות, עוה"ב, ואז נזכה לגאולה, וזה הטעם שאמרו רבותינו, לעתיד לבא אליהו הנביא יתרוץ כל תיק"ו אשר בש"ס, ואמרו בזה"ק (פ' צ"ו דף כ"ז) שאליהו יעשה מן תיק"ו תיקון. וצריך להבין מה ענין זה, ומסביר מו"ר ר' יוסף חיים בעל הבא"ח, שהנה מציינו שהקב"ה נתן שם חיבה ליעקב אבינו והוא "ישורון", כמו שאומרים מאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת אותו ישראל וישורון, ושם זה הוא שם חיבה שזכו בו ישראל זרע יעקב, ואותיות השם הזה הן מאירות בעם ישראל, והנה ישר"ו מישורון גי' תיק"ו. שעדין לא זכו להארת הנו"ן של ישורון יען כי לא זכו לתשובה העליונה שהיא סוד הבינה שהיא נ' שערי בינה אבל לעתיד שיוזכו, אז יעשה אליהו מתיק"ו תיקון ויזכו לתשובה עליונה בסוד חמשים שערי בינה.

לעשות תשובה קודם כל לימוד, תפילה או מצוה

האר"י הקדוש כותב שאדם צריך לשוב בתשובה לפני כל לימוד תורה ועשיית מצוות, שאם לא כן המצוות שעושה הולכים לס"א, ועל כן אמר הנביא "נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים".

וע"פ זה מסביר "התפארת שלמה" את מה שאמרו "מצוה הבאה בעבירה" פי' שהמצוה עצמה באה בתוך העבירה בין החיצונים רח"ל אלא צריך להיות מבחי' סור מרע ועשה טוב.

ולכן גם התנא מתחיל את דיני לולב וכו' כל ארבעת המינים בלולב הגזול. למרות שדין זה הוא מפרטי המצוה ולא מעיקריה אלא שרמז בזה שמצוות לולב עלולה להגזל חלילה ע"י החיצונים לכן צריך קודם המצוה לשוב בתשובה שלא יהיה נלקח ונגזל לחיצונים ולס"א.

ואומר החוזה מלובלין כי מי שעושה תשובה לפני מצוה ולימוד תורה אז לא יקרא רשע ותקובל תורתו ומצותו זו"ש "ומודה ועוזב ירוחם" פי' אם מודה על פשעיו ועוזב אותם אז ירוחם מלשון רחים רבנן, יהיה אהוב על הי"ת.

הקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר לו

מזבא בפרשת שופטים "על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת לא יומת על פי עד אחד" מה פי' יומת המת, והלא המת מת כבר, מה שייך להמיתו, אלא הרמז כאן ע"פ רבותינו שדרשו בגמ' "שאלו לחכמה נפש החוטאת מה דינה, אמרה להם חטאים תרדף רשע.

שאלו לנבואה נפש החוטאת מה דינה, אמרה נפש החוטאת היא תמות.

שאלו לתורה נפש החוטאת מה דינה, אמרה יביא אשם ויתכפר לו.

שאלו לקב"ה נפש החוטאת מה דינה, אמר להם תעשה תשובה ויתכפר לה.

עד שלא בראתי את העולם בראתי את התשובה" כמו שאומר הוזה"ק שבאו המלאכים לפני הקב"ה ואמרו לפניו רבנו של עולם אתה רוצה לברוא את האדם, לתת לו את התורה, איך אפשר לתת לו את התורה, הוא לא יקיים אותה, ועתיד לחטוא לפניך, יש לו יצר הרע. אמר להם בשביל זה בראתי תשובה. אמר הקב"ה לתשובה, אני משביע אותך, כשבני חוזרים בתשובה תפתחי להם את הדלת ותקבלי אותם. וזה שאומר "על פי שנים עדים או שלושה עדים יומת המת" מי הם ה-שנים עדים, אלו החכמה והנבואה, החכמה אומרת חטאים תרדף רשע, והנבואה אומרת נפש החוטאת היא תמות. "או שלשה עדים" גם התורה אומרת יביא אשם ויתכפר לו, עכשיו בעוונותינו אין אשם, אין בית מקדש, כשאינן אשם יומת המת, אבל למעשה "לא יומת על פי עד אחד", מי הוא העד האחד זה הקב"ה, הקב"ה אומר יעשה תשובה ויתכפר לו. אפתח לו שערי שמים שהרי צויתי על התשובה שהיא תקבל את השבים, תפתח להם דלת, תקבל אותם בתשובה שלמה, ועכשיו חודש אלול פותחים שערים לתשובה, צריך לעשות תשובה ככל לבנו ככל נפשנו וככל מאודינו, לחזור בתשובה לפני בורא העולם להתחרט על המעשים שלנו. אדם לא יעביר את הזמן שלו בהבלים, כל רגע שהוא לא עובד את ה' באמת, שהוא לא לומד תורה, שהוא לא חי חיים רוחניים, זה הפסד נצחי, אין תענוג גדול יותר ממה שאדם חי חיים רוחניים, ואין שמחה יותר משמחת התורה. אדם שרוצה תענוג בעולם הזה ובעולם הבא, זה רק ע"י תורה, יראת שמים ומידות טובות. כל הבלי העולם הזה הם רק מזיקים גם בגשמיות וגם ברוחניות, אדם שיש לו שכל, הוא מואס בזה, העיקר זו הרוחניות. הוא יאמר ליצר הרע מחר! את ה' מתחילים לעבוד עכשיו! יעשה חשבון נפש, יקרא תיקוני הזהר וכל יום יקום לסליחות, הזמן דוחק צריך לחזור בתשובה בעוד מועד, ויה"ר שבוכות התשובה נכתב ונחתם לחיים טובים ולשלום אנחנו וכל עמו ישראל ובא לציון גואל.

ממעמקים קראתיך ה'

אמרו חז"ל כאשר מנשה עשה תשובה קרא מקודם לכל עבודה זרה שתציל אותו מצרתו, כיון שלא הועיל אמר: אני זוכר שהיה אבי מקרא אותי את הפסוק "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו" ... הרי אני קורא אותו אם עונה אותי מוטב ואם לאו... והיו מלאכי השרת מסתמים את החלונות שלא תעלה תפילתו, והיו המלאכים אומרים רבנו של עולם אדם שהעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה. אמר להם אם איני מקבלו הרי אני נועל את הדלת בפני כל בעלי תשובה. מה עשה הקב"ה, חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד ושמע תחינתו, זה שכתוב: ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבהו... וידע מנשה כי ה' הוא האלקים.

והנה, מנשה בא בתשובתו בעלילה ובזרוע ובעל כורחו, ואף על פי כן, פתח לו השם יתברך פתח לתשובה. ותשובה כזאת נקראת "עמק", כי "מאוד עמקו מחשבותיך" ואין משיג איך תועיל תשובה הבאה בזרוע באין זכות לאדם. ואמרו חז"ל שלשה באו בעלילה: קין עשו מנשה, באין זכות ונתקבלו דבריהם. וזהו "ממעמקים קראתי ה'", אני קראתיך ה' שתעננו מן 'עמק', הגם שבידינו אין זכות. ועל כן "עמק" ראשי תיבות עשו מנשה קין, וכשם שנתקבלו דבריהם אף שלא היו להם זכויות, כך תקבלנו גם אנחנו הגם שאיננו ראויים לכך.

משל לאשה שהלך בעלה למדינת הים, כמה צער מגיע לה עד שתראה פני בעלה. וזה צער השמים, ואם הקב"ה סובל שעור זה הצער עלינו, על מה אנחנו ישנים בתרדמה גדולה כזאת ואין אנו חוזרין בתשובה שלמה מצאתי ב"תנא דבי אליהו" (סא"ר פרק לא) וזה לשונו: הקב"ה יושב ומצפה להם לישראל שיעשו תשובה יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה, כדי שיגאל אותן ויבנה להם בית המקדש.

אומר הרב פלאג'י זצוק"ל "האמנתי כי אדבר", דבכל פעם שאני קורא המאמר הנכבד הזה, עיני עיני יורדה מים, דאיך יתכן דמלך הכבוד אלהי עולם ה' הוא יושב ומצפה אותנו דנחזור בתשובה, כדי לעשות טובה עמנו, כל הטובות שבעולם, וכל אחד הולך בשרירות לבו, ואין איש שם על לב לאמר: "לכו ונשובה אל ה'". ואם בבנו החביב לו ערב אחד אחר לבוא לביתו יותר מהשעה שרגיל לבוא בכל ערב, אזי האב עיניו כיונים משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים, מתי יבוא לביתו. וכן האשה שהלך בעלה למדינת הים, כמה צער מגיע לה עד שתראה פני בעלה. וזה צער השמים, ואם הקב"ה סובל שעור זה הצער עלינו, על מה אנחנו ישנים בתרדמה גדולה כזאת ואין אנו חוזרין בתשובה שלמה, אהא הוא אומר: תן בלב עמך ישראל לשוב בתשובה שלמה לפניך, "לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד".

ולפי זה נראה דזהו הטעם דאמרו ב"זהר הקדוש" (סדר "בראשית"), ומובא גם בספר "קב הישר" (פרק ז'), דהקב"ה בעצמו מכריז בכל יום: "שובו בנים שובבים". וכשיוצא הכרוז למעלה, הקול נשמע למטה, והקול ההוא מעורר עצי היער ולובשים חרדה ואומרים שירה באימה וכיראה, כאשר יעוין שם. והיינו: כיון דהקב"ה מצפה מתוך חבה זו, מכריז בכל יום בכבודו ובעצמו, לא עלידי מלאך ולא עלידי שליח ("כף החיים" להגר"ח פלאג'י זצ"ל).

גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: "גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם". ויתבאר על-פי מה שכתב מוהר"ח ב"שערי קדשה" בחלק א' שער א': "ואמנם מזון הרוחני של הנפש הקדושה נמשך אליה על-ידי קיום התורה הכלולה מתרי"ג מצוות כדמיון תרי"ג אברי הנפש וכו'. וכל אבר מרמ"ח אברים נזון ממצוה פרטית המתיחסת לאותו אבר, וכאשר יחסר לאדם קיום איזו מצוה, גם האבר הפרטי המתיחס לאותו מצוה יחסר מזונו וכו'. ונמצא האבר ההוא מת לגמרי. ובהסתלק הקדושה ממנו, אזי יתלבש בו רוח טומאה במקום רוח הקדושה שנסתלקה וכו'. וזהו ענין "רשעים בחייהם קרויים מתים", כי נסתלק מהם נפש הקדושה מאלהים חיים ושורה עליו המות אבי אבות הטומאה, רחמנא לצלן, עד כאן לשונו.

הרי שחיותו של האדם מצד שפע הקדושה תלויה במצוות, ומיתתו בחייו של הרשע נמשך חיותו מהטומאה, וכששב לה' ממשך על עצמו שפע קדושה וחיים, ומסלק מעצמו רוח הטומאה שממנה תוצאות מות.

וכן מובא בשער מאמרי רשב"י: "כי הרשע כאשר הוא חוטא הוא מוריד נשמתו בגיהנם בחייו חיותו, כי בעת יצירתו נפחה בו נשמתו בקרבו, ובהיותו חוטא מוריד נשמתו דרך מרגלותיו ונשקעת בגיהנם בחייו. וכפי בחינת עוונותיו יורדת נשמתו כך מדרגות, ולכן בחייו קרוי מת, עד שכשמרשיע לגמרי נופלת נשמתו עם כל מדרגותיה בגיהנם, ולא נשאר בגופו שום מדרגה מנשמתו להחיותו והרי הוא מת", עד כאן. הרי שאריכות החיים תלויה בתשובה ובמעשים טובים.

פעם באו אל הבעל שם טוב קרוביו של אדם ששכב על ערש דוי ובקשוהו שיבקש עליו רחמים. נענה הצדיק לבקשתם והלך אל בית החולה לבקרו, האיש שכב כמת על מטתו, גופו כחש עד שעורו נמתח על עצמותיו, כח הדבור נטל ממנו, והרופאים אמרו נואש לחייו.

הביט בו הבעל שם טוב ובקש להביא לו מעט מרק בשר. באטיות ובזהירות רבה השקה את החולה במרק, ולהפתעת הנוכחים התאושש החולה, פניו קבלו גוון של חיים וכושר הדבור חזר אליו. בסבלנות איך-כך הוסיף הצדיק להשקותו סמי מרפא עד שהבריא האיש לחלוטין. הרופא, שבטוח היה במותו של האיש, נדהם למראה הנס ושאל את הבעל שם טוב באיזה סם פלאים רפא את החולה שאיבריו חלו במחלה שאין מרפא לה. ענה לו הבעל שם טוב: "אתה הסתכלת ובדקת את החולה מבחינה גשמית, הבטת על איבריו, ואני ראיתי את צדו הרוחני, דברתי עם נשמתו. יש לאדם רמ"ח איברים ושם"ה גידים, וכנגדם יש רמ"ח מצוות עשה ורשע"ה מצוות לא תעשה. כשאדם פוגם באחת המצוות, מתקלקל האיבר או הגיד שכנגד אותה מצוה. וכשאדם חוטא מאד ועובר על לאוים רבים, מתקלקלים החיים. כשראיתי את מצבו האנוש של החולה, פניתי אל נשמתו ודרשתי ממנה לקבל עליה תשובה, הסכימה הנשמה והבטיחה לחזור בתשובה שלמה, ומיד נרפאו כל האברים והגידים ויכולתי לרפא את האיש לגמרי".

יוסיף דעת יוסיף מכאוב

והנה אחת מן התחבולות של יצר הרע, לבוא בטענה אל האדם, שאין הוא צריך לעשות תשובה, באמרו, הנה אתה שומר תורה ומצוות, משכים ומעריב בבתי כנסיות, קובע עתים לתורה, ומחנך את בניך בדרך התורה והמצוות, ומה לך לחשוש פן ייסר אותך הקב"ה חס וחלילה. התבונן וראה, שהרבה בני אדם, שהם פחותים ממך בתורה ויראת שמים - טוב להם בעולם הזה, ואינם סובלים ייסורים. ומה לך לירא מן העונש!?

אך צריך לדעת, שטענה זו היא עצת היצר, ואיננה טענה נכונה. הנה מי לנו גדול מדוד המלך ע"ה, עבד ה', שעם כל צדקותו וגדלותו בתורה, אמר "סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי: (תהלים קיט, קב). ושמואל הנביא, שהיה שקול כנגד משה ואהרון, בשעה שהעלתה אותו אותה אשה בעלת אוב, אמר "למה הרגזתני להעלות אותי" (שמואל א כה, טו) ובגמרא (חגיגה ד ע"ב) שחשב שמואל, כי הוא עומד בדין שנית, והיה מתיירא מן הדין, והביא אתו את משה רבינו ע"ה שיעיד עליו, שקיים את כל התורה כולה.

למה הדבר דומה, לילד קטן, שהזהירה אותו אמו, לבל ישחק בבית בכדור. הילד לא שמע, קיפץ בבית אנה ואנה עם הכדור, ולפתע עף הכדור לעבר החלון וניפץ את הזכוכית. אמו בשמעה את קול הנפץ, רצה לעבר חדרו של הבן, ובראותה את אשר עולל בנה הקטן, נזפה בו והענישה אותו על אותו המעשה הרע שעשה. והנה לאחר זמן מה, נכנס תרנגול אל סלון הבית, והתחיל מקפץ על גבי השולחן, ושיבר את הכוסות שהיו עליו, לשמוע קול הנפץ רצה עקרת הבית אל הסלון, ובראותה כי שיבר התרנגול את הכוסות נאנחה ואמרה: "כפרת עוונות".

הבן שראה כי מעשה התרנגול עבר בשקט מצד אמו, פנה אליה ושאל: "מדוע כשאני שברתי את החלון צעקת והענשת אותי, ואילו כשהתרנגול שבר עברת על זה בשתיקה".

הסבירה האם ואמרה לבנה, כי התרנגול חסר דעת, ואין שום ציפייה ממנו, ולכן אין מה להענישו, אולם אתה, בני יקירי, בר דעת ומצפה אני ממך להתנהגות טובה, לכן אני מענישה אותך, כדי שתלמד להתנהג מכאן ולהבא בדרך ארץ ותהיה שלם במידות טובות. כך הנמשל, ככל שאדם שלם יותר בשכלו, יתבע אותו הקב"ה להתנהג כפי רום ערכו, ואם יסטה ח"ו מן הדרך, אשר הוא צריך ללכת בה, יפנה אליו השם יתברך, להשיבו אל הדרך הנכונה.

המעשה של רב אחא בכפר טרשא איך שהחזיר אותם בתשובה

פעם אחת בא רב אחא לעיר קטנה בשם "כפר טרשא". רק נכנס לאכסניא ומיד נתפרסם דבר בואו של האורח היקר והחשוב. באותם ימים השתוללה בעיר מגפה, רחמנא לצלן. התאספו אנשי העיר ובאו אל רב אחא וספרו לו על הצרה אשר מצאתם ובקשו ממנו שיעזור להם.

צוה עליהם רב אחא שיבחרו ארבעים תלמידי חכמים מטובי העיר, והוא חלקם לארבעה מנינים, הציבם בארבע רוחות העיר, מנין אחד בכל צד, ואמרו את פרשת הקטרת בכונה גדולה וכמו כן את הפרשה בתורה על אהרן הכהן שעצר את המגפה עלידי הקטרת. וגם רב אחא הלך עמהם ושתף עצמו באמירת פרשת הקטרת.

עצתו של רב אחא נשאה פרי, המגפה נעצרה והמחלה חלפה. רב אחא חזק את לבם של אנשי העיר שלא יתהלכו בעצבות ובפחד, כי שמע בתקול מן השמים מכרות וגוזרת בפקודת ההשגחה העליונה שהמחלה המתהלכת בעיר תחלף משם כליל. בלילה נאמר לרב אחא בחלום, שהיות שהציל את אנשי העיר מן המגפה, מוטל עליו חוב קדוש להציל גם את נפשותם ולהחזירם בתשובה על חטאיהם הרבים, ובעקר מן החטא של בטול תורה, שכן אין בעיר תינוקות של בית רבן העוסקים בתורה.

השתדל רב אחא ליסד בעיר "חדרים" ותלמודי תורה, הושיב בהם מלמדים והם הרביצו שם תורה לילדי ישראל. כמו כן התקין כל מיני תקנות, גדרים וסיגים. ועל ידי כך חל שנוי גדול לטובה בחיי הדת של העיר. לאות תודה עשו אנשי העיר לכבוד רב אחא סעודה גדולה, והוא דרש לפניהם ועוררם לתשובה. אחר כך החליטו לזכרון לדורות לשנות את שם העיר ל"מתא מחסיא": "מתא" היינו עיר בארמית, "מחסיא" הוא צרוף של שתי תיבות: "מחי" - מסי; "מחי" היינו הכאה, "מסי" הינו רפואה, כלומר שעלידי המכה שקבלו ממחלת המגפה באו לידי רפואה גדולה, שזה תלמוד תורה. הרי לך שגדולה תשובה שמביאה רפואה וחיים לעולם.

בפגום האדם דיוקן נשמתו פוגם ממש בשכינה שממנה נברא צלם דיוקן הנשמה

ואביא לפניך קורא נעים מה שכתב הרב "ראשית חכמה" (שער התשובה פ"ב אות טו-יז) על הפגום שנשמתו ע"י עבירות שעושה, וכמה מועלת התשובה לטהר אותו ולעשותו אדם נקי וטהור. וז"ל: כי הנה בפגום האדם דיוקן נשמתו

פוגם ממש בשכינה שממנה נברא צלם דיוקן הנשמה, והנשמה והשכינה שניהם כאחת מסתלקין ממנו, ואז שולטין בו החיצונים, ופירש הרשב"י ע"ה בפרשת נשא (זוהר דף קכב קכג) כי בשרות על האדם רוח הטומאה או נקרא מת, וזהו רשעים בחייהם קרויים מתים, ואמר שם כי השכינה שהיא ה' אחרונה היא הבל שעל ידו מתקיים האדם כענין כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, כמו שהעתקנו בשער האהבה בפרק עשירי, ואמר האי ה' לא תיזיל מגופא ובה קיימא (ואת אות ה' שהיא השכינה לא תלך מן הגוף ועל ידה הגוף קיים) וכד היא תיזיל מניה הא סם המות תיתי ותשרי עליה (וכאשר היא השכינה תלך ממנו בגלל עוונותיו, הרי יבא הסם המות רח"ל וישרה עליו) דתתקרי (שנקרא ג"כ) טומאה ע"א פסולה מלאך המות חשך ואפילה ושריא על גופא דבר נש (ושורה על גוף האדם) ובהווא זמנא אתקרי בר נש מת (ובאותו זמן נקרא האדם מת, ע"ש רשעים בחייהן קרויים מתים שאין השכינה עמהם), ורזא דמלה (יחזקאל יח, לא) כי לא אחפוץ במות המת (שכבר נקרא מת בחייו) נאם ה' אלהים והשיבו וחיו. ואמרו לקמיה כי כמו שיש דיוקן הקדושה שהיא השכינה שממנה השפעת הקדושה לאדם שיקיים רמ"ח מצות שהם דיוקנה כן יש דיוקן חיצוני שורה עליו להחטיאו, ובהיות האדם חוטא שורה עליו אותו הדיוקן הרע וכפי חטאו כך מתלבש בו ולכן בשובו בתחלה צריך לפשוט מעליו רוח הטומאה הזה ולעזוב אותו עזיבה עולמית וטוב לו שיכנס במקוה להפשיט מעליו הטמא הזה. וכן כתבו בספר החסידים ונקיש לזה ענין טבילת הגר כי כדי שיכנס אל הקדושה אם לא טבל לא עשה דבר, כן הענין אל הרשע שיצא לחוץ כדי שיכנס אל הקדושה אחר שיקבל עליו שלא לשוב לעונו יטבול ולא יהיה טובל ושרץ בידו. ובהיות מחזיק בתשובה ותנאיה שנבאר בעזרת ה' מתקן כל המדריגות שבהם פגם, וכן אמרו (זוהר פרשת נשא דף קכב ע"ב) רבי יצחק ורבי יהודה הוו אזלי מאושא ללוד אמר רבי יהודה נימא מלי דאורייתא (שמות כא לג) כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור וגו', מה כתיב בתריה בעל הבור ישלם, ומה על דא (ומה על עון זה כך ענשו) כך מאן דגרים לאבאשא עלמא בחובוי (זה שגורם לקלקל העולם בחטאיו) על אחת כמה וכמה, אלא תוונה דאף על גב דאבאיש עלמא אמאי אית ליה תשובה (והתימה הוא, שאע"פ שקלקל זה את העולם בחטאיו מדוע יש לו אפשרות של תשובה) והכתיב (במדבר ה, י) איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את חטאתם. והשיב, אלא ודאי דא מהניא להו (זה מועיל לו) בגין דעביד תשובה כביכול הוא עביד ליה ממש (משום שעשה תשובה כביכול הוא תיקן את מה שקלקל ממש) דהא מה דפגים לעילא אתקין ליה (שהרי מה שפגם למעלה בעולמות העליונים תיקן ע"י) ובמה בתשובה, ותשובה אתקין כלא אתקין לעילא אתקין לתתא אתקין לגרמיה אתקין לכל עלמא (והתשובה מתקנת הכל, מתקנת למעלה ולמטה, מתקן על ידה לעצמו ולכל העולמות כולם), עד כאן לשונו (של הזוה"ק).

והנה לדעת רבי יהודה תשובה זו היא אימא עילאה כדמוכח לקמן מתוך דברי רבי יצחק, ותשובה זו אתקין לעילא פגם שבאצילות, אתקין לתתא העולמות שמהשכינה ולמטה הכסא והמלאכים, אתקין לגרמיה הפגם שבו שמשתלק כעין המעשה שספרו בזוהר (פרשת אחרי מות) וכן הנשמה שנסתלקה ממנו, וכן השכינה שתשוב אליו, כאמרו (מלאכי ג, ז) שובו אלי ואשובה אליכם, ואמר דוד המלך ע"ה (תהלים נא) השיבה לי יששון ישעך ורוח נדיבה תסמכני. ולדברי רבי יצחק תשובה שכל אדם עושה היא למטה כי אין כח בכל אדם לעשות תשובה מעולה כל כך שתעלה עד למעלה כענין תשובת דוד המלך ע"ה, וז"ל הזוה"ק, תא חזי אפילו כנסת ישראל תשובה איקרי (כא וראה שאפי' כנסת ישראל שהיא המלכות נקראת תשובה) ואי תימא תשובה עילאה בכל אתר לא שכיח (ואם תאמר הרי תשובה עליונה שהיא הבינה העליונה אי אפשר למצאה בכל מקום, משא"כ המלכות שנמצאת עם ישראל גם בשעת הדין, וא"כ איך תקרא בשם תשובה) אלא דא אקרי תשובה כדאדר רחמי לקבלהא (אלא הטעם שהמלכות נקראת תשובה ע"ש שמדת הרחמים חוזרת להשפיע בה) והיא תבת על כל אכלוסין וינקא לון (ואז היא חוזרת על כל העולמות ועל ישראל להניק אותם) ותשובה מעליא כד אתמסר נפשא לגבה (והתשובה המעולה ביותר היא כאשר נמסר הנפש אליה) ונטיל לה בזמנא דאיהי בתשובה (ונוטלת אותה המלכות בזמן שהוא בתשובה) כדון כלא אתתקן לעילא ותתא ואתתקן הוא וכל עלמא (אז הכל נתקן למעלה ולמטה, ונתקן הוא וכל העולם), עד כאן לשונו.

שלא להיות כמו הסוסים של מרגישים שום פחד

ידוע המשל של הסבא מקלם זצ"ל משל לסוחר שקנה סחורות רבות על מנת להבריח את הגבול ולמכור שם סחורתו בלי מכס ואז ירויח הון עצום ויהפוך להיות עשיר גדול. לשם כך שכר עגלון ממולח שיודע הדרכים והשבילים המיוחדים להבריח את הגבול אבל כאשר יצאו לדרך מיד הסוחר דופק לו הלב אם יצליח לעבור הגבול בשלום ולהתעשר, או ח"ו יתפס ויחרימו רכושו והוא הולך לכלא וכו', העגלון לא פחד בהתחלה כי לא כ"כ נורא הכי הרבה

יקחו לו את הסוס וכו' וכל הדרך היה רגוע רק כאשר הגיעו לשער הגבולות היה רועד. אמנם הסוסים היו רגועים במשך כל הזמן ולא חשו בסכנה כלל ועיקר.

והנמשל הוא כי הסוחר הגדול הוא דוגמת עובד ה' באמת, שכבר מתחילת חודש אלול מתחיל לפחד ועושה חשבון נפש ומתקן את מעשיו, והבינונים הם כמו העגלון פחות מפחדים ורק לקראת ר"ה מתחילים לחזור בתשובה, והפחותים ביותר הם כמו הסוסים, כלל לא מפחדים אפי' נמצאים בר"ה בעשי"ת לא מרגישים פחד ממעשיהם, ולכן אנחנו צריכים להתעורר כבר עכשיו שלא יהא מאוחר.

סכנת חיים

בספר "יוסף דעת" הביא מעשה בזקן אחד שישב בבהכ"נ ולפתע חווה פניו כסיד, קמה מהומה גדולה והביאו רופא. הרופא בודק דופק ותופס את זרועו, והחולה שואל אותו למה? הדופק חלש הסביר הרופא וצריך זריקה להחיש הדופק. הנה לחש הישיש, הדופק חלש זה נפלא וטוב, אבי נהג לומר "המהירות מן השטן" ענה הרופא במה דברים האמורים כשאין סכנת חיים עתה זה סכנת חיים חייבים למהר - גם אנחנו מתנהלים לאטנו כל ימות השנה בעניני התורה והמצוות אבל בהגיע חודש אלול יש להגביר חיילים במצוות להוסיף תורה כי אחרת זו סכנת חיים.

מעלת התשובה שאפילו הרהר תשובה והחרב החדה מונחת על צווארו ניצול ממנה

רבי יהודה יוספי שליט"א מוסר שעור קבוע מידי יום חמישי בבית הכנסת של "יוצאי משה" בבני ברק. יום אחד פנה אחד המשתתפים לרב יוספי, וסיפר לו כי יש לו חבר, חלוני גמור, שאינו מוכן לשמע שום דבר על יהדות. לאחר מאמצי שכנוע רבים נאות החבר להצטרף אליו לשיעורו של הרב יוספי. "הצלחתי להביא אותו איתי לכאן, כעת הוא נמצא בתוך הרכב החונה בסמוך לבית הכנסת", ספר לרב, "אבל הבעיה היא שיש לו רתיעה מלהיכנס לשיעור. אולי אם הרב ידבר איתו אישית הוא יראה שהרב לא 'נושך' ויסקים להשתתף בשיעור..."

יצא הרב יוספי אל אותו אדם, ברכו לשלום, פתח איתו בדברים והזמינו בלבביות להשתתף בשיעור. אמר האיש לרב: "אינני חושב שיש טעם שאבוא לשיעור, מה כבר יכול הרב לחדש לי... איזה טעם יש לשמוע דברי תורה אם אני בכלל לא מאמין בקיומו של בורא עולם", והוסיף בהתרסה: "קדם כל תוכיח לי שיש אלקים!"

המפגש המאולתר ליד הרכב החונה מחוץ לבית הכנסת לא אפשר גלישה להסברים ולוויכוחים ארוכים ומלומדים, אך מצד שני פטור בלא כלום אי אפשר, ועל כן כתשובה לטענתו החזיר לו הרב יוספי בדברי המדרש שעלו לו באותו רגע במחשבתו:

"אומרים חז"ל שכאשר נודע לפרעה מלך מצרים כי משה רבנו הרג את המצרי, ציוה פרעה להרג את משה. התכונן ה'קוסטינר' - התליין, להוציא את משה להורג, הניף עליו את החרב וביקש לשספ בה את צוארו, כשהנחית את החרב על צוארו של משה, נעשה הצואר קשה כשיש, וכתוצאה מכך עפה החרב ופגעה בתליין עצמו. זו הוכחה מוחשית למה שאמרו חז"ל, שאפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים".

פנה הרב יוספי אל אותו אדם ואמר: "ועתה אמור נא, כיצד נעשה הנס למשה רבנו, הלא הדבר לא נעשה מעצמו, בודאי ה' הוא שהציל את משה וחולל לו את הנס הזה, וכמו שרומז על כך הפסוק 'כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה'. ואם כן הרי לך הוכחה ברורה לקיומו של בורא עולם!"

אך אותו אדם לא התרשם מן ההוכחה הזו ודחה אותה בבזוז: "קדם כל שהרב יוכיח לי שהספור הזה עם משה אכן קרה במציאות, ואחר כך נתווכח כיצד התרחש הנס ומי אחראי לו. מה פתאום שאאמין לכל הספורים שכתובים בספרים..."

והרב יוספי בשלו: "כיצד מעלה אתה בדעתך שהדברים אינם אמת, חס וחלילה! הלא כל דברי חז"ל הם תורה מן השמים, אמת לאמתה!"

אולם האיש עמד במריו, ראה הרב יוספי את התעקשותו והחליט להניח לו. הוא נפרד ממנו לשלום ומיהר לשוב ולהיכנס לבית הכנסת כדי למסור את שעורו בפני אלה שכן מעוניינים לשמוע את דבר ה'...

חלפה שנה, חלפו שנתיים, יום אחד פנה אותו משתתף אל הרב יוספי ואמר לו: "הרב זוכר שהבאתי לפני שנתים איזה חבר לשיעור והרב ניסה לשדל אותו להכנס ולא הצליח? ברוך ה' יש לי חדשות טובות: היום הוא התקשר אלי וביקש ממני לארגן לו זוג תפליין..."

הרב הסתקרן לדעת מה קרה לאותו בחור מאז אותה שיחה חטופה ביניהם בפתח בית הכנסת. ואז סיפר האיש: אותו חבר נסע ליפן לחפש בה את מזלו. שם ביפן הוא התרועע עם כל מיני טיפוסים מפוקפקים, והם פתחו בפניו את עולם הפשע המקומי. הוא התחבר אל אנשי העולם התחתון, וביצע יחד עימם מעשי פשע שפלים. באחד הימים הוטל עליו לשמש בלדר להעברת סכום כסף גדול. בדרכו אל היעד חשב בלבו: במקום להעביר את הכסף ליעדו, ולקבל בעבור ה'משימה' סכום סמלי, הרי יש לי הזדמנות להמלט מהם עם כל הסכום ביד. מיהר האיש לרכוש כרטיס טיסה ועשה דרכו לכוון שדה התעופה, בתקווה לעתיד חדש, עתיר מזומנים...

אבל חבריו היו מתוחכמים ממנו ולפני שהספיק לעלות על כבש המטוס לכדו אותו והביאוהו למקום מסתור. כיון שמעשהו נחשב כמעשה בגידה חמור, הוחלט לשפוט אותו במשפט פנימי של אנשי העולם התחתון. הם השכיבו אותו על השלחן, כפתו את ידיו ורגליו, ואחד מהם התנדב להוציאו להורג במכת חרב.

והנה, בעודו שרוע על השלחן חסר אונים, רגע לפני שעמד לנפוח את נשמתו, צף ועלה בזכרונו של אותו בחור המפגש ההוא עם הרב מבני ברק... הוא נזכר בספור שהביא הרב מן המדרש על משה רבנו שהיה באותו מצב ממש, ואז, בעודו מעורפל חושים, זעק בקול: "אלקים, אם אתה קיים, תציל אותי!".

והנה, ברגע האחרון ממש, כשהיפני כבר אחז בחרב, מוכן ומזומן להניפה על ראשו של הבוגד, נכנסה לחדר אשה פינית בלתי מוכרת וזעקה בקולי קולות: "תפסיקו מיד! האיש הזה הציל את הבן שלי! שלא תעזו לגעת בו לרעה!" הייתה זו אשתו של ראש ה'מאפיה' המקומית. מסתבר שכמה שנים קודם לכן התחוללה רעידת אדמה ביפן, בנה של אותה אישה היה בסכנת חיים, ומי שהציל אותו היה בחור ישראלי, אצל היפנים כל הישראלים דומים, ולכן עכשיו כשראתה את הישראלי שרוע על השלחן היתה בטוחה שמדור באותו אדם שבנה חב לו את חייו, ומשום כך דאגה להצילו מיד שוביו.

בהזדמנות הראשונה כבר היה אותו בחור על המטוס בחזרה לישראל, אבל הטראומה שעבר וההצלה הפלאית שזכה לה לא נתנו לו מנוח. מאז התחולל בו שנוי קיצוני. האיש הציני והספקן הפך את עורו, ההרהורים והמחשבות בעבעו בתוכו עד שלא יכל עוד, ויום אחד התקשר לחברו - זה מהשיעור של הרב יוספי - ואמר לו: "תשמע, הרב שלך צדק. יש אלוקים! וגם המקרה עם משה רבנו נכון ואמתי, אני ההוכחה לכך!".

והוא ספר לו בפרוטרוט את כל הרפתקאותיו ביפן. בהתרגשות רבה תיאר את נס ההצלה שלו, ואז הפטיר: "הוי, כמה נכונים דברי חז"ל שאמרו אפילו כאשר חרב חדה מונחת על הצואר שלך, אסור לך להתייאש, כי גם בשניה האחרונה ממש ה' בשמים יכול לחולל לך נס ולהציל אותך - כפי שעשה לי!".

בפיך ובלבבך

התשובה היא אצלנו בתוכנו בנינו לעשות אותה, כמש"כ "בפיך ובלבבך לעשותו" האוצר הגדול הזה נמצא אצלנו. רק צריכים אנחנו ליקח אותו.

ומעשה היה בר' אייזיק שחלם שמתחת לגשר המוביל לבית המלך בפראג ששם הארמון יש אוצר גדול ויכול להיות עשיר מופלג.

נסע לשם וראה שיש שם צבא גדול וכו' התייאש והיה הולך ובא כמה ימים. הרגיש בו שר הצבא ואמר לו: מה לך כאן? ואמר לו את החלום, צחק עליו שר הצבא ואמר לו גם אני חלמתי שבקראקא יש אדם אחר קוראים לו אייזיק ומתחת לתנור שלו יש אוצר, אז מה אני הולך לשם?! ואז הבין שזה האוצר שגילו לו שהוא נמצא אצלנו. כן גם אצלנו החכם הצדיק מגלה לאדם את האוצר הרוחני שלו שהוא טמון אצלו וכו'. ונשאר לאדם רק ללבות את הניצוץ של נשמתו ולחזור בתשובה שלימה ולקבל על עצמו לעבוד את השי"ת בכל לבו.

ביאור ההפטרות

ענין סוערה [א]

הקשר בין ההפטרות לפרשה

הפטרות זו היא השלישית משבע ההפטרות שמפטירין בשבע שבתות של נחמה החל משבת הראשונה שאחרי תשעה באב.

תוכן ההפטרות

ירושלים לא נחמה עד עתה, אבל ה' מבטיח לנחם אותה, יפאר אותה במבנים מפוארים ועושר גדול, בניה יהיו תלמידי ה'. ובזכות הצדקה שעושים ישראל, יתרחקו מהם העושקים, ולא יראו פחד ושב.

ויפחדו רק אלה שהתרחקו מה', ובורא העולם שברא את האומן להכין כלי מלחמה, הוא גם ברא משחית לחבל בכלים, שלא יפגעו בישראל. גם האנשים בעלי לשון מדברת גדולות, שעומדים כמשפט נגד עם ישראל, יורשעו במשפט ועם ישראל יצאו זכאים.

וכאשר כולם יכירו את ה', הרי יצמאו לדבר ה' כאדם הצמא למים, ויעלו להר ה' ללמוד תורה וחכמה, ויפרשו מחכמות נוכריות כי לא יועילו להם, וכל העמים יכנעו למלך המשיח, ואומות העולם שישראל לא הכירו אותם, ירצו לקראת ישראל לשרת אותם, וזה חסד מאתו יתברך.

ישעיה פרק נ"ד פסוק י"א - פרק נ"ה פסוק ה'.

יא אַתְּ יְרוּשָׁלַיִם (נ"ד) כְּאִשָּׁה עֲנִיָּה [ב] סְעֵרָה שְׁלֵבָה סוּעֵר (רועד [מרוב צרות (רש"י) שעד עתה (רד"ק) לֹא נִחְמָה הַנְּהָ

אָנֹכִי מִרְבִּיץ רוצף רצפתך בַּפּוֹךְ אֲבָנֶיךָ מאבני נופך (רש"י) [מרגליות הנקראות פוך], שהם יהיו כחול מתחת לאבני היסוד

וְיִסְדְּתֶיךָ והיסוד עצמו שהוא הרצפה עצמה ארביץ (רד"ק) בַּסְּפִירִים באבנים טובות הנקראים "ספירים" (ת"י): יב וְשִׁמְתִי

בְּכֹכַב [ג] [אבן הבהיר ומזהיר יותר מהזכוכית (ע"פ מצודות)] שְׁמִשְׁתֶּיךָ החלונות שהשמש זורחת דרך שם (רש"י, רד"ק)

עיונים והארות

א. אמרו חכמינו (בבמות קב): על הפסוק (איוב לו, ט): "יחלץ עני בעוניו" - יחלצו - יצילהו מדינה של גהינם, היינו, שהעניות מצילה מדינה של גהינם (כי העניות מעוררת את האדם לחזור בתשובה). יוצא איפוא, שאין ישראל צריכים לסבול את שניהם ביחד את הגלות ואת העניות, שכן אם העניות מצילה מן גהינם, הרי שוב אין צורך בגלות ובשעבוד מלכיות כדי להינצל מגהינם, ומאידך אם שרויים הם בגלות ועל ידי כך ניצולים מגהינם, הרי שוב אין עניות מגיעה להם.

ג. שמת' כדכד - מעשה בספינה שהיתה מפרשת בים הגדול והיתה כולה נכרים, והיה בה תינוק יהודי אחד, ובא עליה סער גדול בים. אתגלי אליהו ז"ל על ההוא ינוקא, אמר ליה זיל בשליחותי לגבי ר' יהושע בן לוי ומחמי (הראה) ליה אינון כדכדוי, ואנא משזיב (מציל) להדא אילפא (אניה) בזכותך. אמר ליה, רבי יהושע גדול הדור הוא לית הוא מהימן יתי (אינו מאמין לי), אמר ליה ענוון סגיא הוא ומהימני יתך. וכד תחמי יתיה (כשתראהו) לא תחמי ליה קדם בר נש, אלא דבריה למערתא רחוקא מן לוד תלתא מילין. מיד נעשה נס ויצא משם בשלום. אזל ההוא ינוקא לגבי רבי יהושע בן לוי, ואשכחיה יתיב במתיבתא רבא דלוד, אמר ליה

א. ראש חודש אלול שחל להיות בשבת - מפטירים "ענייה סוערה" ולא "השמים כסאי" ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון מהפטרות "השמים כסאי", ואם חל ראש חודש גם ביום ראשון מוסיפים גם פסוק ראשון ואחרון מהפטרות "ויאמר לו יהונתן מחר חודש". (שו"ע או"ח סי' תכה). טעם להפטרות "ענייה סוערה" - לפי שאין מדלגין (דוחים) שלוש הפטרות של פורענות ושבע של נחמה בשום הפטרה אחרת כלל (בית יוסף בשם רבי דוד אבודרהם) (עיין שולחן ערוך סימן תכ"ח סעיף ח). האשכנזים נוהגים להפטיר "השמים כסאי" כדעת הרמ"א בסימן תכ"ה סעיף א, בשם יש אומרים וסיים - וכן נוהגין במדינות אלו (אשכנז).

ב. איתא בחז"ל ענייה מן הצדיקים, ענייה מן התורה, ענייה ממצות ומעשים טובים. סוערה, מערערתא, שערעורה עובדי אלילים, הדא הוא דכתיב זכור ה' לבני אדם וגו'. (ילק"ש)

ועוד י"ל ע"פ הנאמר במדרש (מכילתא יתרו פרק כ, ט): הראה הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו - שעבוד מלכיות וגהינם (עיין שם דברים אחרים שהראה לו) - על מנת שיבחר באחד מהם בשביל זרעו, ובחר אברהם אבינו בשעבוד מלכיות למען ינצל זרעו מדינה של גהינם.

וְשַׁעֲרֵיךָ: מזוזות השערים יהפכו להיות (מ"ד) **לְאֲבְנֵי אֶקֶדָה** אבן טובה הנקראת אקדה שהיא נוצצת כאש קודחת

וְכָל-גְּבוּלְךָ: [ו] רצפת כל גבולך, כי לא ירושלים לבדה, אלא אף ערי גבולה יהפכו להיות **לְאֲבְנֵי-חֶפְצֶיךָ** אבנים יקרות

שהאדם חפץ בהם (רש"י ורד"ק): **וְכָל-פְּנֵיךָ:** [ה] יהיו **לְמוֹדֵי יְהוָה** תורת **יְהוָה** (ת"י) ועי"ז יחשבו תלמידי הקב"ה (מ"ד), ואז

עיונים והארות

חייב לחברו הוא אומר לו, נדון אצל הדיין, פעמים שהוא עושה שלום ביניהם פעמים שאינו עושה שלום ביניהם, אבל לעתיד לבא אדם חייב לחברו, והוא אומר לו נלך נדון אצל המשיח בירושלים, וכיון שמגיעים אצל תחומי ירושלים הם מוצאים אותם מלאים אבנים טובות ומרגליות, והוא נסיב תרתין מנהון (לוקח שתים מהן), ואמר לו יתר מאלין אני חייב לך? והוא אומר לו אך לא כדן (אפילו לא כך הרבה), יהא שרי לך, יהא שביק לך, הדא הוא דכתיב השם גבולך שלום (פסיקתא).

ה. במדרש רבה (דברים - פרשה ו פסקה יז) אמר הקב"ה בעולם הזה ע"י שהיו ביניכם בעלי לשון הרע סלקתי את שכינתי מביניכם שנא' (שם נז) רומה על השמים אלהים אבל לע"ל שאני עוקר יצר הרע מביניכם שנא' (ירמיה לא) והסירותי את לב האבן מבשרכם אני מחזיר שכינתי ביניכם מנין שנאמר (ויאל ד) והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר וגו' ומתוך שאני משרה שכינתי עליכם כולכם זוכין לתורה ויושבין בשלום בעולם שנאמר (ישעיה נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך.

עוד איתא במדרש (תנחומא ויגש - פרק יא) מהיכן למד אברהם את התורה רשב"י אומר נעשו שתי כליותיו כשני כדים של מים והיו נובעין תורה שנאמר אף לילות יסרוני כליותי (תהלים טז) ר' לוי אמר מעצמו למד את התורה שנאמר (משלי יז) מדרכיו ישבע סוג לב ומעליו איש טוב והיה מלמד לבניו תורה שנאמר (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה אמר ליה הקב"ה אתה למדת בניך תורה בעוה"ז אבל לעוה"ב אני מלמדם תורה שנאמר (ישעיה נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך.

ובתנא דבי אליהו (זוטא - פרק יז) כ' וז"ל: אמר רבי אלעזר בן עזריה א"ר חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (שם נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרא בניך אלא בוניך: מעשה בתינוק אחד שלמדו אביו ספר בראשית פעם אחת עלה הקיסר לאותה מדינה ונשבה אותו התינוק וספרו עמו וחבשוהו בבית האסורים וספרו עמו והכניסו לספרו לגנזי הקיסר. פעם אחת נטרפה דעתו של הקיסר אמר להם הביאו לי ספר הזכרונות הלכו לגנזי הקיסר ומצאו הם בראשית ובאו כל גדולי המלכות לקרות בו ולא היו יודעין לקרות בו ואמרו לו זה הספר מן ספרי ישראל הוא יש כאן תינוק אחד מהם שהוא חבוש בבית האסורין שלך. מיד הלכו וקראו לאותו תינוק כיון שהיה רואה את ספרו מיד חבקו ונשקו וקראו לפני הקיסר ומפרש אותו מן בראשית עד ויכלו כיון ששמע המלך שבחו של הקב"ה האין ברא את עולמו מיד עמד מן כסאו ונשקו לאותו תינוק על ראשו ואמר לו יודע אני שלא הרגיש הקדוש ברוך הוא את עולמו אלא בשבילך כדי להתירך מבית האסורין מיד נתן לו הקיסר הרבה כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות ועבדים ושפחות ושיגרו בכבוד גדול אצל אביו. והלא הדברים ק"ו ומה התינוק הזה שלא למד אלא ספר בראשית בלבד עלתה לו כך הלומד כל התורה כולה על אחת כמה וכמה. אמר רבי שמעון בן לקיש כל המצער את עצמו בעולם הזה על התורה ועוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד שנאמר (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי מ"ט יומם יצוה ה' חסדו משום דבלילה שירה עמי.

מילתא אית לי למימר לך, קם ליה רבי יהושע בן לוי, איתא חמון ענותנותיה דאזיל בתריה מהלך תלתא מילין, ולא אמר ליה מה את בעי! וכיון דמטון (הגיעו) למערתא, אמר ליה, מרי, אילין אימנן אבני כדכודי, וכד חמי יתהוון ליה (כשהראהו לו), הבהיקה כל לוד מאורו, והשליכן לארץ ונגנזו. (ילק"ש)

ובש"ס ב"ב (ע"ה) מציינו דאלפליגו בה תרי מלאכי ברקיעא, גבריא ומיכאל, ואמרי לה תרי אמוראי במערבא, יהודה וחזקיה בני ר' חייא, חד אמר דהיינו "שוהם", וחד אמר "ישפה". ובתרגום יונתן (שמות כח, יח) נופך ספיר "ויהלם" תרגם: "וכדכודי" ובתרגום ירושלמי תרגם "נופך": כדכדנא.

ובפסק"ר (פסקא לב) אמרו דר' יהושע בן לוי היה עומד עם אליהו בהר הכרמל, אמר לו אין אתה מראה לי אלו אבני כדכדנא כיצד הם, והראה לו על ידי נס. [ובילק"ש (ישעיה רמז תעח) הגירסא: ר' "יהודה" בן לוי. ומצינו טובא דריב"ל הוה משתעי בהדיה דאליהו זכור לטוב, וכדאיתא בסנהדרין (צח) דאשכח לאליהו דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרשב"י, ע"ש]. וכן במכות לא. דההוא גברא דאכליה אריא בריחוק תלתא פרסי מיניה דריב"ל, ולא אשתעי אליהו בהדיה תלתא יומי. וכ"ה בירושלמי תרומות פ"ח הל' ד. ובב"ר (פ"ה, א): אליהו זכור לטוב וריב"ל הוון יתבין תנין בחדא וכו'.

וכן אמרו במדרש (בראשית רבי פר' בראשית): אמר ר' יהושע בן לוי שני שערי כדכד יש בגן עדן וכו'. [ומצינו שבג"ע יש אבנים טובות כדאיתא במעשה דריב"ל המובא בספר הכלבו סי קכ - דריב"ל חיפש בגן עדן כולו ומצא בה ז' בתים וכו'. ובבית השלישי מבורות של זהב ושל "אבנים טובות ומרגליות". והבית החמישי בנוי מכסף וזהב וכו' וזכוכית ומבדולח. ושם אליהו זכור לטוב ע"ש].

[**וראה** במדרש תלפיות (ענף ג"ע דף קלג) בשם הס' סודי רזי שהקשה מה הנאה יש בג"ע אחר שאין שם אכילה ושתייה. ותיריך דאבנים טובות ומרגליות ששם כיון שאדם נוגע בהם מיד ידע חכמה הרבה].

כתב המלבי"ם: ושמתי כדכוד, היא אבן שוהם (לפי קבלת חז"ל) - יהיו שמשותף החלונות, ושעריך יהיו מאבני אקדה והמכוון, כי האבן נופך - היתה אבן יהודה והוא אות המלכות, והאבן ספיר היתה אבן יששכר, והוא אות החוכמה והתורה, שני אלה ייסדו את הבנין, כתר מלכות וכתר תורה, אבן שוהם היתה אבן יוסף, והוא אות ההצלחה והעושר - זה היה חלון השמש, כי השמש תריק להם מגד (טוב, מתק) תבואות שמש - עושר והצלחה, אבן אקדה - היתה אבן לוי - אות העבודה זה השער (תהלים קי"ח, ט): "זה השער לה" צדיקים יבואו בו" האבן של לוי היתה ברקת, וקרא אותה הנביא אקדה עיין שם באורך). [וכל גבולך יהיה לאבני חפץ, כי אבני יתר השבטים יקבעו ביתר מקומות הבנין, וכלל גם כן הכוונה שכל השבטים יתאחדו אז ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד].

ד. אמר רבי לוי עתידין תחומי ירושלים להיות מלאים י"ב מיל על י"ח מיל אבנים טובות ומרגליות. לפי שבעולם הזה אדם

ממילא **וְרַב** והרבה (ת"י) **שְׁלוֹם** יהיה בין (מ"ד) **בְּנֵיךָ** [ו] שלא יהיה ביניהם מחלוקת ושנאת חינם (עיי' במלבי"ם): **יֵד בְּצַדִּיקָהּ** בזכויות (ת"י) ובעבור מצות הצדקה (רד"ק) והמעשים טובים (מלבי"ם) **תְּבוֹנָנִי** תהיי בנויה ונכונה בגדולה לעולם (רד"ק) **רַחֲמֵי מַעֲשֶׂיךָ** תהיי רחוקה מן העושקים אותך (רש"י) **כִּי-לֹא תִירָאֵי** לא תפחדי מהם יותר כלל וכלל, וכפל ואמר **וּלְמַחֲתָהּ** ומפחד ויחתי תהיי מרוחקת, ולא תפחדי כלל **כִּי לֹא יוּכַל תִּקְרַב** להתקרב **אֵלֶיךָ** (רד"ק): **טו הֵן** באמת **גֹּזֵר יְגֹזֵר** יפחדו ויחתו **אִפְסֵם מֵאֹתֵי** אותם שנתרסקו ונפרדו ונעדרו ממני **מִי-גֵר** מי שהיה לו מריבה ומלחמה **אֲתָךְ עֲלֶיךָ יִפּוֹל** יכנע לפניך וישכון אצלך (רש"י [ו], מ"ד): **טז** והטעם שאין לך לפחד הוא, כי **(הֵן) הִנֵּה אֲנֹכִי בְּרֵאתִי** את האיש **חָרָשׁ** [אומן ברזל] **הַנִּפְחֵ בְּאֵשׁ פְּחָם** בפחמים להבעירם באש **וּמוֹצִיא** ומתקן **כְּלֵי** מלחמה **לְמַעֲשָׂהוּ** וגומר אותו כל צרכו **יְגַם אֲנֹכִי בְּרֵאתִי** איש **מִשְׁחִית לְחַבְל** [ח] לקלקל ולהשחית את כל כלי המלחמה, כלומר אני הוא שגריתי כך את האויב ואני הוא שמתיש כוחו של האויב (רש"י): **יז** ולכן אין לך מה לפחד, כי **כָּל-כְּלֵי** זיון, אשר **יוֹצֵר** יצרו אותם **עֲלֶיךָ** ירושלים (ת"י) בשביל להלחם בך (רש"י) **לֹא יִצְלַח** לא יצליח לבעליו, ולא יזיקו לך **וְכָל-לְשׁוֹן** וכל איש המדבר גדולות, אשר **תִּקְוֶם-אֲתָךְ** שיעמוד נגדך **לְמַשְׁפַּט תְּרִשְׁעֵי** אותנו, שהוא יצא חייב ואת תצאי זכאה, הברכה ה**זֹאת** תהיה **נִחְלָתָם** [ירושיה] **לְעַבְדֵי יְהוָה** לעולם (רד"ק) **וְצִדְקָתָם** וזאת היא הצדקה והחסד אשר יבואו להם **מֵאֹתֵי** [ממני (מ"ד)]

עיונים והארות

ז. **ובת"י** ורד"ק פירשו באופן אחר, וז"ל הת"י: הא אתכנשא יתכנשון לך גלות עמך לסופא מלכי עממיא דמתכנשין לאעקא לך ירושלם בגויך יתרמון. וכוונתו דבסוף הימים כשיתאספו כל מלכי האומות להלחם על ירושלים כולם יפלו בערי ישראל פגרים מתים.

ח. **צריך** להבין, מה בא הכתוב להשמיענו? מה היא הכוונה שהקדוש ברוך הוא מגלה באזני העולם ומכריז שהוא ברא את כלי המלאכה לתיקון העולם, וביחד עם זאת ברא גם את כלי המשחית המחבל בסידורי ובתיקוני העולם?

הקדוש ברוך הוא בא להודיע ולהוציא בכך מדעת קהל הגויים, שלא יטעו ולא יחשבו כי הם החכמים שהמציאו את כלי המלאכה והמכשירים החדשים וכל ההמצאות המחוכמות לתועלת העולם ולנוחיותו, אל יתהללו חכמים אלו שחכמתם היא שגרמה להתפתחות העולם, אל יתלו זאת בכוחם ועוצם ידם שעשו את החיל הזה, אלא הם מעשי ה' וחכמתו, והוא הנותן לאדם כח לעשות חיל, והאדם הוא כחומר ביד היוצר.

לבן מכריז הקדוש ברוך הוא: "ואנכי בראתי משחית לחבל", ולא יזו תכלית ולא יזו תועלת? "והמזיקים שנבראו בערב שבת בין השמשות" למה? ולא יזו תכלית בראם? לשם מה צריך העולם למזיקים? בודאי כדי שעל ידם יתרומם האדם להשיג את השלימות ואת טהרת המדות העליונות. בגלל התנגדותם, ובגלל הנגישות שהם גורמים לעם ישראל, מתעלים ומתגדלים עם ישראל (קול צופיך ח"ג).

והתורה מגינה עליו כל אותן השנים שהוא מוטל בעפר שנאמר (משלי ו) בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך בהתהלך תנחה אותך בעולם הזה בשכבך תשמור עליך זו שעת מיתה בקבר והקיצות היא תשיחך זה העולם הבא.

ובפסיקתא (יח), שארבעה רוב שלומות הן, יפרח בימיו צדיק ורוב שלום עד בלי ירח (תהלים עב ז) שלום רב לאוהבי תורתך (שם קט קסה) וענוים ירשו ארץ והתענגו על רוב שלום (שם לו יא) והדין וכל בניך לימודי י"י ורב שלום בניך (ישעיה שם).

ובילקוט שמעוני (תהלים - פרק כט - רמז תשיא) גדול השלום שניתן לעושי תשובה שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב. גדול השלום שניתן בחלקו של צדיקים שנאמר יבא שלום ינוחו על משכבותם. גדול השלום שניתן בחלקו של צדיקים שנאמר יבא שלום ינוחו על משכבותם. גדול השלום שניתן ללומדי תורה שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום

ו. **ובל** בניך למודי ה' רגילים ללמוד דעת ה', כדברי הנביא ירמיה (לא, א): "ולא ילמדו עוד איש את אחיו לאמור, דעו את ה', כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם..." ואז יהיה שלום רב ביניהם. ומובא בספר "אדרת אליהו" רבי יוסף חיים ז"ל הובא בספר "מעם לועז". ניתן לפרש בדרך צחות, כי מותר להעביר ירושה לבן לומד תורה, אלא שדבר זה גורם קנאה ותחרות בין האחים, ולכן לעתיד לבוא, יהיו כולם למודי ה', ולא יצטרכו להעביר ירושה מהבן שהוא עם הארץ לבן שהוא תלמיד חכם, ואז ורב שלום בניך.

בעבור שהם עבדי (מלבי"ם) **נָאֵם-יְהוָה: אֵלֵהוּי [ט] [לשון קריאה] כָּל-צִמָּא לְכוּ לַמַּיִם**

[י] לתורה (רש"י) [דהיינו ילך ללמוד תורה, ואפי' בכסף] ואֲשֶׁר אֵין-לוֹ כֶּסֶף לַקְנוֹת הַמַּיִם דְּהֵיִינוּ אֵין לוֹ בְּמָה לְשַׁלֵּם לַהֲכַסֵּת

לבית המדרש, לא יחוש לזה, כי אפשר לשמוע דבר ה' ללא תשלום, ולכן אמר **לְכוּ שִׁבְרוּ** תשמעו ותקנו [ללא כסף] **וְאָכְלוּ** את

דבר ה', ע"י שתלכו לנביא המלמד דבר ה' ללא תמורה ותקנו דבר מאכל ואכלו והכוונה לחכמת התורה, וחזר ואמר **וְלְכוּ שִׁבְרוּ** קנו

בְּלוֹא-כֶּסֶף וּבְלוֹא מוֹחִיר מתן **מוֹחִיר** תלמדו תורת ה' שהוא כִּיֵּין וְחִלְבֵי כִי נמשלה התורה [יא] לֵינן וְחִלְבֵי (מ"ד) וי"ט

דללמוד עדיף וטוב מֵיֵין וְחִלְבֵי (ת"י): **בְּלִמָּה** אתם **תִּשְׁקְלוּ** [יב] שוקלים **כֶּסֶף בְּלוֹא-לָחֶם** ולא מקבלים לחם בתמורה,

והכוונה שלומדים חכמות נכריות שלא יועילו לכם **וַיְגִיעְכֶם** ולמה תתנו הון הבא ביגיעה **בְּלוֹא לְשִׁבְעָה** בעבור חכמת הגויים

שאינה משיבעה **שְׁמַעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי** ללמוד חכמת התורה **וְאָכְלוּ-טוֹב** ותלמדו התורה שנקראת טוב **וְתִתְעַנְג**

לעוה"ב **בְּרִשְׁוֹן נַפְשְׁכֶם** כי כמו שהדבר שהוא שמן ודשן הוא תענוג הגוף כן התורה והחכמה הן תענוג הנשמה וחייה (רד"ק): **גַּ הַטּוֹב**

עיונים והארות

אין משמחים את הלב אף דברי תורה אין משמחין את הלב, תלמוד לומר כי טובים דודיך מיין... מה יין אי אתה טועם טעם בתחלתו, וכל זמן שהוא מתיישן בקנקן הוא משתבח, כך דברי תורה כל זמן שהם מתישנים בגוף משתבחים... מה המים מכסים ערותו של ים, כך דברי תורה, על כל פשעים תכסה אהבה, מה המים יורדים טיפים ונעשים נחלים נחלים, כך דברי תורה, שתי הלכות היום ושתי הלכות למחר עד שנעשה כמעייין הנובע. מה מים מגדלים את הצמחים, אף דברי תורה מגדלים כל מי שעמל בהם... מה המים אין הגדול מתבייש לומר לקטן השקני מים, כך דברי תורה אין הגדול מתבייש לומר לקטן למדני פרק אחד או הלכה אחת... (ילק"ש).

והנחיר"א כ' יש תקון למדבר לשון הרע שנדבק בסטרא אחרא, די ש לקונן עליו 'הוי כל צמ"א' גימטריא ס"מ, שנדבק בו בדבור לשון הרע החמור מעבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים. תקנה יש לו 'לכו למים', אין מים אלא תורה (ב"ק ז, א), דיעסוק בתורה ויתרפא, דכתיב (משלי טו, ד) 'מרפא לשון עץ חיים' כמו שאמרו פרק ג' דערכין (טו, ב) (צוארי שלל אות ד).

'הוי כל צמא לכו למים' אין מים אלא תורה (ב"ק ז, א). 'ואשר אין לו', שלא זכה לתורה, 'כסף' יש תיקון שיקנה התורה בכסף. 'ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב', שזה השותפות צריך לעשותו קודם שתהיה התורה בעולם. 'למה תשקלו כסף בלוא לחם', שאם יקנה אחר שלמד תורה, הכסף אזל 'בלוא לחם' התורה, ד'אם יתן איש את כל הון ביתו וגו' (שה"ש ח, ז). 'שמעו שמוע' להתנות מתחילה, 'ואכלו טוב'. (חומת אנך ישעיה נה, א).

יא. נמשלה תורה ליין מה יין משמח הלב כמו שנאמר ויין ישמח לבב אנוש אף דברי תורה כן שנאמר פקודי ה' ישירים משמחי לב, וחלב כמו שהחלב קיום היונק וגדולו כן דברי תורה קיום הנשמה וגדולה שהיא הולכת וגדלה בלמודה במדרגתה כמו שהיא, ואמר אכילה על היין והחלב כי הם מאכל ומשקה לגוף.
יב. ורש"י פירש בענין אחר.

ט. הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכולו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, הנה כבר ידוע שהוי הוא צירוף הגבורה וממנה כל הצרות בהנהגת הדין, ולכן צועקים הוי מי שהדינים שולטים עליהם - כאילו מתרעמים על השבט המכה אותם. וידוע גם כן שהגבורה מצמצמת את ההשפעות ומביאה לידי צמא ורעב. והרפואה לזה היא להדבק בימין על ידי עסק התורה שניתנה בימין מצד החסד הממתק את הדין ומרבה את ההשפעות המצומצמות. לפיכך באה ההזמנה על זה בענין אמרו: הוי כל צמא לכו למים. ואמנם לפי שידוע גם כן שאי אפשר לקנות המשכת החסד כי אם כל ידי הכסף הבא מצדו, ואם כן מי שאין לו כסף היה ראוי לישאר ברעב ובצמא ובחוסר כל, לפיכך הבטיח הנביא שעל ידי עסק התורה יוכלו להמשיך את החסדים ואת הגבורות בלא כסף ובלא מחיר, שהרי התורה לבדה מספקת לכל זה והיא תמורת הכל, וזהו ענין אמרו: לכו שברו ואכולו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, שהרי על ידי עסק התורה משברים את הקליפות ופורצים להם דרך לעבור את ההשפעות כולן.

י. תנא דבי ר' ישמעאל, אם פגע בך מנוול זה (היצר הרע) משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נמוח, אם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר הוי כל צמא לכו למים, וכתיב הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע (יבמות כ"ד תענית ז). רבי חנינא בר אדי אמר, למה נמשלו דברי תורה למים, לומר לך מה המים מניחים מקום גבוה ויורדים למקום נמוך, אף דברי תורה מניחים את מי שדעתו גבוהה עליו והולכים אצל מי שדעתו שפלה. אמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו, מים ויין וחלב, לומר לך מה שלשה משקין הללו נפסלין בהיסח דעת, אף דברי תורה אין משתכחין אלא בהיסח דעת. דבר אחר מה שלשה משקין הללו אין מתקיימים אלא בפחות שבכלים, כך דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה עליו... מה מים חיים לעולם, אף דברי תורה חיים לעולם... מה מים מעלין את האדם מטומאה לטהרה, כך דברי תורה... מה מים משיבים נפשו של אדם, כך דברי תורה... מה מים חנם לעולם, אף דברי תורה, אי מה המים אין להם דמים אף דברי תורה כן, תלמוד לומר יקרה היא מפנינים. אי מה מים

אִזְנְכֶם [יג] לַשְׁמוּעַ אֲמַרְי וּלְכֹוּ אֵלַי לְלַמּוּד תּוֹרַתִי שִׁמְעוּ אֵלַי וּתְחִי נַפְשְׁכֶם וּתְזַכּוּ לַעֲמוּד בְּתַחֲיִית הַמַּתִּים וְאַכְרַתָּהּ לָכֶם בְּרִית אַהֲבָה לְהִיּוֹת עֹמֶדֶת עַד עוֹלָם כְּמוֹ חֶסְדֵי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים [הקיימים] שֶׁהִבְטַחְתִּי לְדָוִד וְלִזְרַעוֹ שֶׁלֹּא תִפְסַק מֵהֶם הַמְּלוּכָה (רד"ק וי"ד): ד הֵן אִמֶּת שֶׁהִמְשִׁיחַ עַד וּמוֹכִיחַ לְלְאֻפִּים [לְאֻמוֹת הָעוֹלָם] נְתַתִּיו וְנִגְיֵד מֶלֶךְ וְשָׁלִיט וּמְצִיחַ לְאֻפִּים אֶת הַגּוֹיִים אֶת הַמַּעֲשָׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן, כְּאֲדוֹן עַל עַבְדָּיו (רד"ק): ה הֵן אִמֶּת וְגֹי שֶׁלֹּא-תִרְעַ וְלֹא הִכְרַת אוֹתוֹ תִּמְוֹל שְׁלִשׁוֹם וְתִקְרָא לוֹ לְשֵׁרֶת אוֹתָךְ וְגֹי אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוּךָ מֵעוֹלָם אֵלֶיךָ יִרְוִצוּ לְהִיּוֹת סְרִים לְמַשְׁמַעְתָּךְ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ הַשׁוֹכֵן בְּקִרְבְּךָ וְלִקְרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בִּי פֶּאֶרְךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ תִּפְאַרֶת וְגִדּוּלָה לְהַשְׁרֹת שְׁכִינְתוֹ בְּקִרְבְּךָ (רד"ק וי"ד):

שמואל-א, פרק כ' פסוק יח-סוף

יַחֲוִיאֲמַר-לוֹ יְהוֹנָתָן לְדָוִד מִחַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְנִפְקְדָתָ יִזְכַּר הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁאַל הֵיכָן אַתָּה בִּי יִפְקֹד יַחֲסֹר מִקּוֹם מוֹשָׁבֶךָ שֶׁאַתָּה יוֹשֵׁב בּוֹ (רש"י): מַבְיָאֲמַר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לָךְ לְשָׁלוֹם אֲבָל תִּזְכּוֹר אֶת הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנִיחָנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר וְאֲמַרְנוּ (רד"ק) יְהוָה יִהְיֶה! בֵּינֵינוּ וּבֵינֶךָ וּבֵין זָרְעֵי וּבֵין זָרְעֶךָ עַד-עוֹלָם:

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. מהיכן לומדים שהמורה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה?
..... תשובה.....
- ב. הסבר: ונתת את הברכה.
..... תשובה.....
- ג. הסבר: מול הגלגל.
..... תשובה.....
- ד. היכן זה : אלוני מורה" ? ומהיכן לומדים?
..... תשובה.....
- ה. מהיכן לומדים שהעוקר עבודה זרה צריך לשרש אחריה?
..... תשובה.....
- ו. מה ההבדל בין מזבח לבין מצבה? ומה היא אשרה?
..... תשובה.....
- ז. לשכנו תדרשו ובאת שמה - היכן זה?
..... תשובה.....
- ח. הסבר: תרומת ידכם. ומהיכן לומדים זאת?
..... תשובה.....

עיונים והארות

יג. אמר רב האוזן לגוף כקנקל לכלים, מה קנקל הזה כלים רמ"ח אבריו של אדם על ידי האוזן כולם חיים. (ילק"ש) נתונים עליו ואתה נותן מוגמר תחתיו וכולם מרגישים, כך

ט. הסבר: אל המנוחה ואל הנחלה.

תשובה.....

י. באחד שבטיך - איזה שבט?

תשובה.....

יא. מהיכן לומדים שלא יתאוה אדם לאכול בשר אלא מתוך רחבת ידיים ועושר?

תשובה.....

יב. אך חזק לבלתי אכול הדם - למה כתבה התורה - חזק?

תשובה.....

יג. הסבר: ולא תאכל הנפש עם הבשר.

תשובה.....

יד. מדוע כתוב פעמיים: לא תאכלנו?

תשובה.....

טו. כי גם את בניהם - מה בא לרבות "גם"?

תשובה.....

טז. אחיך בן אמך - אם אחיך אינו בן אמך?

תשובה.....

יז. הסבר: מקצה הארץ ועד קצה הארץ.

תשובה.....

יח. הסבר בני בליעל.

תשובה.....

יט. מהיכן לומדים שאין נעשית עיר הנדחת עד שידיחוה אנשים מיושבי העיר?

תשובה.....

כ. והראה ואת האיה והדיה למינה - האם אלה שלשה מיני עופות?

תשובה.....

שאלות מספר בן איש חי שנה א'

א. מתי מברכים שהחיינו, בזמן קניית הבגד או בזמן לבישתו? האם יש חילוק בין בגד חדש שקנה או משומש? ומה דין בגד שקבל במתנה?

תשובה.....

ב. על איזה מלבוש לא יברך?

תשובה.....

ג. מה הכלל - מתי מברך ומתי לא?

תשובה.....

ד. מה דין כלים חדשים שקנה ושמח בהם? ומה התקנה שיעשה?

תשובה.....

ה. האם מברכים שהחיינו על בית חדש? ואם לא אז מה עושים? ומה הדין אם הוסיף חדר בחצר?

תשובה.....

ו. מה הדין אם בשעת המילה האב לא נמצא? האם יברכו שהחיינו? ומה יעשה האב כשיבוא ויראה את הילד?

תשובה.....

ז. מה יעשה אדם שהגיע לגיל 60 ולגיל 70?

תשובה.....

ח. מה עושים כשמכנים ספר תורה חדש לבית הכנסת?

תשובה.....

ט. על אילו פירות יברך שהחיינו ועל אלו לא יברך?

תשובה.....

- י. מה הדין לגבי לימון מתוק ותפוזים? ומה דין אתרוג שברכו עליו בנענוע הלולב ואוכלים אותו בט"ו בשבט?
תשובה.....
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה? ומה דעתו אם יש כל מיני פירות הדר לפניו?
תשובה.....
- י"א. מה דין לפת וכרוב וחסא וקישואין ארוכים שנקראים תער'ווי? ומה דין כרתי וכרפס ופטרזויליה?
תשובה.....
- י"ב. מה הדין אם יש לו שלושה מינים של תמרים?
תשובה.....
- י"ג. מה הדין אם אכל פרי חדש ושכח לברך שהחיינו?
תשובה.....
- י"ד. מה הדין אם הוא עני ואינו יכול לקנות פרי חדש?
תשובה.....
- ט"ו. מה יעשה האב כשהגיע בנו לגיל 13 ויום א' ואיך נוהגים עם הבת שהגיעה לגיל המצוות?
תשובה.....
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין הבת שהגיעה לגיל מצוות?
תשובה.....
- ט"ז. מה נוהגים ביום שעשו לו ברית בכל שנה?
תשובה.....